

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Andersen: Din hjemhavs Melodi. — Svend Frederiksen: Ved Odenfeaaens Udlob. — Peter R. Olsen: folkeminder fra Keriemindeegnen. — Frede Andersen: Overtro. — Gamle Sandsager.

1. hæfte.

Januar 1934.

7. Aargang.

Alle Fynsk Hjemstavns Medarbejdere og Holdere bedes modtage min oprigtige Tak for venlig Hjælp og Støtte i det svundne Aar samt de bedste Ønsker for Aaret 1934.

H. C. Frydendahl.

PAA DET INDBETALINGSKORT

der udsendes sammen med dette Hæfte, er der ikke opført noget Beløb. Adskillige Holdere ønsker nemlig at indbetale for et helt Aar ad Gangen. Holderne kan nu efter Ønske indbetale for et Aar (5 Kr.) eller for et eller flere Kvartaler.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Snittet i dette Hæfte er udført af Herman Madsen.

NYE BØGER OG HÆFTER

- J. Christian Bay: Om Danskhedens Væsen.
J. Kj. Carlsen: Johannes Clausen. Grænsepræsten.
Kristen A. Lange: Grønvald Nielsen. En dansk Højskolemand og hans Værk.
Christine Reimer: Dagspressen for et helt og ca. et halvt Aarhundrede siden. Wisbechs Almanak 1934.
August F. Schmidt: Fra Lundø. Særtryk af Skivebogen 1933.
Budkavlen. 1933, Nr. 3.
Danske Studier. 1933, 1. Hæfte.
Dansk Folkemuseums Virksomhed i Finansaarene 1930—31 og 1931—32. Særtryk af Fortid og Nutid.
Folkminnen och Folktankar. 1933, Hæfte 2—4.
Fortid og Nutid. 10. Bd., 1.—2. Hæfte.
Hjemstavnsliv. 1933 Nr. 3.
Køng Højskoles Aarsskrift. 1933.
Langelænderen. Nr. 74—77.
Norsk Folkemuseum. Aarsberetning 1932—33.
Præstehistoriske Samlinger. 9. Hefte.
Sprog og Kultur. 2. Bd., 3. H.
Turisten. Septbr.—Decbr. 1933.
Vendsysselske Aarbøger. 1933.

DIN HJEMSTAVNS MELODI

AF OLAF ANDERSEN

MELODI AF ARVID ANDERSEN

Der kalder i dit Væsens Bund
en dyb og dunkel Røst,
som binder dig til Ættens Grund
i Smærte og i Lyst.

Der kalder også Klokker
fra Drømmens gyldne By,
hvor Æventyret lokker
med Rigdom og med Ry.

Og Tusinder har Kaldet fulgt
til Flugt bag Hav og Flod,
men hvad om Lykken ligger dulgt
og blomstrer for din Fod?
— langs Pløjemarkens Fure
i Blink af Sol og Regn,
bag Bindingsværkets Mure
i Hyldens Værnehegn?

Der bor saa dyb og sval en Ro
i Egnens kendte Træk:
din egen By, dit eget Bo,
din Barndoms glade Bæk,

et Møllekors, der svinger
for alle Hjørners Blæst,
et Klokketårn, der ringer
til både Sorg og Fest.

Den Vej, der hilser dig med Spor
af svundne Tiders Trådd,
den Sten, der glimter i din Jord
med brudt og sleben Odd,
den brune Høj, der kupler
sin Hvælving ren og fri
— det nynner alt og jubler
din Hjemstavns Melodi.

Så lyt til alle Tiders Brus
i Døgnets travle Kværn,
mens Blæsten synger om dit Hus
med Bud fra nær og fjærn!
Bliv Ven med Ættens Veje
og Verden om din Dør,
saa skal dit Hjærte eje
sit Hjem som aldrig før!

VED ODENSEAAENS UDLØB

AF GDR. SVEND FREDERIKSEN, AASUM

ET FELT PAA DET STORE TÆPPE

Der var engang —

Saadan begynder Eventyret, og saadan er det ogsaa bedst at begynde, hvad der skal fortælles om »den store Aa« og dens Omegn.

Om det, som var, er der saa myldrende meget at sige. Nu og frem, det er bare Tavshed.

Den store Aa blev af Byens Affald gjort til een stinkende Kloak, hvor al Friskhed og Liv er bandlyst. De skiftende Tider, der gik over disse Egne, gav os ogsaa vor Part af Verdens »Kultur«.

Aaen her og Tidens Strøm, de bringer ofte det, vi ikke ønsker —.

Tanken dvæler ved det, som svandt, ved S sammenspillet mellem Folkeliv og Natur, denne ejendommelige Vekselvirkning, som er al Hjemstavnsfølelses Forudsætning.

Egnen her er kun et enkelt Felt paa det store Tæppe, der hedder Danmark.

Folkeliv og Hjemstavn, Tankerne slynger sig saa underfundigt imellem hverandre, og vi selv og vort Liv er Garnender, der skal passes ind paa det aldrig sluttede Væv —.

Det følgende er Billeder fra min Hjemegns Felt.

* * *

*

AAEN

En Aa kan være forunderlig. Det evigt rindende Vand, de spillende Fiskestimer, Breddernes frodige Sivskov, Guldsmedenes blinkende Flugt, Myggesværmens summende Dans, alt kæder sig sammen til en af Naturens aller dejligste Aabenbareelser — et Smil i Landskabets Aasyn —.

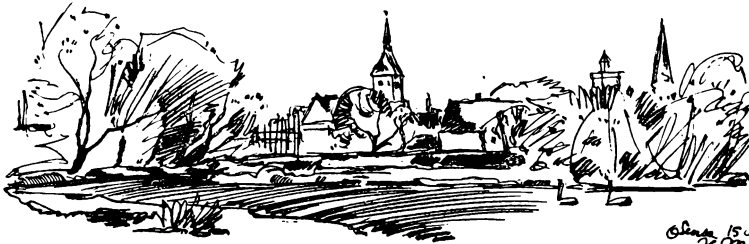
Men som den store Aa er nu, maa vi tænke paa et Ansigt, som Græmsels Graad har grimmet.

Vi unge, der kun kender den fra Fornedrelsens Dage, synes næsten, at det lyder som et Eventyr, noget fast utroligt, naar der fortælles om dens fordums Fiskerigdom; om, hvordan hvert Bryggers i Byen flød med Fisk, naar der var draget Vaad. Hvordan der blev »skikket« Fisk baade her og der til Venner og Kendinge, og hvordan alt Rosset til syvende og sidst blev pløjet ned i Læssevis.

Foruden de i ethvert Aaløb almindelig forekommende Fersk-

vandsfisk var her adskillige sjældnere: Flire, Flod- og Bækne-
genøje, Ferskvandskrabbe. Rimten bør nævnes for dens
særlige Lokalnavn: Ejbygedde. 1879 blev der udsat Yngel af
Sandarten. Denne skandinaviske Rovfisk, der skal kunne blive
indtil 20 kg tung, er slaaet udmærket an andet Steds i danske
Søer og Aaer. Om nogen Gentangst fra dette Omraade har man
af let forstaaelige Grunde ikke hørt.

Som en sjælden Gæst har Støren af og til vist sig. Høst-
folk har taget den med Forke og River ved Aasum Bro. Der
fortælles i det hele om 3—4 Fangster, dog ikke særlig store
Eksemplarer: 3—7 Lispund.

Herman Madsen: Aaen ved Odense.

Men de, der rendte —.

O, ja! Fiskere og Jægere er af eet Folk, og Begivenheder, der
er sket for længe siden, bliver saa let fantastiske.

Der var en gammel Husmand i Aasum, som, da Præsten
kom og skulde berede ham, gav sig til at fortælle om sine for-
dums Fisketure. Han havde hugget Lysteren i en Ørred ved
»den lille Aa«¹⁾. Den var saa eventyrlig stor, at han slet ikke
kunde bakse den, men blev draget med i Vandet, og han red paa
den over Hestehullet helt om til Broen.

Her har dog maaske Feberfantasien spillet med ind.

Skønt, hvem ved?

Det dybe, dunkle Vand i Aaens Hyll tiltror man uvilkaarlig
at rumme de mest eventyrlige Overraskelser; det er ligesom ladet
med Mystik.

Gamle Folk ved at fortælle om Aaemanden, der tager et
Offer hvert Aar, selv om det undertiden først sker paa Nytaars-
aften. Der er en gammel Historie om, at et Aar fik han ingen;
men Aaret efter tog han saa to. Der gik to Smaadrenge og le-

¹⁾ Lindved Aa.

gede ved Bredden. Den ene faldt i, og den anden druknede, da han vilde hjælpe ham. Tililende Folk hørte, da de kom til, fra Aaen: »I Fjor fik jeg ingen. I Aar tar jeg to.«

Det er i Seden, den Historie fortælles.

Naar man ved, at Aaen har været besejlet forholdsvis langt frem i Tiden, forbavses man over, at der ikke er bevaret flere Navne paa de forskellige Lokalteter.

Om den Tid, da Biskorup var Havnestad for Odense, minder »Hinjetovn« eller »Hinjuhøj«, Galgebakken ved Vejen fra Biskorup mod Odense.

Naar der begyndes udad mod Fjorden, har jeg fundet følgende Navne bevaret: »Rytterhullet« (omtrent ved Udløbet), »Klokkehullet« (ved Seden Enggaard), »Dyreshul« (ved Biskorup), »Brylen«, »Hestehullet«, »Søkken«, »Klintekrog«, »Pallehavn«, hvor Palna Toke havde sine Skibe i Vinterhavn.

Muligt — ja utvivlsomt er der flere. Jeg er taknemmelig for Oplysninger.

VEJEN

Vi opfatter som Regel de forskellige Ting og Begivenheder med mer end en af vore Sanser; men det er som oftest saaledes, at et enkelt Sanseindtryk er det dominerende, det for dette Forhold karakteristiske. Bøgeskovens Anemontæppe, Solnedgangens Pragt og Stjernenattens uendelige Højhed er saa afgjort Synsindtryk. Jeg tænker ikke paa min Barndoms Høst, uden at det er, som om jeg føler Stubbens Kildren under de bare Ben. Efteraarets Frugtrigdom er en Smagserindring. Modnende Byg og nybjærget Hø mindes som Duft.

I mit Erindringsbillede er Vejen hørt; men det stammer maa-ske fra, at Færdselen naaede Hollændernes gamle Gaard som Lyd. — Tidligt om Morgenen trak Fiskerkonerne fra Munkebo og Dræby ad Odense til med Trækvogn og Hund for at sælge Fisk. Det hørtes som een Knævren, et enkelt Hundehjæf og som Undertone Vognens Rummel. De gik i Flok, fire fem sammen for Selskabs og Snakkens Skyld; kanske ogsaa for at den ene Hund kunde ægge den anden til at hænge i.

Og det gjorde de bravt. De formelig hang i Selen med Tungen bælsende dem ud af Halsen af Anstrengelse; det var næsten, som om de trak Madammerne med. —

Torve- og Markedsdage mindede Vognrumlen, den kom-

mende og den bortdragende, om, at Verden er langt videre end de hjemlige Markskel. En sen Sommeraften, naar Duggen dæmpede Færdens Støv, kunde hendøende Vognrummel, der umærkeligt gik over i Aftenstilheden, med et drage Tankerne hen paa svundne Tider, paa Slægter, som før drog ad disse Veje: til Marked, til Gilde, til Bryllup, til Grav.

En Gamling, der nød Aftenpiben paa Sladrebænken uden for Gadeporten, kunde give sig til at genoplive det, som før var sket.¹⁾:

Herman Madsen: Vejen gennem Aasum.

Saa vi da ikke i Sommeraftenskumringen lyslevende de gamle Bønder kørende om Kap efter Svireturen i Odense: Skjorteærmer, barhovedet, Hareuldshatten dansende bag i Vognen og hele Køretøjet sat paa Spil i Vædekørselen? Hørte vi ikke Munkebo manden i Overmod tilraabe den havarerede Dræbymand: »Det halle tyer! Det halle tyer!« Men denne, der var mæt af Færdens, svarer: »Det tyer ad Helvede til. Her har du hele Skidtet!«? »Pyttede« ikke Poul David Torvevognene, som han har gjort det saa tit? Snakker ikke Per Kryssing Tysk, som Jeppe paa Bjerget, naar han ruller ad Bullerup til

¹⁾ Jvfr. med det følgende F. Hj. II 184 ff. H. C. F.

med en Donner paa: »For der Glims væk«? Kører ikke Poul Nielsen til Holev med Stadsmusikken i Spidsen, som da han solgte Raps for 200 Daler og vilde have Kommers for Pengene? Hører vi ikke gamle Edvard splintre sin egen Gadeport med Vognstangen, fordi Karlene har glemt at lukke den op? Sidder ikke de to gæve Sedenmænd i den tabte Agestol, afslaaende ethvert Tilbud om at køre med, i den salige Tro: »Vi kører med Sognefogden« —?

Aa, nej! Det var kun Taage- og Tankebilleder — Lyde, der svandt.

STIEN

Vejen er udad mod Verden. Stien, det er Hjemegnens for-trolige Færden. Dens Hulning er slidt af Malkepigerne med de store Mælkebøtter paa Hovedet og de nipre Klodser paa Fødderne, af Skræddere og Sadelmagere, der gik fra By til By med deres Værktøj paa Nakken, af Kniplingskræmmere med Højtids-pynt i Tværsækken, af Sælgekoner med Knapper, Naale og Bændler i Kurven. Og naar vi tænker paa Stien i denne Egn, den, der begyndte i Færgemandens Bryggers i Seden og endte ved St. Jørgen i Odense, da maa vi ikke glemme dem, der har givet den Navn og velsagens slidt den mer end andre — Aalekonerne. Stien er, mer og mindre officielt, gennem mange Aar kaldt Aalekonernes Sti. Nu er det kun et Navn og et Minde; men den Tid er dog ikke saa forfærdelig fjern, da de var kendt af hvert Barn.

Det var et turigt Folkefærd. Der gaar Sagn om, hvordan de Efteraar og Vinter, i Oversvømmelsernes Tid, kiltrede Skørterne op og trak Strømperne af og lagde i Aalekurven, hvorefter de gik gennem Skratis og Vand, til Stien atter var oven Vande. — Det var robuste Kvindfolk; men ikke uden et vist Handelstalent.

»Aa, for Jøsse Kristi Kors, køb et Par Aal af en gammel, fattig Aalekone«, kunde de nok saa ynksomt indlede Handelen. Men naar den saa var afsluttet, og »vor Far« kom med Pengene, kunde de være helt brovtende og oven paa: »Du er, Fanden tordne mig, en rigtig Mand. —«

Ad Stien kommer vi rigtig Landskabet paa nært Hold. Over Gangtræ og Stente, om ved Mose, over Eng, gennem Skov, midt over dyrket Mark, gennem bølgende Korn, langs levende Hegn og Stivepile, det er saa vekslende og mangfoldigt, der er saa meget at se og sanse.

Lad andre om at prise Hedens uberørte Naturlilstand, Bøgeskovens dunkle Dyb, Havets Vælde, eller hvad det nu kan være, de finder allersomdejlignst; jeg vælger Stien ind i Nordøstfyns skiftende Land, det Land, der paa saa mange Maader er formet af Menneskehaand og Menneskevirke.

SKIFTENDE TIDER

Landskabet skifter Udtryk efter Aarstid og Vejrlig. Det Land, der ligger smilende under Foraarets blaa Himmel med de hastende Uldskyer, kan blive saa dødsens alvorligt, naar de kolde mørke Efteraarsbyger slirer paa. Og det Land, der ligger koldt, stivt og livløst under Sneens Dække, kan blive en sitrende Livsuro, naar den lette Sommervind skælver Poppelbladene, mens Luften toner af Insekternes glade Sommerlyd.

Folkelivet ændres, som Tidens Vejrlig er. Streng Tid og blid Tid, enhver Tid øver sin Indflydelse i Folkets Liv og Kaar.

Statsbankerotten i forrige Aarhundredes Begyndelse med, hvad Elendighed den bragte, staar ejendommeligt fast og levende i Folkeoverleveringen. Man ved at fortælle om, hvorledes Rigsdalsersedlerne ikke var bedre værd end at bruge som Fidibus til at tænde Piben med eller at bundte til et Møgknippe¹⁾. Men da saa Pengerigeligheden var øvre, kom Knapheden og de trange Aar. De gamle fortæller om et Uaar i Tyverne, vistnok 1825. Det var saa forfærdelig tørt. Alle Udflytterne maatte trække til Aasum hver Dag at vande Kre, for alle Bække og Vandhuller var tørre. Og som enhver kan tænke sig, blev Høsten ringe. Da var det svært for Fattigfolk at bjærge blot det tørre Brød.

En af mine Meddelere fortæller om, hvordan hans Slægt gennem Tiderne har værnet om en gammel Violin, der havde været hans Bedstefaders. Den var kun ringe og tarvelig; men den gemte dyre Minder. I dette Uaar skete det undertiden, at Madskuffen var tom, naar Børnene kom og bad om Brød; saa tog Bedstefaderen Violinen og spillede dem bort til Toners og Stemningers lyse Rige, bort fra alt det trange og nagende.

Bondestanden lærte i disse Aar at være nøjsomme, arbejd somme og selvhjulpne. I et Hjem, hvor der var en stor Flok Dreng, fandt den dygtige Husmoder paa at lave dem Bukser af tørret, ugarvet Kalveskind. Paa Knæene indsyedes Ærter for at

¹⁾ Sæde, vanligt af Skættfaldsblaar.

gøre dem yderlig stærke. Alt Tøj fra yderst til inderst var eget Arbejde. Spinding, Vævning, ja, selv Stampningen paatog man sig. Produktet, der paa den Maade frembragtes, kaldtes Trinevadmel. Det var »høget« med Klintekog og derefter stampet med de bare Ben i et Kar.

Men hvor sparsommelige man end var, og hvor nøje man end tog det ud, saa var det dog ofte svært at skaffe de kontante Penge. Haandværkerne sad i disse Tider vel saa lunt inden Døre som Bonden, og man ved endnu at fortælle om, hvordan den førstnævnte i trang Sag har kunnet forstrække sidstnævnte med lidt rede Penge. Hvor nær man maatte bide Fingrene, faar man et levende Indtryk af, naar man hører, at Konen i en af de store Gaarde i Aasum i den Tid gik 2 Mil til sit gamle Hjem for at faa 24 Skilling, som der manglede i, at Skatten kunde betales. I Bullerup og Seden var der Bønder med Gaarde paa over 100 Tdr. Land, som de 3 Dage om Ugen gik paa Kanalarbejde for at skaffe lidt klingende Mønt. Naar vi ved, at i den samme Tid gjorde disse Egne Hovning til Østergaard, saa forstaar vi knap, hvordan de sled sig igennem, de gamle Bønder.

Men de mørke Skyer delte sig, og det knugende Tryk veg. I Fyrreerne var Forholdene i sin Helhed Landbruget gunstigere. Der er fra denne Tid særlig to Ting, der hæver sig op af Erindringsens Taagehav som solskinnede Banker: Rapsdyrkingen og Hvedeprisen under Treaarskrigen. Rapstærskningen, det bliver i Erindringen ligesom Summen af al Landsbymunterhed, en Sommerdag, hvor alt blev eet Arbejd og een Fest. Og Hvedeprisen, den var saa eventyrlig høj, at man næsten fik lige saa meget for to Tdr. Hvede som for en Kælviekvie. Det fortælles, lavmælt, som var det en Forbrydelse, der taltes om, hvordan den og den blev budt 15 Rigsdaler for Tønden, men Begærlighedsdjævlen var faret i dem, og de vilde have endnu mere. Enden blev, at Orm og Orr tog baade Hvede og Loftet, det laa paa. — Der er Synder, som straffes salomonisk her paa Jorden —.

Tiderne gaar, og Skyggerne skifter. Der fortælles om de tre tørre Aar i Halvtredserne og de Besværligheder, som de førte med sig. Men længst dvæles der ved 1868 med den forfærdelige Tørke og den ringe Høst.

Glæden giver Genskin paa Ansigtet, naar der tales om Halvfjerdsernes gode Tid. Firserne mindes som en trang Tid, en Grotid, en Kamptid, en Sejrtid.

Vi blader i Tidens Bog; lyst og mørkt skifter stadig.

FÆDRELAND

Det varede længe, førend Ordet Fædreland blev brugt i dansk Sprog. Omkring 1800 kendtes det slet ikke.

Det var med den literære Guldalder, at det først kom frem, og det skulde tage et helt Aarhundrede, før det fik sin rigtig hjertelige og hjemlige Tone.

Fædres Land:

Fædre kastede disse Kæmpehøje, byggede disse Kirker, disse Byer, ryddede Skov og pløjede Mark, lagde Vej og Sti i Landet, Hegn om Vang og Vænge, gravede Grøfter og Kanaler, byggede Broer og Baner, Mergelgrave, Mejerier, Samlingshuse. Hvor vi end ser, saa er der Minder om Slægter, der har levet og virket, stridt og sejret eller lidt bitre Nederlag, som nu Livets Kaar saa underligt følger sig.

Fædreland — mit Fædreland. Det er nok Tordenskjolds, Niels Juels, Olaf Ryes, Tietgens og N. J. Fjords Land; men i inderligere Forstand er det Landet, hvor den gamle Hollænder, »Rikmesteren«, Mads Smed, Bødkeren og Anders Krag slog deres Folder. — Landet om den store Aa.

Chr. Richardt taler i sit dejlige Danmarksdigt om at se paa Kortet, til hver Plet faar Stemme —.

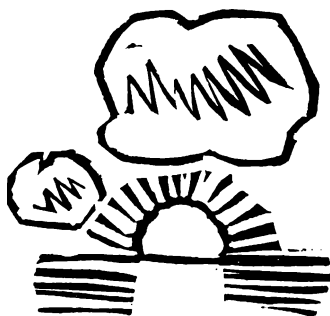
Dette var lidt af det, jeg fik at høre om denne Plet, dette lille Felt paa det store Danmarkstæppe.

* * *

Banker og Enge, Vej og Sti, den store Aa, den lille Bæk, blinkende Fjord og blaaende Skove, mit Hjemstavnsfelt af Danmarks Jord — hvert Sted har Saga sænket Drømme paa, hvert Strøg har sit at minde om —.

Tiden gaar, og Aaen rinder — uafledigt.

I stille Stunder er det, som det suser i Sivet. — Der var engang.

FOLKEMINDER FRA KERTEMINDEEGNEN
DAGLIGLIV
VED LÆRER PETER R. OLSEN

FLERE Steder paa Hinsholm holder man for, at et nyt Arbejde ikke maa paabegyndes en Mandag. En Meddeler fra Viby har fortalt, at det er om Fredagen, der ikke maa begyndes paa nyt Arbejde. Han kendte intet til, at Reglen skulde gælde Mandagen.¹⁾

Fra Salby meddeles: Den, som i Laden tager mod det første Læs Korn, der om Høsten køres i Hus, maa være et Mandfolk. Køerne i Gaarden vil ellers faa ene Tyrekalve det Aar.²⁾

Naar den sidste Skaar blev hugget, sagde man fordem i Viby: »Pas nu paa Ræven!«¹⁾

Det Neg, som sidst blev bundet om Høsten, kaldte man »den gamle«. Den Pige, som bandt det, skulde have en Enkemand. Derfor var der ingen, som holdt af at binde dette Neg.¹⁾

Naar den sidste Skaar var hugget og det sidste Neg bundet, gik Høstfolkene hjem til Gaarden og stillede sig op uden for Gangdøren, Karlene med Mejetøjet og Pigerne med Riverne. Derpaa begyndte Karlene at »vætte for Kaalen«. Saa maatte Konen ud med Æbleskiver, Gammeltøl og Snapse. Ellers skulde det gaa ud over Kaalen i Haven.¹⁾

Det sidste Læs Korn, som blev kørt ind, kaldte man »Soen«.¹⁾

Naar det paa varme Dage flimrede i Luften om Foraaret, sagde man i Viby: »Det er Saamanden, der kommer«.¹⁾

— Mange Forholdsregler var at iagttage for at værne Mennesker, Dyr eller Afgrøder paa Marken mod Troldtøj.

Flere Steder slog man Staal under Dørtrinnet ind til Stuehuset. Saa kunde nemlig onde Folk ikke komme ind i Huset og gøre Fortræd. Nærmede de sig i saadan Hensigt, maatte de vende om, naar de naaede Døren.¹⁾

Børnetøj, som var hængt til Tørring ude, skulde tages ind, før Sol gik ned. Blev det hentet senere, maatte man have det over Ild, før det kunde benyttes. Til saadant Brug tændte man et Halmbaal eller lignende paa det aabne Ildsted og holdt Tøjet hen over det.¹⁾

Der maa aldrig være tretten til Bords samtidig. Er der det, skal nemlig en af dem dø, før Aaret er omme.¹⁾

Mellem Jul og Nytaar maatte der ikke spindes. Da var Rokken aldrig i Stuen.¹⁾

Heller ikke maatte der sys paa noget mellem Helligdagene. Den, som gjorde det, vilde faa buldne Fingre.¹⁾

Juleaften maatte Ploven ikke staa paa Marken, for »at den urolige Skomager ikke skulde faa den at ride paa«. ¹⁾

St. Hans Aften maatte Rage og Viv (Redskaber, som brugtes ved Bagning) være under Tag. Troldheksene kunde ellers tage dem og ride paa dem til Bloksbjerg. — Før Aften satte Folk Hylderis i Hørren, for at Heksene ikke skulde hæmme den i Væksten eller paa anden Maade volde den Skade.¹⁾

— Det betyder Lykke at finde Hestesko. Særligt Held er der ved at finde en hel Hestesko med tre Søm i. Naar man i ældre Tid fandt en saadan, blev den slaaet op over Døren ind til en af Staldene. Den maatte vendes saadan, at Hagerne viste opad, og bedst var det, om den kunde blive fæstnet alene med de tre Søm. Paa den Maade kunde man værne sine Dyr i Stalden mod Troldtøj og onde Folk.

Meddelelsen følger til: Der er endnu — omkr. 1900 — adskillige, som holder fast ved denne Overtro.¹⁾

Man kunde ogsaa passe paa sine Heste ved at grave Haar -- Manke- eller Halehaar -- af dem ned under Brolægningen i Stalden. Haarene lagdes ned paa følgende Maade: En Sten blev taget op, og et Hul gravet, hvor den havde siddet; heri lagdes Haarene, og en Pæl blev rammet ned over dem; sidst dækkedes Hullet igen med den optagne Sten. — Meddelelsen har ved Omlægning af Stenbroen i Stalden i sin Gaard fundet saadanne Hestehaar og nedrammede Pæle under Brolægningen.¹⁾

Kom der Sygdom mellem Kvæget, prøvede man ofte at hindre dens videre Udbredelse ved at grave et af de syge Dyr ned i Jorden i Stalden, mens det endnu var levende.¹⁾

Kalvekastning skyldtes, mente man, at Køerne kom ud, naar der laa Rim paa Jorden.¹⁾

Naar en Ko første Gang blev malket, efter at den havde kælvet, skulde man lægge to »Bindestikker« (Strikkepinde) over Kors paa Bunden af Mælkespanden. Den, som malkede, maatte dernæst sørge for, at de første Mælkestraaler traf Bunden af Spanden i de fire Mellemlum mellem Stikkerne. Derved sikrede man sig imod, at der blev stjaalet Mælk af denne Ko.

Thi der kunde stjæles Mælk ved Heksekunster. Det gik til paa følgende Maade: Gerningsmanden maatte først komme og tiggte Mælk paa det Sted, hvor han havde i Sinde at malke Kø-

erne. Gav man ham, hvad han bad om, fik han derved Magt til hjemme hos sig selv at malke den eller de Køer, som han havde faaet Mælk af. Han behøvede kun at hugge en Kniv fast i en Bjælke under Loftet. Naar han derefter tog i Skaftet og samtidig udtalte visse Trylleord*), strømmede Mælken ud.¹⁾

For at Hekse og andet Troldpak ikke skulde forgøre Kreaturerne, maatte de være i Hus paa de store Helligaftener og paa St. Hans Aften. Ikke mindst gjaldt det sidstnævnte Aften.²⁾

I Viby hed det sig, at en vrinsk Hest ikke maatte staa paa Marken St. Hans Aften, for at Heksene ikke skulde ride paa den.¹⁾

Naar en Gaas vilde til at ruge, maatte man sætte en Stoppenaal med Spidsen opad i det ene Hjørne af Reden. Samtidig skulde man tage tre Fjer af Gaasen og brænde dem. Paa den Maade sikrede man sig imod, at Gaasen forlod Reden i Utide.

Meddeleren husker fra sine Drengenaar, at de i hans Hjem havde en Gaas, som ikke vilde ruge. Den forlod vel ikke Reden, men den blev staaende op mellem Æggene. Saa satte hans Moder en Stoppenaal i Reden og brændte nogle af Gaasens Fjer. »Og det er mærkeligt«, føjer han til, »for fra det Øjeblik vilde Gaasen ligge«. ¹⁾

Gæs og andet Fjerkrae har under Vingerne en fem—seks Fjer, som de gamle kaldte »de urolige Fjer«. Blev de trukket ud, naar Gaasen begyndte at ruge, skulde den ogsaa nok blive liggende.¹⁾

Onde Folk kan »klippe« Gæs. Klippede Gæs vantrives og lægger ingen Æg. Den, som vil »klippe« en Gaas, maa først skaffe sig Fjer af den. — En »klippet« Gaas kendes paa, at Enderne gaar af Svingfjerene, som var de klippet af.¹⁾

En anden Meddeler har ogsaa hørt fortælle, at Gæssene kunde blive forgjort. De blev da som syge og lagde ingen Æg. Hvis man saa dem nøjere efter, vilde man opdage, at de var blevet »klippet« i Vingerne. — De kunde komme sig, naar man trak de klippede Fjer ud og brændte dem.

Samme Meddeler fortæller:

I mit Fødehjem i Langtved beskyttede man Gæssene mod Ræven ved at tage de smaa Gæslinger, før de endnu havde rørt ved Jorden, og putte dem gennem Hovedskallen af et stort Dyr

*) Under en Hekseproces paa Hinsholm i 1708 bekendte den anklagede at have sagt følgende, naar hun malkede af en Kniv: »Jeg malcker i Fandens Nafn, gif Melck i Fandens Nafn!«

— en Hest eller en Ko. De Gæs, der som Gæslinger var blevet behandlet paa saadan Maade, kunde Ræven ikke kende. De vilde synes ham ikke at være Gæs, men store »Kreaturer«, sagtens lignende de Dyr, gennem hvis Hovedskal de som Gæslinger var blevet puttet. — Gæs, der ikke var værnet, som foran beskrevet, vilde blive et sikkert Bytte for Ræven.³⁾

— En vigtig Sag var det, naar der et Sted skulde graves en ny Brønd. Vilde man faa Vand eller ikke? Det var det store Spørgsmaal. Ved saadan Lejlighed tyede man ofte til de kloge Mænd, der evnede »at vise Vand«, d. v. s. finde Vandaarerne i Jorden.

Der kan vises Vand ud til hvilken som helst Tid af Aaret ved Hjælp af en Vandkvist. — Vandkviste vokser forneden paa stivede (topstævnede) Pile og Popler. Bedst er de, der tages af »Sejtræer« (Rødpile); de giver de højeligste Kviste; men Kviste af Poppel kan ogsaa meget vel gøre Nytte. Vandkvisten er en Tvillinggren, en Gren, som er sammenvokset inde ved Stammen, men længere ude deler sig i to lige svære Grene. — Den skal skæres til ved tre Skraasnit. Ved det første skæres den af Træet; med de to følgende forkortes de tvende Grene. — Idet man skærer Kvisten af Træet, skal man fremsige følgende:

»Denne Vøjr skær jeg
for de fire Verdenhjørner
og for de fire store Vinde,
som blæser over Jorden,
og for de fire store Vandaarer,
som løber tværs igennem Jorden,
— for at vise Vand ud over denne.«

Naar man skal til at vise Vand ud, tager man en Gren i hver Haand, saaledes som Tegningen viser. De sammenlukkede Hænder holdes med Baghaanden nedad. Den tykke Del af Kvisten maa vende opad. Snitfladerne skal vende bort fra den, som gaar med Kvisten. — Man gaar opret — bærende Kvisten foran sig — hen til det Sted, hvor man søger Vand. Kommer man under sin Søgen til en Vandaare, vil Kvistens øverste Ende begynde at dreje indad mod en og nedad, undertiden med en saadan Styrke, at Barken — hvis det er paa en Tid, da den er løs — kan vrides af den. — Jo hurtigere den kommer, des

nærmere er der til Vandet; og omvendt: jo langsommere, des dybere.

Afstanden til Vandaaren kan man forøvrigt finde paa følgende Maade: Idet man gaar fremad med Kvisten, sætter man den ene Træske lige foran den anden. Der vil nu være saa mange Alen ned til Aaren, som der er Træskolængder, regnet fra det Sted, hvor Kvisten begynder at bevæge sig, til det, hvor den er længst nede. ¹⁾

Meddelt af: ¹⁾ Fhv. Gmd. Frederik Nielsen, St. Viby, f. 1833. ²⁾ Fhv. Gmd. Niels Nielsen, Salby, f. 1832. ³⁾ Gmd. Kr. Borch Andersen, Taarup, f. 1862.

OVERTRO

FRA AFTENSKOLEELEVERS STILE

VED LÆRER FREDE ANDERSEN, BERNSTOREFFSMINDE FRISKOLE

1.

EN Dag fik mine Bedsteforældre Besøg af en ældre Kone, og da hun kom, gik hun forbi Svinestien, hvilket min Bedstemoder saa, og straks gik hun ud og skar et Stykke af Grisens Øre; thi saa havde det »Onde« ingen Magt.

Da jeg blev konfirmeret, kom jeg ud at tjene i en Bondegaard. Nogle Aar forinden jeg kom til at tjene i denne Gaard, havde man haft et Føl, som ikke vilde die sin Mor. Manden rejste da til en saakaldt klog Mand og spurgte ham til Raads desangaaende og fik den Besked, at Føllet og Moderen skulde have et andet Opholdssted, og da dette skete, gav Føllet sig øjeblikkelig til at die.

I det første Aar, jeg tjente i Gaarden, havde vi igen et Føl, som fødtes i det føromtalte Rum, og de to første Døgn, det levede, var det umuligt at faa det til at die, saa flyttede vi Føl og Moder hen i et andet Rum, og med det samme gav Føllet sig til at die sin Moder. Martin Rasmussen, Mellemhaven.

2.

I tidligere Tid boede der her i Huset en Mand, hvis Kone var meget overtroisk. Saaledes kan fortælles: Det var engang, at Manden havde sat en Kalv ud i Marken, saa kom Ludvig Priisholms Far kørende med en Mælkevogn, nu løb Kalven rundt i Tøjret, faldt og brækkede et Ben. Dette, mente Konen, kunde have været undgaaet, hvis blot der havde været lagt en Økse ved Dørtærskelen, før de trak Kalven ud.

Det var en Aften, min Bedstefar kom kørende for Præsten¹⁾ i Haagerup. Da de kom til Branddammet i Lydingegaarde²⁾ blev Hestene staaende og kunde ikke trække Vognen af Stedet. De blev fuldstændig vaade af Sved. Saa stod Præsten af Vognen og gik en Omgang rundt om den. Saa sagde han: »Nu kan du godt køre videre, Hans.« Og nu kunde de køre. Hvordan dette hænger sammen, kender jeg ikke, men jeg har hørt denne Oplevelse fortælle af hans egen Mund.

Karl Konradsen, Mellemhaven.

3.

Jeg har tjent paa en større Gaard i Korup i 6 Aar. Foruden Konen var vi tre unge Piger. Der var ikke Elektricitet. Vi rendte rundt med hver en gammeldags Tællepraas. Hvis vi mødtes i Køkkenet eller et andet Sted og satte hver sit Lys paa Bordet, blev Konen vred. Det betød en hemmelig Brud i Huset, mente hun.

En bestemt Uge i Marts Maaned maatte vi ikke brygge Gammeløl, og skete det endda, at Øllet ikke vilde gære, blev der kastet Sølvskeer og Sølvskillinger deri.

Jule- og Nytaarsaften skulde Ilden buldrebrænde, mens vi spiste Helligaftens Nadver, ellers vilde Brændselsbeholdningen slippe op inden næste Vinter.

Nytaarsaften var Lænkehunden i Stuen, mens vi spiste. Der blev lagt 4 Æbleskiver paa Gulvet til den. En for Rug, en for Byg, en for Havre og en for Blandkorn. Tog Hunden Havrens Æbleskive først, vilde denne give de fleste Fold og saa fremdeles. Den sidste vilde give mindst.

Juledag maatte vi Piger ikke røre et Haandarbejde. Saa vilde vi faa mange bulne Fingre i Løbet af Aaret.

Vi maatte ikke lade et Stykke Vasketøj hænge ude Julen over, saa vilde vi komme til at klæde Lig inden Paaske.

Nytaarsaften fik vi hver et Æble med i Seng; det skulde vi spise næste Morgen, inden vi stod op, saa skulde vi blive fri for Tandpine. Jeg kunde fortælle Masser af den Slags fra den Gaard, men nu kan det være nok.

Karen Konradsen, Mellemhaven.

¹⁾ Fr. Vilh. Bagger, Sognepræst til Brahe-Trolleborg og Krarup 1855–77.

²⁾ Stedet er det samme, der er omtalt i Stk. 1–6 FHj. VI 74 f.

GAMLE SANDSAGER

SUNKNE GAARDE I PADESØHYL OG RØDEDAM

Tæt ved Landevejen, ved Grænsen mellem Rørup og Haarslev Sogne, ligger en stor Mose. Den siges at være bundløs. Der skal efter Sagnet have staaet en Gaard eller et Slot, der paa Grund af Beboernes Ugudelighed sank i Jorden.

Fruen dér sendte engang Bud til Præsten om at komme for at berette hende, da hun laa for Døden. Præsten kom; men i Stedet for Fruen laa i Sengen en So. Herover blev Præsten meget fortørnet og forbandede Stedet, og da han var vel uden for Porten, sank Gaarden. Men en Stol, hvorpaa Præsten havde lagt sin Bibel, som han havde glemt at tage med, sank ikke, men flød ind til Bredden, og saasnart Præsten havde taget Bibelen, gik Stolen ogsaa til Bunds. En stor Tyr, som ogsaa var gaaet med til Bunds, borede sig imidlertid frem gennem Jorden, stak et Horn op i Aalsbo Banker, saa der blev et Hul, hvorfra Vandet altid løber. Den fortsatte derefter og brød helt op af Jorden i Ørslev Sogn, hvorved Hylke Sø blev til. Vandet i Hylke Sø eller Mølle-dam siges at komme fra Mosen i Padesø, der kaldes Padesøhyl.

Dette Sagn er fortalt mig af nu afdøde Gaardejer Mads Petersen, Nylykkegaard i Fjelsted Sogn. Han var født i Blankenborg ved Rørup 1836.

Fra Gaarden Ormehøj i Rørup Sogn har jeg hørt et lignende Sagn. Paa en af Gaardens Marker er en stor Dam, kaldet Røde Dam, hvor efter Sagnet en Gaard skal være sunket.

Ormehøj menes i gamle Dage at have været en Hovedgaard, og der er paa Gaardens Marker opløjet Murrester og fundet Spor af Voldgrave; det er nok Overleveringen om den forsvundne Hovedgaard, der har givet Anledning til Sagnet om den sunkne Gaard.

Jørgen Sørensen, Næstved.

SKELFLYTTEREN PAA LYØ

En Mand paa Lyø havde flyttet Skellet mellem sig og Naboen, og af den Grund kunde han ikke faa Ro i Graven. Ved Midnat gik han langs Skellet og raabte: »Hvor skal jeg sætte det?« Heldigvis kom engang en modig Karl til at tjene paa Øen; en Nat besluttede han om muligt at skaffe Ro baade til Beboerne og Genfærdet, og da Raabet atter lød: »Hvor skal jeg sætte det?« svarede han tilbage: »Sæt det, hvor Du har taget det;«

Fra det Øjeblik har ingen hørt Nødraabet. R. Askholm, Lyø.

J. Kj. Carlsen:
JOHANNES CLAUSEN
Gads Forlag.

Bogen har som Undertitel »Grænsepræsten«. Johs. Clausen var i flere Henseender en Grænseskikkelse. Han var det med Hensyn til de kirkelige Retninger, idet han som ung stod sammen med Vilh. Beck i Arbejdet for Indre Mission, men senere sluttede sig nær til den grundtvigske Retning. Og han var det i sit Arbejde for vort nationale Grænseværn. I dette som i alt andet Arbejde, hvori han tog Del, var han med fuldt og helt, aldrig stykkevis og delt. Ikke uden Grund siger Carlsen, med en lille Omskrivning, om ham: »En Ørn var hans Hjælmemærke, paa Brynjen stod Korsets Tegn, paa Skjold bar han Løverne stærke i Hjærternes milde Hegn.« Det er lykkedes Carlsen at give et livfuldt Billede af denne aandsbaarne, stemningsbevægede Præsteskikkelse. Paa Fyn blev Clausen især knyttet til Vejlbj, hvor hans Fader var Præst, til Ryslinge, hvor han selv var Præst 1865—77, og til Nørre Lyndelse og Højby, hvor han var Præst 1877—84. Om hans Virksomhed paa Fyn har hans Søn, Sognepræst J. Chr. Clausen, Korinth, fortalt i Fynsk Hjemstavn, April 1932; men i Carlsens Bog fortælles der udførligere herom. I Bogen er gengivet en Række interessante Breve, bl. a. fra Vilh. Beck, Vilh. Birkedal og Bj. Bjørnson. H. C. F.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder. — Strejftog gennem Fyn.
Gamle danske Borge. — Den gamle danske Landsby. —

»Taleren gik herefter over til Fremvisningen af en Række ualmindelig smukke Lysbilleder af Bygninger fra gamle Landsbyer Landet over. Heraf kan særlig fremhæves en tangdækket Gaard fra Læsø, endvidere den Gaard, hvor St. St. Blichers Novelle »E Bindstouw« foregik, Udby Præstegaard, hvortil Grundtvigs Navn uløseligt er knyttet, Tommerup Præstegaard, der er bygget 1692, samt den vestfynske Hjemstavnsgaard, »Landmaalergaarden«, hvis Lader er opført med Suler. Nogle Billeder fra endnu bevarede fynske Bystævner var af særlig Interesse. De sidste Billeder var en Serie Optagelser, der viste dagligt Liv i og omkring Landsbyer i gammel Tid: Sædemanden, Mejerne, Smeden, Kirkegaardskonen og flere.« (Svendborg Avis.)

OLAF ANDERSEN — Solvang, Tommerup St. — (Telf. 43 kan benyttes).

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehøve«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: A a k a n d e — Æ r t. Det er især ud fra sproglige, folkløristiske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50		
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr.
1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for
1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe.
(Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse
paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene.
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Torben Glahn: Med Smakke og Isbaad over Storebælt. — h. C. Frydendahl: fastelaans-
minder fra frørup. — Gamle Sandsager

2. hæfte.

februar 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Oftede har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. Saaledes fik jeg i Juletiden fra en af Krarup Sogns Beboere en hel Del gamle Portrætter, bl. a. af sydfynske Lærerfamilier. Fra Arkitekt Arne Ludvigsen, Østrupgaard, modtog jeg et Amatørbillede fra Galdbjærg og fra stud. mag. V. Valerius, Vissenbjerg, en stor Samling Optegnelser, Billeder og Udclip, navnlig angaaende Kværndrup Sogns historiske Beskrivelse. For alt dette bringer jeg min bedste Tak.

Skulde andre have lignende Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

H. C. F.

Kristen A. Lange:

GRØNVALD NIELSEN

EN DANSK HØJSKOLEMAND OG HANS VÆRK
(Gads Forlag.)

I en smuk lille Bog (156 Sider) har Kristen A. Lange sat sin gamle Forstander, ved hvis Skole i Vestbirk han virkede i en lang Række Aar, et for-tjent Minde. Grønvald Nielsen stod gennem mange Aar som en af den danske Højskoles betydeligste Mænd. Han var født i Krumstrup Mølle ved Ryslinge og voksede op i Egebjerg Mølle. Her gik han i Skole hos den særprægede Friskolemand Jørgen Pedersen. Siden blev han efter et Soldaterophold i Nyborg Højskolelærer i Vejstrup. Han var altsaa gennem Fødsel og Opvækst knyttet til Fyn og havde i Vuggegave faaet mange af Fynboens gode Egenskaber, der bidrog til at lægge en Hjertevarme og et Smil over hans Manddomsgerning, der vandt ham talrige Venner, især blandt dem, der kendte noget til de store personlige Sorger, han maatte bære. Betegnende er Indskriften paa hans Mindesten i Vestbirk: »Det lifligste Solskin fra Vuggen til Baaren er Smil gennem Taaren«.

H. C. F.

Rettelse. Januarhæftet S. 3: Ferskvandskrabbe, læs: Ferskvandskvabbe. Snittet S. 32 er skaaret af Herman Madsen.

Isbaadstransport paa Storebælt 1890–91. Fot. Graae, Korsør.

MED SMAKKE OG ISBAAD OVER STOREBÆLT EN KULTURHISTORISK SKITSE

AF BIBLIOTEKSASSISTENT TORBEN GLAHN, SØNDERBORG

DEN Vej, der over Fyn forbinder Sjælland med Jylland og saaledes sammenknytter de tre største Landsdele i Danmark, har alle Dage været en af de vigtigste Færdselsaarer herhjemme. Men et svagt Punkt har denne Rute haft, lige til for 100 Aar siden, og det var Storebælt.

Man har sikkert i vor Tid vanskeligt ved at forstaa, at denne Strimmel Vand, som vi nu er 5 Kvarter om at naa over, virkelig har kunnet være den almindelige Samfærdsel en alvorlig Hindring. Og dog er det et Faktum.

Ved at gennemgaa Rejsendes Dagbøger, Breve o. l. fra forskellige Tider vil man kunne danne sig et Skøn over Forholdene i gamle Dage, og samtidig vil man sikkert faa det sandfærdigste Billede af Bæltfarten og dens Vanskeligheder.

Den første lidt udførligere Beretning om dette Emne finder vi hos Peder Palladius¹⁾. Ved St. Hans-Tid 1543 sejlede han sammen med Herluf Trolle og dennes Fader over Bæltet. Han fortæller:

»Vi vaar til Skibs fra otte slet for Middag til sex slet efter Middag, under Guds Vejrlig, Regn, Lynild, Torden, Storm og Blæst, den ganske Dag igennem, der Gud maatte sig over forbarme, saa at Pumpen blev uklar og de tre Takler, som var til Vejrs, bruste over tvert og knuppe i Sønder, som man havde skudt tre Arbyster udaf, og Sejlet ud for

¹⁾ Fortid og Nutid. 1914, I S. 48 f.

Borde paa den anden Side og nogle af vore Karle med, som vi drog ind igen med Sejlet, og maatte vi saa fare for Vind og Vove, til vi komme i smult Vand imellem Korsør og Skelskør og maatte der kaste Anker ud og ligge og bøde Takkel og Tov igen, ikke længer fra Landet end som man kunde kaste med en Sten, og vi kunde ikke alligevel naa Landet, uden vi vilde have sæt Skibet der, ikke uden vor Livs større Farer, end som vi vaare da udi, hvorfraare vi maatte til Søs igen hen ud mod Sprove [Sprogø] og siden tidt og ofte lavere før end vi af Guds Naade kunde naa ind til Korsør om Aftenen i saa Maade, at der vaar ikke en tør Traad paa os.«

Naturligvis er dette et særlig grelt Eksempel, men ingenlunde ualmindeligt for sin Tid. Det var saaledes kun ved at udsætte sit Liv for den største Fare, at Dronning Sophia, i en forrygende Storm, satte over Bæltet for at naa frem til Frederik d. 2.s Dødsleje¹⁾.

En Smakke
i det 16. Aarhundrede.
Efter Braunius: Theatrum urbium.

Man var jo fuldstændig prisgivet Vejr og Vind, og tit maatte man vente i Dagevis paa, at Vinden vilde vende sig, saa man kunde komme over. F. Eks. maatte Frederik d. 2. en gang ligge 8 Dage i Korsør paa Grund af Modvind²⁾.

Og naar saa Vinteren kom, og Isen lagde sig i Bæltet, var det ingen let Sag at komme over. Naar man ved, hvor vanskeligt det er, selv i vore Dage, at overvinde Isvanskelighederne, saa forstaar man, at det den Gang har været mange Gange værre. Men over maatte man jo, det var i ethvert Tilfælde ikke alle, der kunde oppebie Tøvejret — ganske særligt da man maatte være forberedt paa, at Smakken eller Børtten (som Fartøjet, der besørgede Overfarten, hed) kunde ligge indefrosset i 12 Uger — det hændte nemlig.

Da en tysk Rejsende, Samuel Kiechel, i 1586 besøgte Danmark, maatte han døje Isbaadstransportens Besværligheder over Storebælt. Han fortæller herom³⁾:

¹⁾ Troels-Lund: Historiske Fortællinger. 1911, III S. 17.

²⁾ Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden. 4. Udg. I S. 191.

³⁾ Die Reisen des Samuel Kiechel, herausgeg. von K. D. Haszler. 1866, S. 53 f.

»Den 1. Februar gik vi Kl. 1 om Morgenen ombord paa en Bark, som vi bestilte specielt for os, med 4 Roere . . . Da vi sejlede fra Land var Vinden os imod, det blæste dog ikke mer end at de godt ved at ro kunde komme frem. Vi kom paa Halvvejen til en lille Ø kaldet Sprogø (som ligger omtrent midt i Bæltet) ved hvilken vi lagde til. Denne Ø er omtrent $\frac{1}{2}$ Mil i Omkreds, og beboes af to hollandske Bønder, som ernærer sig af det Kvæg, de holder, og laver lige saa dejligt og vel-smagende Smør og Ost, som i Holland, og de satte deres Ost og Smør for os. Da vi nu havde ventet en lille Tid, gik vi atter ombord paa Barken; thi bemældte Farvand er ikke til at lide paa, der opstaar ofte pludselig en Storm. Da vi endnu var en Mil fra Land kom vi ind mellem Isen, som vi i Begyndelsen ikke kunde komme igennem med Barken paa Grund af de store Isstykker, hvorfor 2 af Skibsfolkene maatte gaa ud paa den, da den var saa tyk, at den kunde bære. De slog Is-skorpen i Stykker med Hakker, saaledes at Barken kunde komme ind imellem. Saadan vedblev det nu en hel Time, før vi kom igennem, saa at vi undertiden var i stor Fare . . . Jo nærmere vi kom Land, des mere tabte Isen sig, det var Vinden Skyld i . . . Da vi endelig kom over Bæltet, var det allerede Vespertid.«

Dette, at Sprogø kunde anvendes som Hvilestation, var den Gang en hel ny Indretning, men — som man vil forstaa — af den største Betydning for de Rejsende. Tidligere havde Øen været Tumleplads for en Flok halvville Heste, der tilhørte Kongen. Men saa skete det engang, at Frederik d. 2. skulde fra Kolding over til København (i et meget presserende og vigtigt Anliggende), men ved Nyborg traf Bæltet tilfrosset. Efter at en af Kongens betroede Mænd uden Held havde forsøgt en Overgang, prøvede Kongen selv at forcere Bæltet til Vogns, men Isen brast, og det var kun med Nød og næppe, man reddede Kongens Liv. Endnu 5 Dage senere var Frederik d. 2. kun naaet til Sprogø, hvor der hverken var Mad eller Drikke at opdrive. Denne ubehagelige Oplevelse blev Aarsagen til, at Frederik d. 2. i 1571 befalede, der skulde bygges et Hus paa Sprogø, saa at nødstedte Rejsende Sommer og Vinter dér kunde faa Tag over Hovedet og sammesteds erholde Mad og Øl mod Betaling¹⁾. Sprogø har siden da været en vigtig Station ved Istransporten — og hyppigt benyttet. Et enkelt Aar var der saaledes ikke færre end 80 Mennesker, der maatte tilbringe 18 Dage paa Øen²⁾.

¹⁾ Troels-Lund: Historiske Fortællinger. 1911, II S. 253 ff., og samme Forfatter: Dagligt Liv i Norden. 4. Udg. S. 200.

²⁾ Fr. Olsen: Det danske Postvæsen . . . til 1711. 1889, S. 102.

Det vilde blive alt for trættende og ensformigt at følge Forholdene ved Bæltet fra Aar til Aar. Vi springer derfor ca. 100 Aar frem og undersøger, om der har fundet nogen Udvikling Sted i Mellemtiden. Store Fremskridt er der næppe sket, sikkert fordi Skibene i dette Tidsrum næppe er blevet synderligt forbedrede.

Man læse f. Eks. Christian d. 5.s Dagbog for Oktober 1689:

»Den 15. 16. laa wie stille i Niburg for Contrarig Wind og storm. 17. Seglede wie fra Nyborg med hel schasz (skarp?) win(d) og for Modwin kom wie til Omø sund, og saa paa grunden att sta(a), dog uden fare, og lod os sette i Land paa aggersøen, og laa om Natten paa prestegaarden. 18. Seglede wie fra Omø offuer til Borreby; om aften i Københaffuen.«

To Aar tidligere havde en Storm ligeledes tvunget Christian d. 5. i Land paa Agersøen — tilligemed Dronningen¹⁾. Det vidner ikke om større Fremgang med Hensyn til Sikkerheden ved Skibsforbindelsen.

Og nu Vinteroverfarten i dette Aarhundrede. Ja, netop fra den Tid finder man tre Beretninger om Istransporter, der til fulde viser, hvad man har maattet gennemgaa af Strabadser for at komme de smaa 4 Mil fra Ø til Ø. Da disse tre Beskrivelser, saa forskellige de end er, dog supplerer hinanden, vil vi gøre et lidt længere Ophold ved dem for at se, hvilke Farer Istransporten rummede.

Den første, vi standser ved, er en hollandsk Købmand, van der Meersch, der i 1674 berejste Danmark sammen med to Landsmænd. Vi vil nu høre, hvad Hollænderen selv fortæller om denne Tur²⁾:

»Omtrent kl. 9^{1/2} begav vi os alle ombord i en baad med 6 aarer og en styrmand . . . og stødte saa fra land. Langs kysten fandt vi aabent vande, men saa i afstand store isbjærge drive, som vi maatte nærme os. Her var stærk drift i vandet nordpaa, saa isen drev meget stærkt afsted . . .

Vi kom da, som om vi var i Grønland, hen mod den skrækkelige drivis og søgte at finde en aabning. Omsider fandt vi et sted og roede saa ind i isen i en aaben rende, men det varede ikke ret længe, inden vi blev saa omringede af isbjærgene, at vi stod i fare for at blive klemt i stykker. Vi fik nemlig en stor flage svær is for boven, derpaa fulgte saa svære isbjærge i saadan en rivende drift, at de sikkerlig havde presset os til bunds og knust os, havde ikke skipperen i stor bestyrtelse raabt: Skynd jer, skynd jer! spring alle op paa isen! Det skete øjeblik-

1) Nyt historisk Tidsskr. 1847, I S. 503.

2) Fra Arkiv og Museum. 1905—08, III S. 17 og 40.

kelig, og man halede alle mand i en fart baaden op paa isen, og umiddelbart efter trængte ismassen paa agter mod baaden med saadan en kraft, at hele isen rystede, slog revner og knagede, skønt isflagen dog var godt tre fod tyk, saa at vi, hvis vi havde nølet et øjeblik længere, sikkerlig alle havde været fortabte. Her stod vi nu paa isflagen og drev afsted med vor baad; saa vandrede vi i sø paa isflagen, rystende af kulde og angst, indtil vi endelig paa den anden side igen saa aabent vande, saa gik det med alle mand for baaden henover isen, og saa kom vi igen i vandet. Det varede imidlertid ikke længe, inden vi igen kom i den samme fare, igen i hast baaden ud paa isen, som vi drev afsted med saa længe, at aftenen allerede begyndte at falde paa med taage, hvilket forøgede vor angst . . . Endelig, før det endnu var mørkt, fandt vi igen aabent vande, saa vi skyndte os og kom velbeholdne i land paa den lille ø Sprogø . . .

Bonden eller herren over hele denne lille ø eller landsby paa ét hus (et Barataria saa at sige, hvor Sancho Panza var guvernør) fyrede bravt i og skaffede saa megen frisk halm ind i kamret, som vi alle havde nødig til sengeleje . . . Den 24de februar vækkede morgenen os med klart vejr. Jeg var ingenlunde sidst paa færde og tørnede ud saa snart dagen brød frem. . . . og fandt at vor vej herfra og til Korsør var aaben og næsten isfri; derfor skyndte jeg paa hos vort selskab og pressede paa hver enkelt, saa vi alle i løbet af kort tid kom ombord og forlod Sprogø og kom endnu før middag uden uheld velbeholdne over til Korsør.«

Og da van der Meersch sidst i Marts igen stod i Korsør paa Tilbagevejen, var Isen endnu ikke tøet bort — tværtimod: »Vor danske Beltes Strøm var som en Marmorgade«, skriver Bording samtidig i sin Avis.

»Vi fandt her«, fortæller v. d. Meersch, »at isen i Store Bælt endnu laa fast, og at man endnu trygt passerede over den, hvorfor vi ogsaa strax besluttede at fortsætte rejsen med en slæde med to heste for. Jeg skal aldrig glemme, at jeg saa langt hen paa aaret rejste over Store Bælt forbi den lille ø Sprogø (bedrøvelig ihukommelse!) ligesom over land — til Nyborg paa Fyen, hvor vi ankom om eftermiddagen kl. 3 velbeholdne og uden at have set vand, men vi mødte paa hele denne istur intet levende menneske uden en flok smaa dagdrivere eller forkælede børn, der med hest og bjælder kørte afsted i deres kaner.«

Han var saaledes kun en Dag om at tilbagelægge Strækningen Ringsted — Odense.

Ti Aar senere var Vinteren om muligt endnu haardere, og med Kulden, som i sig selv var slem nok, fulgte en anden Plage: Ulvene. I Jylland begyndte de i samlet Flok at overfalde Bøndernes Kreaturer og anrettede stor Skade. Man henvendte sig i sin Nød til Kongen om Hjælp, og denne sendte da Oberjæger Zeitz og en Jagtpage med en Del underordnede derover for at

sætte en Stopper for det Uvæsen. Om denne eventyrlige Færd fortæller den 20-aarige Page (senere Gehejmemaal og Elefantridder) Frederik Gram¹⁾. Man hører, hvorledes Ekspeditionen, efter at have ventet flere Dage i Korsør paa gunstigere Vejr, endelig den 9. Januar tidlig om Morgenen lejede en Bæltsmakke og begav sig paa Farten. Først om Aftenen naaede de Sprø, hvor i Forvejen ca. 100 Passagerer opholdt sig og ventede paa at kunne fortsætte Rejsen. Forholdene dér var forfærdelige.

Med Isbaade over Storebælt.
Efter Chr. Blache.

Mad var ikke til at opdrive, og smeltet Is var næsten alt, hvad der var at drikke. Da de sidst ankomne havde ventet i 5 Dage, og Forholdene stadig ikke bedrede sig, besluttede de at vove sig videre.

»Mandag den 14de Januar, før Solen brød frem, begav vi os i vor Baad uden at tage det mindste Forraad med . . . Da vi næppe var komne et Pistolskud fra Land, saa vi . . . nok, at vi hellere maatte være blevne i vor Elendighed paa Øen. Men nu maatte vi følge Strømmens Magt og hele Dagen og den følgende Nat anstrenge os af alle Kræfter. Snart sejlede vi, hvor Vandet var aabent, snart maatte vi med stor Møje trække Baaden op paa Isen og slæbe den efter os. Saaledes holdt vi ud til Tirsdag Middag, da vi var saa trætte og udmattede, at vi næppe formaadede at gøre noget mere . . .

Til sidst kom Baaden i Klemme mellem tø Isflager, hvorfor vi sprang ud. . . . Alle de andre løb nu, saa vidt de kunde, bort fra Baaden; en

¹⁾ H. C. Bering Liisberg: Fra gamle Dage. 1899, S. 38.

og anden plumpede i, men de kom dog alle op igen. Jeg selv blev staaende sidst ved Baaden, og som jeg ikke troede, at . . . Fare virkelig var for Haanden, . . . var jeg ikke hastig nok i Vendingen, . . . saa jeg, da jeg endelig resolverede mig til at springe over, sprang for kort og styrtede i Søen med fuldt Spring, og Vandet slog sammen over Hovedet paa mig. . . . Oberjægeren, som var nærmest, . . . kom til og drog mig op. Det var ogsaa i sidste Øjeblik, thi jeg havde ingen Kræfter til at holde mig fast længer og var tilmed ganske fortumlet af Vandet, der løb mig af Næse og Mund. Strømmen gik saa stærkt, at det kom mig for, som om tvende Karle hængte ved mine Fødder og drog mig ned. . . .

Vi havde kun reddet to Baadshager fra Baaden, som straks efter med stor Knagen blev knust af Isen.

Samme Eftermiddag faldt jeg endnu engang i Vandet tillige med flere andre, men vi kom dog alle op igen, og ud paa Aftenen traf vi Baadsmændene og de andre, som først var sprungne af Baaden. Og dér maatte vi nu blive paa en meget stor Isflage Natten over. . . .

Men senere, efterdi vi var saa mange Folk, frygtede vi for, at Isen skulde briste, og . . . (derfor) maatte vi opsøge et stærkere Stykke Is, som man kunde være sikker paa. . . .

Men hvad som smertede mig mest, var dette, at den stærkeste Hob havde besluttet at lade mig, en Borger og en Tiggerdreng tilbage paa den møre Is. Thi jeg var saa forfrossen af at være falden i, at jeg næppe kunde staa oprejst; de andre to var ej meget bedre, saa de andre hverken vilde eller kunde slæbe os med. . . .

Men førend de forlod os, byggede de af Forbarmelse en Ligkiste for mig af smaa Stykker Is, som de gjorde en Vold med uden om mig, saa jeg nogenlunde var skærmet mod den skarpe Vind. De lagde mig ogsaa et Stykke Is under mit Hoved og var dermed færdige og tog Afsked med os. . . .

Mine Kammerater og jeg lagde os tæt op til hinanden og holdt hverandre varme med vor Aande, saa vidt muligt var. Men det var en bedrøvelig Nat; vi hørte kun Vindens Susen og Isens Bragen, saa vi stedse ventede, at vor Flage skulde briste. Stundom fornam vi ogsaa Fugletrækket i Luften og Ændernes Snadren. Til sidst faldt vi af stor Mattighed i Søvn; men det var mere en Fantasi og et Døseri, end at vi kunde vederkvæges derved. Thi vi plagedes uafslædig af Hunger og især af Tørst.

Onsdag Morgen den 17de Januar, som var Tredjedagen efter, at vi forlod Sprogø, stødte vi mod et Eyland, som hedder Romsø og hører til de Krabbers Gods og ligger norden for Fyn. Og her kom vi til den faste Is.◀

Efter endnu en lang Række Strabadser lykkedes det endelig Ekspeditionen under store Anstrengelser at naa Land.

Af denne Beretning ser man klart, hvor farefuld en Itransport kunde forme sig, og hvor stor en Hindring Storehælt under saadanne Omstændigheder var for de Rejsende.

Da Holberg i 1709 vendte hjem fra en Udenlandsrejse, maatte ogsaa han døje en Istransports Besværligheder. Han fortæller overmaade morsomt i sit første Levnedsbrev om denne Tur og Opholdet paa Sprogø¹⁾:

»Lillebælt fandt vi saa stærkt tillagt med Is, at vi trygt gik over det til Middelfart paa Fyn, men paa Storebælt var Isbroen ikke saa sikker. Vi blev derfor hele otte Dage i Nyborg i Haab om, at Isen enten skulde lægge bedre til eller bryde op, men omsider blev vi kjede af at vente og lejede Isbaade, i hvilke vi af Søfolk blev trukne først til Sprogø,

Nyborg i Midten af det 18. Aarhundrede.

hvilket tog en hel Dag, og Dagen efter til Korsør, en Søstad paa Sjælland. Skjønt det strider imod mit Forsæt at opholde mig ved Stedsbeskrivelser og bøde paa dette Brevs Tørhed ved behagelige Digressioner, vil jeg dog, eftersom Geograferne har ladet Sprogø ligge urørt, gjøre et lille Sidespring for at give en Beskrivelse af denne Ø og undersøge, om den svarer til sit Navn og Rygte, thi naar en Dansk ønsker ondt over sine Fjender, sker det med de Ord: »Gid du sad paa Sprogø!«

Sprogø ligger midtvejs imellem Nyborg og Korsør. Om Øens Frugtbarhed kan jeg ikke sige noget sikkert, da den dengang var dækket af Sne og Is. Midt paa Øen ligger Hovedstaden, som kun tæller én Familie, thi med Undtagelse af en gammel Kjælling og to Ungmøer mindes jeg ikke, at jeg saa nogen Moerssjæl. Vicekongen eller Familiens Overhoved var ikke hjemme, ellers kunde jeg maaske af ham have faaet Oplysning om Regeringsformen og andet, der er ejendommeligt for denne Ø. For til fulde at røgte mit Hverv som Geograf, maa jeg ogsaa sige noget om Nationens Karakter, . . .« Den kan Holberg imidlertid ikke berømme. Beboerne viser sig nemlig snart mere drevne end selv Fransk-

¹⁾ Holbergs Levned fortalt af ham selv i tre latinske Breve til en fornem Herre. Overs. af Fr. Winkel Horn. U. A., S. 45 ff.

mænd og Italienerne. De forlangte saaledes to Daler for Nattelejet, hvilket blev Aarsag til et voldsomt Skænderi mellem »Kjællingen« og en svensk Kaptajn. At Ungmøerne mandhaftig bistod deres Mor i denne Strid, faar Holberg til at udbryde: »Jeg tror virkelig, at de havde deres Jomfrudom i Behold, dels fordi de var saa glubske, hvilket af somme anses for Tegn paa Kyskhed, dels ogsaa fordi de, selv om de havde villet, ikke havde kunnet sætte den over Styr paa den øde Ø. Vi fik ikke andet at spise der end Ænder, baade stegte og kogte. Der var i hele Huset kun én Seng, som en Jomfru, der var med i vort Rejseselskab, betingede sig. Vi andre laa paa Straa imellem hverandre, med Undtagelse af en ung, lystig Hollænder . . . som syntes, det var bekvemmere at tilbringe Natten paa en Bænk. Da han imidlertid hen ad Midnat vaagnede med Hovedpine og øm i Lemmerne, listede han sig stille over i Jomfruens Seng, hvor han med sand hollandsk Koldsindighed laa og sov lige til Daggry, hvor Jomfruen vaagnede og saa det snorkende Mandfolk, og som rimeligt var blev saa forskrækket over dette slemme Naboskab, at hun med jomfruelig Blufærdighed sprang ud af Sengen. Hollænderen gjorde ingen Forsøg paa at faa Flygtningen til at vende tilbage, men var tværtimod glad over, at han ved hendes Flugt fik bedre Plads at strække sig paa.

Da vi tog fra Sprogø, rejste vi tidlig om Morgenen til Korsør. Paa denne Tur kom den svenske Kaptajn i den største Livsfare, thi gnavne Mennesker har for det meste Modgang, ligesom vrede Spillere gerne taber, og de, som er mest ængstelige af sig, snarest dør. Da han nemlig for at vise sit Mod var gaaet bort fra Baaden, faldt han paa Hovedet i en Vaage, som Søfolkene dog fik ham trukket op af med deres Baadshager; han var halv død af Kulde og maatte strax klæde sig af og tage uldne men tørre Klæder paa. . . .»

Efter at vi nu har set, hvorledes Skibs- og Isbaadsforbindelsen var i denne Periode, gør vi nu det sidste Spring frem til Aarene inden Dampskibets Tidsalder. Man vil snart se, at der her er sket et virkelig Fremskridt.

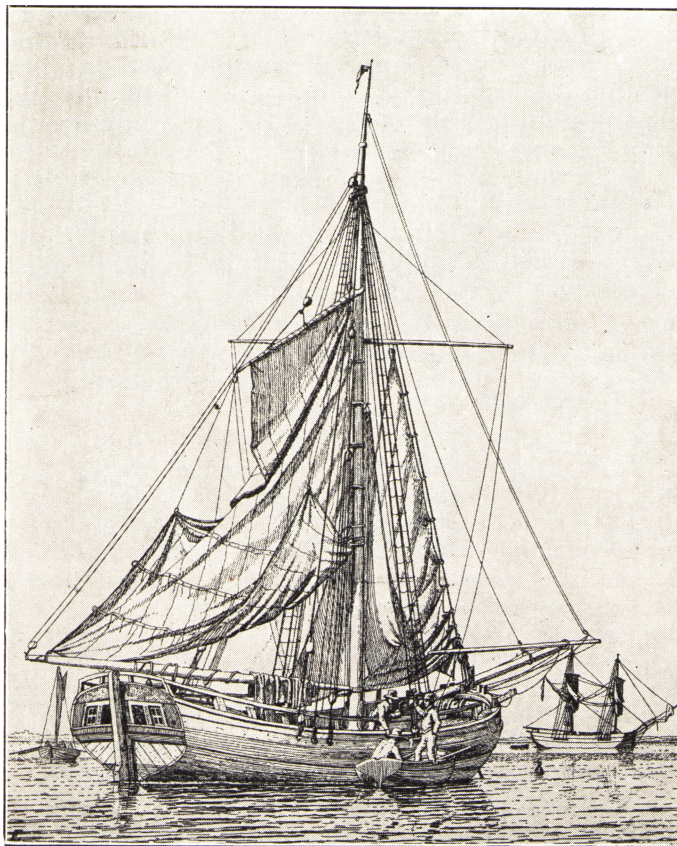
Omkring 1793—94 indsatte Postyæsenet nemlig — paa Grund af »forefaldne Skibbrud« — to store Postjagter paa Ruten¹⁾. Vi hører Portrætmaleren Hans Hansen udbryde i Lovord — om end ikke over selve Overfarten, saa dog over Skibets Indretning²⁾:

»Vinden ganske imod. Forresten herlige commoditeter og en prægtig Kahyt, et Fartøj saa propre, som jeg ej har fundet paa dette Fartvand før, og en Skipper, som gaar i rød Kiol, og læer sig kalde Hr. Captain. Overalt artige Skibsfolk, Indretningen er meget god og Re-

¹⁾ J. Bergsøe (Udg.): Det kgl. danske Postvæsen gennem 300 Aar. 1924, S. 284.

²⁾ Portrætmalerens Dagbog (Memoirer og Breve. VI 1907) S. 139.

gieringen er al Tak værd, som saa meget antager sig Reisendes commoditeter. Med alt dette blev jeg inderlig søesyg, saa slet som jeg af denne Sygdom ei har været før. Endelig efter 8 Timers bestandige Krydsen naaede vi Nyeborg, men Hovedet var fortumlet. . . .«

Bæltsmakke tørrer Sejl.
Radering af C. W. Eckersberg. 1831.

Forholdene ombord var saaledes blevet betydelig bedre, end de var paa de gammeldags Smakker, man kunde nu endog ved et særligt Signalsystem fra Skibet bestille Hest og Vogn til Viderebefordring!).

Men Modvinden havde man dog endnu ikke lært at trodse, og det gjaldt derfor om at bevæbne sig med Taalmodighed og

1) Tidsskr. for Søvæsen. 1902, S. 291.

søge at faa det bedst mulige ud af den tid langvarige Overfart. For et let fængeligt Hjerte — som Arkæologen P. O. Brøndstedts — kunde der endog blive Tid til en Forlibelse i en 17-aarig Pige med den skønneste Taille . . . og det sandeste Madonna-Ansigt, man kan tænke sig.«

»Det varede ikke længe inden Damerne begyndte at blive lidt syge . . . Min kjæreste Beskæftigelse var det at qvæge de søde Smaa, især hende, med en Flaske ægte Bourgogner vi havde med fra Lydersløv, og at rede dem et mageligt Sæde i vor Kaleske; derpaa satte jeg mig selv paa Bukken at kutschere og sadlede saaledes Havet dristigt op . . . Vi sloge en Sladder af med Damerne, og denne blev inden kort Tid saa munter, at vi slet ikke mærkede Skipperens Banden paa Vind og Strøm, som var malitieuse, eller ønskede at naae Nyborg før Solens Nedgang. . . . Vi slap først til Nyborg Kl. 7 Aften, følgelig vare vi 11 Timer paa den Rendesteen. Hvordan min Afsked var hos den Skjønne kan Du bие med at faae at vide til en anden Gang¹⁾.«

Forberedelserne er de værste, siger man, og man maatte aabenbart ved en Rejse den Gang være indstillet paa mange Besværligheder. Alene det at faa Lov til at sejle med Postjagten om Onsdagen (der ikke var egentlig Fartdag for Passagerer, men hvor det afgang af Postførerens Forgodtbefindende, om han vilde have de Rejsende med) maa have været en sand Prøvelse. C. L. Strøm skriver i et Brev 1802²⁾:

»Jeg gysede lidet ved alle disse Vanskeligheder, men de vare ikke store. Efter at have betalt for Fragten 3 Rdl 4 Sk, i Drikkepenge 12 Sk, for Pas hos Borgm. 8 Sk, og siden 4 Sk foruden 2 Sk til Underofficeren og til Litzenbrødrene 8 Sk kom jeg for 24 Sk i en Baad til Postjagten, hvor vi maatte bие til 11¹/₂ efter Posten, og begyndte da Seyladsen med Stikmodvind.«

Hvilket Besvær blot for at naa ombord!

At man næppe var naaet Løsningen af Transportspørgsmaalet ved Isvanskelighederne et Skridt nærmere, kan man overbevise sig om ved Eksemplet: Vinteren 1814. Major L. F. Brock, der i den Vinter skulde fra Nyborg til Korsør, fortæller³⁾:

»Jeg havde en meget vanskelig Overfart, drev i Isen fra Halskov (altsaa nær Rejsens Endepunkt) til Hou (ved Langeland) og naaede kun med stort Besvær til Sprogø, hvor jeg efter 3 Nætter og 4 Dages Op- hold omsider slap over.«

¹⁾ Breve fra P. O. Brøndsted. (Memoirer og Breve. XLVII 1926) S. 80 ff.

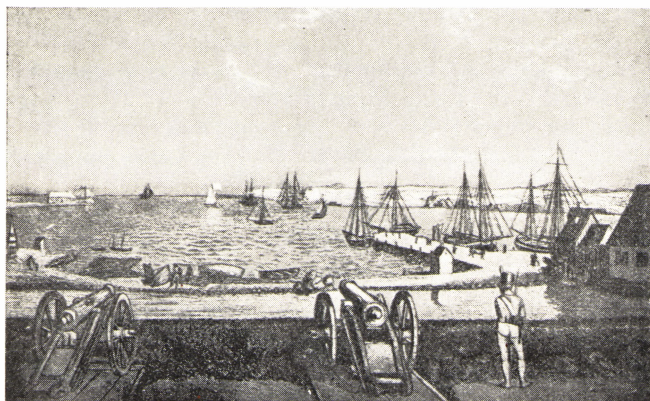
²⁾ Gemt og Glemmt, ved Bobé og Dumreicher. I, 2 S. 56.

³⁾ Historisk Tidsskr. 1881—82, 5. R., 3. Bd. S. 163.

Rygtet om hans Besværligheder var da ogsaa ilet forud, og overalt i Norge modtoges han som en Genganger.

Og stort bedre gik det ikke Frederik d. 6. Oberst Ræder fortæller i sine Erindringer¹⁾:

»Kongen forblev Vinteren over i Fyen tilligemed den der forsamlede Armee, som ej formedelst Iis og Kulde kunde komme over store Bælt. Kongen maatte selv tilbringe 5 Dage paa Sprogø i en ussel Hytte næsten uden Levnetsmidler og Brændsel, da Iisen spærrede den videre Fortsættelse af Reisen. Man spiste paa Sprogø noget Skibsproviant, og

Udsigt over Bæltet fra Nyborg Fæstning o. 1807.

for at varme sig opgrov man endog en død Englænder forat brænde den Trækiste, hvori han var lagt. Mangelen drev omsider Selskabet videre mod Sjælland, hvor man da omsider efter svært Arbejde, kom lykkeligt i Land.«

Mens vi er ved Frederik d. 6. og hans Tid, vil vi standse ved 1807, hvor Bæltet for en kortere Tid var spærret af Engelskmændene. Siden Svenskekrigene med Karl Gustavs Overgang over Bælterne og Søslaget ved Nyborg, havde Storebælt ikke set Fjenden. Men allerede inden Krigen var erklæret 1807, begyndte Englænderne at spærre Storebælt. Saaledes blev Kronprinsen, der efter en forceret Rejse i August vendte tilbage til Hæren i Holsten, standset af Englænderne. Kronprinsen og Kongen skjulte sig i Kahytten, og det lykkedes kun Generaladjudanten at hindre Opbringelsen af Skibet ved at udgive Kon-

¹⁾ J. T. Ræder: Barndoms- og Ungdomserindringer (Memoirer og Breve XVI 1912) S. 110 f.

gen for en syg svensk Baron og de andre ombordværende for Officerer og Haandværksfolk¹⁾.

Men ogsaa Menigmand voldte disse Tider Besværligheder. Blicher fortæller i sine Erindringer²⁾, at han lige efter Vaaben-tilstanden 1807 tog til Korsør forsynet med engelsk Pas. Her modtog han imidlertid den Besked, at Englænderne trods alt stadig forbød Overfarten dér. Blicher vilde ikke rigtig fæste Lid til det og tilbød straks at sejle ud til den højstkommanderende engelske Søofficer i Bæltet og forevise ham de Rejsendes Pas og udvirke Tilladelse til at maatte sejle over. Efter mange Besværligheder lykkedes det endelig Blicher at faa lejet en elendig Jolle, og han fortæller selv (idet han omtaler sig selv som tredje Personen »B.«):

»Han faaer da hyret tre Matroser, der ogsaa laae for Hjemrejse til Hølvøen, købte to Tællelys og en »Ville« Hampværk; og saaledes udrustet, efterat Jollen var øst lænds og til Nødtørft digtet, stak man i Søen. De to Matroser roede; den tredje maatte snart igen til at digte, og B. desuagtet til at øse. Da det nærmeste engelske Linieskib laae saavel en Miil syden for Sprogøe, mistvivlede man om at naae det ovenfor Vandet, og besluttede derfor at anstrænge alle Kræfter, for, om muligt, at bjerge Livet paa den langt nærmere Ø. Det gik an, og her blev foretaget en heel Kalfatring, saa heldig, at Jollen blev nogenledes vandtæt.« Mens de opholdt sig paa Sprogø, forsøgte Matroserne at overtale Blicher til at benytte Chancen og selv forsøge at naa over til Fyn, men det lykkedes dog Blicher at overbevise dem om det nederdrægtige ved at løbe bort »med 97 Menneskers Passe« og de »roede ham hørsommeligen ned til Linieskibet. Chefen modtog B. med Høflighed, saae paa et Par af Passene, og sagde: »at de ikke vare gyldige«. B. gjorde ham opmærksom paa den engelske Overgenerals Navn. »Jeg bryder mig hverken om Cathcart, eller nogen anden General«, svarede han koldt, »her staaer jeg kun under Gambier«.« Alt hvad Blicher opnaaede, var en Erklæring, affattet i lacedæmonisk Stiil saaledes: »Cannot pass the Belt without the permission of Admiral Gambier. Dixon, Commodore«.«

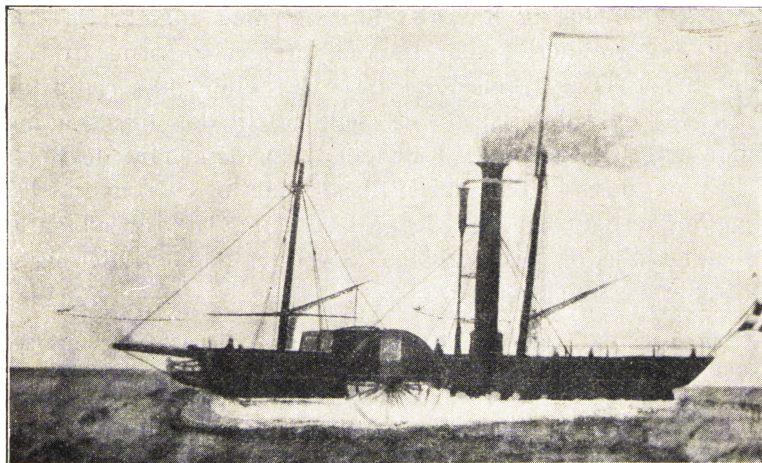
Blicher og de andre Passagerer maatte søge andre Veje.

Vi har nu fulgt Storebælt-Overfarten gennem snart 300 Aar og er naaet til Mærkeaaet 1828, hvor vi vil slutte. I dette Aar sættes nemlig det første Dampskib, »Mercurius«, i Fart mellem Korsør og Nyborg. Dette var i Sandhed et revolutionerende

1) E. Holm: Danmarks og Norges Udenrigske Hist. 1875, II S. 259.

2) Erindringer af St. St. Blicher. Udg. af S. Vasegaard. 1923 S. 29 ff.

Fremskridt, thi man kunde nu trodse den værste Fjende: Vinden, og hvad det betød, forstaaer enhver. Vi fornemmer gennem Oehlschlæger Begejstringen over Forandringen¹⁾:

»Mercurius«.

Det første Postdampskib paa Ruten mellem Korsør og Nyborg. Bygget i England, formentlig i Vinteren 1826–27. Ankom til Nyborg i Februar 1828, ført af Kaptajn-løjtnant Christensen, der afleverede det til Bæltpostfører Jespersen. Fartøjet var fladbundet, kobberforhudet, og Maskinen var paa 30 H. K. Gik første Gang med Post over Bæltet 11. Juni 1828. Sejltid: 1 Time 50 Minutter. Benyttedes jævnligt paa Kalundborg-Aarhus Overfarten til kongelige Personer. Saa snart der kom Is i Farvandet, blev Skibet adskilt og de enkelte Dele konserverede. Det var daarligt bygget og krævede idelige Reparationer. Det maatte ikke overføre Vogne af større Vægt, da man frygtede, at det skulde lide Skade. Benyttedes paa Ruten indtil 1857, de sidste Aar dog kun som Reserveskib.

(Meddelt af Arkivar H. Hjorth-Nielsen.)

». . . . »I Verden Alt forandrer sig med Tiden«.
 Det selv jeg sandet har, fra jeg var ganske liden,
 Og her ved Bæltet blev især Ordsproget klart.
 Ja! Hille mænd! det har en ganske anden Art.
 Saa smukt et Skib, min Tro! Forstanden, Smagen ærer.
 Før paa en Skude man behandlet os som Pærer,
 Ja værre, fast som Qvæg, som Spegesild, ja fast
 Som Neger-slaver, der nedstuves i en Last.
 Nu kan man derimod den hele Verden skue,
 Og kommer derfor ei ud af sin Dagligstue;
 Nu man med Slaaprok paa kan blive, hvor man boer,
 Localisere let den hele Verdens Jord,

 Hvad mig angaaer, jeg sad saa mageligt i Arken
 Hen over Bæltet her, som i en Baad paa Parken.«

¹⁾ Oehlschlæger: Poet. Skrifter. 1861, XXII S. 33.

Kun Sømanden har sikkert næret dyb Mistillid til den kunstige Indretning, men med »Pjaskemalene«, som H. C. Andersen fortæller¹⁾, at Sømandene døbte det foragtede Fartøj, indledes en ny Æra i Færgefartens Historie.

Til Billederne er Klicheer laant fra Dansk Post- og Telegrafmuseum (S. 17, 26 og 30), Gyldendals Forlag (S. 18 og 22) og Svendborg Amts historiske Samfund (S. 24 og 28).

FASTELAVNSMINDER FRA FRØRUP

VED H. C. FRYDENDAHL

FØLGENDE Fastelavnsminder er i 1927 fortalt af Gdr. Vilhelm Christensen, Aagaard i Frørup. Han er født i Frørup 18. Januar 1853 og er Broder til den i 1925 afdøde viden om kendte Søren Christensen, »Kloge Søren«²⁾.

»Men jeg var Barn hjemme i Frørup, red Karlene Fastelavn en søgn Dag i Ugen før Fastelavn. Pigerne var sanket Dagen forud i den Gaard, hvor Gildet skulde være om Aftenen, og lavede Stadsen. De smykkede Karlene ud. De fleste var hvide med en Skjorte uden paa med alle Slags Figurer af Papir i alle Kulører. Men Anføreren skulde jo være finest. Ham kaldte de Skjæfi, og han var klædt ud i Uniform. Naar de saa havde faaet Stadsen paa den næste Formiddag og var kommen til Hest, red de rundt til alle de Gaarde, hvor nogen af Folkene var med. Men de var altid gerne henne i Præstegaarden først, og derfra red de hen til Skolen; de Steder skulde de jo, men de endnu var ædru. Og saa rundt til alle de andre Steder. Naar de kom ind i en Gaard, blev de rettet an paa Linie, og Skjæfi red frem og tilbage og ordnede dem, og saa red han hen foran Linien og hilste paa Manden i Gaarden og holdt en lille Tale. Musikken spillede i hver Gaard. Der var gerne to: en Klarinet og et Horn. Og saa var der to Bajadser og red rundt og lavede Kunster. Saa kom Folkene i Gaarden jo ud i Døren og hørte paa Musikken og Talen, og alle Rytterne kom i Regelen ind og blev beværtet med Kaffe. Saa fik de en Skilling af Manden, og han blev bøden med til Gildet om Aftenen. Til sidst red de hen i Gildesgaarden og sluttede af. Og der kom de jo

¹⁾ H. C. Andersen: »O. T.«. 1902 S. 53.

²⁾ FHj. III, 7 f.

saa om Aftenen, og Pigerne kom der jo ogsaa. Saa spillede Musikanterne, og der blev danset lige til den lyse Morgen.

Vi Børn gik ogsaa og sang Fastelavn hjemme i Frørup. Det var gerne enten om Søndagen eller om Mandagen. Det var om Formiddagen. Nogen af Børnene var klædt ud; men vi brugte ikke Maske. Saa havde vi en Fane med. Det var ikke et Flag, men en Krans af alle Slags kulørt Papir, der var fæstet paa en Stage. Naar vi saa kom ind i Gaardet et Sted, gik vi hen og holdt Fanen op mod Ruderne med den flade Side af Kranzen ind mod Ruderne, og saa sang vi:

Fastelavn er vi naaet.
 Bollen maa vi smage.
 Potten har vi slaet itu.
 Vi har en tilbage.
 Karlene elsker Pigerne,
 for de er som en Blomme;
 men jeg elsker Konerne,
 for de gir en Skilling i min Lomme.

Saa kom Folkene jo ud i Døren at staa og høre paa vos, og saa fik vi jo et Par Skilling. Pengene tog vi med hjem.«

GAMLE SANDSAGER

FÆDRELAND

Foranlediget af Svend Frederiksens Omtale af Ordet Fædreland i Januarhæftet S. 9 gør Botanisk Gartner Axel Lange, København, opmærksom paa, at Ordbog over det danske Sprog oplyser, at Ordet var kendt før 1800; det brugtes f. Eks. i Indskriften paa Frihedsstøtten 1792: »Borger Frihed . . giver Kierlighed til Fædreland«. Men samme Ordbog siger for øvrigt, at Ordet var sjældent i 18. Aarhundrede og endnu ikke optaget i Videnskabernes Selskabs Ordbog 1802.

H. C. F.

Christine Reimer

Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde

I—V 20 Kr., smukt indb. med Skindryg 32 Kr.

I »Danmarksposten« skriver Dr. phil., Lektor *Henrik Ussing*:

»Det er sjældne faa, der forener den sikre Viden om Fortidens Landsbyliv med Evne til at nedskrive det, samle og ordne det og sende det i Trykken, saa der kommer en Helhedsskildring ud deraf, der til de seneste Tider kan bringe indgaaende Bud om den gamle Folkekultur Det gamle Bondeliv stiger i denne Bog lyslevende frem for os. Vi ser for os Bondeskikkelserne selv og Boligernes Indretning og Udstyr Hvilken Kærlighed til Barn-domslivets Minder røber ikke saadan et Værk! Og hvilken Evne har det ikke til at kalde den samme Kærlighed frem hos Læseren! »Nordfynsk Bondeliv« er af de Bøger, det er værd at have staaende paa sin Hylde Fynboen vil indlemme denne Bog blandt sine kæreste Skatte, blandt dem, han jævnlig tager frem og glæder sit Øje, sin Sjæl og sin Sans ved.«

I Kommission hos
Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag - København.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder. — Strejftog gennem Fyn.
Gamle danske Borge. — Den gamle danske Landsby. —

»Taleren gik herefter over til Fremvisningen af en Række ualmindelig smukke Lysbilleder af Bygninger fra gamle Landsbyer Landet over. Heraf kan særlig fremhæves en tangdækket Gaard fra Læsø, endvidere den Gaard, hvor St. St. Blichers Novelle »É Bindstouw« foregik, Udby Præstegaard, hvortil Grundtvigs Navn uløseligt er knyttet, Tommerup Præstegaard, der er bygget 1692, samt den vestfynske Hjemstavnsgaard, »Landmaalergaarden«, hvis Lader er opført med Suler. Nogle Billeder fra endnu bevarede fynske Bystævner var af særlig Interesse. De sidste Billeder var en Serie Optagelser, der viste dagligt Liv i og omkring Landsbyer i gammel Tid: Sædemanden, Mejerne, Smeden, Kirkegaardskonen og flere.« (Svendborg Avis.)

OLAF ANDERSEN — Solvang, Tommerup St. — (Telf. 43 kan benyttes).

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehave«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: A k a n d e—Æ r t. Det er især ud fra sproglige, folkloristiske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig åben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,

Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,

Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra 3. Maj. Husholdningsfag. — Karleskole November—Marts. Haandværkerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-assistenters uddannelse. — I August og September: Korte Kursus (Husholdning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Understøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg. Aarg. 1933 for 4 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	— - 2,00,	— - 3,00
Tre Aargange samlet.....	— - 3,00,	— - 4,00
Fire Aargange samlet.....	— - 4,00,	— - 5,00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr. 1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for 1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi, og Værdien vokser med Aarene. De første Aargange kan endnu faas hos Ud-giveren, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Kai Uldall: Nogle Paaskestikke. — Gamle Sandsager.

3. hæfte.

Marts 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Herman Madsen:

FRITZ SYBERG SOM ILLUSTRATOR

(Fyns Boghandels Forlag, Odense.)

I dette lille Skrift, der fra »Kunstnernes Indkøbsforening« udsendes til Medlemmerne, fremdrages en enkelt Side af Fritz Sybergs store kunstneriske Indsats: hans Illustrationskunst. Denne er vel nok i de flestes Opfattelse blevet helt overskygget af hans Malerkunst. Men den fortjener fuldt ud at fremdrages; thi ogsaa paa dette Felt er Syberg en af vore ypperste. Og Herman Madsen, hvis Artikel om Syberg i FHj. Juli 1932 vil være Læserne kendt, har i det foreliggende lille Arbejde ydet Syberg fortjent Anerkendelse. Han omtaler navnlig Illustrationerne til H. C. Andersens »Historien om en Moder«, Henrik Pontoppidans »Vildt« og Folkeeventyret »Ederland Hønssepige«. Bogen indeholder en Række gode Prøver paa Sybergs Illustrationskunst. — Fritz Syberg har for øvrigt nogle Gange elskværdigt leveret Illustrationer til Digte i Fynsk Hjemstavn.

H. C. F.

NYE BØGER OG HÆFTER

- Gösta Berg:** Artur Hazelius. Natur och Kultur 120.
J. Chr. Clausen og Thøger Dissing [Red.]: Den Reventlowske Skole i 150 Aar.
Aug. Zach. Collin: Bålet vid vägen. Særtryk af Göinge Hembygdsförenings årsbok.
Johs. Evald Tang Kristensen: Danske Bindebreve. Særtryk af Sprog og Kultur.
Herman Madsen: Fritz Syberg som Illustrator.
August F. Schmidt: Bytyr og Byorne. Et Stykke Bondehistorie.
August F. Schmidt: Ny Litteratur om Almuekultur og Folkeminder. Særtryk af Fortid og Nutid.
Askov Lærlinge. 1933.
Budkavlen. 1933, Nr. 4.
Danske Folkemaal. 1933, Hæfte 5—6, 7—8.
Danske Studier. 1933, 2.—4. Hæfte.
Hjemstavnsliv. 1933, Nr. 4.
Langelænderen. Nr. 78.
Sprog og Kultur. 2. Bd., 4. Hæfte.
Turisten. Jan., Febr. 1934.
Upplands Fornminnesförenings Tidskrift XLIII : 2.

Forf. fot. 1931.

Ægkogning paa Strynø.

Pigerne leger paa Strandbredden, medens Æggene koges.
I Baggrunden er Drengene samlet om Ildstedet.

NOGLE PAASKESKIKKE

ÆGKOGNING I DET FRI OG BAALBRÆNDING

AF MUSEUMSINSPEKTØR KAI ULDALL

EN ejendommelig og interessant Paaskeskik opretholdes af Børnene paa Strynø og i Lindelse Sogn paa Langeland, muligvis ogsaa andetsteds paa de sydfynske Øer: Man koger Æg og tænder Tangbaal ved Stranden. Forfatteren har haft Lejlighed til paa Dansk Folkemuseums Vegne at optage levende Billeder af Skikken paa Strynø 1931 og paa Langeland 1932 og skal her skildre den efter Selvsyn, idet enkelte Tilføjelser hentes fra ældre Øboeres Beretninger. Sluttelig skal fremsættes nogle Betragtninger vedrørende Skikken og den derfra afvigende Skik at brænde Paaskebaal, saaledes som det kendes fra Middelalderen og fra andre Lande.

Bedst er Paaskeskikken bevaret paa Strynø, hvor Strynøbys ukonfirmerede Børn af begge Køn i Fællesskab koger Æg ved Stranden alle fire Helligdage: Skærtorsdag, Langfredag samt første og anden Paaskedag.

I Hjemmet faar hver af Børnene udleveret et Par raa Æg og lidt Smørrebrød, og efter at Æggene er bleven forsynet med Indehaverens Navn — maaske med en lille tegnet Krans om — begiver man sig tidligt paa Eftermiddagen af Sted til Stranden,

eller, naar det skal være rigtigt, til Byens Majtræ¹⁾, hvorfra man efter gammel Skik skal gaa i Procession til Stranden. Forrest gaar de største af Drengene, som forestaar Arrangementet, og som i Forvejen har haft enkelte Hverv at udrette. De har rundt omkring i Gaardene tiggat Halm til Brændsel, de har laant en stor Gryde til at koge Æggene i, og hver af dem har i et Hegn sikret sig en solid »Baalekæp« og skaaret sit Navn deri. Den-

Forf. fot. 1931.

Drengene koger Paaskeæg ved Stranden paa Strynø.

gang det endnu var Skik at farve Æggene ved at komme Løgskaller i Vandet, maatte de vel ogsaa sørge for at anskaffe dem. Nu gaar de største Drengene altsaa forrest, et Par med Gryden imellem sig paa en Kæp, andre med Halmknipper, stukne paa Baalekæppene, der bæres over Skuldrene. Sine Æg har hver af dem betroet til en særlig udvalgt Pige. Bagefter følger saa Pigerne og de mindre Drengene, hver med Æggene i et sammenknyttet Lommetørklæde. I vore Dage kniber det med at holde sammen paa Processionen. Toget gaar over Marken til den vestre Strand; man søger hertil, fordi Røgen ved den herskende Vind, »Paaskeøsten«, herfra gaar ud over Vandet.

1) Strynøbys Majtræ har Form som et højt Mastetræ, der nu er omgivet af Træbænke og indrettet til at vippe som en Flagstang, medens det tidligere var jordgravet og støttet af en Dynge store Sten, Bystævnet, om Foden. Ved de aarlige Majtræfester lægges Træet ned, pyntes og rejses atter.

I Afvandingsgrøften langs Stranddigets Bagside fyldes Gryden med Vand, og man slutter Kreds om Fyrstedet, som de større Drengene har indrettet paa Strandbredden. Mellem nogle store, fastliggende Sten er stablet mindre Sten, saa der dannes ligesom en Grue, hvorover Gryden hænges paa en vandretliggende Stok. Nu alleveres Æggene i Gryden, og der fyres derunder med Halm; kun de større Drengene er Fyr- og Køgemestre. Det varer noget,

Forf. fot. 1931.

Drengene »baaler« med Tang. Strynø.

inden den store Gryde med det kolde Brakvand kommer i Kog, og Æggene skal koges meget haarde. I Mellemtiden skiller Pigerne sig ud, opleder en jævn Plet tæt derved og forslaar Vente-tiden med Sanglege og Ringdans. Nogle Drengene er ogsaa paa dette Tidspunkt, om ikke tidligere, begyndt at »baale«, d. v. s. de deler sig i Smaapartier og tænder en Række smaa Tangbaal paa Stranden i Nærheden af Ildstedet. Denne Baaling er et vigtigt, men selvstændigt Led af Ægkogningskikkens, og den skal blive nærmere omtalt nedenfor.

Naar Æggene er haardkogt, kalder Drengene sammen, og ifølge Lærer Thorvald Hansen¹⁾ har man kunnet bruge et særligt Raab hertil: »Hej, Hej! Æggene koger, Pigerne sover, Drengene raaber!« Alle flokkes nu om Fyrstedet, Gryden løftes af Ilden for at sænkes i Afvandingsgrøften, saa at Æggene kan

¹⁾ Svendborg Avis 10. April 1933.

køle af, og Æggene fordeles derpaa af de større Drengene ved Navneopraab. Saa slaar alle Børnene sig i en Klynge ned paa Stranddigets Vestsider for at spise Æg og Smørrebrød. Men inden Spisningen begynder, skal Ægget helst af sin Ejemand kastes op i Luften og gribes igen; det behandles altsaa som en Bold. De smaa Tangbaal ved Stranden er imidlertid døet hen, og efterhaanden som Drengene har spist færdig, giver de sig igen til at baale med Tang. Der er maaske ogsaa levnet lidt Halm, som skal brændes op ved Fyrstedet.

Forf. fot. 1931.

Børnene danser ved Majtræet i Strynøby.

Imidlertid er der gaaet en rum Tid ved Stranden, og naar Børnene har faaet nok af at samle Tang til Baalene, drager de alle paa een Gang tilbage til Strynøby for snart efter at samles til Sangleg og Ringdans paa den aabne Plads nedenfor Majtræet. Nu er ogsaa Drengene med i Legen. De foretrukne Lege er »To Mand frem for en Enke« og Sanglegene »Skønjomfru træder i Kransen ind« samt »Der ganger tre Gutter i Skoven«¹⁾. Børnenes Leg ved Majtræet kan vare til henimod Midnat, hvis man ikke, som det i det mindste en Tid var Tilfældet, ud paa Aftenen drager hen paa en aaben Plads sydligt i Byen for at afslutte Legen der.

Man »baaler« samtidig med Ægkogningen ved Stranden, og dette er aabenbart det egentlige Tidspunkt for Baalingen. Men

¹⁾ Varianter af »Rose paa Engelens Grav« og »Bejlerne i Skoven« (S. Tvermose Thyregod: Danmarks Sanglege, 1931, p. 108 og 123).

ældre Strynboer meddeler, at man kunde begynde at baale ved Stranden nogle Dage før. Man regnede med at have Forældrenes Tilladelse til at baale op under Paaske, og ved denne Tid kunde de altsaa begynde derpaa, som var for ivrige til at vente til Skærtorsdag. Ved Baalingen tænder Drengene som ovenfor omtalt en Række Smaabaal af den tørre Tang ved Stranden, idet de benytter Baalekæppene til at skyde Tangen i Ilden med og til Regulering af Baalene. Disse skal nemlig ryge saa meget som muligt, men ikke brænde ud i Flamme. Man lægger Vægt paa, at den stærke, lyse Røg driver ud over Vandet, men Drengene holder dog meget af at vise deres Dristighed ved at springe gennem Røgen. Paa Øen synes man ikke at erindre noget om, at Baalene, Røgen eller Asken har været tillagt gavnende eller ondtdrivende Virkning.

Baalingen og Ægkogningen i det fri er nu som en Leg for Børnene alene, men dette har ikke altid været Tilfældet, i det mindste ikke for Ægkogningens Vedkommende. I Mands Minde kogte tre forskellige Kredse af Strynøbys Beboere hver for sig Æg ved Stranden: 1) Ungdommen (d. v. s. de ugifte fra ca. 16 til 30 Aar), 2) »Konfirmanderne« (efter Øens Sprogbrug: de som gik til Konfirmationsforberedelse) og 3) de yngre Børn. — Hvad Gruppe 2, Konfirmanderne, angaar, saa er der næppe Grund til her at betragte den isoleret, men den fremtræder som et ejendommeligt og sent Eksempel paa den nedarvede Hang til at dele sig i forskellige Gildeslag.

Ungdommens Ægkogning fandt kun Sted paa anden Paaske-dag og gik for sig ved den saakaldte Sandvej ud mod den søndre Strand, hvor man mødte Kl. 2. Hver havde sine Æg med, Pigerne desuden Smørrebrød og Karlene en Dunk med Punch. Der indrettedes et Kogested paa Strandbredden, og hvad der skulde bruges dertil, fik man gærne i en Gaard i Nærheden. Et Stendige tjente til Sæde under Maaltidet, men i øvrigt gik Tiden med Leg, Lystighed og Sang, især af Sømandsviser. Øens mandlige Befolkning var jo saa godt som alle Sømænd. Ifølge en Meddeler gik Ungdommen fra Stranden op paa en aaben Plads sydligt i Byen for at lege, især »Skønjomfru« og »To Mand frem for en Enke«, og senere paa Dagen tog de (dog vel kun Karlene) fat paa Keglespillet. Fra den Dag spillede Kegler paa Gaden hver Søndag Sommeren igennem. Ungdommen sluttede anden Paaskedag med Dans, i ældre Tid i en af Gaardene, se-

ner i Forsamlingshuset. Andre husker, at man drog til eller fra Stranden syngende og i Procession. Skikken omtales som endnu bestaaende i en Notits i Langelands Avis 1889 Nr. 81.

Ifølge Lærer P. Petersens Meddelelse fra Drejø blev Drengenes fælles Ægkogning dér forbudt af Forældrene, da der udvistes Vildskab ved Løb og Spring i Røg og Gnister. Der tændtes Baal af Ris, Halm og tjæret Rusegarn. I ældre Tid samledes Vibæg, senere kun Hønseæg, til Kogningen, og man sagde: »Viben skal have tre Æg i sin Rede til Paaske«.

Paa Langeland lever den her skildrede Ægkogningsskik endnu ved Lindelse Nør (Lindelse Sogn), ligesom den erindres fra Kysten ved Fæbæk (Bøstrup Sogn). Ved Forfatterens Besøg ved Lindelse Nør Paaskedag 1932 kogte Børnene fra Klæsøgaardene og nogle af deres Kammerater efter gammel Sædvane Æg ved Stranden. Skikken foregik her i en snævrere Kreds, ikke som paa Strynø blandt Børnene i en stor Landsby, idet de tre Klæsøgaarde danner en lille Bebyggelse for sig selv, hvis Beboere er beslægtede¹).

Klæsøbørnene samledes i en af Gaardene og fik der Æg og Smørrebrød udleveret sammen med en Kobberkedel og en Trefod af Jærn af den Slags, som man tidligere brugte paa de aabne Skorstene. De fik endvidere Kvas til Brændsel, og saa drog de i sluttet Trop ud til Stranden paa Halvøen Købingshoved. Her blev der i Strandkanten gravet et lille Hul i Jorden, og ved Hjælp af en Del mindre Sten indrettedes deraf et Ildsted, hvor Kedlen med Æggene sattes i Kog paa Trefoden. Saavel Piger som Drengene deltog herved. Efter at Æggene var haardkogt og væltet ud til Afkøling, begyndte Spisningen. Strandskrænten afgav udmærket Siddeplads med Udsigt over Noret. Sydligere ved Kysten saas Røgen af andre Baal eller Ildsteder, og i det fjærne skimtedes Røgen af Baalingen paa Strynø. Leg og Boldspil med Æggene savnedes, men efter Ægkogningen fandt

1) Klæsøgaardene laa i Bylag med Herslev, medens Gildeslaget for Klæsøgaardene omfattede disse Gaarde, en Gaard paa Knudsnaes, Nabo-bogaarden Guldborggaard samt to andre Gaarde Nord for denne, en Gaard og de fire Huse med Jord (derimod ikke Husene uden Jord) i Statene. Dertil kom nærboende Familie. — Herslev havde eget Gildeslag, dog hørte en af Herslevgaardene, der laa op til Illebølle, til denne Bys Gildeslag.

Baaling Sted, idet Børnene udvidede Ildstedet til et lille Baal af tørt Græs og Tang.

Af Betydning er de Meddelelser, som Førstelærer Carlin Klæsøe i Humle har haft den Godhed at meddele Forfatteren vedrørende Skikken i ældre Tid. Kogningen fandt Sted første Paaskedag. »Familiens Børn, Nabobørnene og enkelte indbudte fik udleveret en Kurv med Smørrebrød og to Æg pr. Mand, og

Forf. fot. 1932.

Børnene koger Paaskeæg ved Stranden.
Klæsø, Langeland.

saa drog vi af med en gammel Gryde, en Kobberkedel eller lignende, Tændstikker og Brænde ud til en Grusgrav, ud til Stranden eller ud under et Gærde, hvor der var Læ og Solskin. Her gjorde vi saa Ild og kogte Æggene, som blev spist til Smørrebrødet, medens Baalet blev holdt vedlige. Hvis vi var ved Stranden, lavede vi Tangbaal for rigtig at faa det til at paare (d. v. s. ryge). Baade Piger og Drengene deltog, og Gaardens (Tjeneste-) Piger og Tjenestedrengen var ofte med«. — Man ser heraf, at der ikke altid blev kogt Æg netop ved Stranden, og at man, naar andet Sted valgtes, brændte Baal af andet Materiale end Tang.

Indtil ca. 1885 kogte ogsaa Klæsøgaardens voksne Beboere Paaskeæg i det fri. Herom meddeler Hr. Klæsøe efter sin Moder:

»Paaskedags Eftermiddag Kl. godt 4 samledes alle de Voksne paa de to (nu tre) Klæsøgaard tilligemed tilfældige fremmede og enkelte fra Nabolaget paa Tornebanken for at koge Paaskeæg. Denne Banke ligger Vest for Klæsøgaard og kaldes paa Udskiftningskortet fra 1793 Kulkelsbjerg og var indtil for ca. 50 Aar siden bevokset med Tjørn. Paa en græsbevokset Plet mellem Tornene paa Vestsiden af Bakken samledes Selskabet; her blev Æggene sat over Ilden og kogt. Ildstedet blev indrettet paa den Maade, at der blev gravet en lille Fordybning i Jorden, hvori der blev lagt Brændsel; over Baalet blev der saa sat en Trefod, paa hvilken Kedelen med Æggene blev sat. Æggene blev haardkogte, og ved at komme Løgskaller i Vandet farvede man Æggene brune. Farvningen blev dog ikke foretaget altid. Medens Æggene kogte, sad man paa Jorden eller stod i Grupper i Nærheden og talte sammen om det sidste nyt. Ildstedet indrettedes af Karlene, Pigerne kogte Æggene.

Saa snart Æggene var kogt, blev de hældt ud i Græsset, og Spisningen af Æggene til Smørrebrød begyndte. Til Maden fik man Øl og Brændevin, navnlig vankede der rigeligt med Snapse, saa Stemningen steg efterhaanden, som Festen skred. Morsomme Historier og Vittigheder svirrede i Luften, og man kunde f. Eks. finde paa at prøve, hvor mange Æg man kunde spise. Et Aar var der en Mand, der spiste 14 Æg, men hans Nabo naaede kun 10. Naar Æggene var spist, pakkede Kvinderne Sagerne sammen og satte dem til Side, medens Mandfolkene fik Ild paa Piberne. Men Stemningen var jo sat adskillige Grader op, og saa fangede man an med forskellige Lege. Her var det naturligvis Mandfolkene, der førte an. Man tog Livtag, stod paa Hovedet, to eller flere for at se, hvem der kunde staa længst. Man hoppede Kragehop to og to og gjorde under Hopningen Forsøg paa at skubbe hinanden om. Man løb om Kap, sprang Buk og »malkede en Hund«, d. v. s. to Mænd stillede sig med Ryggen mod hinanden, tog et langt Reb, der var bundet sammen, saa det dannede en stor Ring, tog begge fat i hver sin Side af Ringen, førte Rebet bagfra ind mellem Benene, op foran Brystet og smøgede det over Halsen, saa det kom til at hvile paa Halsens bageste Del helt nede ved Skuldrene. Naar det var gjort, lagde begge sig ned paa Hænder og Knæ og trak til af alle Kræfter — en Form for Tovtrækning altsaa. Man hoppede ogsaa om Kap uden at sætte Fødderne til, man hoppede paa En-

den. Man prøvede paa at lægge en lind (d. v. s. slap) Mand op paa Skuldrene og rette en liggende Mand op ved Ørerne. En væddede om, at tre Mænd ikke kunde bære ham et vist Stykke i en bestemt Tid. Disse Kunster blev dog ikke kun øvede ved Paaskeæggene, men saa ofte, der var Humør og Lejlighed dertil. Efter som Festen trak ud, kom der flere til af nærmeste Naboer, og naar den værste »Lindkaahed« var gaaet af de ivrigste, begyndte man at danse med Figerne og Konerne til Sang. Festen sluttede som Regel i en af Gaardenes Storstuer og kunde vare til den lyse Morgen.«

I Anledning af den her fremdragne Paaskekik kan man anstille nogle Betragtninger og drage visse Sammenligninger.

Kogning af Paaskeæg i det fri hører jo ikke til de almindelige danske Paaskekikke, og selv om Vejret kan være særdeles smukt og Temperaturen forholdsvis høj netop i Paasken, saa indbyder Aarstiden efter vor Tids Skøn ikke til længere Stillesiddende med Maaltid ude. Imidlertid har der fra gammel Tid været Tilbøjelighed til at søge udendørs ved Paaskekikkene, selv om det, der gik for sig, i og for sig godt kunde faa Rum indendørs. I de Egne, hvor Paaskeæg eller »Hareæg« skal opledes af Børnene, gemmer man oftest Æggene ude. Skikken at »trille« eller »trante« Paaskeæg var ogsaa en Udendørsbeskæftigelse, selv om den i vor Tid ofte er flyttet ind i Stuen. Hist og her, saaledes i Næstved, i Fiskerlejet Hornbæk i Nordsjælland samt paa Stevns, Samsø og Rømø triller Børnene endnu Paaskeæg paa en Bakke, i en Grusgrav eller paa et andet egnet Sted ude. I Hornbæk fortælles, at Børnene triller paa »Lysthusbakken« i Skoven og der spiser de knuste Æg. Tidligere var det desuden Skik, at Hornbækbørnene af Naaletræsgrene byggede smaa Hytter, »Paaskestuer«, i Skoven, indrettet med Bord og Bænke af Sten og Mos, Sand paa Gulvet og Muslingskaller til Pynt paa Væggene. To, tre, højst fire Børn var fælles om en saadan Stue, og her spiste de med de Voksne som Gæster ved Sekstiden om Aftenen »Paaskemaden«, haardkogte Æg og Smørrebrød, hvor koldt det end var. Fra Samsø meddeles¹⁾, at Børnene spiste en Del af de ved Trillingen knuste Æg med Salt og Smørrebrød til ude paa Bakkerne

1) J. S. Møller: Fester og Højtider i gamle Dage II, p. 57.

og lod Resten deraf ligge til Fuglene. I Sverige bærer enkelte Højder, hvortil Børnene søger med deres Paaskeæg, Navne som Ægbakke og lignende. I Danmark forekommer bl. a. Paaskebjerg Øst for Skalkendrup samt ved Køge og Paaskehøj i Ølsted og atter i Sd. Bjært Sogn, uden at det dog her kan siges, om Navnene skyldes Æglege, Maaltid eller Skikken at se Solen danse Paaskemorgen. Tyske Osterberge har Navn efter Paaskebaal.

Hvad selve Paaskeægget angaar, saa er det antaget, at der bag de Skikke, som knyttes dertil, ligger en tidligere Tro, hvorefter Ægget betragtedes som Repræsentant for den slumrende og atter opvaagnende Livskraft eller Grøde. Netop til Paasken, den kristne Højtid som falder saa nogenlunde samtidig med de første tydelige Spor af Naturens Genopvaagning efter Vinterdvalen — og den begyndende Æglægning —, blev der henlagt Skikke, hvor Ægget spillede en særlig Rolle. Man styrkede og gavnede sig selv ved at spise Paaskeæg, og med Fortidens Ukendskab til Aarsagssammenhæng og Naturlove mente man, at Kraften eller Evnen i Ægget ved forskellig Fremgangsmaade kunde overføres f. Eks. til Marken og dens Afgrøde. Ogsaa Kraft til at beskytte mod ondt tillagde man Paaskeægget. Der kan ikke her gaas nærmere ind paa disse Forhold¹⁾. Middelalderens katolske Kirke saa sig ikke i Stand til at afskaffe de hævdvundne Skikke med Æg ved Foraarslid, men maatte knæsette dem, idet den forklarede Ægget som Symbol paa Opstandelsen, og Paaskeæggene kom ved Siden af andre Madvarer til at spille en Rolle ved den katolske Madvielse, som fandt Sted ved Fastens Afslutning og Paaskens Begyndelse. Ved Madvielsen mødte Menigheden frem i Kirken eller paa Kirkegaarden med Mad og Korn, som Præsten signede, hvorefter »Paaskemaden« atter blev bragt hjem, og man afholdt Maaltid derpaa, og — saaledes som det udtaltes paa Roskilde Landemode 1566, da det endnu var nødvendigt at paatale Skikken: »dermed mener Bonden al sin Mad og Korn at være benedidet (d. v. s. velsignet) det Aar.« I Viby Sogn ved Aarhus huskede Folk endnu 1624, at Bønderne forhen skulde farve Hønsæg og føre dem til et Kapel, hvor Munken »Broder Marckor« signede dem og selv beholdt

¹⁾ Desangaaende kan henvises til J. S. Møllers ovenfor anførte Værk II p. 166 ff. og den der citerede, udenlandske Litteratur.

sin Del deraf¹⁾ Fra denne Madvielse hidrørte Paaskerenten, den Afgift, især af Æg, som endnu Aarhundreder efter Reformationen ydedes til Præst og Degn.

Vender vi nu tilbage til Strynøbørnenes Paaske, saa vil det erindres, at Børnene inden Ægspisningen ved Stranden kastede deres Æg op i Luften og greb dem som Bolde. Dette kunde se ud som et tilfældigt Paafund, men det forholder sig dog ikke saaledes, og ældre Strynboer hævder ogsaa, at dette Træk skal med, hvis Sagen skal være helt i Orden. Ogsaa i Dragør paa Amager spiller Børnene en Slags Bold med deres Æg, og i England og Tyskland er Fremgangsmaaden ligeledes kendt. Undertiden kaster man Æggene over et Hus, hvorved Lynnedslag eller andet ondt kan undgaas det Aar²⁾ Denne Kasten-Bold med Paaskeæggene maa sidestilles med Ægtrilningen. Hvilken Betydning man iøvrigt vil tillægge disse Lege med kastede eller trillede Paaskeæg, saa maa det synes, som om her foreligger et af Børnene fra de Voksne arvtaget Rudiment af en Ceremoni, der er beslægtet med de Boldspil og lignende Idrætsformer, der saavel i Danmark som andre Lande tager sin Begyndelse eller i særlig Grad hører hjemme ved Paasketid³⁾. Det er ovenfor sagt, at Sommerens Keglespil i Strynøby begyndte i Paasken. Hvad Boldspillet angaar, saa er det jo en kendt Sag, at Børnene saavel paa Fyn som andetsteds i Landet er tilbøjelige til at faa Boldene frem i Paasken, men det vilde være for dristigt deri at se andet end en naturlig Følge af det mildere Vejr. Dog hist og her hedder det, at man netop skal spille Bold eller lignende i Paasken, og i ældre Tid har Paaskeholdspillet undertiden ytret sig under saadanne Former og paa saadanne Steder, at det maa opfattes som bunden Ceremoni. Den usædvanlig lange Gravhøj, Langdos, i Thisted Landsogn har saaledes »fra umindelige Tider første Paaskedags Eftermiddag været Samlingspladsen for Thisted Indvaanere, baade unge og gamle, høje og lave. Enhver plejede da at ofre en Knappenaal til Langdosmanden eller Kæmpen, som der menes at ligge begravet, og dette

1) Danske Samlinger 2. R. VI p. 153.

2) O. v. Reinsberg-Düringsfeld: Das festliche Jahr (Leipzig 1863) p. 115. E. Kück u. H. Sohnrey: Feste u. Spiele d. d. Landvolks (Berlin 1911) p. 84, 87. W. Mannhardt: Baumkultus (Berlin 1875) p. 471 ff. U. Jahn: Die deutschen Opfergebräuche (Breslau 1884) p. 78 ff.

3) Undertiden allerede i Fastelavnen.

Offer nedkastedes i en Fordybning i vestre Hjørne af Højen, der gærne stod fuld med Vand og Mudder. Derefter tilbragtes Tiden med Langbold, »So« og andre Lege.« Legene fandt endnu Sted 1861¹⁾. I Ljørslev paa Mors spillede de unge Mennesker tidligere en Slags Langbold paa Kirkegaarden første eller anden Paaskedag²⁾. At Gravhøjen og Kirkegaarden ikke tilfældigt har tjent som Boldplads i disse to Tilfælde viser adskillige Beretninger fra Udlandet, ikke alene om folkelige Paaskeboldspil paa Kirkegaarden, ved Frilandskors, Gravhøje og lignende Lokalteter, men ogsaa om Gejstligheds Boldspil i Kirkerne i Middelalderen³⁾. Ogsaa Æglegene henlagdes til Kirkegaarden. Fra 1615 kendes et tysk Forbud imod at spille med røde Æg i Kirken eller paa Kirkegaarden i Paasken.

Saavel paa Strynø som paa Langeland »baaler« Børnene ved Ægkogningen i det fri, enten ved at tænde en Række Smaa-baal langs Kysten eller ved at udvide Kogestedet til et lille Baal efter Kogningen. Man maa gaa ud fra, at de Voksne ogsaa har baalet ved deres Ægkogning, og at de har lagt denne Del af Skikken af paa et Tidspunkt, som ligger udenfor de Nulevendes Erindring. Kan man nu sidestille denne Baalbrænding med vore andre Aarsfestbaal og tale om Paaskebaal i Danmark? Som bekendt har St. Hansbaalet størst Udbredelse her i Landet, er bl. a. eneraadende paa Fyn, medens Valborgbaalet er begrænset til det østligere Midtjylland, Pinsebaalet til en vestjysk Egn og Persbaalet ved St. Pedersdag i Fasten (22. Februar) til de nordfrisisk prægede Egne i Sønderjylland⁴⁾. Folketroen har tillagt disse

¹⁾ S. Grundtvig: Gamle danske Minder III p. 174.

²⁾ Fr. Knudsen: Af Boldspillets Historie (Kbhvn. 1933) p. 76 f. Vedr. Paaskens Boldspil i andre Lande p. 87, 94, 111 f. og 134.

³⁾ I. c.- W. Mannhard: Baumkultus p. 477 f. Archaeological Journal XIII (1856) p. 183.

⁴⁾ Aug. Fr. Schmidt: Blusgrænser i Danmark (Danske Studier 1929 p. 162 ff.). — Der skal her gøres opmærksom paa, at naar man i nyere Tid betegner selve Aarsfestbaalet ved Blus, saa er dette utvivlsomt en ung og urigtig Sprogbrug. Blusset er det transportable Blus, som i Form af antændt Halm, Kærter ell. lign. førtes omkring paa Stager, og som nu om Dage er gaaet af Brug som Led i Baalbrændingen (jfr. Aaleblus, Blusdrager). Betegnelsen Blus er desuden overført paa Sommeri-By-Togets Processionstegn, udpyntede Stænger, Faner, grønne Grene m. m., der i sin Tid havde samme Mission som den omkringførte Ild. Paa Strynø taler man endnu om »Baling« og »at baale«. Desuden kendes gamle danske Betegnelser som Gadeild, Nødild og Vækild.

Baal ondtfordrivende Virkning, men skønt Heksetroen i nok saa høj Grad har været knyttet til Paasken (Skærtorsdag) som til Valborg og St. Hans, saa har folkelige Paaskebaal ikke været paavist i Danmark¹⁾, og saaledes som den ovenfor beskrevne Baaling paa Strynø og Langeland former sig, skiller den sig ogsaa ud fra de øvrige danske Aarsfestbaal og fra andre Landes Paaskebaal. Trods al Forskel er det dog bemærkelsesværdigt, at man paa Strynø og Langeland fra gammel Tid brænder Baal i Paasken, naar Paaskebaalet engang har hørt til den katolske Kirkes Skikke, og naar folkelige Paaskebaal endnu i nyere Tid forekommer i Sverige (Vestergötland, Dalsland, Bohuslen) og Tyskland (østlige Holsten og andre Dele af Nordtyskland, Westfalen, Hannover og flere Steder).

Til den katolske Kirkes Paaskefest hørte Vielsen af den nye Ild, en Ceremoni, som blev optaget i de tyske Menigheder i 700-Tallet og derfra snart blev paanødet hele Romerkirken. Indvielsen maa i Danmark i Hovedsagen have formet sig saaledes, som den kendes fra Tyskland. I den stille Uge blev Kirkelysene

¹⁾ Naar J. Grimm: D. Mythologie (4. Ausg. p. 511 f.) omtaler folkelige Paaskebaal i Danmark, maa der foreligge en Fejltagelse. Muligt har Grimm ikke forstaaet, at de i danske Ordbøger anførte kun betegner den katolske Kirkes nedenfor omtalte Paaskebaal, Ignis paschalis. — Strynø og Langeland er dog ikke de eneste Steder, hvor man har tændt en Slags Baal i Paasken. En Præsteindberetning fra 1624 fra Tiset Sogn i Aarhus Amt omtaler en Stendyngge ved en Bæk mellem Battrup og Mustrup, og det hedder herom: »Over samme Bæk skulde unge Folk hver Paaskemorgen før Sol stod op springe tre Gange, og siden skulde de gøre Ild paa forskrevne Stene.« (Danske Samlinger 2. R. VI p. 154). Springet over Vandet brugtes ogsaa andetsteds i Jylland (Tang Kristensen: Det j. Almueliv IV p. 157—159) og er velkendt fra andre Lande (L. Hagberg: Påskhögtiden p. 130). I Retning af Paaskebaal vidner maaske ogsaa den tidligere i Helsingør brugte Skik, at Skoledrenge Onsdag og Lørdag før Paaske løb om paa Gaden med en Dukke paa en Stige, syngende: »Nu rider vi til Bloksbjærg«. (M. Galschiøt: Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundrede p. 307). I Udlandet brændtes saadanne Figurer paa Paaskebaal. Endvidere omtaler J. Bircherod i 1600-Tallet, at det er farligt at være den første, der tænder Ild (paa Arnen) første Paaskedag, da Troldfolk saa faar Magt over Stedet. Til Værn derimod kan brændes Koste, Skolæder og Oksehorn. (Tang Kristensen: Det j. Almueliv IV p. 159). Da saadanne Ting brændtes paa nordtyske Paaskebaal, og disse ofte bar Navnet »Bockshornbrennen«, nærmer Bircherods Beretning sig aabenbart Baalskikke i Paasken, skønt han kun omtaler Arneilden. Imidlertid maa man af sproglige Grunde henlægge hans Kilde til Norge.

slukkede, og Paaskeaften eller Paaskedags Morgen blev der ved Hjælp af Brændglas eller Staal og Sten antændt et Baal ved Kirken, hvorpaa Resterne af den viede Olie, de viede Kirkelys m. m. fra det gamle Aar blev opbrændt. Baalet med den nye Ild blev viet af Præsten, Gløder hentedes derfra til Røgelseskarrerne, og Kirkens »evige« Lampe og de øvrige Kirkelys blev atter tændt derved. Medens Romerkirken tillagde Tændingen af den nye Ild symbolsk Betydning med Henblik paa Kristi Opstandelse, saa var Ildvielsen en Tillæmpning efter hedenske Skikke, som havde hørt hjemme Nord for Alperne. Efter gammel Tro tillagde man Kirkens Paaskebaal Evne eller Kraft til at beskytte, og dette gjaldt ikke alene Ilden og Røgen, men ogsaa Trækullet og Asken. Baalets Rester bragtes af Folk til Hjemmene, hvor man antændte ny Ild dermed eller strøede Aske eller Trækul i Hus eller paa Mark til Beskyttelse mod al Slags ondt¹⁾.

Ved Siden af disse kirkelige Paaskebaal kendes folkelige Paaskebaal, antændt ligesom vore Valborg- og St. Hansbaal om Aftenen ude paa Markerne, især paa Bjærgene og Bakkerne (Osterberge). I Tyskland kunde de tændes ved en Brand fra det kirkelige Baal, men selvom dette ikke var Tilfældet, altsaa selvom Ilden ikke var viet af Præsten, knyttedes ogsaa Forestillingerne om Baalets og Baalresternes beskyttende Kraft til de folkelige Paaskebaal²⁾. Paaskebaalet er i øvrigt ikke ene om at besidde beskyttende Kraft. I Tyskland tillægges andre Aarsfestbaal en lignende Evne, og Spor af en saadan Tro forefindes ogsaa i Danmark, selv om man som oftest i nyere Tid har personificeret det onde, St. Hansbaalet beskyttede imod, til Hekse. I denne Forbindelse maa man ogsaa erindre det ved »ny« Ild fra Træboring antændte Nødildsbaal, hvorved man kurerede imod Kvægsyge og atter tændte de slukkede Ildsteder i Landsbyen. Fra Udlandet kendes ogsaa Eksempler paa, at den Mad, der tilberedtes ved Aarsfestbaalet, derved blev viet eller fik en særlig Evne. Hvis man i Steiermark ikke kunde naa frem til Madvielsen i Kirken med sit Kød, kunde man selv vie dette ved at holde det over det hjemlige Paaskebaal. I Kremsmünster mente man, at Brød, der var ristet over St. Hansbaalet, kunde kurere visse Sygdomme, og der kendes mange lignende Forestillinger³⁾.

1) H. Freudenthal: *Das Feuer im deutschen Glauben und Brauch* (Berlin u. Leipzig 1931) p. 223. 2) smst. p. 248. 3) smst. p. 266, 300.

Naar man behandler Ægkøgningskikken og Baalingen paa Strynø og Langeland, maa man erindre de nys berørte Paaskebaal, men samtidig maa man erkende, at de foreliggende Kilder ikke berettiger til at sætte dem i nærmere Slægtskab med hinanden. Ej heller ligner Baalingen paa Strynø og Langeland i Paasken andre danske Aarsfestbaal, som altid tændes ved eller efter Mørkets Frembrud paa en bestemt Aften og som ét stort Baal, hvortil man har knyttet den Tro, at det fordrev Hekse, hindrede Brand i Sæden eller paa anden Vis gavtede Afgrøden. En enkelt Beretning fra Vestjylland danner dog ligesom et Forbindelsesled. Ved Harboøre blev Engene om Foraaret rensed for Tang, Pinde og andet, som var skyllet op ved Højvande om Vinteren. Dette blev revet sammen, og »det var en Glæde for Børnene, naar de i Pinsedagene fik nogle af disse Dynger at stikke Ild i. Saa holdt de Pinsegilde ude paa Odden eller Knopperengene; de havde Mad med hjemmefra og kogte derude. Den Slags Fyrværkeri brugtes flere Steder paa Harboøre, baade i Pinsen og St. Hansdags Aften«¹⁾). Her er altsaa Tale om den vestjyske Pinse-Vækild, som særlig hørte hjemme blandt Hyrder og Børn, og som sædvanligvis fejredes ved Spisning ude under aaben Himmel om Eftermiddagen og efterfølgende Baalbrænding om Aftenen. I de Egne af Jylland, hvor der ikke tales om Pinsebaal, fejredes Pinsegildet ligeledes af Børn og Hyrder med Maaltid i det fri, ofte i dertil indrettet »Pinsebod« eller »Gildeshus«²⁾), altsaa i interimistiske Hytter, svarende til de ovenfor omtalte »Paaskestuer« i Hornbæk.

Naar alt kommer til alt, saa er der ingen skarp Grænse imellem disse Paaske- og Pinseskikke, ligesom ogsaa Skikken at se Solen »danse« om Mørgenen ved Stranden eller fra Høje træffes ved begge disse Højtider. Der foreligger Udslag af en gammel Foraarsfest, som i kristen Tid er henlagt enten til Paasken eller til Pinsen alt efter lokale Forhold. Og ved Pinse har vi Rester af Baalbrænding i Danmark. Der er næppe Tvivl om, at man engang har brændt tilsvarende Paaskebaal.

Ægspisningen samt Legene med Æg, Bolde og lignende hører fortrinsvis Paasken til, ja Lege kan allerede ligge ved Fastelavnen. Ogsaa disse Skikke peger i Retning af en Foraarsfest.

1) K. Thuborg og H. Ussing: Det gl. Harboøre p. 180 ff.

2) K. Uldall: Dansehøj, Pinsebod og Gildesvold, Fortid og Nutid 1930 p. 131 ff.

Forbindelsen mellem Paaske og Boldspil er allerede omtalt foran, ligesom det er nævnt, at de Unges Keglespil i Paasken indledede Sommersøndagenes Spil i Strynøby. Der er mange andre Eksempler paa, at Foraarets eller Sommerens Gildesperiode hos Landsbyungdommen kan tage sin Begyndelse i Paasken eller Pinsen. Her kan det være tilstrækkeligt at citere en Udtalelse fra en kyndig Kender af fynske Folkeskikke: »Skærtorsdag skal de unge Folk ud at sjøve (d. v. s. paa Gadekommers) første Gang det Aar«¹⁾.

Der er her fremsat nogle Retningslinier til Forklaring af Paaskeskikkene paa Strynø og Langeland. Det vilde være ønskeligt, om der fra anden Side kunde fremkomme yderligere Optegnelser om disse Skikke paa de sydfynske Øer eller andetsteds. Først da kan der være Haab om at naa til en nærmere Forstaaelse deraf.

GAMLE SANDSAGER

BINDEBREV

I Morges tidlig, før jeg opstod,
 Da sov jeg ret vel paa mit Øre.
 Jeg vaagned op og Dagen saa.
 En yndig Fugl lod sig høre.
 Den Fugl sang fin.
 Jeg traged saa efter Gerningen min
 I Stræbsomhed den at ligne.
 Saa tog jeg Almanakken i min Haand
 For der et Vennenavn at finde.
 Der saa jeg, at det var Gertruds Dag.
 Saa fandt jeg baade Lyst og Behag
 I, at jeg dig kunde binde.
 Jeg binder dig hverken med Baand eller Bast,
 Men med en liden Silketraad saa fast.
 Dermed skal du bunden være,
 Indtil du løser dig med Ære.

Fra Humle Sogn.

Ved Hanne Christoffersen, Humle.

¹⁾ Tang Kristensen: Det j. Almueliv IV p. 155 efter Dyr læge P. Jensen, Kværndrup.

Christine Reimer

Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde

I—V 20 Kr., smukt indb. med Skindryg 32 Kr.

I »Danmarksposten« skriver Dr. phil., Lektor *Henrik Ussing*:

»Det er sjældne faa, der forener den sikre Viden om Fortidens Landsbyliv med Evne til at nedskrive det, samle og ordne det og sende det i Trykken, saa der kommer en Helhedsskildring ud deraf, der til de seneste Tider kan bringe indgaaende Bud om den gamle Folkekultur Det gamle Bondeliv stiger i denne Bog lyslevende frem for os. Vi ser for os Bondeskikkelserne selv og Boligernes Indretning og Udstyr Hvilken Kærlighed til Barn-domslivets Minder røber ikke saadan et Værk! Og hvilken Evne har det ikke til at kalde den samme Kærlighed frem hos Læseren! »Nordfynsk Bondeliv« er af de Bøger, det er værd at have staaende paa sin Hylde Fynboen vil indlemme denne Bog blandt sine kæreste Skatte, blandt dem, han jævnlig tager frem og glæder sit Øje, sin Sjæl og sin Sans ved.«

I Kommission hos

· Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag - København.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder. — Strejftog gennem Fyn.
Gamle danske Borge. — Den gamle danske Landsby. —

»Taleren gik herefter over til Fremvisningen af en Række ualmindelig smukke Lysbilleder af Bygninger fra gamle Landsbyer Landet over. Heraf kan særlig fremhæves en tangdækket Gaard fra Læsø, endvidere den Gaard, hvor St. St. Blichers Novelle »E Bindstouw« foregik, Udby Præstegaard, hvor-til Grundtvigs Navn uløseligt er knyttet, Tommerup Præstegaard, der er bygget 1692, samt den vestfynske Hjemstavnsgaard, »Landmaalergaarden«, hvis Lader er opført med Suler. Nogle Billeder fra endnu bevarede fynske By-stævner var af særlig Interesse. De sidste Billeder var en Serie Optagelser, der viste dagligt Liv i og omkring Landsbyer i gammel Tid: Sædemanden, Mejerne, Smeden, Kirkegaardskonon og flere.« (Svendborg Avis.)

OLAF ANDERSEN — Solvang, Tommerup St. — (Telf. 43 kan benyttes).

Axel Lange.

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehave«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: A a k a n d e — Æ r t. Det er især ud fra sproglige, folkloristiske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10-6.

Adgang: Voksne 50 Øre,

Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,

Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra 3. Maj. Husholdningsfag. — Karleskole November—Marts. Haandværkerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-assistenters uddannelse. — I August og September: Korte Kursus (Husholdning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Understøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg. Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1,50,	med Skindryg Kr. 2,50
To Aargange samlet.....	—	- 2,00, — 3,00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3,00, — 4,00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4,00, — 5,00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr. 1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for 1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi, og Værdien vokser med Aarene. De første Aargange kan endnu faas hos Ud-giveren, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Frode Lund: Træk af landsbyforhold i Ore Sogn. — Ove Marcusen: Et livligt Slaagilde paa Nedergaard 1810. — O. Korch: Jens Korre og den kloge Kone i Kong. — N. J. Jensen: Om Torskefiskeri ved Sydøens Kyst. — Johs. M. Jensen: Ordet Aagn. — Gamle Sandsager.

4. hæfte.

April 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

H. C. F.

August F. Schmidt:

BYTYR OG BYORNE

ET STYKKE BONDEHISTORIE

(87 Sider. Eget Forlag, Brabrand.)

Forfatteren har fra en lang Række trykte og utrykte Kilder samlet det kulturhistoriske Stof om Bytyren og Byornen, der forhen som Regel ejedes af Bymændene i Fællesskab og opstaldedes efter Tur i Gaardene. De trykte Kilder er især Vider og Vedtægter (udg. af Poul Bjerge, Thyge J. Søegaard og August F. Schmidt) og Evald Tang Kristensens Jysk Almueliv. De utrykte Kilder er især Dansk Folkemindesamlings righoldige Optegnelser. For Fyns Vedkommende stammer disse Optegnelser navnlig fra Poul Bjerge, der i sin Tid foretog Indsamlingsrejser i Nordøstfyn. Blandt hans Optegnelser kan nævnes en Kontrakt fra 1845 om Orneholdet i Munkebo. Denne Kontrakt meddeles i Bogen.

Bogen er et Led i Schmidts fortjenstfulde Arbejder om gammel dansk Bondekultur. Han har tidligere udgivet Bøger om Hyrdedrengen, Byhyrden og Landsbysmeden, og han bebuder at ville fortsætte med Emner som Bygilder, Oldermænd og Bystævner, Hegn og Fred, Fællesarbejder og Kreaturhold. De kommende Bøger maa imødeses med betydelig Interesse. H. C. F.

Et Par gamle Skaastrupere.

Fotograferet i Stævnehuset, hvor de boede indtil for en halv Snes Aar siden.
De blev altid kaldt Stævneemanden og Stævnekonen.

TRÆK AF LANDSBYFORHOLD I ORE SOGN

AF LÆRER FRODE LUND, TURUP
MED SNIT AF FORFATTEREN

OMKRING 1860 begyndte først for Alvor Købet af Fæstegaardene i Ore Sogn (Skovby Herred). I Løbet af ganske faa Aar var de fleste Gaarde Selveje, da det i Regelen ret billigt lod sig gøre i de første Aar. En Gaard paa omkring 40 Td. Land kunde saaledes købes af Godset — Gyldensteen — for ca. 3000 Rdl. Da Prisen for Frikøbet steg, gjaldt det altsaa om at faa købt hurtigt¹⁾.

Endnu er Aatørnene og Engen i Dalstrøget længst mod Vest i Sognet delt mellem flere af Gaardene i Skaastrup. Her har før været en Del Tørveskær.

Om den gamle Tids Landsby i Sognet kendes kun ret usikre

¹⁾ Meddelt af Knud Andersen (1843—1929), Skaastrup.

Træk, idet ingen Bylove er bevaret; men Traditionen, der er blevet bevaret langt op i Tiden, kunde godt tyde paa, at der maa have været skrevne Love. Grunden til deres Tab for Efterslægter kan muligvis være, at der i Tidens Løb er sket den Forskydning, at Sognets gamle Hovedby¹⁾, Ore, er bleven opløst ved, at Gaardene efterhaanden er brændt og senere opbygget som Udflyttergaarde; saaledes med Gaardene i Grydhøj. Et gammelt Kort over Sognet fra Midten af 18de Aarhundrede

Pikgaarden i Skaastrup.

Gaarden, der var sulebygget, blev nedrevet o. 1927. Sidste Beboer: Rs. Nielsen. Gaardens Navn skyldes vist, at en Mand fra Pikkerhuset boede i Gaarden i mange Aar. Navnet Pikgaard brugtes ogsaa til en anden Gaard i Sognet.

udviser, at der var 12 Gaarde og 4 Huse; nu er der kun 2 Gaarde men 7 Huse. Ore By var dengang en sluttet Landsby; den har haft sit Bystævne midt i Byen, maaske ved det store Gadekær, som findes endnu.

Foruden Byhornet havde Oldermændene her Bygangs-fjælen i sin Varetægt. Denne er desværre nu forsvundet; men man fortæller, at den var af Egetræ med et udskåret Hjerte foroven. Paa dens Forflade var indridset alle Bymændenes Navne ved Forbogstaver. Den var i Forening med Byhornet Oldermændens Klenodie og Tegnet paa Værdigheden.

Sognets nuværende største Landsby, Skaastrup, er ligeledes en Rundby med oprindelig bygningsfrit Midtparti. Den

¹⁾ Det siges, at i ældgammel Tid laa Sognets største Landsby lidt Øst for nuværende Skaastrup og hed Stensby.

har utvivlsomt haft egen Bylov og Bystævne. Stævnestedet, som vist aldrig har haft Siddesten, var oprindelig paa det Sted, hvor 3 Veje mødes, og var i hin Tid mindst 1 Skp. Land stort. I Tidens Løb har Vejregulering og udflyttede Havehegn »ædt« sig ind over Pladsen, saa den nu kun udgør tilstrækkelig Plads for en Kassevogn til at vende paa. Det maa være Grunden til, at den i Mands Minde har baaret Navnet Vendepladsen (Ve(nd)øplasi).

Fra Husstrædet i Skastrup.

Stævnet maatte altsaa senere flyttes, og det nye Sted blev i Byens vestlige Udkant. Her ligger endnu et gammelt, smalt Hus, der kaldes Stævnehuset. Lige overfor findes et af Byens Vandingssteder, Det store Gadekær. (Desuden Det lille Gadekær og dengang tillige Hundehullet, nu opfyldt; her er Sognets Forsamlingshus bygget.) Før laa her endnu en Gaard, Skottegaarden¹⁾ (brændt 1860), en gammel Smedie og en

¹⁾ Sognets Folk inddeltes før i 3 Grupper: Skotterne (Skottegaarden!), Pikkerne (jvf. Pikgaarden og Pikkerhuset (brændt 1932)) og Skovhuserne (jvf. Skovhusgaarden).

Aarrække Skaastrup gamle Skole, nu Privateje. Den nedlagdes 1905, da Skolevæsenet blev centraliseret.

Naar Oldermænden i Skaastrup skulde tude til almindeligt Stævne, begyndte han altid i Den sorte Gyde¹⁾, gik Nord gennem Byen, ud gennem Husstrædet og endte paa Vendepladsen.

I Ildebrandstilfælde begyndte Tudningen derimod ved

Fra Oregaard.

Pikgaarden (nu Elmelund). Knud Andersen fortæller, at han havde let ved at faa Hornet til at give Lyd i de to Perioder, han var Alærmåi. Enhver voksen Mand i Sognet var forpligtet til at møde ved Brand. Dog blev enkelte udpegede for et bestemt Tidsrum til skyndsomst at ride efter Nabobyernes Sprøjter. Da Oregaard brændte Nytaarsnat 1881²⁾, skulde Niels Larsen (nu Grydhøj) f. Eks. ride efter Skovbysprøjten. Paa Grund af tæt Taage vilde det medfølgende Mandskab fra

¹⁾ I den vestlige Del af Byen, lidt tilbage for Hovedvejen; der spøjte det. Høje Træer i Række langs Bivejen gjorde Vejen uhyggelig mørk ved Aftenstid.

²⁾ Man sagde siden: Oregaard brændte i 2 Aar, 2 Mdr. og 2 Dage.

Skovby ikke tro, der var Brand, før de naaede helt hen til det mægtige Baal; da var de ærværdige gamle Bygninger en rygende Askehob.

Et Brandhorn findes endnu hos Brandfogeden.

Ved Foraarstid skulde det afgøres paa Bystævnet, hvilken Dag der skulde foretages Indsamling af Almisse: Naturalier til Sognets fattige.

Til andre Tider forhandlede der om Tiendekornets Aflevering og om Levering af Ydelser til Skolelæreren: Hø, Halm og Mælk (?). Men i Arbejdsfællesskabets Tid har der selvfølgelig været mange andre Sager til Drøftelse paa Bystævnet.

Tiendepenge betales til Grevskabet Gyldensteen. Den Dag var at betegne som en Lettelsens og Glædens Dag og blev fejret ved et stort Oldermændsgilde samme Dags Aften. Der blev serveret skaaret Smørrebrød paa store Fade, og rigelige Snapse blev skænket til. Senere paa Aftenen blev der desuden fortæret en solid Portion Smørkage, som »krydredes« af Kaffe-punche. Den, der nægtede at holde Trop i Laget, kunde risikere at blive smidt ud af Døren bogstavelig talt.

Kirkeskat blev betalt ved Ore Kirke i den gamle Ejendom¹⁾, som endnu ligger ved Kirken. Ogsaa ved den Lejlighed blev der spist Smørkage og senere desuden drukket Vin paa Præstens Regning. Indbetalingen skulde være sluttet Kl. 2 Eftermiddag.

Græsauktion holdtes tidligt paa Foraaret. Der blev tudet til Samling i Skaastrup By, og alle mødte, selv om det kun var Husmændene, der købte Vej- og Gadejordsgræs (omkring Gadekær og andre Vandhuller, der laa ud til Sognevejene). Græsset solgtes gerne til Overpris. Strækningen ved Vejene er lige til Nutiden blevet angivet ved gamle Stednavne, som sikkert vilde være glemt forlængst, hvis de ikke netop var overleveret paa denne Maade. Eksempler: Røde Led, Bommen, Højensleddet, Hanebjerg (ell. Hage Bjærg?).

De mest eftertragtede Steder var Sivagers Vanding, nu udtørret ved Dræning, Per Skrids Vanding, ogsaa udtørret, Hundehullet (se foran), Skræderkæret, opfyldt omkring

¹⁾ 1932 fældedes dens »Værnetræ«, en Poppel, der maalte ca. 3 Meter i Omkreds.

1925, nu findes der kun en Brønd med Pumpe, Aalemosen¹⁾, opfyldt ved Vejregulering omkring 1928; dengang var det omkranset af en Række dejlige gamle Piletræer, der i Forening med det gamle Bindingsværkshus udgjorde en særlig Idyl, og endelig Pilehaven, en trekantet Plet beplantet med spredte Piletræer.

Indtægterne fra Græssalget gik i Bykassen. Det samme gjorde de Bøder, som idømtes for Udeblivelse. Oldermænden førte nøje Regnskab med alt. Pengene gik til — og slog til — ved Oldermændsgilderne. Ved »Auktionsgildet« var Retterne ganske som ved »Tiendegildet«, kun var der ud paa Aftenen Dans i Storstuen, hvortil Kvinderne var indbudt. Det blev gerne en Fest, der »blev lau Mærg ædør!« — Det kunde dog ogsaa ske, at »Stemningen« blev for høj; og da var det godt, om Rasmus fra Ore var med. Han var saa stærk, at han kunde kramme en voksen Mand i hver Haand og dunke dem møre mod hinanden! Af den Grund var et Par Uvenner tilbøjelige til Fred, naar Rasmus var nær. Men hvis Rasmus, der taalte mere end de fleste, alligevel havde faaet for mange Snapse, kunde han blive grum, saa gik det maaske ud over Service og Bohave.

Maaske var det efter en lignende glad Aften, at Bysens Ungdom, naar de mødtes med Kreaturer ved Gadekærene i Byen om Morgen, kunde spørge: »Væm feg Tæsg i Javes?«

Det var Rasmus, der stod uden for sin Gaard i Ore og ved høje Raab kaldte sine Folk hjem fra Marken i Grydhøj, en Afstand af 2 km.

De unge i den gamle Ore By mødtes til Gilde paa Omgang i Gaardene hver 14. Dag. Paa Gildesstedet maatte hver erlægge 1 Pd. Kaffe og 1 Pd. Puddersukker — eller Værdi i Penge. Der blev budt Smørrebrød og Øl.

¹⁾ Ved Aalemosen laa Aalemosehuset. I 1864 havde daværende Ejer, Jens Rasmussen, et Par Soldater indkvarteret. Da han en Aften gik i Udhuset med en tændt Petroleumslygte, snublede han, og Lygten antændte. Soldaterne, som ivrigt slæbte Vand over Vejen fra Kæret, formaaede ikke at slukke; men Huset opførtes igen samme Sted.

ET LIVLIGT SLAAGILDE PAA NEDERGAARD 1810

AF MØLLER MORTEN JØRGENSENS DAGBØGER

VED MUSEUMSINSPEKTØR OVE MARCUSSEN, SVENBORG

Morten Jørgensen, der ejede og drev Pientemøllen i Svenborg, førte gennem ca. 40 Aar omhyggeligt fra Dag til Dag Bog over, hvad han oplevede af smaat og stort. Han var en anset Mand, eligeret Borger og Forligskommissær, og paa Grund af sit rolige og sikre Omdømme bebyrdet med de offentlige Bestillinger, der gav mest Bryderi. Hans Svoger, Gjørup, havde Nedergaard paa Langeland og Hvidkilde Avling i Forpagtning, og her skal meddeles, hvad Jørgensen oplevede paa en 2 Dages Tur til Langeland, idet man erindrer, at det var Krigstider med Indkvartering der som andre Steder:

»Fredag, den 20. Julij 1810: Vi [Jørgensen og Gjørup] kom til Nedergaard Kl. 1. Jeg var saa der omkring i Markerne i Efter[middag] men jeg begynte at blive temmelig øm under Fødderne, thi jeg var ikke vandt til at gaae saa meget. Nedergaard er en meget gammel og forfalden gaard Hovedbygningen Bindingsværk et Stokværk meget gammelt, Koeladen falden ned fra ende til anden. Gjørup har Gaarden i Forpagtning, han lader den bestyre af en Forvalter og Huusholderske, alle Kiøerne er paa Siøe. •

Løverdag, den 21. Julij 1810: Alle Hovfolkene slog en Mark i Dag, de begynte om Morgenen tidlig, da Kl. var 8te fik de et halv Anker Brændeviin som de strax fortærte til Froekost. Saa slog de igien til Kl. 3 saa var de færdig og saa skulde de have Gilde med Dans, det er en gammel Rettighed, og have en Tønde Øll. Gjørup gav dem en Tønde meget got gammelt Øll og et halv Anker Brændeviin uden for Gaarden, saa de drak saa længe de kunde gaae og See endeel af dem. Saa det var ret Moersomt, men Jeg kunde snart ikke være iblandt dem for at drikke med, der var en deel Dragoner i de nærmeste Byer og paa Gaarden, Cheffen Oberste Lieutenant Baron Rosenkrans laae paa Gaarden, et galt Menneske, som kunde drikke lige saa got som Bønderne. Da Kl. var 6 vi sadt og spiste, Baronen var hos, kom et par Dragoner og Meldet Baronen at Bønderne og Dragonerne var kommen i Slagsmaal, Baronen blev snart rasende og foer ud paa Timen, gav ordre til en Dragon, som maatte ride i fuld galop til Trompeterne at de i største hast skulde

samle Folket, hvorpaa der strax blev blæst Allarm i Byen de tænkte at Fienden var i Landet, den ene kom Ridende stærkere end den anden og Trompeterne kom i Gaarden og blæste Allarm der kom bud efter Forvalteren som boede i Byen i største hast.

Baronen vilde have Bønderne aresteret, men Bønderne paa den anden Side væbnet sig med deres leeder saa det begynte at see temmelig alvorlig ud, men saa fik de de værste af Bønderne bort og ligeledes Dragonerne fra Bønderne, og Forvalter Kastrup kom, de fik saa styret Baronen noget tilfreds, saa han da tilsidst gav ordre at Dragonerne kunde ride hjem igien, saa det blev roelig igien og Bønderne begynte at Danse igien, og Baronen kom ned i Loen at Danse med, dette varet et par timers tiid, men saa fik vi den moersomste Act af Komedien ovenpaa, thi efter noget ophold kom vi til at side uden for Døren paa stoele, og der blev Drukken dygtig ovenpaa, og Baronen kunde tømme det eene Glas efter det andet af store Viinglas, saa kom en Grøfter, en Tydsker, og han fik en Stoel og kom til at side ved Baronen, og Baronen og ham blev saa alieret at de blev som et, og Grøfteren skulde ogsaa være Baron, og Baronens Tienere skulde ogsaa være Tiener for den nye Baron, Grøfteren spillet sin Rolle saa herlig med Baronen som den kunde spilles paa nogen Theater, dette varet til Kl. 11 og det lynet ogsaa hele tiden og Tornet ogsaa imellem. Vi var færdig til at Døe af latter. Jeg troer aldrig at have leet saa meget før, havde der været en Komadieskriver han kunde vist have faaet et Emne til en Komodie af første Rang.

Da Kl. var 11 kom Herren til Gaarden fra Kiøbenhavn Kammerherre Baron Kaas Lehn, saa ophørte Skuespillet.«

JENS KORRE OG DEN KLOGE KONE I KØNG

AF PENS. LÆRER O. KORCH, GLAMSBJÆRG

I Midten af det 18de Aarhundrede levede der i Køng en Mand, Husmand og Kurvemager Jens Jørgensen, i daglig Tale altid kaldt »Jens Korre«. Han var en stærk, klog og haandsnild Mand, der havde mange Jern i Ilden. Oprindeligt var Kurvefletning hans vigtigste Erhverv, men saa slog han ind paa at drive Høkerhandel, lavede Mjød og holdt i Smug en Slags Mjød kro. Og alt dette lønnede sig godt, men bragte ham af og til i Konflikt med Myndighederne.

Han drev ogsaa Smugleri, naar han kunde se sit Snit, og Smugleri blev i den Tid ikke anset for noget uhæderligt. Tollerne, der gik og snuste omkring for at se, om Folk brændte Brændevin eller foretog sig andet ulovligt, var meget ilde sete, og hvem der kunde spille dem et Puds, blev meget roste. Og det var Jens Korre en Mester til. Det var hans største Fornøjelse, naar han kunde faa dem til at løbe med Limstangen eller gaa i en eller anden Fælde, saa de fik en lang Næse. Men det, der efterhaanden blev hans vigtigste Gerning og vandt ham Hjemmenes Yndest overalt i Køng og der paa Egnen, det var hans Kyndighed og Hjælpsomhed, naar der var noget i Vejen med Dyrene i Hjemmet. Naar Soen fik Grise, Faarene Lam eller Køerne Kalv, saa var der tidt et eller andet i Vejen, og saa hed det altid: »Send Bud efter Jens! Hent Jens Korre!«

Og naar han saa kom, kyndig, stærk og munter, saa svandt alle deres Bekymringer, og saa smaalo de og sagde: »Ja, Jens han kan! Det er godt, vi har ham!« Og det kunde han godt lide at høre!

Han havde jo i sin grønne Ungdom i nogle Aar været paa et større Landeri og Mejeri ude i Holsten, og hvad han der saa og lærte, kom ham til Nytte i Køng. Kurvefletningen blev efterhaanden skubbet til Side, men Navnet beholdt han.

Hans Kone, Marie Katrine Pedersdatter, gik altid under Navnet: »Den kloge Kone«, fordi hun var meget kyndig til at helbrede Saar, Bylder og brændt eller skoldet Skade. Hun lavede selv Plaster og Salve, som blev meget kendt viden om og bragte Hjælp og Helbredelse for mange. Det blev anbefalet af Læger og solgtes paa mange Apotheker baade paa Fyn og i Jylland, ja saagar helt nede i Sønderjylland.

Hun befattede sig ikke med Sympati-Kunster eller noget af den Slags, men hun lavede et udmærket Plaster og Salve, hvormed hun helbredte mange.

Ved alt dette vandt Jens Korre og den kloge Kone sig mange Venner, og de blev afholdt af Folk, baade i Køng og der paa Egnen. De tjente ogsaa gode Penge, saa de med Aarene blev velstaaende Folk, men Jens var jo saa stiv og stejl og ragede ikke saa sjældent i Konflikt med Myndighederne, hvad der medførte mange Bøder og Retssager; men det morede ham at have saadan noget at brydes med. Han var en Kampnatur og havde ikke saa lidt af de gamle Vikingers Blod i sine Aarer.

Ægteparret havde fire Børn, tre Sønner og en Datter. Børnene var velbegavede, flinke og dygtige, saa Forældrene havde megen Glæde af dem. Jens sørgede for, at de fik noget lært og især blev dygtige til Regning og Skrivning. Og Moderen indprentede dem, at de skulde være hjælpsomme og flinke over for dem, de levede imellem. Og det var de ogsaa, hvorfor de blev afholdt af deres Omgivelser.

Hans var den ældste af Sønnerne, Niels den yngste. Faderen søgte at fri Sønnerne for at komme ind under Malicen, fordi Soldaterne i den Tid fik en daarlig Behandling af deres overordnede. Han købte dem derfor fri for 70 Sletdaler hver.

Hans var først en Tid paa en Gaard ovre paa Sjælland, men der blev han alligevel indkaldt som Soldat, fordi Sagføreren, der skulde ordne Sagen, ikke havde faaet Papirerne i Orden og bedrog dem. Jens søgte saa at frikøbe ham paany, men Hans erklærede, at han var tilfreds med sin Stilling og ønskede at blive i Tjenesten. Han levede i mange Aar i Nyborg som Kommandersergent ved Kongens Regiment under Navnet Gummerup.

Niels kom til Assens som Skriver paa Amtsstuen. Og her levede han saa hele sit Liv, avancerede lidt efter lidt og endte som Amtsstuefuldmægtig og blev under Navnet Jensen en agtet og anset Mand i Assens.

Datteren kom over til en Slægting i Sønderjylland og blev gift og bosiddende der; men om hende foreligger der ikke nærmere Oplysninger.

Blandt de mange Sammenstød, Jens Korre havde med Myndighederne, kan der maaske her blive passende Lejlighed til at fremføre et Par Eksempler.

Da Jens frikøbte Sønnerne, talte han med en Sagfører om at skrive Papirerne og betalte ham Pengene. Men Sagføreren var en Bedrager; han beholdt Pengene, men vedblev at trække det ud med Papirerne under forskellige Paaskud, saa Jens maatte betale meget mere. Derover blev han forbitret og talte en Dag med en anden Sagfører, der var hans Ven, fortalte ham Sagens Sammenhæng og spurgte: »Hvad kan det koste at give en saadan en Lussing?« »Jeg tænker, 10 Rigsdaler vil være en passende Pris,« svarede Vennen og lo. Saa en skønne Dag gik Jens ind paa Bedragerens Kontor og gav ham en rigtig forsvarelig Lussing. Forbitret sprang denne op og raabte: »Det

skal De komme til at bøde for!« »Det ved jeg godt«, svarede Jens, »jeg kender Prisen«, talte 10 Rigsdaler op paa Bordet og gik sin Vej.

En anden Gang var han idømt en høj Mulkt for Smugleri. Saa fik han Tolderne hvisket i Øret, at der atter var Smuglergods i Kælderen. De kom saa og forlangte at visitere Huset. Jens modtog dem smilende, viste dem Vej og sagde: »Se nu kun godt efter, og I maa saamænd godt smage paa Mjøden, den Tønde med to Kryds er den bedste.« — Tolderne søgte og spejdede, baade oppe og nede, men forgæves. Saa var de bleven tørstige og smagte paa Mjøden, og den smagte godt og smagte efter mere. Saa blev Tolderne i bedre Humør, gik smilende op og erklærede, at alt var i Orden. Jens bød dem et Glas sammen med Vennerne, mens han gik ud et Ærinde. Hurtig løb han nu ned i Kælderen, lod noget Bundfald løbe ud af en gammel Tønde, hældte 2—3 Spande Vand paa, saa hele Kælderen flød.

Saa raabte han op: »Kom herved alle sammen, hele Kælderen flyder.« Tolderne og Vennerne skyndte sig ned og saa, hvad der var sket. »I maa skamme jer«, raabte Jens, »at I vil paaføre mig saadan Fortræd.« — »Det har vi ikke gjort«, raabte Tolderne. — »Har I da ikke været henne ved Tønderne.« — »Jo, men vi satte Tappen i igen.« — »Saa har I gjort det daarligt«, raabte Jens, »og det skal I komme til at bøde for.«

De gik saa alle op og taltes ved. Tolderne vilde nødig have Sagen for Retten og tilbød at godtgøre hans Tab. Og efter megen Prutten og Tingen blev de enige om at slette Mulkten, imød at Jens skulde tie med det hele. Saa fik de et Glas til Lidkøb paa Konflikten. Tolderne gik lidt slukørede hjem, men Jens og Vennerne lo over, at hans List var lykkedes.

Den mellemste af Jens Korres Sønner, Peder Jensen, der ved Grev Reventlows Hjælp blev uddannet som Lærer og blev Degn i Ulbølle, er der hidtil ikke talt noget om, fordi der er saa meget at sige om ham, saa der ikke kan blive Plads til det her. Han fik Navnet Korre omdannet til Korch efter den Tids Skik, og han er altsaa Stamfader for vor Slægt.

Der har i Slægten været flere Mænd, der ligner Jens Korre, stærke og krigslystne, men samtidig muntre og hjælpsomme, og paa Kvindesiden endnu flere, der ligner »den kloge Kone« i Godhed og Hjælpsomhed.

Der var en Datter, som var meget dygtig og blev i mange

Aar en anset og højtlønned Husbestyrerinde paa Damsbo, men hun brugte alt, hvad hun tjente, til at hjælpe sin Moder og sine mange smaa Søskende.

Og hendes Datter igen blev en hel Bys Hjælperiske i mange Aar. Hun blev ved sit ligevægtige, muntre og kloge Sind agtet og æret i hele Sognet, og hendes Minde vil længe blive bevaret.

Nu har jeg her, efter Bedstefaders Optegnelser, ristet en lille Minde-Rune over Slægtens Gamle, der for hen ved to Hundrede Aar siden levede og virkede her paa Fyn.

OM TORSKEFISKERI VED SYDFYNS KYST

AF FISKER N. J. JENSEN, FISKOP

TIDLIGERE Tidens Fiskerimetoder var enkle og simple imod Nutidens; men til Gengæld er der noget mere interessant over den Tids Mænds, vore Fædres, Færd paa Søen. Jeg vil i det følgende fortælle lidt om et Par Fiskemetoder, som i mange Aar har været brugt ved Sydfyn, og begge til Torskfiskeri.

1. Dørgen.

Et af de simpleste og maaske ogsaa ældste Redskaber var Dørgen (Dørri, hak.¹⁾ — at dørre Torsk). Den bestaar af en Vinde, en Ramme, sammenslaaet af 4 flade Lister eller af runde Træpinde, ca. 30 cm i Kvadrat. Den havde kun den Bestemmelse, at Snoren blev vunden op og tørret paa den. Snoren (Snøren, begge Ord er huk.) var af Hør eller Hamp, som Fiskerkoner dengang spandt, og tvunden sammen af 3 eller 4 af de spundne Traade. Den var kun af ringe Tykkelse, vel ca. 1 cm i Omkreds, og for at være god skulde den kunne holde Snoningen, saa den ikke ved Brugen blev langøjet (trævlede op) og derved ikke alene tabte i Styrke, men ogsaa blev uhaandelig og fik Tilbøjelighed til at blive uklar, naar den var halet ind i Baaden (Jollen, huk. — Ordet »Baad« er hak.).

Synket var et Stykke Metal (Bly eller Tin), og det støbte Fiskeren mest selv og gav det Vægt og Form efter Ønske, mest almindelig vist dog et firkantet Stykke, 10—12 cm langt, 5 cm bredt og 2—3 cm tykt og forsynet med Huller til Snøren i begge Ender. Men der træffes flere Former, hvor det skulde

¹⁾ hak. = Hankøn; huk. = Hunkøn; itk. = Intetkøn.

ligne en Fisk eller var skabt lidt efter en Baad, og i enkelte Tilfælde var der i Synkets Længderetning faststøbt et Stykke Hegnstraad af større Længde end Synkets og med begge Ender ombøjede til Øjer, som saa traadte i Stedet for de to før omtalte Huller. I alle Tilfælde blev Snøren fastgjort i den ene Ende og en Tavs (»Tjavs«, hak.) i den anden Ende, og begge blev syede saa fast, at Snøren ikke kunde bevæge sig i Hullerne; thi i saa Tilfælde varede det kun kort Tid, før Snøren var slidt over. Tjavsens var ogsaa af Hamp, men tyndere end Snøren, 30—40 cm lang, og i den anden Ende forsynet med en Fiskekrog, der var meget spids og forsynet med en Modhage for at hindre Fisken i at tabes. Endnu en Tjavs og Krog blev bunden paa selve Snøren $\frac{1}{2}$ —1 m fra Synket.

Fiskepladsen valgtes helst, hvor der var dybt Vand (paa det grunde Vand hindrer Tang og lignende Brugen), paa ren Bund, og hvor der var jævn, langsom Strøm, og der er mange Steder ud for Fyn, hvor netop disse Betingelser er til Stede.

Jollen blev i Regelen ankret, og var Udbyttet ringe, flyttedes der lidt af og til. Der blev sat Madding (Agn¹), huk. — »Madding« er hak., men man siger almindeligvis Agn) paa Krogene, og disse med Synket blev firede ud, til de naaede Bund. Saa snart man mærkede Bund med Synket, halede man lidt ind paa Snøren, saa den nederste Krog lige kunde røre Bundens, og Synket skulde nu holde Snøren saa lodret som muligt, og naar en Fisk snappede efter Agnen paa Krogen, holdt det igen med sin Vægt, saa Fisken sad fast.

Fiskerens Arbejde bestod i at have passende Snor ude og med smaa Bevægelser med Haanden ligesom skaffe lidt Bevægelse i Krogene, saa de tillige med Agnen fik Udseende af at være levende. Det kan mærkes, naar en Torsk sluger Krogen. Saa haler man hurtigt ind, dog ikke hurtigere eller kraftigere, end Udsigten til at bjærge Fisken tillader. Den største Fare for at miste Fisken er, naar den kommer i Vandkanten, idet Lyset gør den urolig. Saa gælder det om at have »det rette Tag paa det«, saa man med den ene Haand fører en flad Ketcher (»Kejs«, hak.) ind under Torsken og med den anden holder Fisken stille paa Snøren, mens man løfter den indenbords.

¹) Se efterfølgende Artikel om »Agn« af Forfatterens Broder, Sognepræst Johs. M. Jensen. H. C. F.

Ogsaa paa Is har denne Fangstmaade været brugt, og da var der foruden Fiskeren mange andre, hvem Vinteren havde tvunget til Lediggang, der tog en Tur ud paa Isen, huggede Hul og forsøgte deres Lykke.

Naar den kolde Vintervind trak over Isen, var det rart at sætte et Sejl for at give Læ, og var der langt hjem, brugtes det ogsaa til at trække Slæden, naar Vinden var gunstig.

2. Pilken.

Et andet gammelkendt Torskefiskeredskab er Pilken (hak. — at pilke Torsk). Den er vistnok, i det mindste her, af nyere Oprindelse end Dørgen og har den Fordel, at der ikke skal bruges Agn (Madding). Pilken anvendes meget af Lejlighedsfiskere hele Aaret og af Erhvervsfiskere til Tider, især om Efteraaret.

Et saadant Fiskeredskab bestaar af en Vinde og Snøre som beskrevet om Dørgen. Kun nævnes, at nu købes Snøren færdig til Brug.

Pilken er støbt enten af Tin, hvad der tidligere var almindeligt, eller af Nysølv og har tidt 3, mest dog kun 2 Kroge, som er støbte fast og er af fortinnet Staal og ender i en meget skarp Spids med kraftig Modhage. Krogene er svære og solide, saa Havari sjældent indtræffer. Pilkens Vægt varierer meget, helt fra nogle faa Gram til over $\frac{1}{2}$ kg.

Pilkning foregaar paa dybt Vand, hvor der er ren Bund, d. e. fri for Tang og lignende, og helst nogen Strøm. Jollen ankres ikke, men driver med Strømmen, Pilken føres til Bunds, og nu arbejdes der stadig med hurtigt Tag med den ene Haand, og hver Gang Haanden indtager sin dybeste Stilling, skal der lige kunne mærkes Bund, og, om fornødent, forandres Snørens Længde.

Det er ganske betydelige Eksemplarer, der kan pilkes, tidt paa 10—12 kg, og en saadan Fisk er det ikke saa let at faa ind over Jollekanten, saa her gælder det om at passe paa, at ikke et Ryk skal rive Krogen ud af Fisken. Det er der Fare for paa Grund af, at Pilken faar fat paa et ganske vilkaarligt Sted paa Fisken. Det er forbløffende at høre øvede Fiskere paa Forhaand afgøre, hvor stor Fisken er, og hvor den er truffen af Pilken. Saa snart Fisken naar Vandkanten, tages en stor, flad Ketcher (»Kejs«) ind under den for at hindre, at dens Vægt over Vandet river den af Pilken.

Pilken holdes glinsende blank og Krogene spidse. Snoren maa jævnlig tørres, og man maa stadig passe paa ikke at træde paa den. Mangen Pilk er derved gaaet tabt, og tidt med Fangst og det meste af Snoren.

ORDET AGN

AF SOGNEPRÆST JOHS. M. JENSEN, NØRRE NÆRAA

DET gode og smukke, oldnordiske Ord Agn (Madding), som vor dialekttalende Fiskerbefolkning har bevaret, har vist stor Livskraft og er alter kommet til Hæder og Ære. Man kan f. Eks. finde det i Annoncer i »Dansk Fiskeriidende«. Det bruges i flere S sammensætninger: Agnvod (huk. eller itk. Ordet »Vod« kan være begge Dele), Agnkejs (hak. — til at stryge Agn ud af Jollens Dam [itk.] med), Agnvugge (huk.) = Agnkasse (huk.) og = Agnnet (itk.), af Trælister og Staaltraadsnet, til at have Agnen i (ligesom Agnvoddet med fine Masker, da Agnen er lille). Endvidere Agn-Aalekvabber (»Aalekuer«, huk.), en Agnkniv (hak.) til at skære dem i Stykker med, og en Agnspand (hak.) til at have de ituskaarne Aalekvabber i. Foruden dem bruges ogsaa »levende Agn«, d. v. s. Rejer og Tangsnarer og Hundestejler og en lille fed og blød Fisk, som kaldes Smørbøtte (huk.). Krogen sættes fast i Ryggen paa disse Dyr. Man vil maaske kunne kalde det en Art Dyrplageri. Af den Anklage rammes i saa Fald ogsaa Aalestangning, Pilkning, Dørgning og i det hele taget alt Fiskeri med Medekrog og Snøre og Modhager.

I Stedet for et særligt Agnvod bruges dog oftest det almindelige Aalevod, selv om man ofte gaar ud for specielt at »drive efter Agn« til Krogesættet om Aftenen. Krogene »sættes« om Aftenen og »trækkes« om Morgen.

I Jylland bruges i Stedet for »Agn« Ordet »Es« (langt E.), deraf Bynavnet Esbjerg. Som bekendt graver Fiskerne ofte Orm (Sandorme) til at sætte paa Krogene. Rejer (huk.) kaldes paa Fynsk »Hopper« (huk.). En bestemt graa Art, der lever paa Sandbund, kaldes »Sandhest« (hak.). Tangsnaren (huk.) kaldes »Snappgæjte« (Snappedde?) eller »Snappgæjle« (Snappgælle?). Ordet er Hunkøn.

GAMLE SANDSAGER

ORDET FÆDRELAND

FHj. har modtaget følgende, der er foranlediget af Svend Frederiksens Omtale af Ordet Fædreland i Januarhæftet S. 9:

Ordet Fædreland findes mange Gange nævnt i Vedels Saksoversættelse (6 Juni MDLXXV) (Udg. 1851). Desuden findes det i gamle Breve (D. Mag.) Chr. Skeel: Fæderne Land. Selvom Ordet ikke staar i Lovhaandskrifterne, maa det have været kendt ligt med Fæderne og Møderne Arv i Arvejord og Købejord: Fæderne Jord — Fæderne Land. Thorkild Gravlund.

BYREMSE FRA SALLINGE

»Je gaar u i min Skov,«
 sæe Per Krog.
 »Va ve du der?«
 sæe Kristjan Skæer.
 »Kommer de dej ve?«
 sier Karl Sme.
 »Kom ind aa faa en Taar eller to,«
 sier Birte Kro.
 »Det er en net Hilsen,«
 sier Hans Nielsen.
 Blom rejst te Rom
 aa vild ha de hele lav om.
 »Maa je laan di Pensel?«
 sier Hans Jensen.
 »Bry en ette i Stykker,«
 sæe Povl Bøker.
 Lille Jens Andersen sier te sin Kune:
 »Gaa ind aa kog vos en go Grye Une!«
 Hans Larsen sæe te alle sin Dre(ng)e:
 »La vos se, vor stærkt I ka re(nd)e!«
 Morten Hansen
 han styrer Balancen.

Efter Hmd. Johan Nielsen,
 Krarup.

Ved Chr. Nielsen, Aaholm,
 Krarup.

BESØG
„FORAARSUDSTILLINGEN“
KUNSTBYGNINGEN
ODENSE

28. MARTS—8. APRIL

DAGLIG 10—17

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — Fynsk Hjemstavns Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen. Program sendes. **Jens Futtrup.**

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehave«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: **A k a n d e—Æ r t.** Det er især ud fra sproglige, folkløriske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,

Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,

Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra 3. Maj. Husholdningsfag. — Karleskole November—Marts. Haandværkerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-assistenters uddannelse. — I August og September: Korte Kursus (Husholdning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Understøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg. Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1,50,	med Skindryg Kr. 2,50
To Aargange samlet.....	—	- 2,00, — - 3,00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3,00, — - 4,00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4,00, — - 5,00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr. 1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for 1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi, og Værdien vokser med Aarene. De første Aargange kan endnu faas hos Ud-giveren, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H.C. Frydendahl.

Indhold: V. Valerius: Ludvig fellberg og barndomshjemmet i Kværndrup. — N. J. Jensen: Tale-
blusning ved Sydøns Kyster og Smaaøerne. — Svend Frederiksen: Sagn fra Rasum og Seden. —
L. P. Pedersen: Gamle Begravelsesskikke i Sønderby.

5. hæfte.

Maj 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I April har jeg fra Adjunkt Andr. Otterstrøm, Sønderborg, modtaget et gammelt Billede, »Klosteret i Odense«, og fra stud. mag. V. Valerius, København, nogle Billeder og Negativer fra forskellige Steder paa Fyn. For dette bringer jeg min bedste Tak. H. C. F.

NYE BØGER OG HÆFTER

L. C. Nielsen: Apotheker Christen Mikkelsen. Ringkøbing, Mariager, Odense.

Det 11. danske Hjemstavnsstævne i Kalundborg og Omegn. Budkavlen. 1934, Nr. 1.

Folkminnen och Folktankar. 1934, Häfte 1

Gymnastikhøjskolens Aarsskrift. 1933.

Hjemstavnsliv. 1934, Nr. 1.

Langelænderen. Nr. 79, 80.

Turisten. Marts, April 1934.

Th. Lassen fot. 1925.

Fra Kværndrup præstegård.

LUDVIG FEILBERG OG BARNDOMSHJEMMET I KVÆRNDROP

AF STUD. MAG. V. VALERIUS

EN nøgle til forståelse af Ludvig Feilbergs skrifter vil hans liv og personlighed altid være. For så vidt turde også biografiske oplysninger være berettigede. Dog bør det personlige i disse altid være svarende til den betydning og vægt, L. F. selv tillagde sin person. En af nekrologerne ved hans død (J. C. Kalls i »Tilskueren« 1912) har fat i det rette, når det i den siges, at selv om man ikke kom hans person nær, syntes man gennem skrifterne, at man kendte ham »paa den maade som man helst vil kende et menneske«. Gennem hans skrifter lærer vi således hans personlighed bedst at kende både indirekte og direkte, thi de allerfleste af de såkaldte eksempler har personlig baggrund. De fleste direkte angår barndomshjemmet, forældrene og stedets natur, de faktorer, som havde bidraget mest til hans eget naturlivs dannelse og opdragelse. Om disse ting hedder det i Cavlings biografi (s. 11 f.):

»Han fødtes 1849 (den 31. Marts) i Husby i Nord- [rettere Vest-] Jylland, hvor hans Fader, Ludvig Feilberg, efter hvem han blev opkaldt, var Præst. Forældrene skildres som hinanden ulige. Moderen, der var Datter af Provst Schoubo i Glostrup, var lys og livlig, venlig og vindende af Væsen, let til Begejstring og en sværmerisk Elsker af Naturens Skønhed, hun læste meget, ogsaa Filosofi og skal endog have givet sig i Kast med Spinoza — noget andre Præstekoner talte om med Hovedrysten. Faderen var original indtil Særhed og ofte vanskelig at omgaas. Denne Ulighed gik igen i de fire Sønner, af hvilke Ludvig var den yngste, en udpræget Efternøler — Moderen var 46 Aar gammel ved hans Fødsel. Medens Ludvig Feilberg var lille, blev Faderen forflyttet til Kværndrup, der ligger midt inde paa Fyn. Her falder Drenge-ns Opvækst. Som den yngste blev han beskyttet og forkælet; men Opdragelsen var ellers sund; sammen med Brødrene og Forpagterens Børn tumlede han sig Dagen lang i det Fri og fik i dette Haveland en Mængde Indtryk, som han senere har frugtbargjort. Han interesserede sig tidligt for Naturen, samlede Biller, Fugleæg og Planter. Undervisning modtog han sammen med Godsejerens Børn paa det nærliggende Rynkebygaard, hvor hans næstældste Broder, den senere Kaptajn Gustav Feilberg, var Huslærer. Da han blev voksen, beklagede han ofte, at han aldrig havde faaet nogen regulær Skolegang, ikke for Kundskabernes Skyld, men for Kammeratskabets. Han mente selv, at Følgen heraf bl. a. var en vis Mangel paa Frihed i Omgang med Fremmede. Barneaarene i Kværndrup var en lykkelig Tid.«

Ja, de var vel nok ogsaa hans lykkeligste. Rigtignok kunde det ikke fejle, at regn og blæst — ogsaa i overført betydning — i disse år overførte denne egn, men han havde både det fællesbarnlige privilegium, altid at kunne se solen gennem skyerne, og den bevidsthed — som årenes erfaringer skærpede — at ånden i naturen altid var opdragende og sjæls-adlende, ogsaa i sin tugtelse.

Hvad vi her har til hensigt, er egentlig ikke at supplere det kapitel i hans biografi, som hedder »Et liv uden ydre begivenheder«, men det afsnit i samme kapitel, som ovenfor er anført, og som indeholder forudsætningerne for hans på indhold desto rigere indre liv, hjemmet i allersnævreste forstand og hjemstavnen. Både for at se, hvad disse elementære faktorer nærmere påvisning kan yde os af Feilberg-karakteristik, og for at give det forudgående¹⁾ og dette avsluttende lille stykke lokal-historie det livlige tilskud, som Ludvig Feilbergs minder og erindringer fra barndomshjemmet avgjort er.

¹⁾ V. Valerius: Nogle billeder fra Kværndrup præstegårds historie. FHj. VI 145 ff., 161 ff.

Til oplysning om moderen, Karen Johanne, findes kun få egentlige bidrag; blot tre steder ialt — tror jeg — omtales hun, og kun som en moder i almindelighed; den personligste og dybeste følelse strømmer imidlertid gennem ordene:

»Den første Gang, Natursproget talte særlig stærkt til En, var den Gang, man laa paa sin Moders Skød, og hun pludrede op for En med det barnligste Snak, det dumme Tøjeri. Man forstod hende saa udmærket. Gud vel-signe hende derfor i hendes Grav! Det gjorde et Indtryk paa En, som man siden aldrig glemte. Det var selve den store Natur, der talte til En gennem de fattige Ord, de barnlige Udtryk, de taabelige Gebærder. Dens Sprog indeholdt mere end det fineste Latin. Det sagde egentlig fuldt ud det vidunderlige . . . Saa kom der en Alder, hvor man blev for klog til den Slags Tale, hvor man syntes, den gerne kunde holde op: »Mor, vi ere dog virkelig ingen Børn; vi kunne godt selv.« Naar hun tog til at »prædike«, kunde der gaa et Jammersudtryk over de unge Ansigter, især over de store Drenges: »Aah, lille Mor, hold nu op, hold nu op! Vi kunne ikke taale mere; det maa vi dog virkelig være voksede fra.« Siden er man kommen i Tanke paa det rige Natursprog, der laa bagved den tilsyneladende unyttige Tale, noget, man siden aldrig fandt, men ikke kunde høre dengang, noget forunderlig oprindeligt, fra Udspringet kommende, som man som ældre mangen Gang kan komme til at lytte saa sært efter. Bagved hendes rige Kærlighed, som hun jo ikke havde givet sig selv, laa der en Tale om noget udenfor det hele liggende, som vi nødvendig maa tilbage til. Natursproget er et underligt Sprog. Det synes saa dumt, men er saa rigt. Man kan længes saa sært efter det, naar det er borte.« (Saml. Skr., 850 f.)

V. Valerius fot. 1923.

Kværndrup præstegård. Gavl mod haven.
I gavlen oprindelig havestue.

Også faderen optræder kun få gange, et par steder i direkte omtale, men dog blot som bifigur i billedet:

»Jeg husker Provsten¹⁾, naar han i gamle Dage gik op og ned ad Gulvet og talte med min Fader og i Forbigaaende kastede et velvilligt Blik ned paa mit Legetøj paa Gulvet.« (Saml. Skr., 751).

Endnu en gang er han nævnet, løseligt i forbindelse med erindringer, som knyttede sig til hans fødselsdag:

»Jeg var engang i Odense paa min Faders Fødselsdag den 21de Maj. Ud igennem Hotelvinduet kunde jeg se en rød Skorsten ved Siden af en blomstrende Kastaniekrone afbilde sig paa en Baggrund af hvide Klodeskyer. Jeg veed ikke, hvorfor deres blændende Hvidhed saa levende bragte mig til at tænke paa Barndomstiden, der faldt her paa Fyn. Dengang, da man kunde se »Naturens lange Løb lige ind i Evigheden«. Hvor levende mindede de Skyformer mig ikke om den 21de Maj i Præstegaardens Have med nylig udsprunget Bøgeløv, Solskin, Chokolade og hvid Dug i det Grønne. En underlig Højhed, der kan samle sig om saadan en gammel Erindring, nu da alt er borte! Jo ældre man bliver, desto hyppigere træffer man paa Glimt af den Art. Tit kan det komme En for, at et Menneske først naar sin fulde aandelige Modenhed, naar han kan se dette Glimt til alle Tider igennem det hele. Tit kunde et Gran af denne indbildte gamle Herlighed fare forbi Sjælen, blot man hørte en stor Spyflue summe rundt i Værelset.« (Saml. Skr., 835).

Som man vil se, er der blot tale om minder, fremkaldt ved tilfældige omstændigheder og anvendt som illustrerende eksempel i hans skrifter, som jo ikke netop er memoirer. Men vi er i det heldige tilfælde at besidde saadanne fra hans hånd, som tegner et skarper billede især af faderen. Det er efter opfordring i et brev fra 1896 og drejer sig — efter opfordringens karakter -- desværre mest om de kirkelige forhold i sognet, som han erindrede sig dem fra den tid, han var barn:

»Det var netop i de første Aar af Faders Embedstid, at Kold var i Ryslinge. Men jeg var dengang kun 3—4 Aar. Senere husker jeg godt, hvorledes det stærke Aandsliv i Ryslinge paa mange Maader greb stærkt ind i Kirkelivet i Kværndrup, og hvorledes der navnlig i Trunderup var en Mængde »Hellige« og Sognebaandsløser. De søgte altsaa ikke Kirken; men jeg har Indtrykket af, at Fader dog egentlig stod i et godt Forhold til dem. Jeg mindes saaledes, at en af dem, Niels Petersen, jævnlig kom i Præstegaarden med sin Kone, og hvorledes de, da de om Aftenen skulde gaa, forbavsede os yngre med deres Forslag: »skal vi saa synge«, hvad virkelig blev effectueret. Jeg har en bestemt Forestilling om, at de gik med hinanden i Haanden, og at en lattermild Pige, Bolette, der tjente os . . . flere Gange, kom galt afsted med ikke at kunne holde sine Lattermuskler i Orden. Sikkert brave Folk, hvis Værd Fader sy-

¹⁾ P. E. Hall i Svendborg eller L. Rasmussen i Stenstrup (jfr. Saml. Skr., 263).

nes at have paaskønnet trods deres modsatte Anskuelser. En anden »hellig« Familie, Rasmus Hansen i Trunderup, mindes jeg ligeledes som Folk, vi stod paa en god Fod med, og en tredje, Hans Rasmussen (?), husker jeg at Fader en Gang maatte tage i Forsvar. Jeg husker Fader sige de Ord: »De kan nu sige, hvad De vil, saa er der meget Godt i den Mand«, hvortil Angriberen svarede: »Ja, det kan gjerne være, men det kommer bare ikke ud«. Hvad jeg kan meddele efter en Drengs Erindringer, kan selvfølgelig ikke være andet end slige spredte Smaating. Paa Kirkelivet i sin Helhed havde jeg ingen Forstand; jeg har kun det Indtryk, at Bølgerne gik højt og Centret var Ryslinge og atter Ryslinge. Fattigvæsenet i Sognet veed jeg, at Fader tog sig varmt af. Jeg husker ikke een, men mange Gange, at have hørt Folk sige: »Naar Præsten er væk, skal de Fattige nok komme til at savne ham«. Han havde for deres Skyld mange Stridigheder med Sogneforstanderskabet. med hvilket han som De vist vil kunne se af Bøgerne, levede paa en meget spændt Fod (Godsforvalter Wogensen var dengang dets Formand). Fattige gik aldrig bort fra Gaarden uden at have faaet noget, ligesom der naar nogen af Sognemændene var paa »Studerekammeret« altid gik Bud ned efter en »Snaps og en Bid Brød«, en Opmærksomhed, jeg veed i høj Grad paaskønnedes fra Bøndernes Side og jævnlig indbragte Køkkenet et Par Høns el. dsl. Bønderbryllupper og Gilder har som rimeligt er særlig præget sig i min Erindring. Om disse storartede flere Dages Fester med Musik og Procession kunde jeg nok fortælle en Del; men det . . . vedrører jo heller ikke i egentlig Forstand Kirkelivet . . .« (Originalen i Landsarkivet, Odense).

L. Feilberg.

Præst i Kværndrup 1850–64.

Et endnu mere detaillert billede giver pastor Feilbergs eftermand, Harald Petersen, os i et tilsvarende brev fra samme år. Han bygger hovedsagelig på befolkningens omdømme og kan altså siges at belyse sagen fra modpartens side og med den objektivitet, som må formodes af kollegialiteten:

» . . . han havde idelige Stridigheder med Sognebeboerne, fortalte man mig; især med Sogneraadets Medlemmer, som han stillede store Fordringer til i Retning af Taalmodighed. Jeg har faaet det Indtryk, at han af inderlig misforstaaet Stræben efter Nøjagtighed og Grundighed pinte sine Omgivelser og hvem han kom i Berøring med; han var jo dengang selvskreven Formand i Sogneraadet, og han kunde som Formand trække Forhandlingerne ud i det Uendelige, saa de stakkels Sogneraadetsmedlemmer kunde faa Lov til at sidde i Møde fra Morgenstunden til langt ud paa Natten, hvad de selvfølgelig var meget misfornøjede med. Af samme misforstaaede Nøjagtigheds-Stræben pinte han ogsaa de ulykkelige Tjenestefolk, naar de kom og skulde have skrevet paa Skudsmaalsbøger; de kunde vente og vente inden de fik dem udleveret, da han gav en hel lille Levnedsfortegnelse i Skudsmaalsbøgerne. . . . Der gik mange Fortællinger blandt Folk derom; jeg erindrer, at ved et Præstekonvent i Tved Præstegaard henvendte en af Præsterne sig til Feilberg med Anmodning om ikke at være saa omstændelig i Skudsmaalsbøgerne; men da foer Feilberg op og svarede meget ophidset, at han var maaske den eneste Præst, der udførte dette med Samvittighedsfuldhed, og det fik Ingen ham til at afvige fra. . . . Som en anden Snurrighed af Manden erindrer jeg, at en Dag, da jeg skulde betale en Sadelmager for noget udført Arbejde, og han præsenterede sin Regning, denne (!) udbrød, da han modtog Pengene: »det er da godt, at man nu kan faa sine Penge af den Kværndrup-Præst«. Da jeg spurgte ham, hvad det skulde sige, svarede han, at da han engang kom til Pastor Feilberg med en Regning for udført Arbejde, svarede denne ham, at han fik ingen Penge, før han godtgjorte, at det Læder, de Søm etc. som var anvendte, ogsaa vare betalte den Mand, han havde kjøbt dem af. Længe havde han maattet vente paa sine Penge, da det jo var en meget omstændelig Sag at skaffe Kvitteringer for, hvad Feilberg havde forlangt. . . . I Vacancen i Embedet prædikede jeg een Søndag i Kværndrup Kirke, og jeg mindes kun, at jeg blev modtaget med stor Venlighed og Gjæstfrihed af baade Feilberg og hans Hustru; trods sin Egenhed var der sikkert meget Bravt hos Manden, men Præst var han ikke for Sognefolkene¹⁾.« (Originalen i Landsarkivet, Odense).

Feilbergs forflyttelse fra Husby til Kværndrup skal efter forlydende ogsaa til dels søges i vanskeligheder med at komme ud af det med sognefolkene der. Iblandt Kværndruperne, hvem der omkring århundredskiftet var givet det bedste vidnesbyrd (se Samlinger til Fyens Historie og Topographie VIII, 255), har

¹⁾ Jeg tror nok, at Petersen med den sidste ytring fælder en noget for vilkårlig dom. Andre turde mene noget andet, og alle tilpas har næppe nogen præst været eller kan være. Mange af hans gamle konfirmanter stod i stor taknemmelighedsgæld til ham, skønt de blev holdt ikke mindre strængt end sogneraadetsmedlemmerne. (Se desuden Grundtvigske Hjem i det 19. Aarh. ved H. Begtrup. 1929. I, 23).

man antaget, at han vilde finde bedre arbejdsvilkår. Patetisk udtaler han sig herom i afskedsprædikenen til sin jyske menighed :

»Det blev ej Døden, som bragte min som mine værdige Forgængeres værdige Røst, saa længe mindes kan, til at forstumme. Nej! Livets og Dødens Herre vilde ej, at min Gravhøj skulde højnes ved Siden af mine Forgængeres her ved Vesterhavets Vover. Den algode Fader i Himmelen vilde derimod, at Glædens Sol, som i henved 7 Aar her var skjult for mig bag mørke Skyer, endnu engang skal skinne for mig i Livet og kaste sine blide Straaler over min tiltagende Alder. Den algode Fader i Himmelen saae, at hans Barn ej længere mægtede at bære Korset, der var paalagt de svage Skuldre, at den skrøbelige Støvhytte snart maatte sammenstyrte, og at 4 Umyndige da vilde bittert savne Forsørgeren for dem. Han styrede derfor min Skjæbne saaledes, at Byrden, der nedbøjede Skuldrene blev lettet, at skjønne, tillukkende Udsigter i Fremtiden viste sig for mit Øje. Udsigter til, at de svundne Kræfter kunne styrkes, Livet forlænges for mig, og til at jeg, i Glæde og Fred, fri for overdreven Møje, fri for Sjælelidelse, og Krænkelser, skal lukke mit Øje i Dødens Søvn paa et Sted, hvor Natur og Alt smiler mig saa yndigen imøde, i Nærheden af dem, til hvilke jeg ved Blodets og de ømme Familjebaand er fastknyttet i Livet . . . Jeg fandt her en elsket Søn, som paa dette Sted saa Dagens Lys. Om end Glæderne bleve mig her mere sparsomt tilmaalte, fandt jeg dog endog store Glæder her, og aldrig kan jeg nok takke Gud for den Velsignelse, han lod hvile over mit Huus og min Familie, for de Glæder jeg nød i dens Skjød, især hos mine Børn.« (L. Feilberg: Afskedsprædiken i Huusby og Søndernisum. Odense, 1851).

Forhåbningerne, som var knyttet til forflyttelsen, opfyldtes altså — som vi har set — ikke ganske, dertil var både forskellen mellem Feilbergs og hans forgængeres ånd altfor uhjælpelig stor og selve folkeånden efter det forløbne halve århundrede heller ikke mere den gamle. Hos ham som hos den hindrede lige meget egenrådighed enhver skønsom hensyntagen og rimelig imødekommenhed. Hjemmet blev atter hans tilflugt. Endnu et vidnesbyrd om hans kærlighed til det, især til børnene, findes i et svar på en konventsindbydelse fra 1856, i hvilket det hedder:

»Da jeg er blevet saa svækket ved de store Trængsler, der har mødt mig i sidste Tid, idet mit hele Huuspersonale, min Kone nær, er blevet nedkastet paa Sygelejet af en farlig Typhus, og jeg har maattet see hjerteskrærende Lidelser paa mine kjære Børn, er der ej Udsigt til at glæde mig ved at samles med de kjære Brødre denne Gang, med mindre en uventet Forandring skeer i Præstegaarden.« (Kaldsbogen, 1854, s. 67, jfr. s. 69).

Gennem disse stykker fra hans egen hånd fornemmer man — tror jeg — bedst hans ejendommelige karakter. L. F. vidste at påskønne forældrene for de værdier, han tog i arv fra dem:

»Derfor var det, vore Fædre bestandig opdrog os til objektiv Virksomhed (Opgave i Livet, nyttige Borgere) og samtidig gennem Tugt og Revselse lærte os at kende Overvindelse . . . De vidste det godt; men de sagde det ikke. Man skal ikke snakke for meget om den Slags Ting. — Og var det ikke ogsaa det, vore Mødre vidste, naar de talte til os om det sande og det gode og gennem selvtilsidesættende »Given sig selv« ofrede sig for os . . . — Og er det ikke det samme, alle de forskellige højere Religioner lære, naar de advare os mod Subjektivitet ved at lære os om Selvtilsidesættelse, Selvfornægtelse, Ydmyghed etc. . . . ved at tale om Kærlighed og Offer . . . , og lære os Bønnen, som af alle Virksomheder er den, hvorved et Menneske bedst samler sig til Fortætning, naar Tilværelsen har splittet Sindet i flagrende Tyndhed. Der ser man igen Naturfortætningen opfattet af Menneskeheden som Tilværelsens Formaal.« (Saml. Skr., 535 f.).

Således møder man idelig faderens og moderens ånd i hans skrifter. De evige livskilders gamle sandheder i fortættet form bryder snart blot indirekte, piblende frem deri, snart derimod direkte og meget voldsomt, sprængende alle skranker, baner de sig vej under den dybeste bevægelse. Mægtigst og skønnest det sted, hvor han lader sig repræsentere af den unge forældre-løse pige, der ligesom H. C. Andersens Maria i »Kun en Spillemand« (IX) fandt trøst ved kirkemuren:

»Og det var en Jubel at forstaa, at dette gamle blev til evig Tid, selv om alle gik; thi det hørte ikke til Skikkelserne. Det kunde blive hos hende altid. De gamle Venner, der bragte Mildhed og Venlighed med sig, kunde altid være til Stede, sidde i Lænestolen og lægge Hjertervarme i Tingene; thi det var simpelthen Vorherre, der var Hjemmet. »Kære Vorherre! Lad os i forladte Øjeblikke altid finde vore Forældre igen paa den Maade. Lille Mo'er, lille Mo'er!« (Saml. Skr., 703).

Han, den udprægede efternøler, beklagede, at hans privatundervisning unddrog ham kammeratskabets opdragende indflydelse; men mon ikke dette fri barndomsliv i leg med forpagterens jævnaldrende børn, den lille Jørgen og Karen Johanne (til hvem både hans far og mor og de ældste af brødrene, Erik og Gustav, havde stået faddere) både bragte ham andre, på deres vis lige så attråværdige værdier og således har bødet paa det formentlige savn.

»Naar et Barn vokser op i et godt Hjem og ganske »af sig selv« opnaar en god Udvikling, uden at der egentlig behøver at være sagt noget, uden at man egentlig rigtig forstaar, hvorledes det er gaaet til, er det denne ubevidste Naturundervisning, vi have for os.« (Saml. Skr.. 706).

Det er stedets bidrag til sindsligevægten.

(Fortsættes.)

AALEBLUSNING VED SYDFYNS KYSTER OG SMAAØERNE

AF FISKER N. J. JENSEN, FISKOP

LANGT tilbage i Tiden har det været kendt, at der fandtes Aal i de danske Farvande, og da denne lækre Fisk er falden i Folks Smag, er det ikke underligt, at den har været efterstræbt. Det er imidlertid saadan, at Kendskab til Aalens Færd har været ringe, og endnu, trods alt, er der stadig en Del Mystik til Stede, naar Talen er om Aal. Men selv om Kendskaben kun var lille, hvad i og for sig er ganske ligegyldigt, saa var Aalens Forekomst ved Kyster og Øer kendt, og mange Fiskerimetoder har været anvendte i Tidens Løb. Blandt disse vil jeg her nævne Blus om Natten.

Det, man ved derom, er ikke af ældgammel Dato. Men blot for 100 Aar siden, da de gode Lysforhold ikke eksisterede, var det svært nok. Det var Lyset, der var det vanskelige, og der er søgt mange Udveje. En af disse er Halmen (hak.)¹⁾. Den har været anvendt i mange Aar, og i den Tid var der næppe nogen Fisker, som ikke selv havde Adgang til Halm.

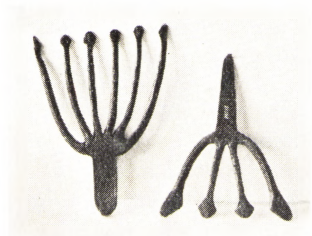
En Jolle eller Pram var det Fartøj, der var Brug for. Fiske-redskabet, en Lyster (huk.)²⁾, har vist altid været lignende, som de kendes og bruges endnu. Kun var de smaa og tunge, hvad der kom af, at kun Jærn var kendt til Smedebrug, og da det let giver efter, maatte der en stor Godstykkelse til. Af disse gamle Lystre findes endnu nogle, baade 4- og 5-flænedede, paa Museer, bl. a. i Svenborg.

En saadan Lyster var grenet ud af et Stykke Jærn. Den Del, der ikke var grenet, kaldtes Brystpladen (huk.), Grenene

¹⁾ hak. = Hankøn; huk. = Hunkøn; itk. = Intetkøn.

²⁾ Af oldnordisk *lj ostr*, der regelret bliver til »Lyster« (med skarpt y som i »ny«). Paa Nordfyn (Skam Herred) kaldes det et Aalejærn.

Sogne (itk.). Yderenden af Sognene var smedet ud i en Tunge eller Flæne (flæjne, huk.) og havde Form som en Firkant med et Hjørne yderst. Mellem Sognene to og to blev der lagt en Brod (hak., ej bråjd, Flertal bråjdə, bråjd(ə)nə), som ogsaa var af Jærn og endte i en tynd Spids med Modhage. Til at holde

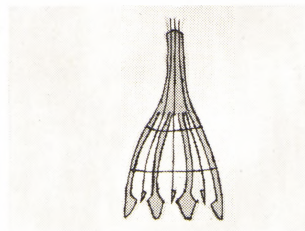
Aalelystre
i Svendborg Amtsmuseum.
Den første fra o. 1900, den anden
fra o. 1800.
Fra »Sprog og Kultur«.

Broddene (bråjd(ə)nə) paa Plads anvendes tynd Hampetraad, og at bændsle (bevikle) med Traaden kaldes at ilægge Lysteren, og den blev derpaa fastbunden til en tynd Stage, almindelig af Gran, og dermed var Redskabet i Orden. (Nu til Dags bruges ogsaa Bambusstager, som er endnu lettere.)

Naar Fiskeriet fandt Sted, var det nødvendigt, at der var tre Mand i Jollen, og at den nødvendige Halm var til Stede. Halmen var bunden i Kærer (Kærve, ej kær, hak.). Fiskeren havde det Arbejde at bevæge Jollen og skaffe den Fangst, som det lod sig gøre at skaffe. Den ene af Medhjælperne holdt Halmen med Ilden i saaledes, at den afgav tilstrækkeligt Lys uden dog at være for graadig ved Halmen. Den anden Medhjælper var bagved den første og tilvirkede Halmtotterne, saa de havde passende Tykkelse, og var altid parat med nye Totter. Det var nemlig meget nødvendigt, at Ilden stadig var ens; for skete det, at den gik ud, var det ingen let Sag at faa Ild i Halmen, især i den Tid, før Tændstikker blev kendt. Det kunde ogsaa indtræffe, at Ilden blev for stærk, at den trods Paapaselighed fik fat andre Steder, enten i Folkenes Tøj, i Jollen eller i Halmbunken, og saa maatte den slukkes, selv om det gik ud over noget af Halmen.

Vi kan forstaa, at det i den Tid var en svær Opgave at blusse Aal, selv om der var mange af dem. Lettere blev det, da Tællelys og Tændstikker kom. Nu kunde een Mand klare det, og da Petroleum afløste Lysene, blev det endnu lettere at skaffe godt Lys.

Naar Fiskeriet fandt Sted, var det nødvendigt, at der var tre Mand i Jollen, og at den nødvendige Halm var til Stede. Halmen var bunden i Kærer (Kærve, ej kær, hak.). Fiskeren

Ilagt Lyster.
De 3 Brodde holdes af Ilægningen
paa Plads mellem de 4 Sogne.

Jeg vil lige omtale den Lygte, som anvendtes til Lys eller Petroleum. Den var trekantet, og det meste af den var Træ, beklædt med Blik. De to Sider var Glas, og de stødte sammen paa en tynd Sprosse af Træ. Bunden i Lygten var saa lille som muligt. Dette er nødvendigt af Hensyn til Lysvirkningen paa Bunden. Dækket var omtrent dobbelt saa stort som Bunden og i Midten forsynet med Huller til Afgang for den forbrændte Luft. Den tredie Side, den, der vender imod Jollen, er vinkelret paa Bund og Dæk og henved dobbelt saa bred for oven som for neden (svarende til Dækkets og Bundens Størrelse). Den er af Træ og har i Midten for neden en Luge. For neden paa denne Bagklædning og Luge er der Huller for Tilgang af Luft, sædvanligvis tre i samme Højde, hvoraf det midterste paa Lugen. (En Luge hedder paa Fynsk en Löwø). Det før omtalte Blik (indvendig paa Træbeklædningen) holdes blankt og forbedrer Lysvirkningen. Denne Lygte er det, der har været mest benyttet, uanset hvad Lysmateriale der anvendtes, og den bruges endnu med Carbid og fremstilles ogsaa af Jern og Glas nu; men da dette bruges den Dag i Dag, vil jeg ikke omtale det her, men blot sige, at med Petroleum og det hvide Gaslys er det, der er sket stor Forandring i Blusfiskeriet, som fra at være Lejlighedsfiskeri gik over til at blive et Erhvervsfiskeri, og paa Smaaøerne, hvor hele Befolkningen var vant til at færdes paa Vandet, og det derværende grunde Vand er udbredt over meget store Arealer, blev det ikke alene dem, der drev Fiskeri til Stadighed, men ogsaa den øvrige Befolkning, der blussede, naar Vejr og Lejlighed tilbød sig.

Vejret har stor Indflydelse paa Aalene, og ikke mindst til Blus er dette Tilfældet. Det skal helst være Vindstille eller i det mindste omtrent Vindstille, Tørvejr og helst halvklart. Meget klart Vejr, Maaneskin, Regn og Taage har sjældent været godt, og urolige Vandstandsforhold, især voksende, bevirker tidt, at der næsten ingen Aal er synlige, og de enkelte gemmer sig i Bevoksningen, saa kun et kortere Stykke kan ses. Pladsen til Aalefangsten kan nok variere en Del, idet Aalen en Tid er ganske nær Land og paa Sandbund, til andre Tider søger den ud paa lidt dybere Vand, og her er der altid en Del Bevoksning og tidt meget stenet, saa det er besværligt at »slaa dem paa«.

Aarstiden for Blus er Foraars- og Sommermaanederne, og som Tegn paa, at Aalen er inde, har været regnet, naar Frørerne

kvækker. Men det kan jo ogsaa godt være tidlig i April. Der er to Perioder, hvor Aalen gaar meget langt ind: naar Ærterne blomstrer, og naar de er begyndt at modne. Naar Hylden blomstrer, er Aalene lunefulde og træffes snart længere ude og snart inde, og det hænder ikke sjældent i den Tid, at kun de to første Nattimer giver Aal. »De er gaaet væk«, siger man.

Under Blusningen skal iagttages Tavshed, og alt, hvad der giver Støj, undgaas saa meget som muligt. Man søger at bevæge Jollen saa let og roligt som muligt og kun sjældnere at stage imod Bunden, ja, blot et Slag af Stagen mod Jollekanten kan skræmme de Aal bort, der er i Nærheden.

SAGN FRA AASUM OG SEDEN

VED GDR. SVEND FREDERIKSEN, AASUM

SAGN er forunderlige!

Du smiler, du Barn af det tyvende Aarhundrede. Maaske vil en senere Tid smile af dit Smil og i Sagnet se Kræfter afbildet, som ikke kan maales i Kalorier og Kilogrammeter.

Sagn er Slægters Drøm og Digt.

Noget er levet, andet bare tænkt.

Skil det, hvem der kan.

Sagn er Landskabets Sjæl og Fylde.

Hver Egn har sine.

Og dette er nu Sagn fra det gamle Aasum og fra Seden.

AASUMSAGN

Det var ikke ene Helhesten, der kunde varsle Død¹⁾. Det kunde overgaa den sene Aftenvandreren at møde en Ligskare. En af mine Meddelere mødte en saadan en Nat ved Museledet, der hvor Kertemindevejen gaar Nord ud af Aasum. Der var ingen Ting at se, og dog blev han trængt helt ned i Grøften, mens Skaren gik forbi. Det lød som en Gaaseflok eller mange mange Mennesker, der snakkede i Munden paa hverandre. Men det slog godt nok til, at der spurgtes Lig straks efter.

Det var i det hele taget fast utroligt, hvad der kunde møde Folk en mørk Aften forhen.

¹⁾ Jvfr. FHj. I, 166 ff., hvor Svend Frederiksen tidligere har meddelt en Række Aasumsagn. H. C. F.

I Rævegyden gik gamle Mikkell med Hovedet under Armen. Ved Svendsmaen kunde Natvandreren pludselig blive stillet over for en stor sort Hund med gloende Tunge.

Kirkelammet kunde til Tider, helst i Maaneskin, ses staaende i et Glamhul. Det hørte Ringeren til: hver Lillejuleaften at give det ren Halm ind paa Kirkehvelvingen.

Paa Lunget gik en Landmaaler og raslede med sin Kæde. Han havde maalt galt ved Udskiftningen.

I Kokkehøj, lige paa den anden Bred af den store Aa, holdt Ellefruerne til. Der gik mange Sensarier om dem. — En Raage-lundmand, der kom ridende fra Odense i Maaneskin, bød de et Bæger at drikke. Han havde nær ladet sig forlede; men i sidste Øjeblik betænkte han sig og kastede det bag over sin Nakke. Og vel var det, for det sved hele Hestens Hale af.

I Vrinsk havde Troldtøj ingen Magt over. Derfor fik Tjenestedrengen ovre paa Sandet, en Mørkningsstund han skulde et Ærinde til Aasum, ogsaa i Klojd, der var vrinsk, at ride paa. Og det var vel, det blev saadan. Da han red hjem, kom Ellefruerne efter ham; men Klojden strakte ud, og da Skidteriet var allernærmest, naaede den lige at sætte over Gaardledet, og dermed var de frelst; men Drengens Lue den tabte han, og den tog de.

Engang Natten efter Knudsdagsmarked var det blevet et forfærdeligt Vejr med Regn, Lyn og Torden. En Holstenskræmmer, der havde været paa Handelen i Odense, havde søgt Ly med sit Køretøj under Aasum Bro. Her blev han overfaldet af Røvere, der slog hans Kusk ihjel. Selv undrendte han over i Slaen, Engdraget mellem Aasum og Ejby; men her blev han indhentet, dræbt og plyndret. Om Morgenen fandt Malkepigerne ham liggende over en Stente med en Kniv i Ryggen. Hvem der forøvede Overfaldet, og hvad det indbragte, har Sagnet ogsaa haft travlt med. Bosiddende Folk i Byen blev sat i Forhindelse med det, og Holstenskræmmerens Pengeføring blev ansat til en fabelagtig Sum — Sagn er jo Sagn og skelner ikke skarpt mellem, hvad der vides, og hvad der formodes.

Strid og Splid var der immer. »Det lille Spanien« var Aasums Øgenavn i de omliggende Byer; dermed sigtedes maaske ikke blot til Stridighederne; men ogsaa til en fremtrædende Ætstolthed. I Aasum kaldte man alt, hvad der laa ud mod Fjorden, »de side Aaringer«; og det blev sagt ligesom halvt nedsættende.

SEDENSAGN

Kirken har som Regel en Sagnkreds bevaret, selv om Sognet ellers har glemt alt, hvad der var at berette om fordums Tider; og saaledes ogsaa med Seden Kirke.

Det er en hel lille Historie for sig, hvordan det gik til, at der overhovedet blev bygget Kirke i Seden.

Det var en Helligdag før Kirketid ved Agedrup Kirke. Folk stævnedes til fra nær og fjern og blandt andre de velbyrdige Fruer fra Boldorp og Østergaard. Og det er nu just dem, Sagnet fortæller om. Det gik nemlig hverken værre eller bedre, end at deres kære Jagthunde kom i det vildeste Slagsmaal. Og inden nogen ret vidste af det, var Fruerne oppe at studeres i de voldsomste Vendinger. Enden paa Historien blev, at Fruen fra Østergaard svor, at hun aldrig mere skulde sætte sine Ben i Agedrup Kirke. Seden var i de Tider og iøvrigt langt ned mod vor Tid, Fæster under Østergaard, og det blev her, Herremandsfruen bestemte at bygge Kirke for sig og sine. Hvor i Sagnet Kirken skulde ligge, lod hun Skæbnen bestemme. Et Par Stude blev bundet sammen og slaet løs inden for Sognets Enemærker. Der hvor de lagde sig, skulde Kirken bygges. De rendte straks i Vestermae og aad sig tykke og tunge, siden lagde de sig til Hvile paa den lille Knotte, hvor Kirken siden blev bygget.

Et andet Sagn fortæller, at en mørk Høstnat kom der en Rytter til den gamle Korupsmedie og bad om at faa ordnet den ene af Hestens Forsko. Smeden tog Skoen af og lagde den paa Ambolten for at rette den til. Men aldrig saa snart havde han begyndt at slaa, før Skoen røg i Luften med et vældigt Brag, rev et stort Hul paa Smedjens Tag og fløj end videre ud i Rummet helt over til Seden Kirke, hvor den ramte Klokken, saa den fløj ned i Aaen paa saa dybt et Sted, at den aldrig er kommen op senere. Men om Helligaftenerne kan Fiskerne høre, at den toner i Dybet. Det var Palle Jæger, der skulde have sin Hest skoet.

Den rigeste Sagnoverlevering har Seden dog om Smugleriet. Et Afsnit i Byens Historie, der, om Sagnene ellers har nogen Troværdighed, har været meget betydningsfuldt.

En af mine ældste Meddelere, f. 1836, vidste at fortælle, at der var flere Ejendomme, hvis Beboere indtil Midten af forrige Aarhundrede levede udelukkende af Smugleri. Han havde selv som Dreng været med til at bære Smuglergods i Land ved Bus-

banke ved Biskorup, hvorfra det saa blev kørt til Odense. Mel blev indsmuglet til Odense ad Aaen. Ved St. Jørgen var der et Gitter over Aaen. Her blev Sækkene styrtet i Aaen og halet under Gitteret, den ene bundet til den anden i en lang Række. Vandet kunde ikke skade Melet gennem de tykke melede Blaargarnssække. Naar Skibene kom ude fra den vide Verden med Varer til Odense, fik de som Regel en mer eller mindre frivillig Ventetur i Pælekrogen før Ophalingen. Her kom Smuglerne saa om Natten og fik, hvad der var gemt i de rebede Sejl og andre forborgne Steder: Engelsk Stentøj, Kinesisk Porcellæn, Rigabalsam, Geneverdunke, Tobak, Silketøj, og hvad der nu ellers var værd at indsmugle til Odense. Undertiden vilde Toldbetjentene lege med ved disse natlige Togter; men som Regel med meget ringe Held. En af mine Meddelere har fortalt om, hvorledes de en Nat lastede to Baade med Smuglervarer, mens Toldbetjentene sad i Kaptajnens Kahyt og drak Genever. Og da Baadene var ladet, blev der lagt to døddrukne Toldere oven paa, som saa blev smidt af et Sted ude i Højsmaen.

Smugleriet gav gode Penge, og dets Udøvere kunde derfor undertiden finde paa at tage sig en glad Dag i en af Kroerne paa den anden Side Aaen. Og de var ikke saa væk, naar de kom saadanne Steder. Det fortælles, at en Eftermiddag, som der skulde være Pinseleg i Stige, sad der tæt med Folk fra Stige, Anderup og Lumby i Stige Kro, da der kom en Flok Sedner der ind. Der saa ikke ud til at være Rum for flere; men den mest fremtalende af Sednerne sagde, idet han slog Døren paa vid Gavl: »Plads! Her kommer Dævlen brøle mig de Seden Dreng.« Da ingen gjorde Mine til at flytte sig, tog han den nærmeste i Brystet og satte ham ud af Vinduet, gennem baade Glas og Sprosser. Da Folk saa det, kan det nok være, de kunde humme sig. Der fortælles ogsaa om en lystig Dag og en kvalfuld Nat ved Klintebjerg. Dagen var gaaet med »store Snape« og »smaa Sorte«, og Natten kom med bælg-ravende Mørke og Taage. De blev næstendels helt ædru ved Tanken om at være sejlet vild og maaske ligge og flakke om et Sted i Kattegat. Den ene var mere vejkendt end den anden; men spagfærdige og skidt tilpas ved Situationen var de alle. Men det lettede paa Humøret, da Morgenen kom og viste, at de havde glemt at kaste Baaden løs.

Der kunde gives adskilligt flere af samme Slags. Fiskere er gode Fortællere.

GAMLE BEGRAVELSESSKIKKE I SØNDERBY

FORTALT AF GDR. H. CHR. PEDERSEN, DRESLETTE

VED LÆRER L. P. PEDERSEN. TORØHUSE

I Sønderby, Sønderby Sogn, var det endnu saa langt hen i Tiden som Midten af 80erne i forrige Aarhundrede Skik, at Lavets Karle ved Begravelser kastede Graven og besørgede Ringningen.

Om Morgenen tidlig mødte Karlene i Hjemmet paa Begravelsesdagen og spiste Davre, og medens dette foregik, sørgede Husets Kvinder for at faa pakket en god Madkurv med Vin, Brændevin og Øl, som Karlene fik med om paa Kirkegaarden, naar de begav sig derom medbringende Spade og Skovl. Ankommen til Kirken modtoges de (det var i Midten af 80erne) af Ane Løkkens, en ældre Kone, der passede Kirke og Kirkegaard; Ane var kommen til Stede for at vise, hvor der skulde graves. Hun havde forud aftalt Stedet med Familien. Det sædvanlige var, og er endnu, at hvert Hjem i Byen og Sognet har sit eget Lejested. Hen paa Formiddagen gjorde Karlene et Ophold, satte Skovl og Spade til Side og gik ind i Vaabehuset, hvor de siddende paa de derværende Bænke tog for sig af Madkurven. Naar Graven var kastet, ringede Karlene over den, hvorefter de gik hjem for at komme igen om Eftermiddagen og besørg Ringningen ved selve Begravelsen.

I Hjemmet mødte Følget, der først og fremmest udgjordes af Familiens Medlemmer og Lavsfolkene. Smeden var altid til Stede, da det var hans Arbejde at skrue Laaget fast, for Kisten blev saa vidt muligt aldrig lukket før Begravelsesdagen, ja ikke før umiddelbart før man begav sig til Kirken. Det var almindeligt, at de nærmeste Slægtninge traadte hen og kyssede den afdøde, lige før Kisten lukkedes til.

Man havdé ogsaa den Skik, at Børnene i Byen skulde se Ligene. Det var ikke alene de afdøde i de enkelte Lav, Børnene skulde se, nej, saa snart et Dødsfald var indtraadt, blev der Tale om at komme og »se Lig«. »Det har Børnene saa godt af«, sagde de gamle.

Det havde fra gammel Tid været Skik, at Ligene fra Byen blev baaret hele Vejen fra Hjemmet til Kirken. Endnu i 70erne stod Bærestængerne i Kirken, men nu er de forsvundne. Skikken er vistnok ophørt omkring 1870.

Christine Reimer

Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde

I—V 20 Kr., smukt indb. med Skindryg 32 Kr.

»— Man faar derhos at vide, hvorledes vore Forfædre fejrede de kirkelige Højtider, og der gives den smukkeste og mest paalidelige Skildring, som maaske findes i vor Litteratur. af Julen paa Landet i gamle Dage. Det er en Bog, som tilfulde opfylder den Fordring, der maa stilles til al god Litteratur, baade at gavne og at fornøje.«
Thisted Amts Tidende.

»Men de, til hvem denne Bog naar ind, vil glemme Nutidens hidsige Jagt baade i Arbejde og Fornøjelser og dukke ned i den Idyl, som Datidens jævne uskyldige Glæder er os, ikke mindst i dens fintstemte Afsnit om Julen.«
Aalborg Stiftstidende.

»Ikke blot Hjemstavnen og det ganske Fyns Land, men enhver, der har Sans for Fædrenes Fortid, vil have megen Glæde af denne gode Bog.«
J. i Sorø Amtstidende.

I Kommission hos
Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag - København.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — »Fynsk Hjemstavns Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. Jens Futtrup.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehøve«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: A a k a n d e—Æ r t. Det er især ud fra sproglige, folkloristiske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10-6.

Adgang: Voksne 50 Øre,

Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavnen og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00, — - 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00, — - 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00, — - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr. 1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for 1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene.
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: O:gruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: D. Valerius: Ludvig feilberg og barndomshjemmet i Kørndrup. — K. Askholm: Den kloge Mand i Kong højrup. — A. Jensen: Mette Bondes i Dreslette. — Gamle Sandsager.

6. hæfte.

Juni 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Oftede har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I Maj har jeg fra Forfatterinde Frk. Christine Reimer, Odense, modtaget en Mængde gamle fynske Blade. For disse bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

Fynsk Hjemstavn for Februar 1931

er næsten helt udsolgt. De Holdere, der kunde tænke sig at sælge det for 1 Kr., bedes sende det til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan det sendes for 5 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Th. Fausing fot. 1912.

Granhøjen ved Kværndrup præstegård.

LUDVIG FEILBERG OG BARNDOMSHJEMMET I KVÆRNDRUP

AF STUD. MAG. V. VALERIUS

(Sluttet.)

VIDSTE Ludvig Feilberg, i hvor stor gæld han stod til hjemmet, taget i allersnævreste betydning, gælder det ikke mindre selve gården og Kværndrup-naturen. I artiklen i Fynsk Hjemstavn 1933 S. 145 ff. og 161 ff. er der givet et rids af gård og have og disses nærmeste historiske forudsætninger. Den forandring fra oprindelig fransk til engelsk (senere tysk) stil, altså henimod større naturlighed, som kort før pastor Feilbergs tiltrædelse var foretaget i haveanlægget, udviklede sig med fortsat større hensyntagen til det praktiske og økonomiske, uden dog at havens karakteristiske og tilstræbte idylliske elementer trådte i baggrunden; tværtimod, den gamle have syntes modsat den nye at forynge sig for hvert år, velsagtens fordi den nu så godt som havde nået sin væksts klimaks og egentlig stod stille, medens det andet enten som gavntræ med tiden groede sig stort og tjenligt til udtynding eller — efter sin art som frugttræer og -buske — var noget for sig selv, neutralt. Naturlivet jublede ham her imøde.

»Liv er der i en Solsort, naar den i hoppende Løb smutter ind imellem Buskene og med et larmende Gyp, Gyp, Gyp sætter til Vejrs op i Rønnebærrene. Liv og Sandhed. Som lille Dreng vidste jeg ogsaa, hvad Liv var, naar jeg tidligt om Morgenen var nede i Haven for at se efter nedfaldne Blommer, og der saa pludselig kunde lyde et fedt Klask paa et Kaalblad lige bag mig. Jeg husker den Følelse, hvormed man bøjede Kaalbladet til Side og saa en dejlig rødprykket Blomme ligge paa Jorden. Det var Liv. Siden den Tid husker jeg altid Hvidkaalens ejendommelige Lugt; jeg synes, den minder mig om Blommer. Og Blommer minder mig igen om det vidunderlige, Livet.« (Saml. Skr., 471). — »Jeg husker paa en saa ejendommelig Maade, hvordan det lød, naar splinternye Bier i den tidlige Foraarssol summede omkring nysudsprungne Blade paa Stikkelsbærbuskene langs Sydveggen af Præstegaarden. Nu og da stoppede Lyden op, naar Bierne satte sig paa en af de smaa kølleformede Stikkelsbærblomster. Det var for mig, som om det var Foraaret, der summede ud af den lille grønne Kølle, som om disse i stærk Virksomhed værende grønne Smaatingester, der rørte sig, naar Biernes Vinger kom i Nærheden af dem, vare levende, ja, som om de, staaende der midt i deres rigeste Naturudfoldelse i Solen og med Livet omkring sig udtrykte Naturen paa en mere egentlig Maade, end vi Mennesker ere i Stand til det eller have Begreb om det, Naturen i sin levende Oprindelighed.« (Saml. Skr., 552).

Siden, da han i 14—15 årsalderen havde forladt dette sted med forældrene, fandt han i København et slags surrogat i den gamle botaniske have ved Charlottenborg på Gammelholm¹⁾, nær ved hvor J. A. Lassen i sin alderdom til sidst bosatte sig (Tordenskjoldsgade 27), og de enkelte træer rundt om i byen hilste han som gamle bekendte²⁾. Her og på (Søndags-) udflugterne til byens omegn, Charlottenlund skov³⁾, Dyrehaven (Saml. Skr., 59, 552), præstegårds-engen i Glosttrup (Saml. Skr., 381, 421) og andre steder begyndte de tanker at forme sig, hvis ånd var blevet ham indblæst i barndommens rige. Senere blev det i den Frederiksbergske haveidyl, i den gamle slotshave, hvis franske stillevninger ledte ham ind i det gamle kendte spor, og i de små familje-havers landlige hygge, at han først fandt arbejdsro og formen sin avklarethed.

Står man på Frederiksberg bakke ved slottet og ser ud over staden på sletten — såvidt man nu kan — er det omtrent som at stå på »Granhøjen« i Kværndrup præstegårds toft

1) Botanisk Tidsskrift. 3. r. I, 1. 1876 (jfr. Saml. Skr., 509).

2) »Holbergs Træ i Fiolstræde«.

3) Alfr. Lehmann: Størst Udbytte. 1919. I, forordet.

og skue ud over denne by, kun at den er lige så meget mindre, som dens omgivelser utvivlsomt er skønnere og mere udstrakte.

»Vi hensætte Læseren en Junaften sildig paa Frederiksberg Bakke. Foran til venstre ligger Kirken, hvis hvide Urskive blandt mørkere Omgivelser, synes at fange Skjæret fra den lyse Nordhimmel, til højre paa Excerpladsen ses et stort Piletræ, hvis Blades ensformige Hvislen netop høres i Stilheden, og i Baggrunden Pilealleen, hvorfra en enlig Harmonika med forunderlig Udholdenhed i Timevis vedbliver at udsende sin monotone, næsten søvndyssende Musik. Stundom slaar en lille Klokke paa Slottet med venlig og hyggelig Klang, der synes at skulle frembringe venlige Erindringer. En Cigar er bleven tændt. Man giver Tanken fri; oven paa Dagens Uro vederkvæge gamle Minder. En underlig vegeterende, halvopløst Stemning kan efterhaanden bemægtige sig én. Man mindes Aftenerne derhjemme paa Landet, hvor Karle og Piger sade sladrende paa Stengærdet uden for Gaarden — stundom sang én af dem en melankolsk, slæbende Folkemelodi eller spillede paa Harmonika — eller man tænker paa Oehlen-schläger, som levede sin Barndom her og boede hist

Th. Fausing fot. o. 1914.

Dam ved Kværndrup præstegård.

nede »Bag Lindes og Kastanjetræers Skygge« — en underlig, yndig lille Melodi; det er, som den afmalede det hele for én —; nu opdager man en Flagermus, der flyver frem og tilbage i lydløs Flugt uafslædig paa samme Sted, som om den ledte efter noget; nu høres en Del unge synge et Sted nede i Haven, mens Resonansen ligesom lyder over Træerne. Det er, som om Ekko svarede med Slutningstonerne af hin oehlenschlägerske Sang: »Med sine Alfevinger dækker Graven« . . . (Saml. Skr., 54 f.). »Omgivelser som hine fra Frederiksberg kunne have noget ejendommeligt tilbageførende ved sig. De kunne ligesom erindre én om noget tidligere, sætte én tilbage i Stemninger af mere oprindelig Natur. . . Landliv kan indvirke paa en saadan Maade paa den, der kommer lige fra Byen. Den underlige Ro og Fred, hvori man lægger Mærke til alle Ting, til Hønsenes Klukken, til enhver lille Begivenhed, har noget mindende ved sig.

Man synes at skulle kjende en vis naturlig Levemaade. Naar man ser Præsten gaa ned igjennem Byen med sit »Goddag, min lille Pige, hvad hedder Du«, til Barnet, eller »Ih, se dér har jo Jens Christian faaet et nyt Plankeværk«, vækkes en erindrende Forestilling om Oprindelighed og Hvile i én. Jeg har hørt Urosfolk fra Byen sige, at det forekom dem, at Folk maatte blive bedre Mennesker ved at komme paa Landet.« (Saml. Skr., 58 f.).

Endnu større lighedspunkter har der været mellem udsigterne fra Frederiksberg- og måske endnu mere Valby bakke (Saml. Skr., 802)¹⁾ og »Granhøjen« s i L. F.s dage. Denne høj, som vist først i Feilbergs tid blev (gran)beplantet, men som nu nærmest fremtræder som en bøgehøj — er en cirkulær jordforhøjning syd for præstegården på den vestlige ende af Stejlebjerg. Dens diameter o. $\frac{1}{2}$ 100 alen; højden er i sig selv ikke særlig betydelig i forhold hertil (højen er noget sammensunken i midten), men siderne især mod syd—vest falder temmelig brat af. Højen er tydeligvis opkastet ved menneskehånd, men såvel tidspunktet for dens opståen som det oprindelige formål er ubekendt. I en fortegnelse over Kværndrup bys jordtilliggende med samt deres ejendommeligheder før udskiftningen 1800 forfattet af provst Lassen (i Landsarkivet, Odense) nævner han som liggende »i Præstens Toft: Tingstedbjerget (eller måske Tingestebjerget (!), den nuværende Toftebanke).« Måske kan der være tale om en omdannet gravhøj. I Danske Atlas, 1774, VI bind, s. 118 gives der underretning om en oldtidshøj, som for nogle år siden (altså o. midten af 1700) har været »nedenfor« præstegården. »Nedenfor« hos Pontoppidan er at opfatte kartografisk som syd for; selv om beretningen som helhed mindre synes at dreje sig om en udgravet omdannet, men dog bevaret end om en sløjfet høj²⁾, kunde man vel fristes til endnu at søge gravhøjen her. Fra højen her er der foruden by-udsigten et smukt panorama over hele Kværndrup omegn. Dets periferi kunde nok være større, hvis ikke bakkerne og skovene rundt omkring — som iøvrigt låner landskabet meget af dets skønhed — virkede noget indsnævrende. Des stærkere virker

1) Jfr. Nordal Groves stik: Kbh. set fra Valby bakke. (P. G. Phillipsen).

2) Se desuden provst Hans Arentsen Steenstrups indberetning til Danske Atlas 1768 i Landsarkivet for Fyn, Odense. En noget lignende høj forekommer mig at ligge i Brahe-Trolleborg sogn umiddelbart til venstre for Bøjden vejen o. 41 $\frac{1}{2}$ km fra Nyborg, men om denne er det ikke lykkedes mig at finde nærmere til oplysning.

imidlertid blot de enkelte udsigter, som rækker milevidt. Især mod s.-v. imellem skoven Sønderhave og kirkebakken over sydfynske jernbaners dæmning og de store engdrag og udstrakte marker under Egeskov, indtil hvor landskabet, »de fynske alper«s forparti, begynder at hæve sig på tværs af synsretningen; morsomt ses det på Bøjdenvejen, hvis smalle hvide bånd med stigende held ligesom i spring stræber at nå op til synsranden. Til højre ligger Krarup kirke i sin karakteristiske trægruppe, og længst ude avsluttes horisonten af de blånende, meget bjergagtige bakkekonturer. Denne samme udsigt har man endvidere fra det yderste nordlige hjørne af den gamle præstegårdsjord op mod Nordtorpeskov østerude (en vidunderlig »skovkrog« i midt-dagsstunden), blot at her »Granhøjen« til den ene side, præstegårdens og kirkens træer til den anden skyder sig frem i mellemgrunden som en indsnævrende, men forskønnende kulisse, idet den ligesom avblænder og skærper det vide udsyn¹⁾. Det er et udpræget natur- og kulturland, man har for sig. Således er i sin landskabelige karakter vejen til Egeskov, den Alfred Poulsen og L. F. engang i de senere år gjorde sammen, og som den første omtaler i Højskolebladet, 1912 (XXXVII):

Ludvig Feilberg i 35 Aars Alderen.
Fra Viggo Cavling: Ludvig Feilberg
og hans Levelære.

»Oftede havde min vej tidligere ført mig til Kværndrup, og jeg mente at kende byen ganske godt, men det var aldrig faldet mig ind, at den udmærkede sig frem for så mange andre fynske idyller. Denne Gang fik jeg noget andet at vide. Jeg kom bag ved hegn og ned i grøfter,

1) Kontrapunktet ligger vest for Arreskov sø på Odense-Hillerslev-Fåborg-vejen ved 31,6 km stenen, hvorfra man i klart solskin til venstre for Brahe-Trilleborg i den hvide skinnende kirke på baggrund af den højtliggende, mørke Nordtorpeskov har en tydelig retningsviser. Det er i lige linje en afstand på 17 km.

som havde været skueplads for præstebørnenes lege og bedrifter, blev trukket ind i haver for at beskue stikkelsbærbuske, hvis frugt »den gang« overgik alt, hvad der var i Paradiset, vi løb op og ned ad stejle bakker, hvor slædefarten gik ved vintertid, snusede i hestestalde og forvissede os om, at lugten var den samme som i gamle dage¹⁾, og da vi tilsidst begav os på vej til Egeskov, tog Fejlberg mig pludselig i armen, pegede på himlen og sagde: »ja, vil De nu se, om det saa er skyerne (store gennemlyste klodeskyer), så ser vi dem aldrig sådan på Sjælland, man ser dem kun paa den måde her, midt inde på Fyn, de har ikke vist sig for mig andre steder end i Kværndrup²⁾«.

Den, som kender dette land og disse sommerskyer, forstår rigtigt, at Feilberg følte sig åndsbeslægtet ikke blot med den ædle Turgenjévs natur, men også med naturen i hans forfatterskab. Men for at vende tilbage til »Granhøjen« og dens spor i Feilbergs skrifter, så fornemmer man i disse erindringer netop et større udsyn, friskhed under sommersol, højhed under vinterstjernernes tegn. Dog er det avgjort mindre udsigten direkte end interiøret, eller rettere uendelighedens avspejling i dens lille-verden:

»Gamle Erindringer komme tit til at staa for En i et ejendommeligt pragtfuldt Skær. Jeg tænker paa dengang, jeg som lille 7-aarig Gut for første Gang fandt en Fuglerede — inderst ved Stammen i et lille Grantræ paa »Granhøjen« — en Gulspurverede med 5 nydelige smaa Æg. Fuglen laa paa Reden og vendte Hovedet omkring uden ellers at røre sig; men da jeg bøjede Grenene fra hverandre, fløj den med et Vips, der forskrækkede mig stærkt, ind i det grønne. Jeg husker endnu saa tydeligt den Lyd, da den flagrede imod det skarpe grønne. Aldrig har maaske nogen Begivenhed tændt en saa ren Glød i mit Sind siden, og underligt at det, efterhaanden som jeg bliver ældre, saa tit forekommer mig, som om der var noget deri, det gjaldt om at finde tilbage til igen, et sælsomt noget, der, alt som man fjerner sig fra Verden, kommer Sjælen nærmere. et noget, som var og er. Stundom kommer det helt hen til En og bliver hos En et Øjeblik; men det er gerne kun saa kort. Aah, kunde man rigtig komme tilbage dertil! Tit har jeg tænkt, om man ikke skulde se efter den Fuglerede igen. Engang, mange Aar efter, drømte jeg, at den var i nogle smaa Graner i Frederiksberg Have. Jeg gik derhen, fandt rigtig Granerne og bøjede med Forsigtighed deres Smaagrene til Side. Men der var ingenting. Den var der ikke. Men nu jeg er bleven gammel og snart skal gaa, nu synes jeg saa bestemt, den er i Nærheden. Forleden saa jeg en nydelig Gulspurv i et Grantræ; jeg blev saa underlig til Mode ved det. De gule

¹⁾ jfr. Saml. Skr., 591.

²⁾ men dog noget lignende (Saml. Skr., 552, 562, 564), se også s. 68 (Saml. Skr., 835).

Nakkefjer og den graa Ryg kaldte saa stærkt de gamle Følelser tilbage. Naar Foraaret nu kommer, vil jeg ud at se i Buske og Graner. Om Reden ikke skulde være kommen. Den kommer engang. En saa stærk Følelse bedrager aldrig. Underligt, hvad det er for noget i saadanne gamle Erindringer, der bestandig skyder sig ind mellem os og Begivenhederne.« (Saml. Skr., 551 f.).

»Naar Du bliver gammel og træt, og Møje og Modgang gennem Livet efterhaanden kommer til at danne ligesom en Baggrund, hvorpaa alle Ting ses, kan der stundom falde en ejendommelig Higen over Dig fremefter.« . . . »Jo ældre Du bliver i Aarene, desto yngre bliver Du i aandelig Henseende. Du mindes Fornemmelser, Du har glemt i mange Aar, fra dengang Du var ganske lille og fandt Fuglereden i det lille Grantræ. »Jeg vil tilbage til det, tilbage til Livet!« udbryder Du. »Dette har aldrig haft med Liv at gøre. Herrejemi, hvad er det for en Elen-dighed!« Det er, som foregik der en Sprængning i En og derefter fri Udstrømning.« (Saml. Skr., 443 f.).

Dette skrev Feilberg i 1899. Omtrent samtidig kunde det lyde:

»I Barndommen og Ungdommen ere disse Stjernesked saa stærke og hyppige, at de formaar at kaste et kontinuerligt Skær over Tilværelsen af stor Skønhed. En egen Herlighed ved at leve. Siden bliver det jo saadan, at vi mest leve i Kredsning, og at Egenstanden trænger Glimtene i Baggrunden. Med Alderen bliver Døden stærkere i os end Livet.« (Saml. Skr., 343).

Og senere kom der stemninger og øjeblikke, hvor han næsten havde opgivet og tog afsked med dette liv:

»Efterhaanden som et Menneske bliver gammel, bliver der mindre og mindre, der binder ham til Tingene. Naar man i yngre Dage følte sig let og glad, havde man altid en Mængde livfulde Billeder, der ligesom stode i Baggrunden af Sjælen. Man tænkte paa glade Begivenheder i Fortid mellem Venner. Man tænkte paa Smaating, der nok vare intet-sigende, men alligevel saa rare, paa den røde Mur lige over for, naar Solen skinnede paa den, paa nylig udsprungne Stikkelsbærbuske i Præstegaardshaven og Lugten af frisk Jord om Foraaret. Nu er det, som saadan noget ikke rigtig forslog, som om det begyndte at blive gammelt, som om man ogsaa blev træt af det. Nu kan der stundom komme Stemninger, som om man vilde langt længere tilbage, som om man havde fundet noget, der var meget, meget ældre og meget, meget bedre end Minderne. Man gør sig ingen Tanke om, hvad det er — det er slet ikke, fordi man tænker paa at efterforske noget, — men man føler sig mere og mere i Forhold til noget andet end Tingene; de forekommer En saa platte, tit saa elendige. . . . Ret som en Hasselnød er naaet sit Naturudviklingsresultat, Modenheden, naar den begynder at sidde løs i sin Has, rede til at falde af, saaledes er det ogsaa med Sjælen, naar den

tilsidst forlader Subjektiviteten i Selvforglemmelsen. Saaledes er Naturudviklingsresultatet for en Menneskesjæl. Det er den brune Hasselnød, Du lever for at frembringe, den Modenhed, Du skal naa: At kunne forlade.« (Saml. Skr., 550 f.).

Til sidst blev da modenheden til døden nåt, og hans person forlod os. Bortgangen påkalder erindringen om en meget ophøjet og skøn livsavslutning i en af hans åndsbeslægtede talentfuldeste lærlinges digtning¹⁾, hvor også han har fundet »de vises sten« og giver den til os, så forskellige vi alle i livet kan synes og være. Uden persons-, men med personligheds sammenligning tør billedet fastholdes og skildringens lignelse overføres: »og Enok vandrede med Gud, og han var ikke mere; thi Gud tog ham.« — Saaledes er differentiallivets evighed. —

I den menneskelige bevidsthedskres er indhamret en kile, mægtig til at bryde kresningen og åbne for det rette liv i naturen, i altets store indramning, saaledes som jeg også tænker mig det symboliseret på hans gravsten. Kilen er hans liv, hans personlige indsats. Og forbindelsen med det, hvorfra hans verden gik, opretholder stadig hans skrifter og i dem især de minder og erindringer, som ledte hjem; over dem hviler den stemning, snart hyggelig, snart ophøjet, der vidner om øjeblikkets liv, og som gør, at det aldrig vil dø.

Til modningens fuldkommelse kom imidlertid allerede længe forinden avslutningen opfyldelsen af et ønske, som på baggrund af oplevelsen senere blev formuleret i flg. opfordring:

» . . . lad ham en Dag komme hjem! der kunne Tingene fortælle, der kan han ryste dette ubegribelige af sig, som virker paa ham som Oktoberkulden paa Fluen i Vindueskarmen. Hvad Tingene fortælle, er ham ganske ligegyldigt; det vilde være ham umuligt at gøre sig rede derfor; men hvis han kunde, vilde det sikkert kun være Trivialiteter fra Fortiden, Slagsmaal med Brødrene, Ting, der maaske i og for sig kunne være meget hæslige; men det kommer slet ikke an paa det. Tingene kunne fortælle noget, han kan opfatte, noget der for ham er fornuftstemmende; det er ham nok. Men naar saa Aar ere gaaede, kan det være, at han mere og mere opdager det gamle i det nye; han forstaar, at der ikke var den Forskel, som han først troede, men at den samme Naturaand dog egentlig gaar igennem det hele, kun ytrende sig paa forskellig Maade. Jo mere Tiden gaar, desto mere finder han Baand, der knytte det nye og det gamle sammen, desto mere genfinder han

¹⁾ J. Anker Larsen: De vises Sten.

sit gamle selv i de nye Omgivelser og forstaar, at denne Sammenfatning netop er et Modenhedsmaal, der i en dybere Betydning stiller sig for ham.« (Saml. Skr., 913).

Det blev ikke alene i mere eller mindre tilfældige minder og erindringer at barndomshjemmet kom til ham, omendog disse

Ludvig Feilberg som ældre.

Fra Viggo Cavling: Ludvig Feilberg og hans Levelære.

»Erindringer fra Barndommen kunne staa lysende og uforglemmelige længe efter, at selv vigtige Begivenheder i den modne Alderdom ere glemte.« (Saml. Skr., 106), men han søgte selv direkte at komme det forbigangne på nærmeste höld, da han fik lejlighed til at komme hjem. Øjeblikkets overvældende følelsesfylde ved gensynet kommer således til orde:

»En gammel Mand var kommen over i en gammel Egn paa en Vej, hvor han ikke havde gaaet i 46 Aar. Det var, som om Tanken lurede. Den vidste ikke rigtigt, hvad den skulde tænke om det. Sommetider kunde der komme en ældgammel Følelse op, en Maade at se Livet paa,

som Manden engang i længst forsvundne Dage havde haft. Hvor var det underligt at møde igen! Han ser paa Træer, han ser paa Vejblomster, akkurat de samme som dengang. I hver enkelt Ting er der intet; men ud af det hele faar han fat i en fjern Herlighed, et Produkt, der ligesom samler alle Enkelthederne etsteds, hvor det er, enten langt, langt tilbage eller langt, langt frem, kun ikke her i disse Ting. Han kommer forbi nogle Teglværker og Kirker. De ligger der endnu. Men alt imens kan det være for ham, som om noget stort bevægede sig. Han tænker paa, hvorledes Slægt er fulgt efter Slægt. Alle de gamle, der gik forud til Differentiallivet [se f. eks. Naturlærens Leve-ABC u. J.]. De gamle rare Sjæle! Saaledes skulde det være. Ske din Vilje som i Himmelen, saa og paa Jorden! Det er, som om han skulde styrte i Gruset.« (Saml. Skr., 691 f.).

Smukkeste, ialtfald for L. F.s harmoni mest karakteristisk, lyder det, når han helt er løst af »fanget« i tingenes blotte ydre og har grebet deres idé:

»Jeg kom forleden Dag forbi mit Barndomshjem paa Jernbane. Det var i Maaneskin med Sne. Stjernebilledet Løven stod lavt og syntes at gaa i susende Fart hen over de gamle Marker, henover »Granhøjen«, i hvis smaa Graner det engang var, at Fuglereden sad. Nu vare de blevne til høje Mastetoppe. Der stod dette underlige, der var kommen imellem, vidunderlig dejligt. Men laa det nu ikke netop deri, at jeg gennem denne Granhøj kunde følge Naturudviklingen saa mange, mange Aar tilbage? Enhver Ting er et Naturudviklingsprodukt, et Resultat af Naturens gennem Aarrækker fortsatte Arbejder. Men almindeligvis forstaar man saa lidt af dette Arbejde. Er kun i Stand til at følge det saa kort. Veed knap, hvordan Tingen var i Gaar. Men idet jeg passerer Granhøjen, er det anderledes. Den har jeg set som ganske lille. Her veed jeg, hvordan det var engang, hvilke Følelser, der have været oppe, hvilke Skæbner, der ere blevne bestemte af disse Ting, føler, hvad der er sket Dag for Dag i den lange Tid. Her er det, som man saa Naturudviklingen for sig gennem Tiderne, som om det var den, der susede i Granerne og i strygende Fart gik hen over Snehøjene. Naturligvis veed jeg nok, at det altsammen er noget, der foregaar i min Hjerne, hvis Arbejde jeg projicerer ud paa Tingene. Men er jeg alligevel ikke berettiget til at bruge det Udtryk, at det er Naturudviklingen, jeg ser? Saa den ser den ud. Saa vidunderlig dejlig.« (Saml. Skr., 553 f.).

Naar L. F. gjorde ophold i Kværndrup, var det altid i stikkelsbærtiden. Så ofte lejlighed dertil gaves, overværede han gudstjenesterne i kirken som en meget opmærksom tilhører. Iøvrigt gik det rundt til alle de af Alfr. Poulsen forannævnte steder, »Granhøjen« var han især tro og ønskede, at den altid måtte vedblive at være granhøjen. Her traf han et af disse år sammen med 2 andre præstedrenge, oberst Jens Mathias

Lassen, hvis barnlige lydige 1850 var blevet den lille Ludvigs. Han havde forvaltet det betroede gods godt. Som »den tredje i forbundet« var den daværende arvtager til alle herlighederne, forfatteren af disse blade, som med dem håber nogenlunde at have opfyldt en kær forpligtelse både overfor det, hvis saga hermed er udskrevet¹⁾, og det, hvis sidste — endnu uskrevne — blade utvivlsomt vil blive få.

»Der lå på toften en gammel gård
med vinde vægge og side tage.
Dens syld er sunken, men mindet slår
sin kres derom alle dage.«

(Jeppe Aakjær.)

DEN KLOGE MAND I KØNG HØJRUP

VED LÆRER R. ASKHOLM, LYØ

OMKRING 1800 fødtes paa Køng Højrup Mark en Dreng, som senere blev kendt i vide Kredse. Som voksen overtog han Fødehjemmet, en mindre Gaard, som dog ikke blev passet mønsterværdigt, og en Del bortsolgtes, saa det nu kun er et Bolssted. I Hjemmet opfødtes en stor Børneflokk, som han lod døbe med Navnet Askholm, et Navn, som Slægten endnu, og kun denne Slægt, bærer. Selv hed han Rasmus Nielsen Askholm, men gik altid under et andet Kendingsnavn — Rasmus Hole kaldtes han.

Som Handelsmand flakkede han rundt i sit Enspænderkøretøj og handlede viden om; han spillede pænt Violin. Dog var det hverken som Handelsmand eller Spillemand, han vandt sin Berømmelse. Han var »klog Mand« og som saadan kendt langt uden for Sognets Grænser. Han kurerede baade Folk og Fæ. Sin Viden havde han fra Henrik Smidts Lægebog, og kunde denne Viden ikke klare Sagen, brugte han sympatiske Midler, som Folk helst troede paa, og han tog Folk, hvor de stod.

Ved min Konfirmationsforberedelse fortalte Provst Colding²⁾

¹⁾ Allerede 1868—69 var et nyt stuehus blevet opført af C. F. Rottbøll på den af udlængernes plads, som lå ud til haven, og det gamle blev reduceret til forpagterbolig. 1925 blev gården udstykket, og bygningerne i den nærmest påfølgende tid nedrevet, sidst det gamle stuehus, der endnu en kort periode fik lov at gøre nytte som udhus.

²⁾ Peder Andreas Colding, Sognepræst i Køng 1871—86.

under Gennemgangen af det 2. Bud (» . . . som befatter sig med at øve Trolddom«) følgende: »Et Sted langt herfra kunde Folk ikke være i Gaarden for Troldtøj. Det rumsterede og bankede alle Vegne, saa det var ikke til at udholde. De sendte da Bud efter en »klog Mand« her i Sognet. Han kom og undersøgte Sagen og fandt ud, at Fanden regerede paa Stedet.

De skulde nedgrave et Stykke Staal under hver Dør og Luge, som vendte til Gaardsiden. Naturligvis skulde Manden have en Daler for hvert Stykke Staal. Den Onde kunde ikke gaa over Staal, og han maatte forlægge sine Meritter til andre Steder.« Da jeg havde hørt lidt til Historien før, spurgte jeg min Fader, om han vidste noget derom. Han fortalte da, at han som Dreng var kørende med paa Turen og kendte det hele undtagen det med Daleren.

At den kloge Mand ikke selv havde Fidus til de sympatiske Kure, viser følgende:

Mads Møller, Køng Mølle, fortalte engang: »Vi havde en syg Hest, som ikke kunde stalde (lade Vandet), vi hentede Rasmus Hole, og da han havde set paa den, skrev han noget op, som vi skulde hente oppe ved Anders Pedersen (Købmanden), og det fyldte han i den. Saa siger han: »Saa skal vi have nogle Gløder, saa vi kan røge ud!« Hvertil jeg svarede: »Nej, det tror jeg ikke paa.« »Det gør jeg heller ikke; men Folk vil i Regelen have saadan noget, ellers tror de ikke paa det«, sagde den gamle.

Fra samme troværdige Kilde er vistnok følgende: I en Gaard i A borre var Køerne syge, og Rasmus Hole blev hentet. Han fyldte noget i dem og gav sine Ordre. Da han beredte sig til Afrejsen, erklærede Gaardmanden, at dette hjalp ikke, »for der var noget galt fat«. Den kloge Mand stod da nogen Tid stirrende ud i Rummet som i indre Beskuen. Da saa han en Høne, som gik ene for sig selv nede i Toften, og med alvorlig Mine sagde han: »Skyd den Høne og begrav den langt borte!« Dermed rullede han af Gaarde. Hønen blev skudt, og Køerne blev raske.

Per Rommer, som i en Menneskealder var ansat paa Løveapotheket i Odense, blev som treaarig Dreng af sine Forældre i Romerhus taget med ud paa Bukkerup Stævne, da de skulde skære Tørv. Da den lille hen paa Eftermiddagen tog sig en Lur i det grønne, gav han pludselig et Skrig fra sig,

og da Moderen kom derhen, hang en Huknag (Hugorm) fast i hans ene Finger. Forældrene bar ham den stive Mil til Højrup Mark. Paa Turen kom de forbi Dr. Rasmussen, som dengang vistnok boede i Præstegaarden; men han skulde ikke konsulteres. Drengen »var halvdød, og Armen var næsten sort«, da de naaede Højrup Mark. Rasmus tog i en Fart et Sikar Mælk ned fra Hylden under Bjælken og hældte i Drengen, hvad han orkede. Hvad han ellers gjorde ved ham, vides ikke, da han sendte Forældrene hjem, men beholdt Drengen to Døgn. Drengen fik intet Mén af det farlige Bid.

Selvfølgelig blev han hentet viden om, naar man ikke kunde kærne Smør af Fløden, eller Øllet ikke vilde gøs; han vidste Raad for alt.

En »Recept paa Buldenskab« saa saaledes ud: Paa Apotheket hentes sort Kommen, Bævergejl, Dyvelsdræk og Hvalrav, som blandes med en Æggeblomme og smøres paa en Klud og lægges paa Bylden.

En Kone fortalte en Aften, da man sad og fortalte »Sansarier«: »Da jeg som Barn boede i Haastrup, kendte jeg en Mand, som hed Rasmus Hole; ham var vi bange for, for han »ku gjø Kunster«. Vi skulde snart komme ind, naar vi saa hans Vogn; men klog var han. Vor Nabo havde en Kvie, som var syg, hun pessede Blod. Men ligesaa snart han kom og strøg hende over Ryggen, var hun rask med det samme.«

Rasmus Hole døde i Midten af Firserne, men huskes endnu af mange.

METTE BONDES I DRESLETTE

AF LÆRER A. JENSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER

VED SOPHIE LØRUP

I Bankehuset i Dreslette, der laa skraas over for Cl. Andersens Gaard, i en Plet, der nu hører til denne, boede hen i det 18. Aarhundrede en Kone ved Navn Mette Bondes («Mette Bunes»), der blev anset for en led Heks. Af en eller anden Grund kunde hun ikke komme med, naar Heksene Sct. Hansnat red paa Kosterkafter til Bloksbjerg; men hun sørgede altid for Sct. Hansaften at hensætte en Kedel paa »Fyrstedet«

(Arnen) for at opsamle Penge, som Heksene, naar de red hen over Huset, lod falde ned gennem Skorstenen.

En Morgen gik en Mand ned ad Banken, og da han kom ud for Mette Bondes Hus, saa han et Æg, der trillede foran ham. Han slog efter det og vilde træde paa det og var om-sider saa heldig at faa det slaaet itu, og det udbredte en grim Lugt, men indenfor laa Mette og raabte og skreg i stor Pine. Da Nysgerrigheden drev ham ind i Huset, saa han hende ligge i Sengen og vride sig af Smerte, idet hun udstødte Forhandelser mod ham, der havde paaført hende den Ulykke.

Af en eller anden Grund havde hun noget imod Hans Pedersen (Smed), der boede i Hans Jørgen Pedersens Gaard, og forudsagde, at den Smedje, han agtede at opføre ved Gaarden, vilde han ikke faa megen Glæde af. Han ænsede ikke hendes Ugleskrig og byggede Smedjen. Men kort efter faldt han i en langvarig Sygdom, som han mente at Mette havde paaført ham (M. havde »forgjort ham«). Han søgte da »kloge Frans paa Sletten«, der skilte ham af med Sygdommen, men gav ham det Raad, at naar han mødte Heksen, skulde han huske at hilse først, thi ellers fik hun Magt over ham igen, og han kunde da være vis paa, at hun atter vilde føre ham Sygdommen paa. En Morgenstund mødte han Heksen, som i lang Frastand raabte: »God Morgen, Hans Smed«. Straks efter vendte Sygdommen tilbage, og han slap den ikke mere og kunde ikke mere arbejde i Smedjen. Heksens Forudsigelse gik saaledes i Opfyldelse.

En anden Mand i Dreslette, Ole Hansen, der boede i den Gaard, som Jørgen Larsen nu ejer, havde Uheld med sine Kreaturer, af hvilke flere døde. Desuden kunde han ikke kærne Smør. En »klog Mand« raadede ham til at se at faa Heksens Blod til at flyde, og da han en Dag mødte Mette Bondes, giver han hende nogle Slag i Ansigtet, saa at hendes Næse og Mund kom til at bløde. Fra den Dag af havde hun ikke mere Magt over hans Kreaturer, og de Uheld, der under-tiden senere ramte dem, tilskrev han andre Aarsager.

GAMLE SANDSAGER

SPØGERI I KRARUP SOGN

1.

Paa Vejen fra Krarup efter Søfælde, ved det saakaldte Lillefældt, var der helt uhyggeligt at færdes om Natten. Det var ikke sjældent, at der kom som en hel Flok Katte og løb efter Folk. Og det var ikke saa nemt at slippe dem igen, for det var jo ikke rigtige Katte.

2.

Ved Krarup Skoles Have er der mange, som tit har hørt, ligesom et lille Barn har grædt og klynket sig, men nu høres det aldrig mere.

3.

Paa Vejen, som fører fra Krarup efter Lydinge, var det forhen ikke saa sjældent, at Folk, allerbedst som de gik ved Øshøj, blev løftet over Hegnet, og inden de vidste af det, stod de inde i Marken ved Siden af.

Anders Nielsen, Kildevæld.

BYREMSE FRA SLETTEROD

En Remse fra Landsbyen Sletterod (Sletterød) i Fjelsted Sogn, som jeg hørte den, da jeg tjente der som Dreng; hvor gammel den er, ved jeg ikke; men alle de nævnte Personer var da døde.

Den Slettere Mus
 spra(ng) op a Oles Pus.
 Saa re(nd)e en hen te Kresten Jeer
 imelle alle hans Kreer.
 Dajr-fråu hen te Pa Kresten,
 ha(n) lo en re(nd)e forresten.
 Dajr-fråu hen te Pa Knu,
 ha(n) ga en een a sin Lu.
 Saa re(nd)e en i(nd) te Bulle Rønnemus-enke,
 hun såe, den sku tøers i en Huvnelænke.
 Saa re(nd)e en over te A(nd)es,
 ha(n) såe, den sku va(nd)es.
 Saa re(nd)e en nejr te Jens Stejn
 å satte sig imelle hans Bejn.
 Dajrfråu hen te Laurine,

hun ga sej te å grine.
 Saa re(nd)e en hen te Jørn Judith,
 ha(n) smuern i R med Kit.
 Te sidst re(nd)e en hen te Mads Sme,
 ha(n) såe: »La hi(n) bare blyv ve«.

Jørgen Sørensen, Næstved.

PIGENS BRO

Pigens Bro er Navnet paa en stensat Bro over et lille Vandløb i Mejlskoven i Nærheden af de to smaa Slettemosehuse i Ore Sogn, Skovby Herred. Her har der altid været Spøgeri.

Nogle fortæller, at Aarsagen maa søges i, at her gik engang, før Broen blev bygget, en Pige med et stort Brød under Armen. Da hun naaede det mest sumpede, kastede hun sit Brød foran sig for at træde paa det i Springet og saaledes slippe over. Hun sank imidlertid i Dybet og omkom. Det er hende, der spørger hver Nat Kl. 12.

Andre fortæller, at Pigen tværtimod reddede sig fra at blive stanget ihjel af en olm Tyr, der forfulgte hende, ved at skjule sig under Broen.

Spøgeriet er af gammel Dato; for det fortælles, at naar Ridefogeden skulde tilsige de Ørbæk Bønder til Hoveri paa Oregaard, red han altid paa en Hingst, og den kunde han endda vanskelig tvinge over Broen. Hans store Køter, der altid fulgte ham, fór altid ind mellem Hestens Ben, naar de naaede Broen, og den klynkede ynkeligt, indtil den var vel passeret.

Gamle »Anders Jyde« i Ørbæk var nu ikke bange for Broen, selv om han havde hørt meget ildevarslende om den. Han arbejdede baade paa Kærsgaard og Oregaard og havde derfor ofte passeret over Broen. Men en Dag, da han paa Vej til sit Arbejde skulde over den, svævede der pludselig to silkeklædte Jomfruer hen over Broen og forsvandt i et Sus ind i Krattet. Han fik en hæftig Hjertebanken, som varede ved, indtil han havde faaet en god Pægl Brændevin paa Oregaard.

Meddelt af Jens Andersen, Ørbæk, m. fl.

Ved Frode Lund.

En udmærket Gavebog er Hjemstavnsbogen

FYN

af Olaf Andersen og N. M. Elling.

Af Pressens Udtalelser:

Den første i sin Slags, et Mønster paa alle gode Hjemstavnsbøger, der vil dukke op i Fremtiden. (Folkeskolen.)

Skrevet i et smukt og klart Sprog og prydet med 127 dejlige og veludførte Billeder. *Den egner sig ypperligt som Gavebog.* (Dansk Ungdom.)

Mange af dens Afsnit er rene Perler i Retning af Fortællekunst. (Fyns Tidende.)

Enhver, der tænker paa at gæste Fyn, bør købe og studere denne Bog. (Vort Landbrug.)

Kommission: Andelsbogtrykkeriet i Odense.

Faas i enhver Boghandel. — Pris 5 Kr.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — Fynsk Hjemstavns Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen. Program sendes. **Jens Futtrup.**

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehave«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: A a k a n d e — Æ r t. Det er især ud fra sproglige, folkloristiske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

FINDES FYNSK HJEMSTAVN

I DERES SOGNEBOGSAMLING?

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD

I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,

Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,

Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra 3. Maj. Husholdningsfag. — Karleskole November—Marts. Haandværkerafdeling. Landbrugsfag. Kontrolassistenter uddannes. — I August og September: Korte Kursus (Husholdning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Understøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1,50,	med Skindryg Kr. 2,50
To Aargange samlet.....	— 2,00,	— 3,00
Tre Aargange samlet.....	— 3,00,	— 4,00
Fire Aargange samlet.....	— 4,00,	— 5,00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr. 1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

DET 12. DANSKE HJEMSTAVNSSTÆVNE AFHOLDES PAA ASKOV HØJSKOLE

I DAGENE 31. JULI—6. AUGUST 1934

med Kongeaadalens og Kongeaagnens Geologi og Historie som Hovedemne. — Udflugter bl. a. til Egnens Runesten og Herregaarde, til Kongeaadalen, til Ribe og Havdiget, til Gram (Slottet og den tertiære Lergrav).

Program faas tilsendt fra *Søren Alkær sig*, Esmark, Vejen.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øygruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Andersen: Dåbskjolen fra Sollested Præstegård. — Hans Knudsen: Signen og hekseri i Store-Rise. — Peter K. Olsen: folkeminder fra Kertemindeegnen. — Olaf Skov: Vestfyns hjemstavnsforening 1933—34. — Gamle Sandsager.

7. hæfte.

Juli 1934.

7. Aargang.

Fra Faaborg Spare- og Laanekasse

har jeg atter i Aar ligesom flere foregaaende Aar modtaget 100 Kr. som Tilskud til Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn. For dette bringer jeg ærbødigst min Tak.

H. C. FRYDENDAHL.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Oftre har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I sidste Maaned har jeg fra Førstelærer L. P. Pedersen, Torøhuse, modtaget 4 gamle Portrætter af Præste- og Lærerfolk i Sønderby Sogn.

For disse bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

Følgende gamle Hæfter af FHj. købes tilbage:

Febr., April, Maj, Juni, Oktbr., Novbr. og Decbr. 1931; Jan., Marts, Maj, Juni, Juli, Oktbr. og Novbr. 1932; April 1933.

De Holdere, der kunde tænke sig at sælge disse Hæfter eller nogle af dem for 50 Øre (Febr. 1931 for 1 Kr.) pr. Stk., bedes sende dem til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan der sendes 1 Hæfte for 5 Øre, 2—5 Hæfter for 10 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

Fra »Vort Landbrug«.

Kr. Raunkjær fot. 1931.

Vestfyns Hjemstavns gård, set fra Haven.

DÅBSKJOLEN FRA SØLLESTED PRÆSTEGÅRD

ET MINDE FRA SPANIOLERNES TID

AF OLAF ANDERSEN

MANGE fynske Bønderhjem har gennem Årene værnet smukt om Indbo, Brugsgenstande og Smykker fra Fædrenes Tid. Med Hensyn til Dragter og Klædningsstykker stiller det sig noget anderledes; dem er der påfaldende få af undtagen på visse sydfynske Øer, hvor der endnu kan findes rige Levn af Fortidens Dragtskik.

Vestfyns Hjemstavns gård er da heller ikke Ejer af ret mange gammeldags Tøjstykker. Til Gengæld rummer den en Enkelthed, som tør siges at være enestående. Det er den smukke og ejendommelige, langt over hundrede År gamle Dåbskjole fra Søllested Præstegård.

Ved Hjemstavnsudstillingen i Tommerup 1925 blev Kjolen første Gang fremstillet for Almenheden. Den vakte megen Beundring blandt Udstillingsgæsterne, og det samme var Tilfældet,

da den Året efter påny blev fremlagt ved Hjemstavnsudstillingen i Glamsbjerg. Den ejedes af Gårdejer Christoffer Sørensen og Hustru Margrethe Sørensen, dengang Bækhus i Køng Sogn, nu Vestfyns Hjemstavnsgård. For et Årstid siden skænkede Ægteparret det gamle, fine Arvestykke til Hjemstavnsgården. Her har Dåbskjolen fået en foreløbig Plads i en Montre på Arkivstuen. Når vi engang får et Glasskab til Gemme for Klædningsstykker, vil det være rimeligt, at den ophænges der.

Den gamle Dåbskjole har sin egen Historie. Under Spaniolernes Ophold i Danmark 1808 var en spansk Officer indkvarteret i Søllested Præstegård på Assenseggen. Han har sikkert været vel fornøjet med sit Bosted, for da han rejste, forærede han Præstens lille Datter sin prægtige Silkevest. Man har jo Lov at gætte på, at Barnet har siddet hos den fremmede og leget med Vesten, hvis livlige Farver er faldet hende i Øjnene.

Sognepræsten i Søllested hed Carl Frederik Rieffestahl. Han var født i Nyborg 1761 og blev gift 1. Gang 1787 med Maren Biørn Bendixsen, født i Fjellebro 1770, død i Søllested 1799; 2. Gang samme År med Marie Elisabeth Fog fra Fåborg, født 1768. Den lille Pige, som fik Vesten foræret, Maren Biørn Rieffestahl, fødtes i Søllested 8. September 1800 og blev opkaldt efter Præstens første Hustru. Da Spaniolerne rejste, har hun altså været 8 År gammel. Under sin Opvækst blev hun meget dygtig til Syning og andet Håndarbejde. Og i en Alder af 18—20 Aar, d. v. s. omkring 1818—20, syede hun den spanske Officers Vest om til en fin og nydelig Dåbskjole.

»Ma' Præstens«, som Slægten kalder hende, giftede sig 1833 med Niels Christiansen, »Ungkarl og Avlskarl i Søllested Præstegård«, og kom senere til at bo på Søgård ved den østlige Side af Søholm Sø. Alle hendes Børn blev døbt i den sjældne Dåbskjole. 1837 tog Faren sin Afsked som Præst i Søllested og flyttede til Datteren på Søgård, hvor han døde 1844. En Datterdatter af »Ma' Præstens« er den før nævnte Fru Margrethe Sørensen, født Andersen, nu boende på Hjemstavnsgården i Gummerup.

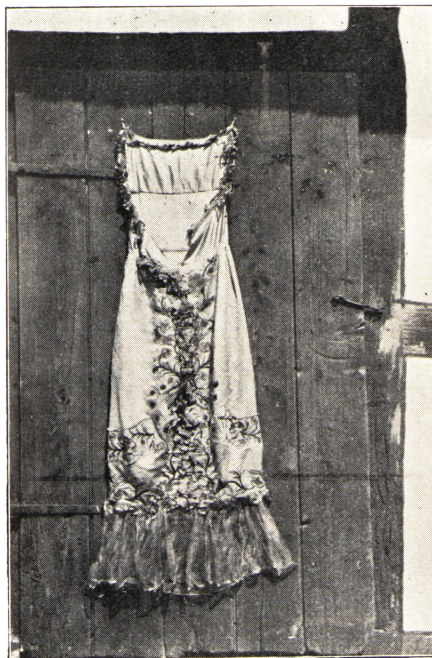
Der findes i Slægten en Sølvmedaille, som Maren fik for sit Håndarbejde, bl. a. for Spind. På sine gamle Dage var hun indstillet til Guldmedaille, men forinden den kom, døde hun. Blandt hendes Arbejder er en smuk Navneklud fra 1848, skænket til Hjemstavnsgården af hendes Datterdatter. Når der skulde

pyntes Brud, gik der Bud efter Maren, der var aldrig en Brud, uden at hun skulde smykke hende, ofte med et uldent Langsjal; som i mange Aar blev bevaret i Slægten.

Margrethe Sørensen selv og alle hendes Børn er døbt i den gamle Dåbskjole, og den har mange Gange været lånt ud til omkringboende Folk. Det hænder, når der kommer Gæster i Hjemstavnsgården, at en eller anden udbryder ved Synet af Kjolen: »Den har Mor snakket om at vi blev døbt i«.

Dåbskjolen har en dæmpet gullig Bundfarve. I dens nedre Del ses tydeligt de tidligere Vestelommer. Foroven er der til Officersvesten føjet et Kjoleliv, der afsluttes med en blegrød »Hovedpude«, hvor det spæde Barns Hoved kunde hvile blødt og trygt, når det bares frem til Dåben. Langs Midtlinjen, ved »Lommerne« og Underkanten er Kjolen smykket med syede Blomster i røde og blå Farver. Overkanten bræmmes af gule Silkebændler, og længst nede ser man et hvidligt, flortyndt »Silkeslæb«.

— Det sjældne Klædningsstykke, der har været i Brug først som Vest, senere, gennem det meste af et Århundrede, som Dåbskjole, er nu gået over til at bli, hvad man plejer at kalde »Musæumsgenstand«. Dåbskjolen er fremdeles i god Stand. Og i Vestfyns Hjemstavnsgård vil der bli fredet om den, så den endnu i lange Tider kan fortælle sin ejendommelige Historie og nynne sine lyse Melodier om Fest og Højtid i svundne Dage.

Olaf Andersen fot.

Dåbskjole fra Søllested Præstegård.

SIGNEN OG HEKSERI I STORE-RISE

VED LANDSARKIVAR HANS KNUDSEN

DEND lede Signe-Trold sin Afskeed haver fanget,
 Som med sit Kaagel-Spil har lenge nock omganget,
 Som leng' har spøget om med Maal- oc Maneri,
 Nu haver Himlens Gud dend kommet til at ti!

Ret saa! Saa gaar det sist med saadann' Satans Lemmer,
 Thi Gud self siger saa: Dends Ære jeg forfremmer,
 Som ærer mig; men hvo til Satan ganger hen,
 Dend til Besolding faar en Fandens Spot og Løn.

Seer Under paa Guds Dom! Mand før sligt aldrig trode,
 Mens blev alt stille ved at skaffe Folcket Bode¹⁾.
 Nu Syndens Maal var fuld, oc Fructen vorden mood,
 Saa maa dend Tornebusk strax ryckes op med Rood.

Dian' til Epheso²⁾ blev ey saa meget æret,
 Philipppers Pythoniss³⁾ har ey i Agt saa været,
 At Signe-Trolden jo blev respecteret meer,
 Hvis Raadstu og Capel mand nu beskemmet seer.

Mens som hos Herrens Arck dend Dagon⁴⁾ falt i Stycker,
 Oc der Guds Søn blev fød Oracul-Røst borttrycker,
 Saa kund' ey lenger sig dend Signe-Trold begaa,
 Mens ret forstummet blev oc slet beskemmet laa.

I redlig christne Folck opløfter ♡ oc Hænder
 Oc tacker Himlens Gud, som Mørckhed fra os vender,
 Oc hvo det Tryllerj sig før befalde lod,
 Dend vende sig til Gud oc lave sig Bod.

Gud ær' vor Øfrighed, som dend udrydde vilde,
 For hvis Skyld Rise Sogn har lenge luctet ilde,
 Ved Øfrighed har Gud vor Skendsel fra os velt
 Som før fra Israel ved Josua dend Helt.

Som nu Josiæ Nafn berømmelig staar skrevet,
 Der ud aff Juda Land det Baals Pack har drevet,

¹⁾ Bode = Bod. ²⁾ Diana, romersk Gudinde, den samme som Grækernes Artemis. I Efesos paa Lilleasiens Kyst dyrkedes en stærkt asiatisk præget Guddom af dette Navn. ³⁾ I Apostlenes Gerninger 16—16 omtales i Filippi en Pige, som havde en Spaadomsaand (græsk: pneuma pythona). ⁴⁾ Dagon, en af Filisternes Hovedguder.

Saa skal oc Christian¹⁾ paa Æres Marmor staa,
Som ævig mindes skal oc aldrig her forgaa.

Det er vel sørgeligt, naar saa en Lem afskeres,
Mens en fordervet Lem dog bedre kand undbæres
End Kroppen slet skuld' døe, thi seer et skabbet Faar
Dend hele Faare-Hiord vel før fordærvet har.

Hvorfor her siges maa, som Josua før sagde
Til Achan Charmi Søn²⁾, der meget slemt det magde,
Med Herrens gandske Hær: Gud drøve dig igien,
Som du blant Herrens Folck har drøvet mangel een.

Mens dog giv Himlens Gud, at du maat nu forandre
Dit trygge Trylle-Sind, at om du end skalt vandre
Fra Boe, fra By, fra Land med dend fortiente Spot
Du kun paa Dommens Dag din Siel dog frelse maat!

Speil dig nu Erres-Land! Bliv viis af andens Skade,
Gud naadig vocte dig fra Satans Vold og Vaade,
Tro ret, lef Christelig, bed vel, medn du est til,
Din Gud da her oc hist dig naadig være vil.

I vore Øren lyder dette Digt som idel Spas og Spot, vi mener at fornemme Holberg-Tonen i det, men det er ramme Alvor med denne Hyldest til Hertug Christian af Sønderborg-Glücksborg, der med landsfaderlig Visdom regerede Ærøskøbing og det midterste af Ærø, Graasten Amt kaldet, fra 1663 til sin Død i 1698. I adskillige Maader var det et skrap Regimente, Tortur anvendtes i Retsplejen i en Grad, som ikke kendtes i Kongeriget, og at alt skulde oversættes paa Tysk, for at den høje Herre kunde forstaa, hvad det drejede sig om, kunde ikke gøre ham kærere for Befolkningen. Ogsaa dette Hyldestdigt foreligger i tysk Oversættelse, men den er mattere i Klanger end den danske Original.

Den lede Signe-Trold var Anders Jørgensens Kone, Kirsten, i Store-Rise, og da Lorens Hansen i 1678 omtrent 14 Dage før Pinse havde haft stærk Hovedpine, var han gaaet til hende i hendes Hus og havde spurgt hende, om hun kunde hjælpe ham. Hun havde saa taget en Kniv og stukket den i Jorden

¹⁾ Christian, Hertug af Sønderborg-Glücksborg, f. 1627, Hertug 1663, død 1698.

²⁾ Achan Charmi Søn, se Josvas Bog 7. Kap.

ved sin højre Fod, lagt sit Skørtebaand ud og hvæstet Kniven derpaa med Ord, som han ikke forstod. Derefter havde hun holdt Baandet sammen ved begge Ender, og han havde tre Gange maattet springe derigennem. Hun havde ogsaa lagt Hænderne paa hans Hoved og foretaget sig andre Ting. Han havde følt Lindring derefter, og det var straks blevet bedre med ham.

Først to Aar efter kom denne Sag for Retten. Kirsten Andersens benægtede at have brugt Ord, da hun hvæssede Kniven, og paastod at have givet ham Urter at lægge paa Hovedet som Balsam, men maatte dog bekende at have sagt, at Hovedpinen skal forsvinde som Dug for Solen i Navnet Gud Fader, Søns og den hellige Aands, i Jesu Navn, Amen, hvilke Ord kommer paa Dansk i den ellers tyske Fremstilling af den hele Sag.

Til Stede ved Rettergangen var hans højfyrstelige Durchlauthighed selv, hans Hofmester og Sognepræsterne i Tranderup og Rise samt Kapellanen i Ærøskøbing. Lorens Hansen maatte gøre offentlig Kirkebod, men Kirsten skulde formedelst denne begaaede Ugudelighed inden næste Torsdag godvillig rømme Landet under den alvorlige Trussel, at hvis hun atter blev antruffen, skulde hun eksekveres af Skarpretteren.

Hun slap altsaa med Landsforvisning, og i Betragtning af Ærø Lands ringe Omfang, behøvede hun jo ikke at rejse langt for at naa bort fra den hertugelige Magts Rækkevidde, mens han kunde lade sig hylde som Sejrherre over den lede Signe-Trold¹⁾.

Hvem der har skrevet dette Hyldestdigt, fremgaar ikke af Sagen, men efter Skriften at dømme synes det at være Sognepræsten i Rise, Dominicus Brandt, der var født i Nordborg og Student fra Odense Gymnasium. 1669 var han blevet adjunctus & successor til Rise og Marstal Sognekald, som han overtog i 1674. Han var gift med en Datter af den Lyksborgske Amtsskriver Hans Gloumand, og som Digter optraadte han i hvert Fald senere, da han i 1699 forfattede et latinsk Sørgedigt i Anledning af Hertug Christians og hans Gemalindes Død. Selv døde han i 1703, men trods den lede Signe-Trolds Landsforvisning havde han Fortrædeligheder med en anden Heks i Rise, nemlig Smedens Kone Ellen.

Denne Sag var for paa Graasten Landsting den 31. Juli 1683,

¹⁾ Sagen findes i Ærø Amtstues Arkiv: Dokumenter vedr. Ærøskøbing og Graasten Amt fra det Lyksborgske Hertugarkiv. N. 4.

og da fremlagdes følgende Attest af Dominicus Brandt med hans Fremstilling.

»Saasom Hans Jensen Skræder udi Rise i Dag 8 Dage ved tvende Dannemænd, nemlig Rasmus Andersen og Christen Jørgensen i Rise haver begæret Attest af mig, om hvad jeg haver hørt om Ellen Johan Smeds i Rise, i Særdeleshed hvad næst afvigte Midfaste Søndag er passeret (hvilket og Johan Smed af mig begæret haver), da kan jeg ikke nægte, at jeg Tid efter anden ugerne haver hørt, at det er gaaet i Tale, hvorledes Ellen Johan Smeds af adskillige for adskilligt skulde bleven vanlovet og beskyldt.

I Særdeleshed haver det sig tildraget, at nogle Dage før næst forleden Midfaste Søndag Ellen Johan Smeds er kommen til mig, sig beklagendes, hvorledes hun blev berygtet formedelst nogle Folkes deres Svagheds Skyld, og begærendes, at der maatte ske Bøn udi Kirken, at Gud vilde aabenbare det, om hun var skyldig derudi, hvortil jeg svarede, at hun derved kom i mere Ry, og sagde, at hun endnu kunde betænke sig derpaa indtil Søndag, mens hendes Begæring og Afsked var, at der maatte ske Bøn. Hvorpaa om Midfaste Søndag Rise Menighed blev formanet inderligen at bede den Allershøjeste, at han som en alvidendes Herre vilde aabenbare den skyldige og fri den uskyldige etc.

En Timestid eller noget efter Gudstjenestens Forrettelse kom Hans Jensen Skræders Hustru til mig i Præstegaarden og beklagede sig med megen Graad, at hendes syge Mand paa denne hellige Dag var bleven mere elendig og urolig end tilforn, og at det var hendes saavel som hendes Mands Begæring, at jeg vilde komme ned til hannem.

Der jeg kom, saa jeg saavel som andre paa Hans Jensen Skræder et elendigt Spectacul, thi Manden sad op i Sengen paa sine Knæ, sprang omkring og havde ingen Ro paa sig, Vandet eller Sveden løb overflødig af hannem, og han skælvede og bævede paa alle Lemmer som et Løv, klagede (hvorvel han lidet kunde tale), at hans Sygdom ej var naturlig, mens var ved Smedekonens forrettet. Endog jeg nu bemøjede mig at føre Manden fra denne Mening, vilde han dog ikke lade sig imodsig, mens begærede uden Afladelse, at Smedekonens maatte komme til Stede.

Der nu Smedekonens kom og stod der hos mange andre Folk,

rakte Skræderen sin Haand ud mod Smedekonen og sagde: »I har gjort mig det paa.« Smedekonen herpaa satte sig ned paa en Vugge og sagde: »Hvorledes skulde jeg kunne gøre saadant?« Faldt og ned paa Knæ med foldede Hænder og bad, at, om hun var skyldig derudi, hun maatte blive saaledes som Skræderen.

Skræderen blev ved sigendes: »I har gjort mig det.« Da tog Skræderens Hustru i med og holdt Smedekonen for, at hun for den Syløns Skyld skulde bleven vred paa hendes Mand og havde ladet sig forlyde, at hun vilde bede for hannem, item for hvem hun bad, den skulde ikkun lidet trives deraf. Dertil svaret Smedekonen saaledes: »Om jeg har bedet Gud, at han vil lønne Alting, og Vorherre har bønhørt mig derudi, det vil jeg ikke sige imod.« Herpaa sagde Skræderkønnen i saa Maade: »Det er meget, at Eders Bønner skulle kunne være mere kraftige end en andens.«

Efter at Skræderens Hustru havde holdt Smedekonen hendes Bønner for, hvilket Smedekonen ikke fragik, foer Skræderens Hustru straks videre og holdt Smedekonen fremdeles for, hvorledes ikke aleneste paa denne Sted mens og paa flere Steder hun (Smedekonen) havde sig saaledes bevist. I Synderlighed navngaves Jens Jørgensens Hus i Dunkær, til hvilket Smedekonen og skulde bleven hentet og af Folkene der i Huset bleven tiltalt og beskyldt for Mandens Svagheds Skyld; og saa snart Smedekonen havde været der, saa snart havde og Jens Jørgensen faaet det bedre igen. Med denne Tiltale gik Skræderens Hustru hart an paa Smedekonen, mens Skræderen kunde intet synderligt tale uden disse Ord, han ofte sagde: »I har gjort det.« Smedekonen vendte sig til de hosstaaende Folk og sagde: »Hvad skal jeg nu gøre?« Albert Lauritsen i Rise sagde til hende: »Ellen, vend dig ikke til os, mens vend dig til Manden, det er ham, der taler med dig,« og sagde ydermere: »Du maatte vel bede, at Manden maatte komme til Rette igen, ellers gaar dig en haard Dom over.«

Dette forbemeldte kan jeg nok mindes, at det i saa Maader ganget og passeret er. Om nogen af de andre godt Folk, som og vare til Stede, kan mindes flere Ord, kan enhver udsige sin Vitterlighed.

Dagen næst derefter, nemlig Mandagen, der jeg uværdig havde berettet Oluf Michelsens Hustru udi Dunkær, gik jeg hen at be-

søge Jens Jørgensen der samme Steds, og som jeg saa hannem nogenledes at være kommen til Rette igen, ønskede jeg hannem til Lykke, mig hjertelig glædendes og takkendes Gud, der saa naadelig havde ophjulpet hannem, og som jeg adspurgte hannem om hans Lejlighed og Tilstand, i Særdeleshed imedens han var syg, og han derpaa havde svaret og underrettet mig, fortællede jeg for hannem Hans Jensen Skræders Tilstand og gav hannem derhos at forstaa, hvorledes i Gaar, Søndagen, blev talet til Smedekonen i Rise anlangende hans Sygdom saavel som Skræderens, at hun for begge deres Sygdom blev tilmodet; hvorpaa Jens Jørgensen opregnede for mig lige det samme, som jeg om Søndagen og ellers tilforn udi Skræderens Hus havde hørt, nemlig at Smedens Dreng var kommen til Jens Jørgensen i Dunkær og krævet en Mark Lybsk i Smedeløn, hvilket dog Drengen ikke bekom, fordi Jens Jørgensen forment, det var formeget og ikke fortjent, hvorpaa Jens Jørgensen Dagen næst efter fornam Begyndelsen til sin elendige Svaghed, som tog siden mere til og holdt ved, mens der Smedekonen i Rise var blevet fordret derhen og til hende sagt, at de ej vidste noget, der kunde være dem imellem hannem til nogen Nag eller Onde uden den Mark Lybsk, som Drengen havde fordret, men ej bekom, da havde Smedekonen svaret, at Jørgen Lauritsen samme Mark Lybsk havde erlagt, mens Smedekonen havde stillet sig fremmed derved i Begyndelsen, ligesom hun ej vidste deraf, at Drengen havde været der og krævet den Mark Lybsk, mens i hvor meget og med mærkelige Ord Smedekonen blev »giædet«, tilmodet og tiltalet for hans Sygdoms Skyld, saa havde hun dog ikke vild svare til saadan Tiltale, mens altid vendt anden Snak ind, som ej kom ved Tiltalen, mens Jens Jørgensen han kunde fornemme, medens Smedekonen var der, at det straks mærkeligen lettedes med Svagheden, saa og at han kunde føle noget til sine Fødder igen, i hvilke han i langsommelig Tid ingen Følelse havde haft.

Dette forbemeldte anlangende Jens Jørgensen i Dunkær haver jeg hørt nogle Gange fortælles udi Skræderens Hus foruden den Midfastesøndag, og siden at Jens Jørgensen Dagen næst efter har det selv fortættet, haver Oluf Pedersen Smed i Dunkær det og for mig fortættet, som skal have hørt det af Jørgen Clausen, som er Jens Jørgensens Fader. Den hæderlige Mand Hr. Peder Nielsen Sølle, Sognepræst i Ærøskøbing, har og sagt til

mig derom, som og af Jørgen Claussen skal have hørt det. Item Christian Thortzen, der tjener til Jens Jørgensens, har og fortalt det, og det med mere Omstændigheder. Muligt er det de andre Godtfolk i Dunkær ogsaa vitterligt.

Denne Attest vil jeg videre tilstaa, naar Behov gøres.

Rise Præstegaard den 31. (Juli) 1683.

Dominicus Brandt,
m. m.◀

Paa det følgende Graasten Landsting den 7. August fremlagdes yderligere et skriftligt Vidnesbyrd af en Mand og tre Kvinder om, hvad der havde tildraget sig ved Rasmus Hansens Sygeleje i Rise for tre Aar siden. Med Originalens Retsskrivning lyder det saaledes:

»Der Rasmus Hansen i Rise laa paa sin Sotteseng og var betient med dend Hellige Nadvere og laa smuckt stille og skickelig og haaffde Gud for Øyene med christelige Bønner og Hiertens Andacht, da ongefehr en Dags Tid dereffter kom Johan Smeds Kone uformutlig stiltiendes ind til os og gick fluchs og fyrig til Sengen og tog Liuset aff Peder Thomsens Hustrues Hand, som sad ved Sengen, og vierede eller liuste offuer Rasmus Hansen, treen saa tilbage og gick straxs stiltiendes ud igien. Da sagde Rasmus Hansens Hustru til sin Moder: Hvi fick I hende Liuset? Da svarede hendes Moder hende: Hun tog det sielv aff min Haand, jeg fornam intet til hende, før end hun tog det.

Siden straxs dereffter samme Stund miste Rasmus Hansen sin Fornufft og Forstand og taledes urimelige Ord og Tid effter anden bleff anfeget med Frygt og Redsel og stor Skelvelse og Bevelse og taledes det, Ynck vaar at høre paa, som Hr. Dominicus Brandt hans Sielesørger og andre got Folck hørde paa. Siden effter vores ydmygelige Bøn og Suck sampt Graad og Knæfald gaff Vor Herre ham Troens rette Forstand igien i nogle Dage, før end han døde.◀

I et langt tysk Bønsskrift til Hertugen søgte Smeden at redde sin Kone, men det hjalp ikke, ogsaa her afgjorde Landsfaderen selv Sagen. Paa Grund af sit daarlige Rygte, og fordi hun mod Guds Bud havde bedt mod sin Næste og udtrykkelig tilstaaet, at de, mod hvem hun bad, ikke skulde opnaa nogen Velsignelse og Velstand, samt fordi hun under overtroiske Ceremonier havde belyst et dødssygt Menneske, skulde Smedekonen inden 14 Dage

frivilligt forlade Landet, mens hendes Mand maatte blive indtil Paaske. Selv om det var smaat med Frivilligheden i dette Tilfælde, nævnes dog ikke her Skarpretteren som staaende truende i Baggrunden, saa denne Dom er for saa vidt mildere end den over Signe-Trolden. At det ogsaa kom til at gaa ud over Smeden, skyldes vel, at han maatte være at anse som sin Kones Medvider, idet han, da der begyndte at blive Røre om hendes mistænkelige Gerninger, havde udtalt, at der jo sjældent gik Røg af en Brand, uden der var Ild i den.¹⁾

FOLKEMINDER FRA KERTEMINDEEGNEN

AARETS FESTER

VED LÆRER PETER R. OLSEN

DAGLIGLIV maa veksle med Feststunder, om ikke Tilværelsen skal blive altfor graaladen. Det sandede man ogsaa i hennearne Dage paa Kertemindeegnen.

I Viby holdt Byens unge Juleleg hver Søndag Aften mellem Jul og Fastelavn. Det begyndte med, at Karlene samledes en Aften mellem Jul og Nytaar. Her lagde de Planen for det Aars Julelege. Ved Lodkastning blev nogle af dem inddelt i Grupper paa to og to. De to først udpegede skulde bestille Julestue hos en af Byens Gaardmænd og hyde til Gilde til første Søndag. Paa tilsvarende Maade maatte Nummer tre og fire fortsætte til den følgende Søndag osv. Ingen af Mændene sagde nej, naar de unge kom og bad om Lov til at holde Julestue i hans Gaard.

Til Julelegene samledes Ungdommen i Mørkningen, og de holdt ud til næste Dags Morgen. Af Gaardens Folk blev de opvartet med Smørrebrød og Øl. Der dansedes Vals, »Skotsk op og ned«, »Reinlænder« o. m. fl.

Kom der til Byen en fremmed, som gerne vilde være med ved Legen, maatte han give en Flaske Brændevin og fik saa Lov at tage Del.

Fastelavns Mandag slog Karlene »Katten af Tønden«. Byens Bødker lavede hvert Aar en ny Tønde til dette Brug. Den blev hængt op i et Reb, der var udspændt tværs over Gaden. Med-

¹⁾ Sagen findes i Ærø Amtstues Arkiv: Dokumenter vedr. Ærøskøbing og Graasten Amt fra det Lyksborgske Hertugarkiv. N. 32.

deleren husker, at der blev sat en virkelig Kat i den. Senere hen brugte man som »Kat« en Stærtue (Tue af Star). Hver af Karlene havde en Hest at ride paa; den bar Dækken, men maatte ikke være udstyret med Sadel. I Haanden holdt Karlen en lille Kølle, noget lignende en Tøjrekølle, men mindre. Skaf-tets Længde var om ved en Alen.

Naar Legen begyndte, red Deltagerne een efter een i fuld Galop frem mod Tønden. Idet de var under den, slog de af al Kraft Køllen mod dens Bund, som det gjaldt om at slaa ind. Var Hesten ikke i Galop, gjaldt Slaget ikke.

Det kunde ofte vare længe, inden Bunden blev slaaet i Stykker; thi den var fastgjort meget omhyggeligt.

Den Karl, som Katten sprang ud efter, blev »Kattekonge« og skulde byde til Gilde om Aftenen.

Mændene var samlet og saa til, mens Legen gik for sig. Naar Katten sprang ud, raabte alle Hurra.

Efter at Katten var slaaet af Tønden, red alle Karlene Fastelavn i Byen. Først blev de smykket ud, en som Konge, en som General, en som gammel Mand, en som gammel Kone, en som Bajads osv. Kongen og Generalen red foran, de andre fulgte efter to og to. Naar de kom ind i en Gaard, red de først Gaardspladsen rundt en Gang; derpaa troppede de op foran Stuehuset i en lang Række. Saa kom Manden ud med Brændevinsflasken og Konen med Æbleskiver, og »Kongen« bød Gaardens Piger til Fastelavnsgilde. Det holdtes hos Oldermænden.

Ud paa Aftenen fik Karlene Punch, og »Fruentimmerne« fik gammel Mjød.

Næste Dag gik Karlene rundt i Gaardene og tiggede Æg og Flæsk til »Æggekagen«. Bagefter samledes de hos Oldermænden, og her blev der bagt Æggekage til dem af det indsamlede Forraad. Desuden gjorde de sig til gode med de Drikkevarer, som var blevet tilovers fra Fastelavnsgildet.

Det faldt senere bort at slaa Katten af Tønde, og i Stedet legede man saa »at stikke i Ring«. En Ring, omtrent et Kvarter i Tværmaal, blev ved en Fjeder hængt op i en Snor, som var udspændt over Gaden. Hver Rytter havde i Haanden et lille Træspyd, kun lidt over et Kvarter i Længden. Det gjaldt nu om, mens Hesten galoperede frem, at tage Ringen paa Spydet. Den, som først naaede at tage Ringen det Antal Gange, der var aftalt, blev »Ringkonge«.

Otte Dage efter Fastelavn gjorde Pigerne Gilde for Karlene; Pigeilde kaldtes det. De opvartede med Kage, Klejner, Vafler, Kaffe og Punch. Ved denne Løjlighed bød Pigerne op til Dans.

Ogsaa Børnene havde Fastelavnsløjer for. Med tilbundne Øjne slog de til Potte, eller de legede »at samle Æg ind«. En Del Æg blev lagt i en lang Række med visse Mellemrum. En af Drengene skulde løbe og samle dem »til Bo«, saaledes at han kun hentede eet ad Gangen. Samtidig skulde en anden løbe et aftalt Stykke Vej. Den, som først blev færdig, fik en udsat Præmie.

Senere paa Dagen smykkede Drengene sig ud og gik Byen rundt; de besøgte baade Husmænd og Gaardmænd. Forrest gik en med en Sparebøsse, som man samlede Penge i, og Generalen, som bar Sabel ved Siden. Efter dem fulgte to, som bar Fanen. Generalen bød Smaapigerne til Gilde om Aftenen. Det holdtes ikke hos Oldermænden, men et andet Sted i Byen. Børnene blev opvartet med Mjød.

Smaapigerne gjorde senere et lignende Gilde for Drengene.

Ringridning og Fastelavnsgilder faldt bort i 1870erne.

Sct. Hans Aften forlystede man sig omkring ved Blussene, som der var mange af dengang. Der blev ikke danset; men ellers var der Løjer nok, dog uden nogen bestemt Plan.

I Løbet af Sommeren og Efteraaret holdtes flere Gilder, »som Mændene kostede«.

Vibyerne og Maalerne var Fæstere under Hovedgaarden Hverringe. Efter at de om Foraaret havde kørt Herskabets Gødning ud paa Hovmarken (Vibyerne kørte en Trediedel, Maalerne en Trediedel og Herskabet selv en Trediedel), holdtes »Møggilde« hos »Aldermænden« (Oldermænden), som skulde tage mod alle Gilder det Aar.

Siden holdt man »Tørvegilde«, naar Bymændene havde skaa-ret Tørv, »Slaagilde«, naar Græsset var slaæet, og »Høstgilde«, naar der var indavlet. Høstgildet holdtes Mikkelsdag. Da blev ogsaa Bylavets Regnskab opgjort; alle Gilderne blev betalt, og endelig blev »Hornet byttet«, d. v. s. der blev skiftet Oldermænd.

De ældres Gilder begyndte med Maaltid. Man fik Smørrebrød med Snapse og Øl. Derefter dansedes der til henimod Dag. I Dansen deltog ogsaa de unge. Alle Udgifterne ved disse Gilder blev betalt af Bylavet.

Flere planmæssige Gilder holdtes ikke før efter Jul. Men

uden for Regelen holdt undertiden Husmændene et »Spillegilde«. Ved et saadant kastedes der Terning om en Kage. Der blev sat en Sibøtte paa Bordet, og i den lagdes Terningerne. Spillet varede ved til henimod Dagningen, og den, der i Nattens Løb naaede højest Antal Øjne, fik Kagen. Den deltes dog sluttelig mellem alle Deltagerne.

Meddelt af fhv. Gmd. Frederik Nielsen, St. Viby, født 1833.

Bryllupsgæsterne kommer.

VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENING 1933—34

AF OLAF SKOV.

ARETS store Begivenhed paa Vestfyns Hjemstavnsgaard var det i forrige Aarsberetning bebudede »gammeldags Bryllup«, som fandt Sted den 9. Juli i Fjor. »Gæsternes« Antal var stort — op mod to Tusinde —, og Festen blev en virkelig Oplevelse for dem. Man undredes over, at det var lykkedes at faa saa meget gammelt frem, at Brudetoget, der talte 14 fuldt læsede Stadsvoogne med 12 Forridere i Spidsen, var nær det fuldkomne. De gamle Dragter var betagende smukke og blev højlydt beundrede, mens Brudefølget steg af Vognene under den oplivende Hornmusik. Bibliotekskonsulent Jørgen Banke holdt en glimrende Skaffertale paa godt Vestfynsk, satte Folk paa Plads og fortalte senere om gamle Bryllupsskikke. Da Brudevælsen var traadt, tog mange af Gæsterne Del i Dansen efter de gamle Melodier.

Af de værdifulde Ting, som Hjemstavnskaarden har modtaget i Aarets Løb, kan kun enkelte nævnes her. Fra den desværre nu nedbrudte Væbnergaard i Dalby har vi faaet et halvandet Hundrede Aar gammelt, kønt Skab, som har faaet en udmærket Plads i Storstuen. I Mellemstuen er kommet et sjældent Elmetræs Skatol, et ovalt Søjlebord, der svarer godt til Landmaallergaardens gamle Sofa, samt 3 Stole. — Bogsamlingen er blevet betydelig forøget. Konsulent Gerhard Nielsen, Herrested, har skænket en Samling Bøger. Fru Johanne Hansen, Kolding, har sendt en fint indbundet Andagtsbog m. m., og andre har foræret os enkelte Bøger.

Brudfolkene.

Fra Myllerup Skovgaard har vi modtaget en gammel Dørhammer, og Postbud Ploug, Trunderup, har forsynet Huggehuset med Drejelad m. m.

»Jomfru Hannibal«.

Paa vor Ønskeseddel har vi bl. a. et mindre, lyst, poleret Bord — gerne et Sybord — samt et Skab el. lignende til Mellemstuen og et Hængeskab til Dagligstuen samt gamle Klædningsstykker.

Hjemstavnskaardens Opsynsmand har nu faaet Bevilling til at servere, men det har vist sig, at der i daarligt Vejr savnes et Lokale. Styrelsen overvejer, hvor der bedst kan indrettes et saadant. Det vil ventelig komme i en nær Fremtid.

Fællesmødet 1934 afholdtes den 31. Maj. Efter at Formanden havde omtalt de vigtigste Ting, der har været fremme indenfor Foreningen i det forløbne Aar,

aflagde Kassereren Regnskabet, som enstemmig godkendtes. — To af de afgaaede Styrelsesmedlemmer frabad sig Genvalg, og i deres Sted valgtes Frk. Julie Durck, Køng, og Lærer E. Meldgaard, Søllested. Til Forretningsudvalg har Styrelsen udpeget: Olaf Skov, Formand, Chr. Hansen, Næstformand, Marinus Jensen, Kasserer, Olaf Andersen, Skriftefører, og Fru Storch.

Klicheerne til nærv. Beretning er laant fra Køng Højskoles Aarsskrift 1933.

GAMLE SANDSAGER

DEN KØNNE SOM VEJRPROFET

En smuk Sommerdag gik jeg forbi et lille Indelukke, hvor der plejede at gaa nogle Kalve. Den Dag var der nu ingen; men derimod saa jeg til min Forundring en Masse af »de kønne«; de hoppede og sprang, som om de legede Tagfat med hinanden. Lidt efter kom jeg forbi en Bondegård, hvor Konen og en Pige var i Færd med at hænge Vasketøj op paa Snore. Da jeg fortalte Konen, hvad jeg havde set, sagde hun ængsteligt til Pigen: »Vi maa hurtigt se at faa Tøjet ned igen, for vi kan vente et skrækkeligt Uvejr.« Jeg mente, at det var Overtro; men det viste sig, at Forudsigelsen slog til. Ved 1-Tiden blev det et frygteligt Uvejr med Storm, Regn og Torden.

H. C. Lund, De gamles By, København.

HEKSEN I KATTESKIKKELSE PAA LYØ

En Kvinde paa Lyø var en Heks, og om Natten strejfede hun om paa Øen i Skikkelse af en Kat og forskrækkede Folk. En Gaardmand, som boede ved Siden af Kirkegaarden, gik en Nat ind over denne. Da saa han Gespenstet sidde og stirre paa ham, og han fik da Held til at drive Katten et ordentligt Slag med sin Stok. I flere Dage derefter laa Kællingen med brækkede Ribben.

R. Askholm, Lyø.

SPANIOLERNE OG TORDENSKRÆPPEN

Den store Tordenskræppe blev indført af Spaniolerne. Den har været her ved Gaarden hidindtil. Min Faders Moder, som var her paa Gaarden dengang, har fortalt, at Planterne var til Føde for nogle Orme, som Spaniolerne spiste¹⁾.

Iver Mathiasen, Mosegaard, Aarslev.

¹⁾ Forfatterinde Frk. Christine Reimer, der har modtaget Meddelelsen og sendt den til FHj., tilføjer: »Det har nok været Snegle«.

H. C. F.

En udmærket Gavebog er Hjemstavnsbogen

F Y N

af Olaf Andersen og N. M. Elling.

Af Pressens Udtalelser:

Den første i sin Slags, et Mønster paa alle gode Hjemstavnsbøger, der vil dukke op i Fremtiden. (Folkeskolen.)

Skrevet i et smukt og klart Sprog og prydet med 127 dejlige og veludførte Billeder. *Den egner sig ypperligt som Gavebog.* (Dansk Ungdom.)

Mange af dens Afsnit er rene Perler i Retning af Fortællekunst. (Fyns Tidende.)

Enhver, der tænker paa at gæste Fyn, bør købe og studere denne Bog. (Vort Landbrug.)

Kommission: Andelsbogtrykkeriet i Odense.

Faas i enhver Boghandel. — Pris 5 Kr.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — Fynsk Hjemstavns Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Eskildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen. Program sendes. Jens Futtrup.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»Man kan kun hilse denne fornyede — og udvidede — Offentliggørelse med Glæde; thi nu er det muligt for særlig — ikke mindst botanisk — interesserede, der ikke ønsker at købe hele Tidsskriftet 1929—32, at erhverve sig den kønt illustrerede og vel indrettede Haandbog, der giver adskilligt flere Oplysninger, end man af Titlen skulde vente, om den skønne Ø med »Æblegaard og Humlehave«. Man faar i Værket Besked om alle Slags Planter, der kendes fra det betræffende Landomraade, indenfor Rækken: *A a k a n d e — Æ r t*. Det er især ud fra sproglige, folkloristiske og kulturhistoriske Synspunkter, de enkelte Planteartikler er affattede. Derfor har Bogen da ogsaa Bud til videre Kredse end Naturhistorikere.«

August F. Schmidt i »Folkeskolen«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

FINDES FYNSK HJEMSTAVN

I DERES SOGNEBOGSAMLING?

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,

Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men Hæfterne for Febr., Oktbr. og Novbr.
1931 samt Febr., Maj og Juni 1932 kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

DET 12. DANSKE HJEMSTAVNSSTÆVNE AFHOLDES PAA ASKOV HØJSKOLE

I DAGENE 31. JULI—6. AUGUST 1934

med Kongeaaalens og Kongeaaegnens Geologi og Historie som Ho-
vedemne. — Udflugter bl. a. til Egnens Runesten og Herregaarde, til
Kongeaaalens, til Ribe og Havgigtet, til Gram (Slottet og den tertiære
Lergrav).

Program faas tilsendt fra *Søren Alkær sig*, Esmark, Vejen.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: J. C. Juel: Stubmøllen ved faaborg, senere paa Færø og Lyø. — I. P. Pedersen: lidt om
Dreslette Bylav. — H. C. Frydendahl: hørorme paa fyn. — Gamle Sandsager.

8. hæfte.

August 1934.

7. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Følgende gamle Hæfter af FHj. købes tilbage:

Febr., April, Maj, Juni, Oktbr., Novbr. og Decbr. 1931; Jan., Marts, Maj, Juni, Juli, Oktbr. og Novbr. 1932; April 1933.

De Holdere, der kunde tænke sig at sælge disse Hæfter eller nogle af dem for 50 Øre (Febr. 1931 for 1 Kr.) pr. Stk., bedes sende dem til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan der sendes 1 Hæfte for 5 Øre, 2—5 Hæfter for 10 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

NYE BØGER OG HÆFTER

Chr. M. K. Petersen: Odense Bys offentlige Samlinger 1. April 1933—31. Marts 1934.

August F. Schmidt: J. F. Kinch og hans Arbejder vedrørende Ribe By og Ribe Amt. Særtryk af Fra Ribe Amt.

Fjerde Juli Festerne i Danmark samt Brobygning mellem Danmark og Amerika gennem fem og tyve Aar.

Budkavlen. 1934, Nr. 2 (Kulturhistoria och folklivsforskning. Festskrift tillägnad Gabriel Nikander ²¹/₆ 1934).

Danske Folkemaal. 1934, Hæfte 1—2, 3—4.

Folkminnen och Folktankar. 1934, Häfte 2.

Fortid og Nutid. 10. Bind, 3. Hæfte.

Hjemstavnsliv. 1934, Nr. 2.

Langelænderen. Nr. 81.

Nordiska Museets och Skansens årsbok. 1934.

Sprog og Kultur. 3. Bind, 1.—2. Hæfte.

Turisten. Maj—Juli 1934.

Ærøboen. Nr. 1—6.

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Faaborg omkring 1730.
Til højre ses Stubmøllen paa Stejlebjærg.
Efter Pontoppidans danske Atlas.

STUBMØLLEN VED FAABORG SENERE PAA ÆRØ OG LYØ

AF KÆMNER J. C. JUEL

I Fynsk Hjemstavn for Juli 1933 er i Olaf Andersens Artikel om Stubmøller paa Fyn ogsaa nævnt Stubmøllen paa Lyø, der tidligere har staaet paa Ærø og i Faaborg. Om denne Mølle noget omtumlede Tilværelse kan yderligere oplyses:

Biskop Jakob Madsen¹⁾ skriver den 3. Maj 1588 i sin Visitatsbog: »I Faaborg Sogen 2 Søer: Sundet Sø oc Byes Sø; 2 Møller: Bysø Mølle, 2 Querne, Langis Mølle, 2 Querne. 1 Weir Mølle.«

Om denne Vejrmølle har jeg ikke kunnet finde nogen Oplysning.

»Langs Mølle«, eller maaske rettere »Laugs Mølle«, nævnes allerede 1402, idet Byen i dette Aar ved Gavebrev skænker Helligaandshuset (ikke at forveksle med Helligaandsklosteret, der først oprettedes 75 Aar senere, i Aaret 1477) et Møllested ved Byens Dam nord for Byen²⁾.

Bymøllen³⁾ nævnes i Aaret 1551, da »Jørgen Bulger, paa menige Borgeres Vegne, faar Brev, at de og deres Efterkommere maatte nyde og beholde en Hospitalets Mølle, beliggende straks uden for Faaborg, med Dam og Damsbund (den Frihed, Hospitalet har i Faaborg Sø med Fiskeri, allene undtagen), for aarlig Skyld og Landgilde, som er 11 Ørter Mel og 1 Td. Aal, som deraf haver ganget fra Arilds Tid og endnu deraf ganger; hvilket Brev Kongen her ved stadfæster.«

Helligaandsklosteret maa dog senere være kommen i Besiddelse af Møllen, og den er sammen med dette, der i 1530 var omdannet til en verdslig Stiftelse (Hospital), i 1540 lagt under Alm. Hospital i Odense⁴⁾.

I 1622 kommer Hvedholms Ejere i Besiddelse af begge Møllerne, idet Jørgen Brahe ved et Skøde, dat. 17/8 1622, af Forstanderen for Odense Hospital faar overdraget Bymøllen, Langsmølle og den halve Part af Sundet, som Faaborg Borgere hidtil har haft i Fæste; uanset det gamle Pergamentsbrev, som Faaborg Borgere havde paa Sundet, »at ingen havde nogen Ret til Sundet uden Kongen og det ganske Borgerskab i Faaborg«⁵⁾.

Endvidere blev der i Aaret 1625 d. 12/3 udstedt kgl. aabent Brev, at »Hans Foged«, »Borger i Faaborg«, maatte oprette en »Hestemølle« og indtil videre maatte »fri for hver Mands Tiltale, bruge den Mølle i sin Gaard i Faaborg og derpaa male for sig selv og andre«⁶⁾.

Denne Tilladelse har Herskabet paa Hvedholm nok følt sig brøsthøden over, for Aaret efter d. 14/6 1626 udsteder Christian 4. Bevilling, »at Hans Foged maa holde en Hestemølle i Faaborg; men at han skal svare 3½ Ørte Mel til den som bor i Vandmøllen til Hjælp til dennes Landgilde, for at Hestemøllen kan staa ved Magt.« I Byens Taxt for 1671 staar Fru Anna Gyldenstjerne, Rigsraad Jørgen Brahes Frue, nævnt som Ejer af Hestemøllen⁷⁾.

Paa disse Møller fik Indbyggerne i Faaborg deres Korn malet; men til Tider, navnlig om Sommeren, naar der kun var lidt Vand til Vandmøllen, kunde det knibe med at faa det malet, og de maatte undertiden til andre Møller, der laa længere fra Byen.

Efter Tilskyndelse fra Borgerne besluttede en driftig Faaborgdame, Karen Achtonia eller »Karen Borgmesters«,

som hun i Almindelighed blev kaldt, sig til at søge Kongen om Tilladelse til at bygge en Vejrmølle for at faa afhjulpen denne Mølletrang. Karen Borgmesters var en Præstedatter fra Nr. Broby, der i Aaret 1679 var bleven gift med Borgmester Jacob Jørgensen i Faaborg, og efter hans Død drev hun selv en stor Købmandshandel og havde Skibe i Søen m. v. *).

Hendes Andragende til Kongen lyder saaledes:

»Stormægtigste Konge
allernaadigste Herre!

Af Karen Achtonia afgangne Borgmester Jacob Jørgensens Enke i Faaborg andrages aller underdanigst at bemeldte Byes Borgere og Indvaanere formedels Mangel af Møller, maa lade deres Rug og Byg formale 2 a 3 Mil derfra, som er dem til stor Besværing og Bekostning, særdeles naar de, som i afvigte Aar, maatte blive befalet at gøre Leverance af Mehl til Eders Kongl. Mayest. Tjeneste. Og som de derfor af hende haver begjært, hun vilde lade opsætte en Vejrmølle straks uden for Byen, paa en belejlig Plads, hun der haver; saa anholder hun om allernaadigst Tilladelse der til.«

Denne Ansøgning fremsendes og anbefales af Etatsraad og Amtmand Rosenkrantz og hans Exelentce Stiftamtmand Lente, der anbefaler den til allernaadigst Bevilling, da de ikke kan se, nogen vil blive præjudiceret. — Herpaa kommer ^{15/9} 1717 følgende Resolution:

»Vi bevilger at Suplicanten maa vorde permiteret en Vejrmølle paa hendes egen Bekostning saa og paa hendes egen Plads for Byen at opbygge.
Friderich Rex* 9).

Den 16. Oktober 1717 følger Rentekammerets Brev til Enken Karen Achtonia:

»Det har behaget H. Mayst. at resolve og bevilge at hun paa egen Bekostning og paa hendes egen Plads for Faaborg By maa opbygge en Vejrmølle, hvilket hende herved forståndiges og at deraf er gaet Communication til Magistraten.«¹⁰⁾

Efter dette syntes jo Sagen om den nye Vejrmølle at være i den bedste Gænge; men saa begynder Herskabet paa Hvedholm at røre paa sig. I Aarene 1718 og 19 klager Hvedholms Ejer over den nye Vejrmølle og begjærer den nedlagt. Der føres en meget vidtløftig Proces, hvor alle Kunderne i Langs Mølle maa møde i Retten. Det lykkes ikke at faa Møllen forbudt; men Herskabet andrager om, at der da maa paalægges Møllen en aarlig Afgift til Godsets 3de Møller, Grubbe, Horne

og Langs Mølle, »saasom dem af den nye Mølle trækkes saa stor Næring fra o. s. v. Det anføres som passeret Byens Tingsvidne og endelige Dom, at Byen ej uden en Mindelighed af Hvedholms Ejere, maatte lade bygge nye Møller, da samme Bye og en Hestemølle oprettede, hvorved omenskønt i Mindelighed, een af vore Møller den 4de i Faaborg Bye, »Byens Mølle« kaldet, blev i Grund ødelagt og vil have til Følge at de andre tre Møller, hverken kan skyldes eller skatte mere¹¹⁾.«

Det fremgaar heraf, at »Bymøllen« allerede da er nedlagt.

Af de forskellige Skrivelser og Klager fra Hvedholm skal anføres:

»Stormægtigste Monarch,

Allernaadigste Arve Konge og Herre!

Vi fremsende her i dybeste Underdanighed vores forhvervede lovlige Tingsvidner og Synstagelse over vore Møller straks ved Faaborg beliggende til Bevis at være sandfærdigst alt hvis vi forhen udi vores aller underdanigste Supplique af 4te Marti sidste, deres Mayst. har refereret; hvoraf sees hvor højlig vi ere fornærmede ved Hr. Stiftamtmanden og Amtmandens Beretning. Som de vel ej gerne skal vilde fravige deres engang for vores Contrapart gjorde farvorable Erklæring, skønt den grunder sig paa vrang Beretning; hvilket vi aller underdanigst vil have ombedet, ikke maa komme os til Skade og Ruin, men os allernaadigst tillades igen at kassere den Vejrmølle som sig saaledes har indsneget og ved sin hastig Maaling kunde trække alle de andre Møllers Næring til sig, som de skatter og skylder af. Da denne Vejrmølle intet skatter eller Dr. Mayst. ringeste profiterer, men snart i Grund ødelægger vore gamle Skatte- og Landgilde Møller; hvilket vi udi dybeste Underdanighed forhaaber D. M. allernaadigst ikke tillader, men befaler at lade det blive ved den Maaling de af Faaborg udi saa mange Hundrede Aar haver hjulpet sig med. Hvilket de i Dr. May. Sl. Hr. Fader højlig i Hukommelse Kong Christian den Fumbte hans Tid, har villet haft og da blev afslaaet deres Begæring, som have Mølle ville oprettet, da han blev rettelig berettet, at saamange Skatte Vand-Møller laa saa nær omkring. Vi vil i dybeste Underdanighed her over tilbøde os Eders Kgl. Mayst. allernaadigste Resolution og til Døden lover og forbliver

Eders Kongl. Mayestæts
 aller underdanigste og Arvepligtskyldige
 Tjener og Tjenerinde.

Hvedholm d. 13 Juli 1718.«

(Underskrift mangler, men er . . .¹²⁾ Sl. Jørgen Brahes, A. H. Thott og hendes Mands Broder, Kaptajn Henrik Brahe til Engelsholm.)

Foruden de forskellige Skrivelser til Kongen er der ogsaa et ret langt Brev til de »Højvelbaarne, Hoyædle og velbyrdige

Herrer, Hans Kongl. Mayst. Deputerede over Financerne og udi Cammer-Collegia. Svaret paa disse Breve kender jeg ikke; men Møllen var en Kendsgerning og kom, i Modsætning til Hestemøllen, ikke til at svare Afgift til de omkringliggende Møller.

I 1738 giver Karen Achtonia Skøde paa Møllen til sin kære Svigersøn, Kgl. Mayst. Birkedommer til Holstenshus Birk, samt By- og Raadstueskriver i Faaborg, Knud Sørensen Ballow og Arvinger. Møllen nævnes her som nyopført 1717 og liggende norden for Byen paa det saakaldte »Steileberg« (se Billedet S. 113). Købesummen er 350 Rd.¹³⁾

I 1762 tilskødes Møllen af Knud Ballows Efterleverske, Birgitte Cathrine Jacobs Datter, til Vejrmøller Hans Hansen. Købesummen er nu 800 Rbd. Dansk Courant, og Ejeren skal svare til Byen af Stedet, Møllen staar paa, 15 Mk. 4 Sk. Dansk.¹⁴⁾

I 1767 maa Maren Axels Datter, afgangne Hans Hansen Vejrmøllers Enke, der efter Mandens Død havde overtaget Møllen, gaa fra den, fordi hun ikke kunde betale Renter og svare Afgifter. Hun havde den ulykkelige Skæbne, at »en Person jeg var offentlig forlovet med og som der i Tiden skulde være min Ægtefælle og min Hjælper i min lovlige Næring, var uden Aarsag og stiltiende bortgaaet og forladt mig og jeg ved hverken han er levende eller død.«¹⁵⁾

Møllen overtages nu af Borger og Købmand i Faaborg Sr Povl Jacobsen for 600 Rd. Allerede ¹⁴/₁₂ 1769 sælger Povl Jacobsen Møllen med Inventar, Hus og Have samt Møllebanken, som Møllen staar paa, for 1500 Rd. til Velagtbare Hans Hansen fra Coppel i Holsten. Allerede den 11. Juni 1774 afhænder han Møllen til Rs. Hansen i Langs Mølle.¹⁶⁾

I 1785 blev Møllen ved Auktion efter Hans Hansens Stervbo overtaget af »Velagtede Hans Pedersen fra Egnborg«, der var højstbydende med 1500 Rd. Ved Bekendtgørelsen opgives, at Møllen har »en Rug Qværn, tvende Grubbe Qværne og en Grynqværn; til Rugqværnen er 2de Steen, til hver af Grubberne een og til Grynqværnen 2. Rundt omkring Møllen ligger en indpælet Plads, der ligeledes er Ejendom, og tæt ved et Hus paa 7 Fag til Gaden eller Alvejen med indhegnet Grund og Have.«

Endelig 1785 afhænder Hans Pedersen Møllen til Velædle Hr. Jørgen Ploug, Borger og Købmand i Faaborg. Købesummen er nu 1400 Rd.¹⁷⁾

I Aaret 1790 eller lidt tidligere besluttede Købmand Jørgen Ploug at bygge sig en hollandsk Vindmølle*) og solgte derfor Stubmøllen til Møller Nissen, Vester Mølle paa Ærø, og dens Saga i Faaborg var saaledes ude.

Paa Ærø stod Stubmøllen til 1821, hvor Møller Christian Nissen solgte de to Trediedele af Møllen til Sognefoged An-

Stubmøllen paa Lyø.
Tegning af Frode Lund efter gl. Fotografi.

ders Andersen og Gaardmænd Mads Nielsen paa Lyø. Den ene Trediedel beholdt han selv. Møllen blev flyttet til Lyø; men forinden maatte der naturligvis Ansøgning saavel til Kongen som til Godsejeren. Der blev oprettet en Købekontrakt, der er dateret Ærø og Lyø den 28. Marts 1821.¹⁹⁾

Efter at Møllen var rejst, blev der oprettet en vidtløftig Interessentskabs Kontrakt i 10 store Artikler. I 9de Artikel nævnes, at hvis der opstaar Uenighed eller Misligholdelse, vil de anmode Præsten, Hr. Fangel, i Svanninge eller Stedets Præst om at mægle Forlig.²⁰⁾

*) Da Jørgen Ploug skulde opføre sin hollandske Vindmølle, den nuværende »Vester Mølle« i Faaborg, havde han ligeledes Proces med Herskabet paa Hvedholm.¹⁸⁾

Fra Byfogeden i Faaborg foreligger følgende »kongelige Bevilling til Opførelse af Vindmøllen paa Lyø« :

Fra Amtmanden over Svendborg Amt har jeg under 16. ds. modtaget følgende Skrivelse:

Det Kongelige Rentekammer har under 13. ds. tilskrevet mig saaledes:

»Hans Kgl. Mayst. har under 27. Decbr. forrige Aar allernaadigst resolveret saaledes:

Vi tillade allernaadigst herved og ved den underskrevne Bevilling: at Sognefoged Anders Andersen og Gaardmand Mads Nielsen af Øen Lyø under Svendborg Amt maa derpaa Øen opføre en Vejrmølle med en Qværn af 7 Qvarter i Diameter til Meel og anden Grovmaling til Brug for bemeldte Øes Indvaanere allene, samt i fornævnte Mølle tillige indrette og bruge et Grubbeværk, imod efter 6 Maaneders Forløb fra Bevillingens Dato, at svare af Meel og Grynmalning en 20 Del og af Grubbeværket 10 Rbd. i aarlig Afgift til vor Kasse, samt iøvrigt under sædvanlige Vilkaar, hvoriblandt at Møllen ingen Tvangsgæster tillægges saa at det bliver enhver af Øens Beboere aldeles uformenet herefter, som hidtil, at lade male paa hvilken Mølle han finder for godt.

Bevilling af 27. Decb. 1820.«²¹⁾

Sognefoged Anders Andersen og Mads Nielsen paa Lyø ansøger ligeledes Herskabet paa Holstenshus om Tilladelse til at opføre Møllen og modtager følgende Svar:

»Da jeg efter Lyøbeboernes Ønske og Begjering i forestaaende Ansøgning og Forening har tilladt dem, at de, paa indbemeldte Betingelser og Conditioner maa anskaffe sig og opføre paa Lyø en Vejrmølle og de dertil have erholdt den udfordrede Kongelige allernaadigste Bevilling, saa bliver denne Convention og Forhandling for min Del og forsaavidt mig som Godsejer vedkommer herved approberet; Dog paa Vilkaar at i Fald der i Fremtiden mellem disse Øboere opkommer nogen Uenighed og Misforstaaelse angaaende denne Møllens Køb, Indretning og Bygning som og i Henseende til den oprettede Interessentskabs Contract med videre, det da bliver Beboernes egen Sag, at faa disse og øvrige af denne Forhandling muligen flydende Tvistigheder paa lovlig Maade afgjort.

Holstenshus d. 31. Juli 1821.

Holsten.«²²⁾

Den 20. Juli 1821 blev inden Faaborg Byting efter Begjering af Anders Andersen og Mads Nielsen samt Johan Seifert af Lyø udmeldt Tømrermester Niels Holst og Møller Niels Madsen paa Faaborg Vejrmølle til at foretage en lovlig Synsforretning over den af sidstnævnte paa Lyø opførte Vindmølle.

Den 30. Juli foretoges Synet paa Stubmøllen, og Synet fandt følgende at bemærke:

- a. Sigteværkets Indretning var paabegyndt men ikke fuldført -- samme vorder indrettet til at drives med Snor.
- b. Pandebjælken under Meelstenen befindes for klein, i hvis Sted en ny forsvarlig Egebiekke fornødent anskaffes.
- c. Knakkerne i Hattehjulet er for største Delen løse og tildels afbrudte, og det fornødiges at nye Knakker i det hele bliver indsat i dette Hjul.
- d. De 2de af Saalene er gamle og ubrugbare og i hvis Sted 2de nye fornødent anskaffes.

Iøvrigt skønner vi ikke rettere end at Møllen paa foranstaende nær, er i brugbar og hensigtssvarende Stand.

Iøvrigt bemærkede de, at Vejret den Dag var stille, saa Møllen ikke har kunnet sættes igang.²³⁾

Den omtumlede Mølle stod nu paa Lyø til 1876. De daværende Ejere, Gaardfæster Rasmus Madsen, Indsieder Mads Hansen og Sognefoged Anders Andersens Enke havde allerede af Kong Frederik den Syvende faaet Bevilling til at opføre en ny Vejrmølle.²⁴⁾

De forskellige gamle Dokumenter om Stubmøllen med videre er mig velvilligst udlånt af Møller N. Rasmussen, Vester Mølle, Faaborg, og af Møller R. M. Rasmussen paa Lyø, hos hvem foruden de gamle Skøder, Kontrakter o..s. v. endnu er opbevaret det Fotografi af Møllen, hvorefter Frode Lunds Tegning S. 118 er udført, samt en Kobberbøsse, som blev brugt paa Møllen til Male- og Byttepenge. Til denne aflasede Bøsse havde Præsten Nøglén, og han skulde være tilstede ved Delingen.

1) Mester Jakob Madsens Visitatsbog, udg. af A. Crone, 1853, S. 245.

2) Graabrødre Hospitals Arkiv, Landsarkivet, Odense. (Se ogsaa Arvefæstebrev paa Langsmølle ved Faaborg 1552. Org. paa Pergament i Hvedholms Arkiv. L. Ark. i Odense). 3) Graabrødre Hospitals Arkiv. (Dipl. v. Langebæk v. K. R.). Kancelliets Brevbøger. 4) R. 4. 153 jfr. Vedel Simonsen: Odense Byes Historie, 2 B. 2. H. S. 12. 5) Hvedholms Arkiv. 6) Kancelliets Brevbøger. 7) Faaborg Byes Taxt, L. Ark. i Odense. 8) Indberetning 1735. 9-18) Dokumenter fra »Vester Mølle«, Faaborg. 19-24) Dokumenter hos Møller R. M. Rasmussen, Lyø. Desuden Pontoppidans Atlas, J. R. Hübertz Beskrivelse af Ærø samt Oplysninger fra Møller Chr. Nissen, Vester Mølle, Ærø.

LIDT OM DRESLETTE BYLAV

AF LÆRER L. P. PEDERSEN, TORØHUSE

Dreslette By har som alle gamle Bondebyer haft sit Bylav, der i umindelige Tider var Byens Raad, der tog Bestemmelse om alle fælles Sager. Det hvilede paa det fra Fædrene nedarvede og havde stærke Traditioner.

Dreslette By har fra gammel Tid været delt i to Dele. Man kaldte Beboerne omkring Kirken og i den nordre højere liggende Del de ovenbys, og dem i den søndre lavere liggende Del de nedenbys. Den nedre Bydel har Form som en Rundby og kaldes fra gammel Tid »Skanballen«¹⁾. Omtrent midt imellem de to Bydele ligger Stævnen, hvor Bystævnet holdtes i gamle Dage. Det er en ret stor trekantet Plads, der begrænses af Byens offentlige Veje. Intet Træ og ingen Sten, tjenlig til Sæde for Bymændene, findes paa Stævnen nu; som Regel er den belagt med Skærver, da Sogneraadet benytter den til Anbringelse af Vejmateriale. Kun Navnet hænger endnu ved Stedet og minder om, at her har Samlingsstedet været.

Ingen nulevende kan huske, at Bystævnet har været holdt her, heller ikke ved man, hvornaar det holdtes her sidste Gang, men det har sikkert været holdt paa Stævnen til op mod Midten af forrige Aarhundrede.

Da Stævnen ophørte at være Samlingsstedet, samledes man hos Oldermændene, der førte Forsædet og ledede Forhandlingerne. Oldermændshvervet var enhver, som var optaget i Bymændenes Lav, og som ejede Gaard og Grund, forpligtet til at overtage. Alle skulde altsaa være Oldemand, men alle skulde ikke være det i lige lang Tid; der gjaldt den Forskel, at den Gaardmand, der ikke ejede over 4 Tdr. Hartkorn, kun skulde være Oldemand et halvt Aar ad Gangen, medens den, der ejede 4 Tdr. og derover, skulde være det et Aar ad Gangen.

Om noget Valg var der ikke Tale, idet det regelmæssige Skifte

¹⁾ Maaske har den nordre Bydel engang heddet Kirkeballen. Det er ret almindeligt i Sydfyn, Øerne syd for Fyn og i det østlige Sønderjylland samt Dele af Nørrejylland at inddele Landsbyernes Gaarde i »Baller«, der benævnes forskelligt, f. Eks. i Asperup By: Kirkeballe og Hindballe. Skanballen er vel snarest lig Skarnballen i nedsættende Betydning eller maaske sigtende til lavere Beliggenhed, mere fugtig, sumpet. (Iflg. Gunnar Knudsen, Stednavneudvalget).

fandt Sted 1. Maj og 1. November, saaledes at den nærmestboende stadig var Afløser.

De til Hørvet hørende Lister vedrørende Vejarbejde, Skatteopkrævning og Snekastning overbragtes til Afløseren, og han var dermed Oldermann i det næste Tidsrum.

Som nævnt havde Oldermannen de over Byægtekørselen af Sogneraadet affattede Lister. Han skulde lade »vaare til« (bekendtgøre)¹⁾ for Bymændene, naar de skulde møde og udføre det Vejarbejde, der var dem paalagt i Forhold til deres Hartkorn, Arbejdet med at udgrave, udbedre og istandsætte de til Byen hørende Veje. I Dreslette Sognearkiv findes en gammel Beregning over Dreslette og Skaarup Bylaugs Veje og Broer 1790, hvori det hedder, at Bymændene er pligtige at holde Broerne og Vejene, »hvilke er inddelte udi Mandsparter, udi god forsvarelig Stand, saa at de kan staae for et lovlig Syn«.

Under Begrebet Byægtekørsel hørte ogsaa det at køre efter Jordemoder til fattige Barselkvinder.

Oldermannen var Snefoged og skulde som saadan sørge for, at der inden 1. December var opsat Snekostrer til alle de vejfarende i den kommende Vinters Snestorme, naar Vejene var ufremkommelige.

Han skulde »vaare til«, at Bymændene skulde møde med en Karl eller to fra hver Gaard, for at de tilføjede Veje og Kirkestien kunde blive øste (kastede). I Løbet af Dagen bød Oldermannen Snekostrerne ind til sig, hvor de beværtedes med varmt Øl.

Omvandrende Stoddere og Tiggere, som ofte var en Plage for Byerne, skulde Oldermannen tage sig af. Han skulde huse dem, hvis ingen andre vilde, og var de gamle, svage og daarligt til Bens, skulde han sende sin Karl, Dreng eller Pige ud i Byen for at tigge Mel og Gryn eller andre Fødemidler til dem, ligesom han ogsaa skulde befordre dem til næste By; dette kaldtes at køre Stodderægt, Krøblingeægt eller at køre Stoddere af By²⁾. Engang omkring Aar 1800 skete det, at et Stodderpar, Mand og Kvinde, kom til Gaarden Mtr. Nr. 8 i Dreslette og skulde overnatte hos den derboende Gaardmand, der var Oldermann. De fik saa anvist Plads i en af Laderne, og man gik til Ro. Men om Natten fødte Kvinden et Barn. Dog næste Morgen stod hun op, tog sit Barn og fulgte Manden videre paa hans

1) Jvf. FHj. VI 63. 2) Jvf. FHj. V 26 f.

Færd fra By til By. Barnet, en Dreng, kom siden paa Sognet. Han blev Stodderkonge og skulde som saadan holde Stodderne borte fra Byens Omraade, men han var vist ikke helt fri for af og til at ville alliere sig med dem og deltage i deres Orgier. Han boede i mange Aar i Hospitalet, en stor trefløjet Bygning, der laa lige overfor Stævnen og beboedes væsentligst af Fattiglemmer; men ogsaa andre kunde leje sig ind der¹⁾.

Den aarlige Tjærebytning fandt Sted ved Midsommertid og foretoges hos Oldermændene. Denne kørte en Dag til Assens og købte en Tønde Tjære hos sin Købmand, der gav ham en Kardus Tobak og et Stykke Kridt oven i Handelen. Naar Assenssturen var vel overstaet, lod Oldermændene »vaare til«, at Bymændene skulde komme og bytte Tjære. Paa den fastsatte Dag mødte ogsaa Bymændene samt Byens Smed med deres Tjærekander, og Bytningen begyndte. En af Mændene holdt Tolden (Tappen), to holdt skiftevis en Potte under Hullet og en førte Regnskabet ved Hjælp af Kridtet; med dette skrev han Mændenes Navne og med Streger angaves det, hvor mange Kander hver havde faaet. Smeden fik sin Tjære frit, fordi han uden Vederlag sved Hamler og Træsko og brændte Økser for Folk²⁾.

Oldermændene beholdt den tomme Tjæretønde som Vederlag for sin Ulejlighed. Man var bagefter inde hos Oldermændene, hvor man beværtedes med en Bitte Brød og en Taar Punch, men derfor betaltes som Regel 5 Skilling. Tjærebytningen fandt Sted sidste Gang 1876

¹⁾ Hospitalet var ifølge Provst Seidelins Manuskript over Dreslette Sogn 1831 oprindeligt et fæsteledigt Hus under Frederiksgave Gods, som Agent Ryberg til Frederiksgave 1805 overlod til Fattigvæsenets Brug. Provsten fortæller 1831, at det »bequemmeligen huser 3de fattige Familier og 2 Inderster, som qva Hospitalets Lemmer ingen videre Emolumenter have end fri Husleje og hver en lille Anpart i Haugen«. Hospitalet brændte 1880 og er ikke siden genopført.

²⁾ Træskoene lavedes i Hjemmene. Træskomanden kom en Gang om Aaret og om Morgenen tidlig med sine Redskaber — Navene i en Tværsæk paa Ryggen og Snitteskamlen paa Nakken — og indrettede sit midlertidige Værksted i Loen eller et andet velegnet Sted. Saa tog han Maal. De voksne skulde have to Par hver, Børnene kun et. Træskomanden kunde saaledes have Arbejde paa en Gaard i flere Dage. Naar han var færdig, bragtes Træskoene, som var Trætræsko, »Trætraisker«, helt af Træ med en Krampe over Vristen, til Smeden for at svides, saa blev de saa »kønt sorte«, og saa sparede man at tjære dem; af samme Grund bragte man ogsaa Hamler og Svingler til Smeden. Økserne dyppe- des i Tjære og bragtes derefter til Smeden, som brændte Tjæren af.

Det hændte undertiden, at brandlidte kom til Byen for at tigge »Brandsty« (Brandstøtte). Saadanne havde at henvende sig til Oldermændene, som saa lod »vaare til«, at Bymændene skulde samles for at behandle Sagen. Den 93-aarige fhv. Gaardejerske Karen Andersen, Saltofte, Kærum Sogn, har fortalt, at hun, der er barnefødt i Dreslette, af sin Fader, der var Oldermænd, engang blev sendt ud at »vaare til«, at Bymændene skulde samles i Anledning af, at der var ligget Brandsty, og at Mændene gav ondt af sig og sagde, at de brandlidte jo kunde have forsikret. Paa det Tidspunkt var Brandforsikring ved at være almindelig.

Byhorn, Byskrin eller Bysens Kæp kendes ikke fra Dreslette.

Det sidste Oldermændsskifte fandt Sted et af Aarene umiddelbart før sidste Aarhundredskifte. Anledningen skal være den, at den sidste Oldermænd, en ung Gaardmand, nægtede i sin Egenskab af Oldermænd at opkræve Kommuneskat. Sogneraadet fandt sig derved foranlediget til at ansætte en Skatteopkræver, og Oldermændsinstitutionen ophørte. — Den ny Tid med Andelsbevægelsen og den alle offentlige Sager omfattende kommunale Styrelse overflødiggjorde Oldermændene.

HÆRORME PAA FYN

AF H. C. FRYDENDAHL

EN Hærorm er som bekendt en baandformet Sammenhobning af Larver af visse Myggearter. Mest kendt som hærormdannende er vistnok Larverne af Hærmyg, ogsaa kaldet Soldaterbladmyg (*Sciara militaris*). Larverne opholder sig under almindelige Forhold enkeltvis mellem Løvet i Skovbunden, og saa længe dette er Tilfældet, faar de naturligvis gerne Lov til at leve ubemærket. Men det kan ske, at de samler sig i en hel Kolonne, der faar Form som et Baand, undertiden flere Decimeter bredt og flere Meter langt. Larverne holdes da tæt sammen-sluttede af et Slimlag, og hele Kolonnen, der kaldes en Hærorm, bevæger sig langsomt fremad. Denne Vandring skal især finde Sted i tørre Somre, og det menes, at Larverne paa denne Maade i Fællesskab opsøger et bedre Madsted. Under Vandringen bliver Hærormen dog stadig mindre, idet nogle af Larverne efterhaanden søger ned i Jorden for at forpuppe sig.

Medens Hærorme ofte er iagttaget i Sverige og Tyskland, var de endnu ret ukendte i Danmark indtil for faa Aar siden. Saa sent som i 1921 skriver Dr. phil. C. Wesenberg-Lund i Salmonsens Konversationsleksikon: »I Danmark vides de ikke at være sete« (paagældende Ark rentrykt ²³/7 1921). Men i Løbet af de senere Aar er der iagttaget Hærorme flere Steder i Landet. Ja, af Notitser af Kai L. Henriksen i Entomologiske Meddelelser Bd. XIV og XVI fremgaar det, at der kan skaffes mere eller mindre nøjagtige Oplysninger om danske Hærorme saa tidligt som 1877. Fra Fyn nævnes Vigerslev (1922?)¹⁾. Der skal her meddeles lidt om andre fynske Forekomster.

I 1931 iagttoges der en Del Hærorme ved Silkeborg. De blev beskrevet af Dr. phil. Esben-Petersen i Silkeborgbladene, hvorefter Fyns Tidende omtalte Fundene 7. Aug. s. A.

Allerede Dagen efter kunde Fyns Tidende oplyse, at der i 1930 ogsaa var set en Hærorm ved Ringe. Gdr. Chr. Hansen, Højagergaard, havde set den paa en Markvej ved en lille Skov paa sin Ejendom. Det var en Aften lige før Høst, og den følgende Aften fandt han igen Hærormen i Nabolaget. Dens Længde var 1½ m, dens største Bredde 15—20 cm.

Og 12. August s. A. meddelte Bladet, at Handelsgartner Hans Ejstrup, Ørbæk, havde oplyst, at allerede i Sommeren 1906 var en Hærorm blevet iagttaget i Sanderumgaard's Have-skov. Den var ca. 1 m lang, men ikke over 3 cm paa det bredeste Sted. Da man rodede i den med en Stok, kom en Del Larver bort fra de øvrige; men de dannede da en selvstændig Orm, der i Løbet af nogle Timer igen forenede sig med Hovedormen.

I indeværende Sommer er der atter set Hærorme paa Fyn. Da Husmand Jørgen Nielsen, Viet ved Krarup, 1. Juli kom kørende ad Vejen fra Langegyde gennem Dalgaard's Skov ind til sin Ejendom paa Viet, lagde han Mærke til noget i det ene Hjulspor. Han antog det for en Snøgeham, men efter nøjere Eftersyn var han klar over, at det var en Hærorm. Den var dog næsten bleven ødelagt af Vognens Hjul. To Dage efter viste der sig imidlertid atter Hærorme paa samme Sted. Jeg blev gjort opmærksom derpaa og kom til Stede. Der var den Gang Hær-

¹⁾ Her iflg. Flora og Fauna 1927, S. 17.

orme i begge Vejens Hjulspor. De var kommen inde fra Skovbunden ved Siden af Vejen og bevægede sig fremad i samme Retning. De syntes at have ondt ved at holde sammen, vistnok paa Grund af, at der i Hjulsporene var tørt Grus, Sten og Jordknolde. Den største havde været over en Meter lang, men var nu delt i to Dele. Den anden havde været noget kortere, men var ligeledes delt i to. Bredden vekslede noget, men oversteg ikke 5 cm. Dette skyldtes vel nok den snævre Plads i Hjulsporet. Larverne, der hver for sig var henved 2 cm lange, laa i flere Lag oven paa hverandre, men var ikke mere saa tæt sammensluttede, som de havde været om Morgenens. Jørgen Nielsens Hustru fortalte, at hun for 7—8 Aar siden havde set en Hærorm paa samme Sted. Dengang var hun dog ikke klar over, hvad det var. Det blev hun først ved at læse i Bladene om de foran omtalte Forekomster.

Der er altsaa set Hærorme paa Fyn i alt Fald saa tidligt som i 1906, og utænkeligt er det jo ikke, at de endnu tidligere er iagttaget her. Ja, et Oldtidsfund lader en svag, men ganske vist ogsaa kun svag Mulighed aaben for, at de var kendt her allerede i Folkevandringstiden. En kort Omtale af de Slutninger, der er draget ud fra dette Fund, skal derfor ikke udelades her.

I 1751—52 blev der i Kragehul Mose, Flømløse Sogn, fundet nogle Oldsager, deriblandt et i Ormeform tildannet Stykke Hjortetak, forsynet med Runeindskrift. Det var et Kvarter langt og en Tomme bredt. Det er forlængst forsvundet; men dette Fund er senere gentagne Gange sat i Forbindelse med et tilsvarende Fund i Skaane. Der blev der i 1840 i en Mose ved Herregaarden Lindholm fundet et lignende Stykke, der endnu opbevares i Lund. Fr. Orluf har gjort de to Fund til Genstand for en indgaaende Undersøgelse i Afhandlingen »Hærormene fra Lindholm og Kragehul«, Danske Studier, 1931. Lindholmstykket er efter hans Fremstilling en Mobiliseringsordre fra en Jarl til en Herredsforstander og angaar saavel Mandskab som Rekvisitioner til dets Forplejning. Ud fra Undersøgelser af Lindholmstykket og den foreliggende Beskrivelse af det forsvundne Kragehulstykke fremsætter Forf. følgende, der i denne Forbindelse har særlig Interesse:

»Det er øjensynlig det zoo-biologiske fænomen hærormen, der har leveret den af oldfolkets fortrolighed med dyrelivet udsprungne og kvikt opfattede idé til folkevandringstidens danske hærbud i orme-

form. Symbolet paa dyrs massevandringer til bedre egne blev det kunstneriske symbol paa menneskemassers vandringer i samme øjemed, illustrerende anledningen til forsvarsmagtens opbud.

Det er jo paa den maade rigtigt nok, at naar »hærormen« viste sig, var det krigsvarsel.

I selve den ved kunstnerisk tildannelse og tegning frembragte ormeform er altsaa en idé paaviselig, der støtter antagelsen af, at den skaanske orm af vildsvinetand og den fynske orm af hjortetak har haft i det væsentlige samme anvendelse som hærbud.« (D. St. 1931, 69).

Saaframt denne interessante, men vovede Slutning er rigtig, og saaframt den i Kragehul Mose fundne »Hærorm« virkelig er af fynsk Oprindelse, hvad der naturligvis aldrig kan bevises, er der Sandsynlighed for, at Hærormen har været kendt paa Fyn allerede i Folkevandringstiden.

GAMLE SANDSAGER

SAGN OM HUMLE KIRKE

Humle Kirke skulde efter gamle Sagn have staaet paa modsat Banke; men hvad der blev bygget om Dagen, rev Troidene ned om Natten og bar over, hvor den nu staar. Der maatte de jo saa bygge, og der blev den staaende.

Sagnet fortæller ogsaa, at den første Klokke fløj ud over den anden Banke og fløj i den Sø, der var den Gang, og den sang:

Sølv og Messing,
det gemte Herr Essing,
Tin og Bly
det støbtes deri.

Hanne Christoffersen, Humle.

SAGN OM SLAG VED AARSLEVGAARD

Sagnet siger, at der i gamle Dage har staaet et Slag i Aarslevgaardens yderste Mark, og det er for saa vidt blevet bekræftet, som der paa samme Sted blev fundet 3 Guldbarrer for 5—6 Aar siden (Værdi 3500 Kr.). Det var uden for Grænsen af Aarslev, men lige til Aarslevgaardens Mark (Lumby, N. Lyndelse Sogn). — En Kilometer inde paa den omskrevne Mark ligger en lille Høj, som maa være en Gravhøj. Den er kun 2—3 Alen høj; men der laa en større Sten ovenpaa, som

for en Del Aar siden blev sprængt, og deraf blev 4 Læs Sten.
Hullet blev dækket, og der pløjedes videre.

Iver Mathiasen, Mosegaard, Aarslev¹⁾.

TÆLLEREMSER

Følgende Tælleremser blev brugt i Odense i 1870erne. Mon ikke den første stammer fra de spanske Soldaters Ophold paa Fyn?

1.

One done trikonilie,
Misle masle bom basilie,
Bombaliē,
Bombaliā,
Saa kan du rone dunka dā.

Der blev lagt meget Eftertryk paa det sidste Bogstav i de 3 sidste Linier.

2.

Har du været i Dyrehaven,
Har du hørt den skjønnne Musik,
Har du faaet ondt i Maven
Af den stærke Thevandsdrik.
Tag, hvad du vil,
Tag Pandekage,
Tag, hvad du vil,
Tag Sukker til.
Du kan tro,
Det vil dig smage.
Det er bagt i Gaasefedt.

3.

Jeg gik mig over Holmensbro,
Der hørte jeg en Klokke slog.
Hvor mange Slag slog den?
Sig du mig det!
(Vedkommende svarer f. Eks. 4.)
En, to, tre, fire.
Du er ude som et lille grønt, spansk Es.

H. J. N.

¹⁾ Meddelt til Forfatterinde Frk. Christine Reimer, som har videre-
sendt Meddelelsen til FHj.

H. C. F.

Christine Reimer

Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde

I—V 20 Kr., smukt indb. med Skindryg 32 Kr.

»I de Udklip, der findes paa Omslaget, staar der gentange Gange, at man under Læsningen fyldes af Taknemmelighed mod Forfatterinden. Og dette er sandt. I et trofast Sind har hun opbevaret Minderne fra Barnedomsaarene, — og naar hun fortæller om de gamle Skikke og gengiver den specielt nordfynske Dialekt, har man stadig Indtryk af, at et Par kloge, vaagne og mildt forstaaende Øjne følger de Gamles Færd.« Folkelæsning.

»Det er en Bog for alle, der sætter Pris paa dansk Folkeliv og danske Folkeminder, men særlig maa Fynboerne have den Ærepligt over for Forfatterinden, at skaffe sig og gøre sig bekendt med hendes Bog, der fortjener den varmeste Anbefaling.« Karl Mortensen i Fyens Stiftstidende.

»Endvidere er »Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde« i bedste Forstand en Folkebog, som ikke burde savnes i nogen Bogsamling.« Kristeligt Dagblad.

»»Nordfynsk Bondeliv« er selvskrevet til Folke- og Sognebogsamlinger. Men enhver Lærer og Lærerinde bør eje disse Bøger, som man atter og atter kan tage frem af sin Boghylde og glædes og beriges ved.« Folkeskolen.

I Kommission hos

Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag - København.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,

og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»I detta arbete ges en möjligast fullständig förteckning över Fyens flora. Namnen på såväl vilda som odlade växter lämnas på danskt riksspråk, latin och fynsk dialekt. Vidare redogöres för den folkliga övertro, som knyter sig till vissa växter, växternas användning i folkmedicinen o. s. v. Där anledning ges, anföras också talesätt och folketymologier. Ett antal väl valda illustrationer ge det gedigna arbetet ökat värde.«

C. M. Bergstrand i »Folkminnen och Folktankar«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

FINDES FYNSK HJEMSTAVN

I DERES SOGNEBOGSAMLING?

Biblioteker og Bogsamlere

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,

Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men de Hæfter, der købes tilbage (se
Omslagets 2. Side), kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

DET 12. DANSKE HJEMSTAVNSSTÆVNE AFHOLDES PAA ASKOV HØJSKOLE

I DAGENE 31. JULI—6. AUGUST 1934

med Kongeaaadalens og Kongeaaegnens Geologi og Historie som Ho-
vedemne. — Udflugter bl. a. til Egnens Runesten og Herregaarde, til
Kongeaaadalen, til Ribe og Havdiget, til Gram (Slottet og den tertiære
Lergrav).

Program faas tilsendt fra *Søren Alkærsig*, Esmark, Vejen.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Hans H. Fussing: Grundtvig som „Sagfører“ paa Langeland. — H. C. Frydendahl: Eskel Sørensen paa Gelbjærg. — Peter K. Olsen: Folkeminder fra Kertemindeegnen. — Gamle Sandsager.

9. hæfte.

September 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Følgende gamle Hæfter af FHj. købes tilbage:

Febr., April, Maj, Juni, Oktbr., Novbr. og Decbr. 1931; Jan., Marts, Maj, Juni, Juli, Oktbr. og Novbr. 1932; April 1933.

De Holdere, der kunde tænke sig at sælge disse Hæfter eller nogle af dem for 50 Øre (Febr. 1931 for 1 Kr.) pr. Stk., bedes sende dem til Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe. (Som Tryksag kan der sendes 1 Hæfte for 5 Øre, 2—5 Hæfter for 10 Øre. Husk at skrive Afsenderens Adresse paa Konvolutten). Betalingen skal da omgaaende blive sendt.

Hæftet for Februar 1932 købes ikke tilbage mere.

NYE BØGER OG HÆFTER

H. K. Kristensen: Dige voldinger. Særtryk af Jyske Samlinger. 1933.

H. K. Kristensen: Den yngre Bronzealder. Særtryk af Fra Ribe Amt. 1933.

L. P. Lauritsen: Botaniske Kauserier XIX—XX. Særtryk af Flora og Fauna.

Danske Studier. 1934, 1.—2. Hæfte.

Gotländskt Arkiv VI.

Göinge Hembygdsförenings Årsbok. 1934.

Langelænderen Nr. 82.

Turisten. August 1934.

Til Frisen S. 129 i dette Hæfte er Billedet velvilligst udlaant fra Svendborg Amtsmuseum ved Museumsinspektør Ove Marcussen.

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Egeløkke paa Grundtvigs Huslærertid.
Efter Maleri af F. M. E. Fabritius de Tengnagel.

GRUNDTVIG SOM »SAGFØRER« PAA LANGELAND

AF ADJUNKT HANS H. FUSSING

TIL majdag 1806 fik kaptejn Leth paa Egeløkke paa Langeland en ny husholderske, jomfru Damsgaard, der var jyde, men om hvem ellers intet udover det følgende har kunnet oplyses. I de første par maaneder, hun var paa gaarden, blev der een gang malet korn derfra paa Svalebølle mølle, men derefter søgte kaptejnen en anden mølle med sit korn, og jomfru Damsgaard var da saa letsindig i overværelse av et par av folkene paa Egeløkke at sige, at det var, fordi den Svalebølle møller havde stjaalet av det korn, Leth havde sendt ham til formaling.

Møllen var forpagtet av Jørgen Kastrup, og da husholderskens beskyldning kom ham for øre, følte han sig naturligt nok krænket og skrev til Leth og bad om en forklaring. Kaptejnen svarede med et efter Kastrups udtalelser » . . . impertinent brev, som indeholder andre upassende ting . . .«, men som ikke kom ind paa sagens realiteter, og skønt Leth hidtil næsten intet havde ladet male hos ham udover lidt grutning til sine jagthunde, saa han sig nødsaget til at sagsøge jomfruen, da han » . . . med megen mishag har maattet erfare udsprede oven-

meldte løgnagtige og skammelige, ærenærgaaende beskyldning af ermeldte quindemenneske.« Kastrup mente med vidner at kunne bevise, at jomfru Damsgaard havde fremsat beskyldningen baade mod ham, der ikke daglig kom i møllen, og mod hans folk, men før det kom til proces, indkaldte han hende i overensstemmelse med den kongelige forordning av 10. juli 1795 for Langelands herreders forligskommission, der da bestod av pastor Brandt i Tryggelev og forpagter R. H. Langkilde paa Knepholm.

Forligsmødet, hvor Kastrups klage forelagdes, blev holdt i Rudekøbing d. 3. juli 1806, og Kastrup mødte personlig, mens jomfru Damsgaard lod sig repræsentere af »hr. Grundtvig fra Egelykke med behørig fuldmagt«, og der opnaedes intet forlig.

N. F. S. Grundtvig havde da i et aars tid været huslærer paa Egeløkke for kaptejn Leths søn Carl og var dels paa grund av sin heftige forelskelse i sin elevs mor fru Constance Leth, dels paa grund av den poetiske vækkelse, som læsningen av Oehlenschlägers »Poetiske Skrifter« netop i denne sommer havde foraarsaget, i stærk aandelig gæring, saa det er vanskeligt at forstille sig; hvad der kan have bevæget ham til at tage sig av den løsmundede husholderskes sag. Aabenbart med større iver end held søgte han dog at varetage hendes interesser, indtil sagen et halvt aars tid senere blev sluttet. Hverken Grundtvig eller hans mandant søgte at føre noget bevis for hendes beskyldnings rigtighed, og da intet av det fra anden side fremførte bestyrker den, og kaptejn Leth ikke vilde have noget med det at gøre, har det formodentlig kun været en noget forhastet slutning fra hendes side.

Grundtvigs kontrapart møller Kastrup synes at have været en rask og dygtig, men iøvrigt ikke tiltalende person. Ved oprettelsen av det langlandske landeværn i 1801 var han bl. a. sammen med den nedennævnte prokurator Mogenssen blevet udnævnt til lieutenant, medens Leth blev kaptejn, og under en kamp med nogle engelske orlogsmænd i 1808 udmærkede han sig saaledes, at general Ahlefeldt roste ham for konduite og bravur, og han fik ligeledes en kongelig paaskønnelse for sit forhold ved denne lejlighed. En tid lang var han forvalter paa Nedergaard og købte senere landejendommen Charlottenlund i Stoense sogn, hvor han døde som en velhavende ung-

karl 1841, da han var 75 aar gammel. G. F. A. Graae, der fra 1817 blev opdraget paa Egeløkke, fortæller i sine erindringer om Kastrup, at han var en »vittig, men kaad gammel spøgefugl«, der drev en ofte meget grovkornet spøg med major Leth. Da Kastrup hørte til omgangskredsen paa Egeløkke, kan den her omhandlede affære altsaa ikke have sat varig bitterhed mellem Leth og ham, men efter Graaes fremstilling gjorde Kastrup ca. 1820 et temmelig gement forsøg paa at franarre major Leth Stensgaard, saa noget helt fint papir har han ikke været.

Sagen mod jomfru Damsgaard hvilede imidlertid et par maaneder, for først d. 20. september mødte procurator Christian Mogensén av Humble for Kastrup i Langelands herredsret og fremlagde attest for, at jomfru Damsgaard havde været indkaldt til forligsmøde, og en lovlig stævning til hende om at møde i retten den paagældende dag. Da jomfruen paa grund av sygdom ikke kunde møde og i den korte frist, der var givet hende, ikke havde kunnet skaffe sig en sagfører, havde hun »formaaet kandidat Grundtvig paa Egeløche til at møde for sig og forbeholde i all mindelighed hendes lovlige ret til i sin tiid at oplyse, hvad urigtigt der til hendes skade maatte finde sted under nærværende tingsvidnes førelse. Ligeledes overdrog hun til Grundtvig, dersom det tilloedes, at gjøre de speciellere indsigelser mod de enkelte vidners fremtræden til vidnesbyrds aflæggelse.« Det var nemlig Mogenséns hensigt i retten at avhøre nogle vidner, der havde hørt jomfruen udtale den kriminelle beskyldning, men inden vidneafhøringen sagde Mogensén, at »han ikke havde den ære at kende den herre, der fremstillede sig som fuldmægtig for indstævnte jomfru Damsgaard, saa lidet som han af hans tilførte kunde skiønne i hvad kvalitet, han vilde være tilstæde paa hendes vegne, som han heller ikke vidste, om han var berettiget til at gaae i rette for andre end sig selv, kone og børn, og da det af hans protocolation lader, som han ytrede lyst til indsigelse, saa fandt Mogensén fornødent at anmode den sig meldende fuldmægtig hr. Grundtvig behagelligén vilde her for retten opgive den kvalitet, i hvilken han vilde møde, og i saa fald lige behagelig bevise sin competence til at gaa i rette . . .«. Med andre ord: Mogensén var klar over, at Grundtvig ikke var sagfører og derfor uberettiget til at møde i retten for den indstævnte, og han maatte derfor blidí, men bestemt kræve ham fjernet.

Grundtvig svarede: »Ei havde han i sinde at gaa i rette, hvortil han uden mindelse (d. v. s. paamindelse) vidste sig ubeføjet, og da det ikke tillades ham at beopagte indstævntes partes: varetage indstævntes interesser, henholdt han sig til den giordte forbeholdenhed af hendes lovlige ret, hvilken han forment ei derfor at være ugyldig.« Grundtvigs mening er aabenbart den: selv om jeg ikke kan møde for jomfru Damsgaard, maa jeg dog vel have lov til at forbeholde hendes ret til senere at modbevise, hvad Mogensen her maatte kunne fremføre.

Det havde været Mogensen en fornøjelse, naar hr. Grundtvig paa nogen maade kunde have bevist sig berettiget til det af ham allerede passerede, men da han ikke var det, og da hr. Grundtvig uden videre indsigelse havde behaget at retirere fra sagen og deltagelse i samme og ingen gyldige indsigelser fra indstævntes side var fremsat, saa vilde han skride til vidneafhøringen.

Tre av de indstævnedede vidner, en kusk, en karl og en gartner paa Egeløkke, havde alle hørt jomfru Damsgaard fremsætte beskyldningen mod Kastrup og hans folk for at have »fornærmet« herskabet, saa kaptejnen havde søgt anden mølle, mens det fjerde vidne, forpagteren paa Egeløkke, ikke havde hørt den ærerørige udtalelse, men derimod erklærede, at han, der brugte Svalebølle mølle, ikke var blevet snydt med sit korn. Dermed havde Mogensen faaet bevis for, at husholdersken havde fremsat beskyldningen, og begærede og fik et tingsvidne om vidnernes udsagn, og derefter sluttede denne del av retsmødet, idet han avstod fra yderligere vidneafhøring.

Vel vilde Kastrup gerne renses for den grimme beskyldning, men paa den anden side vilde han ikke lave noget større nummer ud av sagen, for d. 21. november samme aar sendte han et nyt brev til forligskommissionen, hvori han skrev, at han allerede tidligere havde søgt sagen forligt » . . . men i stedet for personlig møde, meldte [jomfru Damsgaard] sig ved theologisk fuldmægtig, som syntes meere at søge udflugter end foerliig, . . .«, hvorfor Kastrup havde maattet lade den ovenfor omtalte vidneafhøring foretage. Da han nu ikke syntes, at sagen burde henstaa uavgjort længere, vilde han forfølge den og ønskede derfor først et forligsmøde indkaldt.

Dette møde fandt saa sted d. 4. december, og paa jomfru Damsgaards vegne mødte igen candidatus theologiæ Grundt-

vig paa Egeløkke med behørig fuldmagt, mens Kastrup selv indfandt sig og krævede for det første, at Grundtvig paa jomfruens vegne skulde tilbagekalde hendes beskyldninger mod Kastrup og hans folk, dernæst at hun skulde betale ham en mulkt paa een rigsdaler, som han maatte uddele efter eget for-godtbefindende, og endelig, at hun skulde avholde hans omkostninger ved sagen, som beløb sig til 8 rigsdaler. Alle de 9 daler skulde hun betale ham til nytaar, » . . . og da hr. Grundtvig var villig til at indgaae alle de gjorde forslag, for paa saa maade at se sagen i mindelighed afgjort, blev den og til den ende at forstaae underskrevet,« nemlig av Grundtvig, Kastrup og de to forligskommissærer.

Desværre mangler der bilag til sagen baade ved forligs- og justitsprotokollen, saa mere kan næppe oplyses om denne lille episode. Maaske kan man derav, at jomfru damsgaard ikke en eneste gang optræder som fadder i Bøstrup kirkebog, slutte, at sagen ikke har gjort hende egentlig populær i sognet.

Grundtvig kan vel næppe paa forhaand anses for at have været egnet til de diplomatiske forhandlinger, der skulde foregaa i forligskommissionen, og man faar ikke indtryk av, at det er ham, der er skyld i, at husholdersken slap saa billigt fra af-færen, tværtimod. Av hvilke aarsager Grundtvig end havde taget sig av sagen, maaske fordi han følte sig som et »moralsk menneske«, som han kalder sig i sin Langelands-tid, overfor Kastrup, saa har det nok været ham en skuffelse, at han intet har kunnet gøre for husholdersken, men maatte acceptere mod-partens forligsbetingelser, og i hvert fald har det været ubehageligt for ham at blive udsat for baade procuratorens ironiske høflighed og møllerens grovheder.

Sagen findes i Langelands herreders forligsprotokol 1795—1806 og 1806—20 og i sammes justitsprotokol 1797—1809 under de nævnte datoer. Om Langeland paa dette tidspunkt se Lütken: Langelands Historie kap. XIX og F. Ahlefeldt-Laurvig: Generalen og Graaes erindringer i Personalhistorisk Tidsskrift. 4. R. Den her nævnte episode findes ikke omtalt i Th. Graaes oplysende lille bog: Grundtvig paa Langeland.

ESKEL SØRENSEN PAA GELBJÆRG

VENDS HERREDS SAGASKRIVER

AF H. C. FRYDENDAHL

DE, der i vore Dage giver sig af med Folkeminder, Kulturhistorie eller Egnsbeskrivelser, har lette Kaar i Sammenligning med ældre Tiders Optegnere eller Forskere paa disse Omraader. Dette gælder i hvert Fald med Hensyn til Hjælpekilderne, Litteratur og Samlinger. Disse er nu langt talrigere og lettere tilgængelige end forhen. Men i een Henseende havde Samlerne og Forskerne i ældre Tider ganske vist et Fortrin: de havde meget mere af levende Overlevering at øse af; det gammeldags, enkle Liv udfoldede sig endnu forholdsvis uberørt omkring dem. Men var der egentlig nogen, der vilde skønne paa deres Arbejde? Det kunde for de flestes Vedkommende være smaat nok. Afsondrede, uden Hjælpebidler og Paaskønnelse maatte de gøre deres maaske spildte Arbejde. Med saadanne Forhold som Baggrund maa den Mand ses, som der her skal fortælles lidt om.

Vedel Simonsen paa Elvedgaard modtog 10. Okt. 1828 et Brev fra en ham ubekendt Person, Eskel Sørensen, Gelbjærg i Balslev Sogn, der meddelte ham, at han i flere Aar havde samlet paa fynske Ordsprog, og at han nu havde 700 Ordsprog fra Vends Herred. Brevet maa have gjort et noget ubehageligt Indtryk paa Vedel Simonsen. Det fremgaar tydeligt af den Maade, hvorpaa han omtaler Sagen i et Brev til sin Ven, Historikeren Professor Christian Molbech, hvem han tilbyder at sætte i Forbindelse med Eskel Sørensen af Hensyn til hans Ordbogsarbejde, hans *Idioticon danicum*, som Vedel Simonsen spøgefuldt kalder det. Han skriver, at Eskel Sørensen (»cidevant Skolelærer«) »med megen Bram« har tilmeldt ham om sin Samling, som han kalder »Vendsherreds Ordsprog«.

Eskel Sørensens Brev findes desværre ikke blandt Vedel Simonsens Efterladenskaber¹⁾. Det kunde muligt have givet flere Bidrag til Kendskab til denne mærkelige Mand. Der synes heller ikke at være kommet noget Samarbejde i Stand mellem Eskel Sørensen og Molbech. Et saadant kunde ellers uden

¹⁾ G. L. Wad: Fra Fyens Fortid III, 303.

Tvivl have givet gensidigt Udbytte. Eskel Sørensen kunde have blevet Molbech en god Hjælper, og den Bevidsthed, at hans Arbejde blev paaskønnet og udnyttet, kunde have blevet ham en fortjent Opmuntring. Nu sad han vist nærmest og forsumpede i sin Afsondrethed.

Men hvem var egentlig denne Eskel Sørensen?

Han var født paa Gaarden Gelbjærg i Balslev Sogn og hjemmedøbt 8. Dec. 1771 med Navnet Eske¹⁾. Hans Fader, Selvejergaardmand Søren Steensen, var født i Viby Mølle 1733, hans Moder, Ane Eskesdatter, var fra Gamborg. Gelbjærg var en stor Gaard, oprindeligt en Landsby (1688: Gieldbjerg Bye, 2 Gaarde og 7 Huse). Som ganske lille var Eskel en Tid hos sin Mormoder, Anna Eskels i Gamborg, men kom derefter hjem til Gelbjærg igen.

Allerede som Dreng var han svagelig. Han havde et stort Uheld. Efter hvad jeg har hørt fortælle paa Egnen, skal han have ødelagt sin Ryg ved at falde af en Hest. Han fortæller i et af sine Haandskrifter²⁾ om, hvorledes han havde hørt Varsel forud for denne ulykkelige Tildragelse:

»3 Gange til forskiellige Tider Hørte ieg med fleere, en Jamrende og Klagende Lyd i et andet Tomt værelse eller uden for, Hvor der paa Tiden ikke var en Levende Siel, og Har disse Varsler, altid paafult ulykkelig Hændelser med Pienlig Smerter, ledsaget med Jamren, der altid Havde den samme Lyd som Varslet. Den 3die og sidste Gang, var for mig selv. Og hørte ieg det i Selskab med flere 3 Fierdinger Aar, førend mit store uheld kom.«

Han laa i Sengen fra August 1786 til Fastelavnsmandag 1787 lidende af Lammelse i venstre Side og Hævelse i Benene. Forældrene forsøgte mange Midler. De søgte Raad hos den kloge Kone i Tyrstrup ved Christiansfeld. Hende omtaler Eskel Sørensen gentagne Gange i sine Optegnelser. Han fortæller, at hun blev kaldt »den fynske Gud«, fordi hun var saa højt anskrevet hos Fynboerne. Men hendes mærkelige Kure hjalp ikke i første Omgang. Efter forgæves at have søgt anden Hjælp drog de paany over til Tyrstrup, hvor de nu blev raadet til at koge Havregryn i Vand med Rødløg, spæde med Terpentin-

1) Han skrev selv: Eskel Sørrensen.

2) Skik og Sæder Nr. 7, S. 57.

olie og lægge det paa Skaden, og naar det toges af, da at bade Stedet med Kamfer opløst i Brændevin. Nu kom han sig saa meget, at han kunde komme oven Senge og gaa ved Krykker. Men han fik flere Gange Tilbagefald. En Tid søgte de Raad hos Kirsten Lade Kone eller Kirsten Soldsætters i Etterup i Rørup Sogn. Først efter 10 Aars Forløb kunde han lægge Krykkerne bort.

Han var i mange Aar saa svagelig, at han »formedelst uroe om Natten stundom maatte sove til langt op paa Dagen«¹⁾, og han var stadig forfulgt af Uheld. En Mikkelsaften, da han var Skolelærer i Kærby, var han »omtrent ved Solbjerget (naar Solen gaaer ned)«²⁾ gaaet ud i Humlehaven til Folkene, der plukkede Humle; men her faldt han omkuld i en Humleranke og forvred sit Knæ saa slemt, at der maatte hentes en Mand, der kunde lægge Benbræk og trække i Led. Han kurerede det; men Eskel maatte igen holde Sengen en længere Tid.

Som Dreng gik han i Skole hos Lærer Biering. Denne var, siger han, »ingen Regnemester men streng nok til at efterse Regne Diciplerne i Sømmen«. Præsten i Balslev, Hr. Storch, som han gik til Konfirmationsforberedelse hos, omtaler han flere Gange i sine Optegnelser. Han skildrer ham som en venlig Mand, for hvem han nærede Ærefrygt og Respekt.

Endnu mens han gik ved Krykker, i 1796, havde han begyndt at lære Landmaaling, en vigtig Bestilling i disse Aar, da de store Udskiftninger rundt om fandt Sted. Han kom i Lære hos Brødrene Rasmussen, Mads i Ornehøj i Rørup Sogn og Rasmus i Nr. Aaby, begge skildret i »Biographie Nr. 11« og Fortsættelse. Men det synes ikke rigtig at føre til noget. I Paasken 1798, da han er nogenlunde til Bens, foretager han en Rejse til Herrnhuterne i Christiansfeld, som han siden beskriver indgaaende³⁾. Saa giver han sig til at være Huslærer, først i Emtekær, Tangerup Sogn, senere i Kærby, Asperup Sogn og endelig i Voldby, Kavslunde Sogn. Dette varede i alt fra Mikkelsdag 1798 til Novbr. 1806. Derefter er han mest hjemme paa Gelbjærg; dog er han i Sommeren 1809 Huslærer i i Køstrup, Brænderup Sogn, og i Sommeren 1811 Tiendetager hos Pastor Zeuthen i Skamby.

1) »Hvad jeg veed og hvad jeg meen« S. 49. 2) Sst. S. 61.

3) Trykt i Kirkehist. Saml. 4. R. 1. Bd. S. 401—18.

Men fra 1812 faar han fast Ophold hjemme. I Februar 1812 affatter Forældrene deres testamentariske Disposition. Der er en stor Arv at dele. Fem af de otte Børn er hjemfarne og har i Forvejen modtaget det meste af, hvad der kan tilkomme dem. Sønnen Jens Jørgen skal have Gaarden efter Forældrene. En Datter skal have 3000 Rdl. foruden Løsøre. Eskel sørges der særlig omhyggeligt for. Der tillægges ham 2500 Rdl. foruden et Chatol og en Del andet Løsøre, der senere ved Skiftet vurderes til i alt 600 Rdl. Kapitalen bliver dog staaende i Gaarden til 2 pro Cent, men med Opsigelsesret. Hvis han skulde forblive i Gaarden, da skal der indrømmes ham »et Værelse af 3 Fag med forsvarlig Dørre, Lofte, Vægge, og Gulvet belagt med brændte Steen, samt 2 Karmer Vinduer, et Sengestæd, et Bord og 2de Stoele, en behørig jern Kachelovn med tilhørende Skorsteen«, desuden rigeligt Brændsel og Lys, for sig selv i Værelset aarlig $\frac{1}{2}$ Tønde For-aarsøl samt 12 Kander godt Øl, hver Gang der brygges, et Brød til 1 Lispund, hver Gang der bages, $\frac{1}{2}$ Otting Sommersmør og $\frac{1}{2}$ Otting Fedt, en Sødost til 8 Pd.; »forresten faar han sin øvrige Kost ved det samme Bord af den samme Øll og Mad som de andre Gaardens Folk bespiises med«. Han skal »have Frihed til at gaae i Haugerne og tage sig af Haugernes Frugter hvad for Slags han selv lyster, og i de Aaringer, naar der er saa mange Ebler i Haugerne, da at give ham 3 Skiepper Giemme-æbler af hvad for Slags han selv vælger, og en Fierding reen Most naar der stødes Most.« Der skal af Gaardens Beboer holdes og lønnes en Pige til at holde Værelset i Orden og pleje ham i Sygdoms Tilfælde. Han skal have »frie Bøg og Linnet Vaskning, samt gamle Klæders Vedligeholdelse og gives ham aarlig 2 nye Skjorter af Hørlærret«. »Stundom og imellem laane ham et stadigt Best at ride hvad for et han selv vill, samt Ridetøj for at ride til Kiøbstæden, til Familie eller anden Stæds hen.« Han skal have et Faar og dets Lam født. Der sikres ham »efter hans Død en anstændig Begravelse paa hans Arvingers Bekostning«. Skulde han flytte fra Gaarden, skal af dennes Beboer udbetales ham 100 Rdl. aarlig¹⁾.

Kort efter, 14. Juni 1812, dør Faderen²⁾. I Oktober samme

¹⁾ Vends Herredsfogeds Arkiv, Landsarkivet, Odense.

²⁾ Balslev Sogns Kirkebog: »Søndagen den 19. Juny 1812 blev den ved sin usminkede Gudsfrygt, ubesmittede Redelighed, udmærkede Siæle Evner og ædle Hjerter hænderværdige Olding Søren Steensen af Gjeldbjerg Begravet i sit Alders 79 Aar.«

Aar fejres Søsterens Bryllup, og samme Maaned flytter Maren Hansdatter fra Kavslunde som Broderens Kone ind paa Gelbjærg. Moderen dør 15. Marts 1816.

Eskel Sørensen blev paa Gelbjærg, og nu kunde han uden Bekymring for Udkommet bruge sin Tid til det, der aabenbart har været hans Yndlingssyssel: skriftligt Arbejde. Han har antagelig tilbragt en meget stor Del af sin Tid ved Chatolklappen i sit eget Værelse. Det blev en anselig og i flere Henseender interessant og værdifuld Skildring af Egnen, dens Beboere, Sæder og Skikke, en Egnsskildring, der vilde være en hel Fundgrube for Egnens Lokalhistorikere og næsten uden Sidestykke, hvis den endnu var bevaret i sin Helhed. Det blev til i alt mindst 76 Hæfter, foruden hvad der muligt nu er tabt og ukendt.

Der blev ogsaa forundt Eskel Sørensen en lang Arrække til hans skriftlige Arbejder. Han blev 63 Aar gammel og døde paa Gelbjærg 11. April 1835¹⁾.

Desværre er hans efterladte Haandskrifter blevet spredt, og mange af dem er antagelig gaaet tabt. Jeg har for Tiden liggende her 9 af dem, som jeg i 1928 fik overladt til Afbenyttelse hos Gdr. Karl Mortensen, Ejby Østergaard, Ejby Sogn. De havde tidligere tilhørt hans Svigerfader, Gdr. Peder Christensen, Ejby, der havde faaet dem sammen med et gammelt Chatol, som han havde arvet. (Har det været det gamle Chatol, der stod i Eskel Sørensens Værelse?) Det er smaa Oktavhæfter. De fleste af dem bestaar af 64 fuldskrevne Sider; hist og her er der Tilføjelser i Marginen, men allesammen med Eskels Haand. Skriften er god og Sproget klart og forstaaeligt, som Regel grundigt og omstændeligt, men ofte meget malende. Han fremsætter aabent sin Mening om Personer og Sager, næsten altid ud fra Bondens Synspunkter, som han kraftigt forsvarer. Ikke mindst derfor er hans Haandskrifter interessante etnologiske Dokumenter. Hæfterne er aabenbart hjemmelavede, de er syet sammen med Hørtraad. Et Par af Omslagene er

¹⁾ Vends Herreds Skifteprotokol (Landsarkivet, Odense): »Aar 1835 d. 12. April anmeldte Gaardmand Jens Jørgen Sørensen af Gjelbjerg i Balslev Sogn, at hans hos ham værende Broder Eschil Sørensen, gammel Ungkarl, er død i Gaard. Han efterlader sig forevist uconfirmeret Testamente af 22. Marts 1819 i faueur af 6 Sødskende, men da disse alle ere myndige, forventede Anmelderen, at de ville blive enige om at følge Testamentet uden Confirmation. I Gjelbjerggaarden har den afdøde udestaaende 750 Rd. og hos Peder Nielsen i Gadstrup 300 Rd.«

dekorativt udsmykkede og alle Titlerne pænt prentede. Som Prøve meddeles her en Oversigt over Indholdet af de 9 Hæfter:

»Skik og Sæder No. 5« har til Særtitel: »Skik og Sæder hos Bønderne sidst i det 18de og først i det 19de Aar Hundrede. Om Hoveriet«. Hæftet begynder med »Forening imellem Tybrind Gaards Besidder og samme Gaards 66 Hoverigjørende Bønder . . .« af 1791, 39 Sider. Derefter følger Skildringen »Fortsættelse om Hoveriet fra No. 4 om Tørveskiærningen paa Brandsøe«, derefter »Høesletten, Kornhøsten, Om giødnin- gens udagen, Om Tærskningen, Om Klap-Jagten, Anmærkning«. Hæftet bestaar af 64 Sider, er begyndt 29. Februar 1813 og sluttet »Gielbjerg d. 23de November 1813. Eskel Sørrensens.«

»Skik og Sæder No. 7«. Samme Særtitel og derpaa »Fortsættelse [af] Om Selskabeligheder og Laugsskikke hos Bønderne se No. 6«. Afsnittene: »Stevningsmændene, Fattig Commissionen, Skole Commissionen, Skattevæsenet, Gudstieneste Guds frygt, Troe Vantro Overtroe, Lærdom opdragelse«. 64 Sider, sluttet 2. Febr. 1815.

»Skik og Sæder No. 8«. Samme Særtitel og derpaa: »Fortsættelse af Lærdom og opdragelse see Bogen No. 7«, derefter »Tiggerie Fattigvæsen, Landevay Veyvæsenet«. 64 Sider. Begyndt 3. Febr. 1815, sluttet 26. Febr. 1815.

»Skik og Sæder No. 10«. Særtitel: »Skik og Sæder og andre Handteringer Bondestanden vedkommende sidst i det 18de og først i det 19de Aar Hundrede. Om Klæde Dragten«. Afsnittene: »Mandfolkenes Daglige Klæde dragt om Sommeren, Mandfolkenes Søndags Klæder, Mandfolkenes Daglig Dragt om Vinteren, Mandfolkenes Bryllups Klæder, Fruentimmernes Daglig Klædedragt om Sommeren, Fruentimmernes Søndags og Kirkedragt om Sommeren, Fruentimmernes Daglig Vinther Dragt, Fruentimmernes Bryllups Dragt«. 64 Sider. Begyndt 5. April 1815, sluttet 2. August 1815.

»Skik og Sæder No. 24«. Særtitel: »Skik og Sæder eller det væsentlig af Fyens Vestre Kant 1817«. Afsnittene: »Bonden og Borgerstanden. Bonden og Millitairret, Bonden og Giestligheden¹⁾, Bonden og Adelen«. 64 Sider. Sluttet 6. Juni 1817.

»Biographie No. 11«. Særtitel: »Fortsættelse om Jens Pedersen i Stubberup, Sandager Sogn hans Biographie«. Desuden om Landmaalerne Mads og Rasmus Rasmussen. 32 Sider. Sluttet 5. Sep. 1820.

»Biographie No. 15«. »Anders Nielsen i Nørre Aabye, Madame Nellemans«. 32 Sider. Sluttet 7. Juni 1821.

»Hvad ieg veed og hvad jeg meen om Troldom Sansigerie Maane vise igien Spøgelse og Forvarsler«. 64 Sider. Sluttet 15. Juli 1822.

»Husraad C«. Særtitel: »Husraad for Folk«. 16 Sider. Begyndt 12. Okt. 1825²⁾.

¹⁾ Gejstligheden.

²⁾ Dette lille Haandskrift er undtagelsesvis ikke forsynet med Eskel Sørensens Navn; men det er hævet over al Tvivl, at det er ham, der har skrevet det.

Eskel Sørensens Haandskrifter har hidtil været næsten ukendte og lidet benyttede. Selv lod han vist intet trykke. I Kirkehist. Saml. 4. R. 1. Bd. S. 401—18 har Sognepræst P. S. Nyeberg udgivet »En fynsk bondes besøg i Christiansfelt 1798«. I Odense og Assens Amters hist. Aarb. IV. S. 177—82 har Pastor Idum, Føns, efter »Biographie No. 14« udgivet Afsnittet om Hr. Mygind i Nørre Aabye¹⁾, ledsaget af nogle biografiske Oplysninger om Eskel Sørensen. Desuden har K. L. Kristensen i sin Artikel om ham »En fynsk Sagamand«, Fyns Tidende ¹³/₁₂ 1929, hvorfra en Del Oplysninger er hentet til nærværende Artikel, givet et Par mindre Prøver af hans Forfatterskab. Det er vist alt. Det er nu Hensigten at lade Uddrag af hans Haandskrifter trykke i Fynsk Hjemstavn.

Sluttelig skal der gives en fuldstændigst mulig Fortegnelse over Eskel Sørensens Haandskrifter:

»Noget om den Franske og Spanske Troppemarch 1808«. 3 Hæfter.

»Skik og Sæder hos Bønderne sidst i det 18de og først i det 19de Aarhundrede«. 26 Hæfter. 1811—17.

»Tidens Begivenhed (al det mærkværdigste der passerede paa Om Egnen i hver Maaned«. 8 Hæfter. 1817.

»Genealogie eller Slegt Register samt Kort historisk Fortælning om Beboerne i Gielbjerg«. 17 Hæfter. 1818—20.

»Biographie«. Mindst 16 Hæfter. 16. Hæfte beg. 1821.

»Hvad ieg veed og hvad ieg meen om Troldom Sansigerie Maane vise igien Spøgelse og Forvarsler«. 1 Hæfte. 1822.

»Husraad«. Mindst 3 Hæfter. Hæfte C beg. 1825.

»Vendsherreds Ordsprog«. Antagelig mindst et Par Hæfter. I 1828 havde han optegnet 700 Ordsprog²⁾.

1) »Laaremand« S. 180 maa skyldes en Fejllæsning. Der har uden Tvivl staaet »laaremand«, d. v. s. en Slags »Fugleskræmsel«, men til at holde Ræven borte fra Faarene (iflg. fhv. Gdr. S. N. Sørensen, Gadstrup).

2) Hertil maa høre følgende, som jeg i 1928 har set Afskrift af hos fhv. Gdr. Søren Nielsen Sørensen, Gadstrup (der forøvrigt havde en hel Række Afskrifter efter Eskel Sørensen): »No. 1. Bespottelige Ord og Følgerne deraf. Slemme Mundheld, trodsende eller Gud bespottelige Ord, og Følgerne deraf«. Sluttet d. 20. Decb. 1822.

Forøvrigt findes der flere Steder paa Balslevengen Afskrifter af Eskel Sørensens Hæfter. Ogsaa Dansk Folkemindesamling, Kbh., har Afskrifter.

FOLKEMINDER FRA KERTEMINDEEGNEN

BRYLLUP

VED LÆRER PETER R. OLSEN

STØRRE Bryllupper holdtes næsten altid om Fredagen; men Gildet fortsattes ud over Lørdag og Søndag.

Onsdagen forud kom Pigerne med Mælk og Fløde; om Torsdagen bragte de Oksekød eller Høns til Suppe, Svinekød til Steg og desuden Smør og Æg.

I Salby var Regelen, at der for hver almindelig Gaard ydedes et Par Høns, en Snes Æg, en Malkespand fuld af Mælk og en Flaske — 3 Pægle — Fløde foruden Smør. Af Oksekød og Flæsk blev der leveret omtrent et Lispund eller 8 Pund af hver Del; Husmænd og ligestillede slap noget billigere. Til et Bryllup 1870 gav de 6 Pund Oksekød, men intet Flæsk¹⁾. Folk af den nærmeste Familie gav Øl; somme kom med en hel Tønde; det var af den bedste Slags, som bryggedes (Gildesøl).

Torsdag Aften blev der holdt et mindre Gilde for de Piger, som var kommet med Føring (Føringspiger). Samme Piger havde om Eftermiddagen været i Kirken for at pynte. — Nogle af Mændene blandt de nærmeste Naboer kom ogsaa Torsdag til Gildesgaarden for at skære Tobak.

Bryllupsdagen samledes alle Gæsterne Kl. 11 i Brudens Hjem for at spise Frokost. I Gaarden stod tre--fire Spillemand, som med Horn og Fløjter hilste dem velkommen, efterhaanden som de indfandt sig.

Fra hver Gaard i Byen mødte en eller to unge Karle i Søndagstøj og til Hest. I Bryllupsgaarden ordnede de sig i Geledet paa to og to, og derpaa red de ud for at møde Brudgommen. Denne var kørende hjemme fra tillige med dem af hans Familie, som stod ham nærmest, Forældre, Søskende o. a. Naar Brudekarlene mødte ham og hans Følge, skulde de vende deres Heste og ride foran, til de nærmede sig Gildesgaarden. Derpaa skulde de pludselig sætte af Sted i fuld Firspring til Gaarden, hvor de skulde ride en Omgang for derefter paany at ride ud mod Brudgommen. Efter et nyt Møde med ham skulde de atter ride tilbage, Gaardspladsen rundt og saa komme ham i Møde tredie Gang. Derpaa maatte de slutte sig til hans Følge og ride foran ind i Gildesgaarden.

Her skulde Bruden staa smykket i Døren, og naar Brudgom-

men var steget af Vognen og kom derhen for at gaa ind, skulde hun modtage ham paa Trappestenen med et Kys. Bruden var paa Bryllupsdagen klædt i sort; paa Hovedet bar hun en Myrtekrans med et Par Roser, hvis disses Blomstringstid var inde. Derimod var det ikke Skik, at hun bar Slør. Bagkonerne skulde medbringe Myrtekransen og smykke hende, forudsat at ingen anden var særlig udset dertil. Det gik ikke an, at Bruden selv sørgede for Myrterne. Naar Kransen sattes paa hendes Hoved, skulde det gøres i Jesu i Navn. Glemte man det, vilde det ikke gaa Brudeparret godt. Paa Brystet bar Bruden gerne en hvid Sløjfe med en Myrtegren.

Ved Frokostbordet sad Brudgom og Brud sammen paa den Plads, som de ogsaa skulde sidde paa ved Festmaaltidet om Eftermiddagen efter Vielsen.

I Kirken samledes Brudfølget gerne Klokket eet. Paa Vejen dertil red først Forriderne — de unge Karle, som ogsaa havde redet om Formiddagen. Derefter fulgte en Vogn med Musikanterne, som lod deres Instrumenter tone under hele Køreturen til Kirken. Saa kom Brudeparret. Efter dem kørte de fire »Bagfolk«, to Mænd med deres Koner, som man særlig vilde gøre Stads af. Saa fulgte det øvrige Følge.

Ved Kirken samlede de unge sig parvis og gik foran frem til Kirkedøren. Her stillede de sig i to Rækker, Karlene paa den ene og Pigerne paa den anden Side, mens Brudeparret Arm i Arm gik ind i Kirken, fulgt af Bagfolkene og de øvrige Mænd og Koner, der ogsaa havde ordnet sig parvis, men noget i Flæng. Sidst fulgte de unge, og i Kirken satte de sig længst nede. Musikanterne gik op i Koret og satte sig der, Salmesangen ledsagede de med deres Spil.

Efter Vielsen gik først de unge — atter parvis — ud til Kirkegaardsporten, hvor de ligesom ved Kirkedøren stillede sig i to Rækker, mens Brudeparret og alle de ældre gik gennem Porten.

Hjemturen gik for sig i samme Orden, som da man kørte til Kirken.

I Bryllupsgaarden var der sat Søsterkage og Vin paa Bordet. Det blev budt Gildesfolkene som en foreløbig Forfriskning efter Hjemkomsten.

Naar det egentlige Festmaal tid skulde begynde, satte Brudeparret sig først til Bords. Foran dem var der lagt en Serviet

til Brudegaverne, som dengang altid bestod af rede Penge. Saa kom Gæsterne frem med deres Gaver, først Bagfolkene, derefter alle de andre, baade Mænd og Koner og alle de unge. Samtidig med at de frembar deres Gaver, ønskede de Brudeparret til Lykke. Efterhaanden som Gæsterne havde været fremme for Brudeparret, anviste Skafferen dem deres Plads ved Bordet.

Retterne, der opvartedes med, var følgende:

1. Vinsuppe, tillavet af hele Byggryn, Svesker og Rosiner med Tilsætning af Vin eller Rom og Sukker.
2. Oksekødssuppe med Kød- og Brødboller, halvt af hvert.
3. Peberrods-kød (Oksekød med Peberrodssaas).
4. Forskellige Slags Steg — Flæskesteg, Gaase-, Ande- og Hønssteg.
5. Kage (Sukkerbrøds-kage og Butterdejskage).

Drikkevarerne var Vin (mest gammel fransk Vin og lidt Rødvin) og Brændevin foruden Rom og Extrakt.

Saasnart Terrinerne med første Ret var sat paa Bordet, begyndte Musikanterne at spille, og saa fortsatte de under hele Maaltidet, blot med kortere Afbrydelser.

Efter Maaltidets Slutning gik Gæsterne paa Besøg omkring i Nabogaardene, indtil Dansen skulde begynde.

Brudeparret dansede ene første Dans. I anden Dans deltog kun Bagfolkene; men i tredje dansede alle med. Der blev danset til henimod Morgenstunden. Før end Gæsterne forlod Gildesgaarden, blev de opvartet med koldt Bord.

Brudeparret blev Natten over i Brudens Hjem.

Næste Dag fortsattes Gildet med en Del af de samme Gæster som Dagen forud; mest var det dog Ungdom, som kom.

Havde Brylluppet været om Lørdagen, fulgte Gæsterne om Søndagen med Brudeparret i Kirke. De unge stillede sig ligesom Dagen forud i Rækker, mens de nygifte gik ind i, og naar de kom ud fra Kirken. Brudgom og Brud var den Dag i kulørt Tøj.

Forskellig Overtro knyttede sig til et Bryllup.

Det betød Ulykke for Brudeparret, dersom Bruden under Dansen tabte sin Brudekrans. Ligeledes var det et daarligt Varsel, hvis der indtraf Uheld under Køreturen til og fra Kirken²⁾.

Meddelt af: 1) Gmd. Poul L. Christoffersen, Salby. 2) Gertrud Hansen, Maale.

GAMLE SANDSAGER

SAGN OM BJÆRGFOLK

1.

Folk fra Gaarden Onkelsminde i Avnslev Nederby gik og pløjede med den tunge Hjulplov Juleaftens Dag. En Dreng styrede Hestene. Det trak noget længe ud med Arbejdet, og da Kirkeklokken tilmed begyndte at kime Julen ind, blev Drengen ked af det. I det samme kom en Troldpige ud fra Højen, »Knøllen«, hvor de gik og pløjede. Hun bredte sit Forklæde ud og bar i det alle Plovfolkene samt Plov og Heste ind i Højen; men de kom snart ud igen, thi Troldkonen befalede Pigen at bære dem ud af Højen igen, da det nu engang var saadan, at Menneskene maatte fordrive Troldene.

2.

Ved Korshøjgaard, Avnslev Sogn, gik en gammel Spillemand fra Ullerslev forbi Højen ved Gaarden en tidlig Morgenstund. Han havde spillet til Gilde i Rejstrup om Natten. Pludselig saa han Højen staa paa fire gloende Pæle og Troldfolkene danse derinde. Da begyndte Spillemanden at gnide paa Violinen; men nu for en af Troldene ud og slog Spillemanden om, saa Halsen paa Violinen knækkede. I det samme forsvandt Synet.

3.

I Kappendrup, Rolsted Sogn, blev Jordemoderen en Nat kaldt ud, efter at der flere Gange var banket paa Ruden. Hver Gang Jordemodermanden kom uden for Huset, var der imidlertid intet at se. Endelig fik han Øje paa en lille graa Mand, som bad hans Hustru gaa med ud til en Høj og hjælpe hans Kone, som var i Barnsnød. Dette gjorde saa Jordemoderen, og efter vel overstaaet Fødsel sagde Bjærgmanden: »Hold dit Forklæde op!« Da hun gjorde dette, hældte han Forklædet fuldt af Penge, der imidlertid tyngede hende mere og mere, saa hun til sidst maatte kaste Skatten paa Jorden og hente Manden til Hjælp; men da de kom ud til Stedet, var der intet at se.

Hans Hansen, Gdr., Onkelsminde, Avnslev.
Modt. fra Lærer Johs. Andersen, Avnslev.

Christine Reimer

Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde

I—V 20 Kr., smukt indb. med Skindryg 32 Kr.

»I de Udklip, der findes paa Omslaget, staar der gentange Gange, at man under Læsningen fyldes af Taknemmelighed mod Forfatterinden. Og dette er sandt. I et trofast Sind har hun opbevaret Minderne fra Barndomsaarene, — og naar hun fortæller om de gamle Skikke og gengiver den specielt nordfynske Dialekt, har man stadig Indtryk af, at et Par kloge, vaagne og mildt forstaaende Øjne følger de Gamles Færd.« Folkelæsning.

»Det er en Bog for alle, der sætter Pris paa dansk Folkeliv og danske Folkeminder, men særlig maa Fynboerne have den Ærepligt over for Forfatterinden, at skaffe sig og gøre sig bekendt med hendes Bog, der fortjener den varmeste Anbefaling.« Karl Mortensen i Fyens Stiftstidende.

»Endvidere er »Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde« i bedste Forstand en Folkebog, som ikke burde savnes i nogen Bogsamling.« Kristeligt Dagblad.

»»Nordfynsk Bondeliv« er selvskreivet til Folke- og Sognebogsamlinger. Men enhver Lærer og Lærerinde bør eje disse Bøger, som man atter og atter kan tage frem af sin Boghylde og glædes og beriges ved.« Folkeskolen.

I Kommission hos
Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag - København.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»I detta arbete ges en möjligast fullständig förteckning över Fyens flora. Namnen på såväl vilda som odlade växter lämnas på danskt riksspråk, latin och fynsk dialekt. Vidare redogöres för den folkliga övertro, som knyter sig till vissa växter, växternas användning i folkmedicinen o. s. v. Där anledning ges, anföras också talesätt och folketyologier. Ett antal väl valda illustrationer ge det gedigna arbetet ökat värde.«

C. M. Bergstrand i »Folkminnen och Folktankar«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

**FINDES FYNSK HJEMSTAVN
I DERES SOGNEBOGSAMLING?**

De gamle fynske Dialektstykker
Bjærregaarden og Bröu fraa Maaren Knövsaatter
af K. H. With — med Forord af Hans P. Lunde.

Pris 1 Kr. + Porto.

Thomas Nielsens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet.....	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet.....	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men de Hæfter, der købes tilbage (se
Omslagets 2. Side), kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — Fynsk
Hjemstavns Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Es-
kildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. **Jens Futtrup.**

Tegn Abonnement paa Fynsk Hjemstavn.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øygruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Øynt: Paa det fynske Efteraars Tærskel. — Sophie Lørup: Lærer Anders Jensen, Snav. — Eskil Sørensen: huusraad for folk. — Gamle Sandsager.

10. hæfte.

Oktober 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Snittet Side 152 i dette Hæfte er fremstillet af Herman Madsen.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — I sidste Maaned har jeg til Samlingen modtaget fra Overbibliotekar J. Christian Bay, Chicago, Avisudclip, fra Fru Hanne Christoffersen, Humle, Avisudclip, fra Adjunkt Hans H. Fussing, Odense, en Række historiske og personalhistoriske Afhandlinger og fra Fru Karen Marie Rasmussen, Silkeborg, en Samling gamle Fotografier.

For alt dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

En Vise er Festens morsomste Pynt — — —
personligst og friskest hos Olaf Gynt.

Henvendelse helst skriftligt med udførlige Oplysninger

Blankavej 31, Valby.

HERMAN MADSEN

MALERIUDSTILLING I KUNSTUDSTILLINGSBYGNINGEN
FILOSOFGANGEN, ODENSE

10.—17. OKTOBER — KL. 10—17

FRI ADGANG

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Fritz Syberg: Fynsk Landskab.

PAA DET FYNSKE EFTERAARS TÆRSKEL
AF OLAF GYNT

Mel.: Jeg lagde min Gaard i den rygende Blæst.

Jeg kender fra Barn det urolige Pust,
det Gys gennem skælvende Blade —
det vokser til Tider til Storm i August,
saa farver det Løvet som rødeste Rust
til Vinterens kridhvide Lade.

Paa Modningens Tid, der var yppig til Brist
og svulmed af Guldneg og Frugter,
skal følge en funklende, glødende Frist,
hvor Skoven blir Baal og hvert Bøgeblad Gnist,
før Vinteren tysser og tugter.

Stod ej Anemonerne drømmende nys
i Skovbunden spæde og vaade,
mens Vildroser spredte det florlette Drys
af duftende Blade som natlige Kys
paa Liljekonvallernes Flaade?

Var ikke hver Bøg med sin dunede Dragt
 saa skøn som en Brud for sit Alter?
 Var summende Bi'r ikke Sommerens Fragt?
 Dog synes den næsten af rigeste Pragt
 i Efteraars flammende Pjalter.

Saa dejlig er Somren, at Dødskampens Stund
 og Feber kun grufuldt forskønner —
 hør snart over Stammerne Tranernes Træk,
 der hviner af selvsamme Længsel og Skræk
 som den, der i Vigene dønner!

Hvor godt, at vi bjærged det nærende Korn
 og festlige Frugter, før Isen
 skal lænke hver rindende Strøm som tilforn.
 August er et flommende Overflodshorn.
 September er Døden og Disen.

Saa lad os da prise den bugnende Skaal
 med Aks og forførende Blommer!
 Før Vinteren knuger sit rimhvide Staal
 paa Efteraarsskovenes knitrede Baal,
 vi takker dig, dødsdømte Sommer!

Vi takker dig tyst for hver Bellis og Bøg,
 hver Aften paa skvulpende Vande,
 for Midnattens Drømme og Morgenens Spøg,
 den stigende Lærke, den kukkende Gøg
 og Badet ved brandhede Strande!

Vi takker for Vintergæks skælmske Tit-tit
 og Grøfternes første Violer,
 for Bellis, der druknede Vange i hvidt,
 og Piger, der selv var som Blomsterne blidt
 i røde og himmelblaa Kjoler!

Tak, vældige Sommer, tillige for Bi,
 der summed af Solskin og Hygge,
 og Hjærtegræs ringled saa tæt ved hver Sti.
 Den falmende Skønhed blir aldrig forbi —
 i Mindernes Hus er vi trygge!

Et Æble, vi gemte, skal synge om Sol
 i Vinterens skumrende Stue.
 Og Mindet skal hviske: Den Gud, der befoel
 hver Julinat blaane som Grøftens Viol,
 skal genføde Foraarets Lue.

Lad Skoven kun suse i ruskende Blæst
 sin Gravsang og yderste Salme —
 en Morgen vil Tøbrud, en lattermild Gæst,
 dog byde paany Anemoner til Fest
 blandt aargammelt Løv, vi saa falmel!

LÆRER ANDERS JENSEN, SNAVE

AF SOPHIE LØRUP

ANDERS JENSEN fødtes den 25. Maj 1837 i Saltofte By, Kærum Sogn. Faderen, Jens Rasmussen, havde en større Bondegaard dér, men var født i den gamle Gaard i Gummerup, der nu er »Vestfyns Hjemstavnsgaard«; hans Slægt havde beboet den Gaard saa lang Tid tilbage, der kan efterforskes. A. Jensens Moder stammede fra Fødegaarden, hvor hendes Slægt havde boet i mange mange Slægtled; endnu er Gaarden i Slægtens Eje.

Allerede i Skolen viste A. Jensen stor Flid, Lyst til Bogen og gode Evner, og da den daværende Biskop var paa Visitats, lagde han Mærke til den flinke Elev og sendte den lille Anders en Bog, »Davids Salmer«, som Flidsbelønning. Et andet lille Træk fra hans Skoletid skal fortælles som et Bevis paa, hvor tidligt eet af hans Karaktertræk, hans kærlige Sind, var udviklet hos ham. En omtrent to Aar ældre Morbroder, der ellers ogsaa var godt begavet, kunde i Kundskaber ikke klare sig for ham, og efter en Eksamen skulde Anders sidde øverst, men denne bad saa mindelig om at beholde sin Plads, for at ikke Onkelen skulde lide den Tort at sidde nedenfor Nevøen. A. Jensen besad ogsaa en udmærket Hukommelse, og den havde han næsten fra Vuggen og til Graven, kan man godt sige, for han erindrede Begivenheder fra sin tidligste Barndom; bl. a. kunde han senere fortælle Træk fra sin gamle Oldemors Begravelse, Træk ingen andre havde lagt Mærke til, men som viste sig at passe, og han var kun godt to Aar gammel, da Oldemoderen døde; og at Hukommelsen ikke svigtede i hans ældre Aar, kan vides deraf, at hans Søn engang sagde: »Fader er et vandrende Leksikon; naar vi hør ham ved Haanden, behøver vi ikke det trykte.«

Det holdt haardt for A. Jensen at faa Lov til at læse efter Konfirmationen. Saa lang Tid, der huskedes tilbage, havde ingen

i den store Bondeslægt »brudt ud« og afvejet fra Standen; men efter en god Forberedelse i Assens Realskole blev A. Jensen 1854 optaget paa Skaarup Seminarium og dimitteret 1856 med Hovedkarakteren »meget Duelig«. Foruden i Dansk og Regning fik han ug i flere Fag.

Faa Maaneder efter fik han Plads i Sønderjylland som Huslærer hos den bekendte Forkæmper for den danske Sag, Hans Nissen i Hammelev, hvor han underviste dennes to Dattersønner, og da han i Januar 1858 blev kaldet til Lærer paa Fønsskov ved Middelfart, fik han en meget smuk Anbefaling af Enken (H. Nissen var død) ved dennes Lavværge, den bekendte Laurids Skau. Allerede samme Aar blev A. Jensen kaldet til Lærer og Kirkesanger i Snave, Dreslette Sogn i Baag Herred, og der virkede han i 48 Aar.

Ja, der lagde han sine bedste Kræfter i Skolens Arbejde, det Beboerne ogsaa ved flere Lejligheder viste at paaskønne. (Det Benzon-Gersdorffske Legat blev ogsaa tildelt ham som Belønning for dygtig Virksomhed). Mange har sagt: »Jensen var en flink Mand og en dygtig Lærer, og vi saa meget op til ham.« En af hans gamle Elever, der nu selv er Lærer, har udtalt: »Han var en stille og ydmyg Mand, og indenfor den Kreds, hvor han havde sin Virksomhed, vandt han megen Agtelse og Hengivenhed; thi han var ikke blot et godt Menneske, men en god Lærer, der arbejdede alvorligt med at give sine Elever gode og nyttige Kundskaber og bestræbte sig for at opelske det gode hos dem. Denne hans Opdragergerning fik Styrke og Betydning derved, at han selv levede et hæderligt og mønsterværdigt Menneskeliv, og derfor vil hans mange Elever bevare hans Minde i taknemmelig Erindring.« Og hans Eftermand i Embedet, Lærer J. Chr. Eriksen, skrev ved hans Død i »Assens Amts Avis« bl. a.: »A. Jensen var en sjælden retlinet og nobel Personlighed, hvis Virksomhed har sat dybe Spor i Dreslette Sogn. Han var pligtopfyldende og dygtig i sin Gerning i Skolen, han tilhørte det ældre Slægtled, der satte Pligt og Lydighed højt, og han forstod at lære sine Elever Orden og Udholdenhed i Arbejdet. Lærer A. Jensen var en Pryd for sin Stand ved sit dygtige, solide Arbejde i Skolen og ved sin hele fordringsløse Optræden; han var i mange Retninger en lærd Mand, Bladets Læsere vil igennem Tiderne have lagt Mærke til adskillige kulturhistoriske Afhandlinger af A. Jensen; hans klare Hukommelse og flittige

Granskning af gamle Arkiver gjorde ham til Baag Herreds lærdeste Kulturhistoriker. Vor Egn er en god, klog og retskaffen Mand fattigere, og vort Fædreland har i Lærer Jensen mistet en god Søn og trofast Tjener.«

Arbejdet med Skolejorden og Sekretærvirksomheden for Sogneraadet optog i mange Aar Tiden uden for Skolen, dog førte han sine Dagbøger og læste meget. I mange Aar, lige til sin Død, var han Medlem af Fyens Stifts Læseforening i Odense, skønt det ikke var let at faa Bøgerne byttede. En Kone fra Dreslette gik en Gang om Ugen med en lille Trækvogn ca. 4 Mil og havde Bud med til Assens fra Sognets Folk. I mange Aar blev Bøgerne sendt med hende, og fra Assens tog en Fragtmand dem med til Odense. Det skete, at Fragtmanden ikke kunde blive ekspederet med det samme, og at han ikke havde Tid til at vente, saa Bøgerne først blev byttede Ugen efter. Maren

Anders Jensen.

»Krestoft« skulde saa flere Gange »leg aa bis etter Børne« (hendes eget Udtryk). Paa denne Maade kunde der undertiden gaa mange Uger med at faa andre Bøger, saa man kan forstaa, at det ikke var let at faa Læsning paa Landet i de Tider; i alle Tilfælde skulde der stor Lyst og megen Taalmodighed til. Om Sommeren dyrkede A. Jensen Skønlitteratur. Han elskede Naturen, og paa sine mange Spadsereture til Skoven havde han gerne en Bog med, og siddende paa en Stub nød han Læsningen i Bøgens Skygge. Om Vinteren derimod var det Bøger af belærende Stof, der blev læst. Først i sine ældre Aar fik han Tid til at beskæftige sig med Forskningsarbejde.

Slægtshistorie (Stamtavler) var noget af det første, han be-

gyndte paa. Omkring 1870 skrev han »Dreslette Sogns Historie« (utrykt); efter den kan omtrent alle Beboerne i Sognet udrede deres Stamtavle. Endnu den Dag i Dag kommer der ofte Folk til hans Datter for efter A. Jensens Optegnelser at faa Oplysning om deres Slægt. Ligeledes i Aarene 1870—80 udgav han tilligemed et Par Mænd i Sognet et Maanedstidende (haandskrevet), der hed »Dreslette-Posten«. Gamle Folk har senere ofte spurgt efter det, men der eksisterer vist kun ganske faa — 3 á 4 -- Numre af det. Senere, da han maatte holde Hjælpe-lærer, blev der bedre Tid, og han skrev da mangt og meget, hvoraf en Del har været trykt i »Fyns Tidende« og »Assens Amts Avis«. Om Begivenheder fra gamle Kriminalretshistorier og Bidrag til Baag Herreds Kulturhistorie har han bl. m. a. skrevet:

»Et Justitsmord i Slutningen af det syttende Aarhundrede« (1693), der fortæller om en Mand, fhv. Gmd. Hans Laursen, og Sønnen, Gmd. Claus Hansen i Ver-ninge, der begge blev uskyldig dømt til Døden; for Sønnens Vedkommende blev Dommen forandret til Landsforvisning. Trykt i »Fyns Tidende«.

»Mordbrænderen og Brandstifteren Langhoff«, der 1791 afbrændte en Del af Ramsherred i Assens. Trykt i »Assens Amts Avis« omkr. 1907¹⁾.

»En Kriminalretssag fra Slutningen af forrige Aarhundrede« (1796), hvor en fra Begyndelsen ubetydelig Sag ophidser en ellers rolig og agtet Mand, Gmd. Hans Rasmussen i Ebberup, til at overfalde og dræbe en Skrædder, Jørgen Larsen Bruun, dér i Byen. Trykt i »Assens Amts Avis« i Aaret 1898, Nr. 102 og Nr. deromkring.

»Baag Herred under Svenskekrigen 1657—60.«

»Englænderne gaar i Land ved Thorøhuse!« Trykt i »Assens Amts Avis« 1907, Nr. 215, og i »Fynsk Hjemstavn« 1928.

»Minder om Kronprins Frederik og Kronprinsesse Marianes Ophold paa Frederiksgave i Aarene 1841—44.«

»Præsterne i Dreslette efter Reformationen.« Trykt i »Assens Amts Avis«.

»Snave Skole i ældre og nyere Tid.« Utrykt, indført i Snave Skoles Embedsbog.

¹⁾ Jvfr. FHj. III 30.

»Vestfynske Ord og Talemaader.« Indsendt til Dansk Folkemindesamling.

»Nogle Oplysninger om Garnisonsforhold i Assens.« Trykt i »Assens Amts Avis« omkr. 1907.

Det største Arbejde, og som er trykt i Boghæfte, er hans »Løgismose i det syttende og attende Aarhundrede.« Det har ogsaa været trykt i »Fyns Tidende«, fra Begyndelsen af November 1908 og omtr. Maaneden ud. Senere skrev han ogsaa paa Opfordring om Løgismose i det nittende Aarhundrede, men det findes kun i Manuskript¹⁾.

Da Lærer Jensen i Maj 1906 tog sin Afsked, flyttede han og hans Hustru til Odense, og her blev han en flittig Arkivforsker, der gjorde utallige Optegnelser. Han var ikke alene en grundig, men ogsaa paalidelig Forsker, men han naaede kun at faa udarbejdet og samlet en Del af det; thi 1911 den 24. Januar døde han efter et kort Sygeleje og blev begravet paa Dreslette Kirkegaard den 30. Januar, fulgt til Graven af en stor Vennekare.

Ved hans Død blev der talt og skrevet mange gode Mindeord om den dygtige Lærer og det milde, stille og kundskabsrige Menneske, som Lærer Jensen var.

En god Ven, Medarbejder ved »Fyns Tidende«, skrev bl. a. om ham: »Det var hans dygtige og utrættelige Arbejde i Kulturhistoriens Tjeneste, som gjorde ham kendt langt udenfor hans egen Kreds og skaffede ham saa mange Venner. Han havde en dyb og inderlig Kærlighed til vort Folks Fortidsminder, og trofast og ihærdigt arbejdede han særlig i de sidste Aar med det tit tunge og vanskelige Stof, som under hans kyndige Haand blev gjort levende og tilgængeligt, saa det kunde blive Offentlighedens Eje. Han kastede sig især over Vestfyns gamle Historie og har til forskellige Tider skrevet en Del Artikler omhandlende disse Forhold.

Til det sidste bevarede Jensen sin Kærlighed til Historie og Minder. Næsten hver Dag kunde man se ham gaa til og fra Ar-

¹⁾ Af A. Jensens efterladte Optegnelser har FHj. foruden ovennævnte »Englænderne gaar i Land ved Thorøhuse!« (FHj. I 52 ff.) modtaget fra Fru Sophie Lørup og ladet trykke følgende: »Stærke Mænd« (III 30 f.), »Tiggengang og Krøblingeægt« (V 26 f.), »Herremandsvælde og Stavnsbaand paa Vestfyn« (VI 59 ff.) og »Mette Bondes i Dreslette« (VII 93 f.). Flere vil ventelig følge.

kivet, hvor han holdt saa meget af at være, og hvor han kunde faa Oplysninger om det, der optog ham saa stærkt. Det var interessant at høre ham paa sin stille, bramfri Maade tale om den Slags Ting. Man forstod, at det tit var et brydsomt Arbejde, der krævedes, men hvor kunde han saa ogsaa være glad, naar han fandt, hvad han søgte, og han vilde saa gerne dele det med andre.

Gamle Jensen var sikkert en lykkelig Mand i dette Ords gode Betydning. Tunge Sorger har han kendt, men stille, uden Knur og Klage, bar han det altsammen. Han var en stærk, kristelig Personlighed, og hans klippefaste Tro bar ham over det, der tyngede, og gjorde, at han kunde se med Smil paa Verdens Møje og bevare Ungdomssindet under de graanende Haar.◊

* * *

Paa Opfordring har jeg skrevet denne Levnedsskildring af min elskelige, ejegode Fader og vil til Slut blot tilføje:

1862 blev Fader gift med Karen Margrethe Rasmussen, en Gaardmandsdatter fra Frøbjærg. Min gode Moder var en dygtig Husmoder og flittig tillige. Utallige Timer tilbragte hun ved Rokken, og hun var en Mester i at spinde den tynde Traad til Damask og fint uldent Garn til Kjoler og Dynner. Mine Forældre havde 6 Børn, hvoraf to døde i Barnealderen. I Tyveaarsalderen blev en ung Datter uhelbredelig syg, og den eneste Søn, en ung, dygtig Læge, der lige havde nedsat sig i Borre paa Møen, døde af Lungebetændelse efter faa Ugers Sygdom. Alt dette bidrog til at nedbryde Moders Helbred, der ikke havde været saa godt forud, og i mange Aar maatte hun kæmpe med Sygdom. Alligevel overlevede hun Fader i to Aar og døde 1913. Min ældste Søster bor i Odense og er Enke efter den bekendte Lærer i Haarslev M. E. Matthiessen. — Jeg havde den Glæde at være i mit Barndomshjem i mange Aar, idet jeg i ca. tredive Aar, indtil jeg blev gift, virkede som Lærerinde ved Forskolen i Snave.

HUUSRAAD FOR FOLK

EFTERLADT HAANDSKRIFT AF ESKIL SØRENSEN

VED H. C. FRYDENDAHL

D 12^d October 1825.

- 1) I stor Værk, og Pine, eller Hævelse er det stundom got, at bruge en Urte-Pose af Cameelblomster, Hummel eller Hyldeblomster, naar sygen er Ledsaget, med Kolde, da er det og got at Drikke Hylde-Thee af Hylde-Blomster eller gammelt varmt Øll, med Hylde Sirup i.
- 2) For Braad og Værk i under-Kroppen eller Beenene — saa varm Spøl i en Kiedel, næsten Koghedt leg saa en Fiel over Kiedelen, sæt de bare Føder derpaa, slaae saa et stort Klæde om Kiedelen og under-Kroppen, saa at Røgen Kan gaae op paa underkroppen.
Dette Midel bruges, mange Aftener i Rad.
- 3) Valske Bønner Kogt i reent Vand er og got at legge paa Hævelse.
- 4) Roden af Kongelys, sat paa Brændeviin, skal være got at Drikke for dem som har plage af Brok.
- 5) For Plørris, Harke-Spyt og indvoortes forraadnelse, derfor er got at indtage Kongens Bryst-Saft, man Tager 3 eller 4 Theeskedefulde om Dagen.
- 6) For Klemmelse — da en Forvalter paa Veddelsborg engang fik en overordentlig Klemmelse at Drages med — saa tog vedkommende 2 fettete Salvetter, at varme paa et Bækken, saaledes først varmedes den ene paa Bækkenet og lagtes paa hans Mave, imedens denne Soles, saa varmes den anden og lægges paa, saa igien den første, og saaledes vedblev til Pinen, blev stillet — i mangel af Salveter, kan, man Tage andre fettig Ting, saasom 2 gamle Natluer¹⁾.
- 7) Da engang en Bonde-Karl i Gamborg, fik, meget Hovne Been saa Kiøbte han Chamfer Spiritus for 4 s. og smurte sine Been dermed, som da snart Kom sig, og havde ingen Hovne Been siden efter.
- 8) Naar nogle af Kammerherreinde Adlers Folk paa Hinds-gaul Klagede sig for Hinde enten at være Syge, eller havde forslaaet dem, saa skulde de allerførst Aarelades, hun Havde en Karl paa Gaarden som Kunde Aarelade.

¹⁾ I Marginen er tilføjet: at Hede et fettete Gryd-Laag er bedre.

- 9) Da Mad^m Nellemans paa Billeshaug, engang fik et Saar i enden paa sin Næse, det hun gik med i 3 aar og ikke Kunde faae lægt, saa Raadede Hinde en Jordmoder fra Fridericia, at hun skulde Koge Safran i Sød fløde og det lægge paa — det hun snart efterkom og fik Bylden lægt.
- 10) Naar Børn ere Skabede, saa tag Svovelblomme, og Bomolie, og det Melere sammen, og smørre Leddene dermed, saa forsvinder Skaben ¹⁾.
- 11) Men naar gamle eller voxne folk ere Skabede, da smør dem med nye Tiære et Probat Midel.
- 12) For Blodspyt, er det got at Koge Islansk Mos, i reent Vand afsie det, og det Drikke, saa og at indtage, noget af det brune [?] Bryst-Sukker, især naar Blodspytten er forbunden, med Brystsyge.
- 13) Naar man sender Bud til Apotech^t efter Laxere Pulver saa skal, man forlange af det graae Laxere Pulver, og sige Apotecheren Hvor gammel det Menniske er som skal have Pulveret.
- 14) Seve Balsom, holder nogle et Probat Middel for, at smørre med for Pine, Braad eller værk.
- 15) Da man et steds Kom paa Tale om Hvad, der var got for Braad og Værk paa een eller anden Lem saa svarede en Gaardmand fra Ejbye, at man skal Toe stedet med Camfer Brændeviin en Heel Time, vil sige vedblive at Toe eller smørre 1 Time — Camfer-Brændeviin, faaes naar man sætter Camfer paa Brændeviin ²⁾.
- 16) Naar en Hovnet Lem, Hovnelse som Kommer af sig selv Ledsaget med Braad og Værk, og paa samme, noget rødt, da Kalder Lægerne det Rosen dette at fordrive førend det Kommer i de andre Lemmer Giøres med 2de Urte-Poser, som varmes paa et Bækken, og lægges eller bindes paa een efter, anden saaledes naar den ene er paa saa varmes den anden.
- 17) Campher Draaber er got at indtage til at Svede paa et

¹⁾ I Marginen er tilføjet: Svovlblomme saa meget som paa enden af en Knivs vaadgiort med Distileret Bom Olie, indtage fastendes Nogle Morgener got for Skab.

²⁾ Stk. 15 er overstreget, og i Marginen er tilføjet: Duer ikke.

Voxent Menniske omtrent 20 Aar eller derover Kan tage 20¹⁾ Draaber ind i reent Vand, et yngre Menniske, tager Kun omtrent, lige saa mange Draaber som de er Gammel den første Gang siden Tager de mindre Draaber ikke saa mange.

- 18) Campher som Kiøbes paa Apotechet, og Safran som kan og Kiøbes i en Kiøbmands Boe begge Dele sat paa Brændeviin i forhold til Hverandre, er got at smørre de Ledemoder, med som er Angreben af Hævelse Værk og Braad, men smørres for Ilden om Aftenen, og vedblive at smørre saalænge, som den angrebne Lem vil Tage imod det, — omtrent det samme som Gaardmandens Raad fra Eibye.
- 19) En Borger-Kone i Middelfart havde faaet en ulidelig Hoved Pine, at drages med, hun søgde en Docter i Kolding om Raad derfor denne flyede Hinde et stykke Tøy kaldet Ject Dug deraf skulde hun Sye sig en Lue og have paa sit Hoved hver Nat det hun og snart efterkom, og laae med Luen hver Nat i lang Tid men Hver Morgen saa var Hindes Haar meget vaadt, men fik hun ved samme Raad bod for sin Hoved Pine.
- 20) En anden Kone i samme Bye havde engang i stærk Regn og Kulde faaet end saa Heflig forkiøllelse saa hun om faae Dage hverken Kunde gaae, havde Hovne Been og Rystende Lemmer, en Læge Raadede Hinde, hun maatte intet Spise, uden Havresuppe og Smørrebrød og intet Drikke uden Viin Ædike og Vand sammen, saa og Dagligen nogle Draaber af en Flaske, og noget Pulver i en Æske som ikke viste hvad var — men da dette var opbrugt saa skulde hun Have 3 Pægle got gammelt Øll og Hver Dag i 3 Dage Drikke 1 Pægl varmet med en skeefuld Hyllesirup og ligge i Sængen at Svede denne græsselig Kuur havde nær skilt hende ved livet, Hun Kom sig igien dog langsom, men blev hun aldrig saa stærk som førhend at sige med Kræfterne.
- 21) En Kone paa Fluebjerg blev slaet af en Koe paa hindes ene Laar saa hun velt om paa Jorden — snart efter fik Hun et saa stærkt Braad og Værk, at Hun Kunde ikke staae paa Jorden uden ved en Kiep, og Havde stoer Pine,

1) Tallet er overstreget, og i Marginen er tilføjet: NB. Best at Spørre Apotecheren efter hvor mange Draaber maae Tages.

man søgte hen til en Møller i Hylchemølle navn Mor-
ten Fugl, denne Raadede, at de skulde lade sætte Egler,
langs ned paa det angrebne Laar, naar de Havde Suet dem
mætte, saa skulde de lægges paa et Tallerkken, at de Kunde
brække Blodet af dem — og derpaa sættes i Vand og saa-
ledes engang hver Dag med ermelte Egler |: Iglær :| des
uden skulde hun og sætte flere Spanske Flue-Plastere, langs
ned paa siden af Laaret, disse Raad Hun og efterkom og
fik sin førlighed igien.

- 22) En Kone i Voldbye der falt og slog sig skammelig, der
volte værk og Pine, blev Raadet hun skulde Tage en god
deel Rugmeel det Komme i en Tør Gryde, den sætte paa
gløder, det Hede og røre, saa længe til det blev Brank-
ket, saa Komme en Nævefuld Malurte-Knoppe deri og det
røre sammen, saa Komme det i en Kryder-Pose, binde den
paa det slagne Sted, saa varmt som Taales Kunde, og flere
gange varme Posen og binde paa, dette Raad hun snart
efterkom og fik bedring.
- 23) En Dreng i Kauslund der havde meget svage Øyne saa
vedkommende var bange for han skulde faae Skade paa
Siunnet — et pr Beller Folk, Raadede dem at de skulde
faae sig noget Uld af et graat Faar — Denne Uld skulde
Karres i brede Tøyrer, lægges i et Tyndt Klæde og bindes
for Øynene — dette Raad af Betlerne, blev snart Efterkom-
met og fik Drengen, bedring for sine svage Øyne.
- 24) En lille Pige i Balslev, der havde Pine af Braad og Værk
i hinde ene Laar, blev Hinde Raadet at faae sig noget
graae Uld det hede og lægge paa det sted hvor Pinen var,
og eftersom det blev Solet da Varme det igien, og saaledes
vedblive — det hun |: eller vedkommende som Hielpere :|
holte med i 8 Dage — saa kom hun sig.
- 25) En fornemme Mand ved Aarhus Kanten i Jylland
havde engang en slem Øyensvaghed, den Han paa ingen
maade Kunde faae Kureret — saa skrev han til en Docter
i Hamborg berømt for at være en god Øyenlæger, denne
skrev ham til igien at han skulde Jevnlig holde et Grønt
skjærm for sine Øyne og leve fornøvelig — det han og
Efterkom og fik sine Øyne Kureret.
- 26) Naar man vil sætte Campher Brændeviin, saa skal man
Komme $\frac{1}{2}$ lod Camfær i en Pægl Brændeviin, og ligesom

- man fornemmer skaden eller Pinen bedrer sig saa Kan man Komme lidt Vand deri man Kan og engang imellem tage saa meget af det ind som der Kan Rummes i et Fingerbiereg.
- 27) Da engang en Soldat fra Fyen Gik paa Fridericia Gade, møder ham en Mand som havde, meget svage Øyne. Soldaten Raader ham at Han skulde Kiøbe et franskbrød og det Kløve med en Kniv, bløde Krummerne i varmt Vand, og det hinde paa Øynene naar han gik til Sængs, og det flere Aftener i Rad med same Brød — Hver gang efter Manden mødte Soldaten, saa Takkede han Ham for hans gode Raad Thi han fik sine Øyne Kureret.
- 28) En Huusmand paa Harndrup Mark, havde engang Værk og Pine i hans Høyre Laar og Been, han brugte mange Ting derfor, men intet Kunde Hielpe, førend han smurte nye Tiære paa en Klud og lagte under Fodsaalen saa Hialp det.
- 29) En Pige i Barløse, der var et meget elendig Menneske af Braad, Værk og Hovnelse i sine Lemmer, blev Cureret, ved at Smørre sig med Sygemalle Mellen af Hestebeen, Smørre det paa for en Ild.
- 30) En Fattig Kone i Viibye der Havde Kræft i sit Ansigt, blev Hende raadet af en Feltskiær fra Fridericia, at hun skulde legge Guulerod Saft derpaa men om det Hialp hinde veed ieg ikke.
- 31) Naar man Har en Fantenelle paa Arm eller Been, da er det Best at have af de Smaae Pommeranser, at sætte i Hullet saa og Kiøbe Voxdug paa Apotechet, der er sort paa den ene side, og grønt paa den anden deraf Klippe Plaster, og lægge paa 2 Gange om Dagen Morgen og Aften.
- 32) Naar man, Har faaet et slemt Stød eller Slag for Brystet Da er det got at Tage 1 Pægl god Øl-Ædike deri slaee 2 eller 3 Ægg det omrøre og lunke saaledes at det ikke maae løbe sammen saa Drikke det lunket, er et got Midel, mod et slaget Bryst.
- 33) Søevand Vand af Vinædike er got at Toe Hovne Been dermed saa og at gaee med Hvide Hoser.
- 34) Fantenille paa Lægget paa det eene Been vedligeholdes, med Pommeranser og Gummi Plaster, got for Braad Værk Ject Hovnelse i Lemerne Probat.

GAMLE SANDSAGER

GAMMELDAGS SPARSOMMELIGHED

Naar min Moders Nederdel, som var lige bred foroven og forneden, blev slidt paa Læggene foroven, blev Linningen foroven og Skoningen forneden taget af. Saa blev Nederdelen presset og igen syet sammen, men saaledes at det, der før var forneden, kom opad. Dette gentog sig mere end een Gang.

Min Moder havde et Par smaa Laksko, som var brugt til 7 Børn til Daab og Vaccination, men aldrig til andet.

Fra Aa, Sønderby Sogn, o. 1870.

H. C. Larsen, København.

DA FRU JERICHAU VILDE MALE H. C. ANDERSEN

En Dag, da mine Tanter, Frøknerne Hanne og Virgilia Lund¹⁾, var i Besøg hos Professor Jerichau, var H. C. Andersen ligeledes kommet i Besøg der. Fru Jerichau²⁾ sagde, efter at de havde drukket Kaffen, til H. C. Andersen: »Ja, Hr. Justitsraad Andersen, nu vil jeg have Dem malet,« hvortil H. C. A. svarede, at det var der ikke Tale om, at han vilde. Men Professorinden sagde i en bestemt Tone: »Naar jeg siger, at De skal males, saa skal De males, og dermed Basta!«

H. C. Lund, De gamles By, København.

LEGE KLOTTENBO

Vi stillede os op i en Rundkreds, og saa gik der en i Midten og sagde:

»Ullen dullen duf,
Finken fanken fuf
Fufriane markipane
Irke birke buf
Kalvippen kalvappen
Du slippen, du slappen.«

Den sidste skulde saa staa og tælle til 100, og saa skulde de andre imens gemme dem, og den, der stod, skulde ud og lede dem op. Men den, der saa kom først til Staaestedet, raabte saa: »Klottenbo mig og Hans, en to tre!« Den, der saa kom sidst, skulde staa næste Gang.

Fra Humle o. 1870.

Hanne Christoffersen, Humle.

¹⁾ Se FHj. III 166 og 168 ff. ²⁾ Malerinden Anna Marie Elisabeth, f. Baumann.

H. C. F.

SKÆMTEVISE

Og Kællien med sin Rive,
ja, hun rev op, og hun rev ner,
hun flej Tobak te Pive
i Overflødighed.

Ja, hvo der har Tobakken kær,
ka komme hid og stoppe her,
men altid fornøjelig for dig og mig,
mit yndig lille Lam.

Min kære lille Kone,
om jeg engang til Kroen gaar,
saa maa du ej se ilde,
om jeg tar mig en Taar.
Og om jeg kommer drukken hjem,
saa maa du aldrig være slem,
men altid fornøjelig for dig og mig,
mit yndig lille Lam.

Fra Ugerslev o. 1880.

Chr. Nielsen, Krarup Nordegn.

ÆTTERLYSNI

Je løjs ætter en stuvryg Kvij, hun blew boert imæjl Mekkels-
daw å Mæelfart tre Uer førn Foborg. Hun vå bræ(nd)j ve Våndje
Vå(ng)ele¹⁾ på nærmer å fjærmer å fårste å bawste Bawlåer.
Hvis om a nåre²⁾ a mene Govænner³⁾ kommer hi(nd)j får, så
beer je, a di driwer hi(nd)j frå Bys å et te. Så låwer je får
de(n)j stoere Umaw tre tør Træsæjl, æjn åpskårn Grisrump,
nesylt Sækkebå(nd)j, hakkede pakkede Pa'radis. Kør i Skow å
hæ(n)jt Svissvas. De stor i Foborg Klåktorn 1707. Læg du mæj
de Kapitel u.

Fra Snarup, Krarup Sogn, o. 1880.

Maren Jørgensen, Tange.

TÆLLEREMSE

One done degranelie,
Misle masle bom baselie,
Sejle ned til Aabenraa,
Købe for en Skilling Skraa,
Dele den i fire Parter,
En, to, tre, fire.

Brugt i Pejrup Skole o. 1880.

Hans P. Andersen, Aastrup.

1) Vantinge Vangeled. 2) nogle. 3) gode Venner.

PIGENS LØN

1.

Jeg var mig en lille bitte Pige,
 jeg skulde ud at tjene,
 jeg fik mig en Høne til Løn.
 Hvad skal Hønen hedde?
 »Skrigfalderi«, det skal min Høne hedde!

2.

Jeg var mig en lille bitte Pige,
 jeg skulde ud at tjene,
 jeg fik mig en And til Løn.
 Hvad skal Anden hedde?
 »Skærsant« min And!
 »Skrigfalderi«, det skal min Høns hedde!

(Saaledes fortsættes, idet der hver Gang begyndes forfra og lægges et nyt Led til: Gaas, Faar, So, Ko, Hest, Gaard, Mand og Søn. Til sidst lyder Remsen saaledes:)

10.

Jeg var mig en lille bitte Pige,
 jeg skulde ud at tjene,
 jeg fik mig en Søn til Løn!
 Hvad skal Sønnen hedde?
 »Klumpnitræske« min Dreng!
 »Paltnibous« min Mand!
 »Stadene« min Gaard!
 »Brunstjørne« min Hest!
 »Bredmule« min Ko!
 »Neppetryne« min So!
 »Neppe Jord« mit Faar!
 »Lang Hals« min Gaas!
 »Skærsant« min And!
 »Skrigfalderi«, det skal min Høne hedde!¹⁾

Ovenstaaende Remse er meddelt mig af Fru Marie Raun, Birkehøj 12, Hellerup, der lærte den som lille Pige af sin Moder. Hendes Forældre havde en Gaard paa Horne Mark.

Per Larsen, Gartnerfmd., København.

¹⁾ Sml. E. T. Kristensen: Danske Dyrefabler og Kjæderemser, S. 168 ff., »Lønnen hos den rige Mand«.

De gamle fynske Dialektstykker
Bjærregaarden og Bröu fraa Maaren Knövsaatter
af K. H. With — med Forord af Hans P. Lunde.

Pris 1 Kr. + Porto.

Thomas Nielsens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

**VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP**

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole,
Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet.....	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet.....	— - 4.00,	— - 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men de Hæfter, der købes tilbage (se
Omslagets 2. Side, Sept.), kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — »Fynsk
Hjemstavn« Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Es-
kildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

Grindsted Realskole. Kostskole. — Præliminæreksamen.
Program sendes. **Jens Futtrup.**

Tegn Abonnement paa Fynsk Hjemstavn.

Andelsbanken

A. m. b. A.

Kongensgade 71

Odense Afdeling

Telefon Nr. 147

Yder Forskud ved Ordning af Prioritetslaan — Modtager Penge til Forrentning

SYDFYENSKЕ JERNBANER - NORDVESTFYENSKЕ JERNBANE
ODENSE-KJERTEMINDE-MARTOFTE JERNBANE

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud. — Telefon »Sydfyen«, Odense

Højskolehjemmets Hotel
Banepladsen **Svendborg** Telefon 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her

Marius Knudsens Eftf. (K. Westergaard)
Sct. Jørgensgade 214, Odense. Telefon 247

Artesisk Brøndboring

ODENSE MARCIPANFABRIK
(Indeh.: L. Thobo=Carlsen)

Etabl. 1909

Overfarten Middelfart-Snoghøj
Korteste og bekvæmme Overfart over Lillebælt
Tilkørselsforhold ideelle — Moderne Færger

Fra Middelfart: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 16⁰⁰, 17, 18, 19, 19⁰⁰, 20, 21.
Fra Snoghøj: 7⁰⁰, 8¹⁵, 9¹⁵, 10¹⁵, 11¹⁵, 12¹⁵, 13¹⁵, 14¹⁵, 15¹⁵, 16¹⁵, 16⁴⁵, 17¹⁵, 18¹⁵,
19¹⁵, 19⁴⁵, 20¹⁵, 21⁰⁰.

Fyens Stifts Kreditforening

Odense

Telefon 7

Telefon 7

AKTIESELSKABET
SVENDBORG ØXENBJERG
DAMPMØLLE

Telegr.-Adr.: »Øxenbjergmølle« — Telf. 11 og 611 — Statstelefon 25
SVENDBORG

Overretssagfører
Lars Lersey
Kongensgade 64 Odense
Telf 1461 og 3661
Procedure ved Landsret og Underret
Incassationer, Skiftesager, Laanesager

Andelsselskabet
Odense
Eksportslagteri
Odense

Forlang

Mogensen & Dessaus

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos Deres Manufakturhandler
Garanteret sol- og vaskeægte Farver.
Bemærk det plomberede Garantimærke.
Vælg det bedste — det gør vi

Axel Ernst,

Sagfører, cand. jur.,
Overgade 3. Odense. Telefon 4575
Dokumenter, Laanesager, Ejendoms-
handler, Boer, Retssager, Inkasso.

Dampmøllen „Victoria“

Aktieselskab

ODENSE

Kongebrogaarden
Middelfart

2 Min. Gang t. Lillebæltsbroen

K. Lollesgaard

Overretssagfører
Vestergade 54, Odense
Telf. 19 og 5419

A/S

Tapetfabriken Fiona
Faaborg

Fiona lysægte Tapeter

Besøg

KLINTEN
Faaborg

Besøg
DYREHAVEN

Sdr. Boulevard, Odense
Telefon 6678

Dyr fra alle Verdensdele

Kontorer for Avertering: { København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.
Odense, Østre Stationsvej 34. Telefon 3099.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Herman Madsen: Jørgen Ploug. — A. J. Pedersen: De(n)l dame Jye. —
Mads Jørgensen: fra det gamle Hjallesø.

11. hæfte.

November 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udklip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I sidste Maaned har jeg fra Botanisk Gartner Axel Lange modtaget Tryksager af topografisk og biografisk Interesse.

For dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

Vil De tjene 1000 Kr. eller mere

ved i Vinter i Deres Fritid at sælge Havefrø til Private, saa bedes De lade mig det vide nu. Der skal ikke sættes Penge i Varelager. Fagkundskab er unødvendig. Franco Levering. Skriv straks til Billet mrkt. »Frø« — Buchtrups Annonce-Bureau, Aarhus.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»I detta arbete ges en möjligast fullständig förteckning öfver Fyens flora. Namnen på såväl vilda som odlade växter lämnas på danskt riksspråk, latin och fynsk dialekt. Vidare redogöres för den folkliga övertro, som knyter sig till vissa växter, växternas användning i folkmedicinen o. s. v. Där anledning ges, anföras också talesätt och folketymologier. Ett antal väl valda illustrationer ge det gedigna arbetet ökat värde.«

C. M. Bergstrand i »Folkminnen och Folktankar«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Jørgen Ploug: Foraar ved Bækken.

JØRGEN PLOUG

AF HERMAN MADSEN

NAAR vi kommer oppe fra de mægtige Svanninge Bakker, ligger Horneland med eet udbredt for vort Blik. Med sine vældige Bakkekuder og vide Afstande fortoner denne Halvø sig i blaanende Dis. Og øverst oppe hæver Horne Kirkes spidse Spir sig som et Vartegn for denne Landsdel; den berømte Rundkirke staar stærkt og plastisk som et Monument, mens de gamle Gaarde og Huse klynger sig omkring dens Fod. Et storladent og ejendommeligt Landskab, større og videre i Liniedragene, end man ellers finder det paa den runde fynske Ø. Fra Kirken gaar en smal Vej videre ud mod Stranden, stensatte Diger omgiver den, indtil den bliver snæver som en Markvej. Paa en af de høje Bakketoppe staar en Stendysse mørkt og tungt mod den lysende Luft; venlige Smaaskove afløser de svungne Bakker. Endelig staar vi helt nede ved Stranden ved Maleren Jørgen Plougs Hus. Stille og fredeligt bor han her i den helt idylliske Natur. Selv hører han til de stiltfærdige. Han følger jo

nok med i, hvad der foregaar ude i den store Verden; men dens brusende Dønninger naar alligevel ikke ind i hans beskedne Rige; han gaar sine egne Veje, Autodidakt som Maler, et stort Stykke af en Filosof, levende interesseret i Sognets Anliggender, en Mand med et vist Lune.

Museumsdirektør Leo Swane har i en Polemik kaldt hans Kunst for »Bondeblomst fra Landsbyhave«. Vist ikke helt med Rette. Ploug hører ikke til de primitive og lidt naive Malere, man uvilkaarlig vil forbinde med Bondeblomster og Landsbyhaver. Selv om han er selvlært som Maler, ejer hans Kunst alligevel ikke det naive Præg, der — i Forbigaaende bemærket — ofte kan være af en forunderlig Charme. I malerisk Henseende staar han de store Fynboer ret nær, eller maaske snarere den Kreds, der paa Faaborg Museum staar lidt i Baggrunden, Folk som Søren Lund, Harald Holm og Nicolaus Lützhøft. — Det store Vingesus bruser ikke i hans Kunst; han er en Kunstner, som er nær knyttet til sin Hjemstavn og prøver paa at forherlige den i enkle og stilfærdige Billeder. Lidt forsagt og tonløst kan der undertiden hvile over hans Lærreder; men til Gengæld taler de ofte om et lyrisk og bevæget Sind, en mild Glæde over Tilværelsen.

Rent maleriske Problemer stiller han ikke i sin Kunst; den staar og falder med den Inderlighed i Følelsen, der bærer den frem. Paa mange Maader kan han her sammenstilles med Søren Lund, hvem han forøvrigt personligt stod ret nær; selve Opfattelsen af Farven og Lyset falder sammen, den samme lidt omstændelige Redegørelse for Detaillerne, den samme lyriske Naturfølelse. Karakteristisk nok fortæller Jørgen Ploug, at han en Tid vaklede mellem Pennen og Fenslen, indtil den sidste endelig vandt Sejrr. Netop dette belyser en fremtrædende Side i hans Kunst, han søger ofte at give Udtryk for noget almenmenneskeligt, om man vil, noget litterært; han vil, at de Mennesker, han maler, skal være i Kontakt med Naturen og Livet, være præget af Hverdagen, men i en poetisk og afklaret Form. Han arbejder saaledes paa et stort Billede »Husker du i Høst«, en ung Mand og en ung Pige i et Høstlandskab. Det er selve Livets store Vaar, han vil give; det skal være Naturalisme, men med en poetisk og menneskelig Overtone. Hvis han har Kræfter til at fuldføre dette Arbejde, som det er tænkt, vil det kunne blive et betydeligt Billede.

Jørgen Ploug er født i Korsstensbjærggaard i Horne den 9. Januar 1876. Hans Fader hed Jørgen Jørgensen Ploug og Moderen Karen f. Poulsen. Gaarden, hvori han er født, er nu afløst af en nybygget Gaard, men den Grund nede ved Stranden, hvorpaa han har bygget sit Hus, og hvor han i mange Aar vedholdende har malet, hørte til denne hans Fødegaards Skovmaal, saa det er stadig den fædrene Jord, han bebor. Det blev tidligt bestemt, at han skulde være Landmand,

Jørgen Ploug: Ved Lyø Kirke.

og han kom som fjortenaars ud at tjene, dog ikke udensogns. Derpaa var han hjemme i Fødegaarden i 6 Aar og tog Del i Gaardens Drift. Noget Hang til at male og til litterære Sysler har han jo nok haft allerede den Gang; men foreløbig gik han bag Plov og Harve.

Derpaa kom Soldatertiden i Nyborg, og skønt han ikke er særlig militaristisk indstillet, gennemgik han dog Korporalskolen. Nu blev imidlertid Lysten til Maleriet stærkere og stærkere, og selv om han allerede var i en forholdsvis fremrykket Alder, var han klar over, at han maatte se at sige Farvel til Landbruget og komme i Malerlære. Han var paa det Tidspunkt 23 Aar, saa det var en gammel Malerdreng, Syrak Hansen i Faaborg fik.

Syrak Hansen var Peter Hansens Broder, og en af Søstrene var gift med Fritz Syberg. Han kom da her lige ind i

en livlig Kunstnerkreds og lærte de store fynske Malere, der alle samledes i Syrak Hansens Hus, at kende. Her var han i tre Aar, men lavede naturligvis ikke meget ved Maleriet. Fru Syberg opfordrede ham ivrigt til en Sommer at lade Plankeværkerne fare og tage med Syberg ud for rigtig at male, men de ikke særlig straalende økonomiske Omstændigheder, han sad i, gjorde, at han opgav dette.

Af Betydning for hans Udvikling var det, at han kom som Malersvend til København. Her gik han paa Teknisk Skole om Vinteren, og han fik i 1904 Plads hos Eigil Rothe, som arbejdede for Nationalmuseet og væsentlig restaurerede Kalkmalerier i Landsbykirkerne. Ved dette Arbejde fik han i høj Grad Lejlighed til at komme omkring ude i Provinsen, og i de 9 Aar, dette varede, fik han for Alvor Danmark lært at kende. De sidste Vintre gik han paa Statens Tegnslærerkursus, hvorimod han ikke besøgte Kunstakademiet — heller ikke noget at fortryde paa, som han selv udtrykker sig derom.

Og atter vendte han hjem til Horne, nærmest paa Grund af Sygdom, en nervøs Lidelse. Men nu kom Tiden, da han for Alvor fik Lejlighed til at male. skønt han dog ikke forsømte at tage Del i det daglige Arbejde med Gaardens Drift. Landbrugsarbejdet gav forøvrigt snart hans Nervøsitet Ben at gaa paa, og han paastaar, at det landlige Arbejde er et sandt Universalmiddel mod denne Sygdom.

Han gik nu med Planer om at bygge sít eget Hus og for Alvor slaa sig ned i Barndommens Egn. Han udsøgte sig Stedet i Vænget, en lille Skov nede ved Sønderstranden, og byggede nu med egen Haand sit Hus her. Og det blev ikke et simpelt Eneboerhus, men et hyggeligt og rummeligt Hjem, som han vedholdende arbejdede paa at udvide og forskønne gennem mange Aar. Et stort og udmærket Atelier fik han bygget med køligt Lys fra Nord. Smukke gamle Møbler fik han samlet, i det hele taget skabte han her et Ungkarlebo lidt ud over det almindelige. Men naturligvis betyder de hyggelige Omgivelser ogsaa meget, til den ene Side Stranden, hvorfra man ser over til det historiske Lyø og til den anden Side den lave Skov, han har vist i saa mangfoldige Billeder. En lille Bæk glider her igennem, og intet Motiv har Ploug malet med en større Forkærlighed end dette, især i den tidlige Foraarstid, før Skoven har faaet sin grønne Tone, mens Skovbunden staar i et Væld

af hvide Anemoner, og de gule Kabelejer danner som et flam-mende Baal langs den foraarskaade Bæk.

Dette Vænge, hvor han har bygget sit Hus, bærer det mærke-lige Navn Duritz Vænge, et Ord af uklar Oprindelse. Den monumentale Stendysse, der hæver sig paa en af de nære Bakke-kamme, hedder Duritz Høj.

I Løbet af de senere Aar (fra 1918) begyndte han at kunne sælge en Del. Han udstillede nogle Aar paa Charlottenborg og havde nogle separate Udstillinger, saaledes i Odense hos Niels Bang, hvis lille Kunstbod paa det Tidspunkt var de unge Maleres Tilholdssted. Selv om Ploug den Gang ikke var helt ung af Aar, var han det dog som Maler, i det hele taget har han været sent paa det. Han udtrykker da ogsaa selv dette i en spøgefuld Vending, mens man taler med ham om hans Liv og Virke. Men det behøver jo endelig slet ikke at være en Hem-sko for den naturlige Udvikling; ofte ser man, at den sene og modne Vækst har ført til gode Resultater.

— — —

Betragter man Jørgen Plougs Produktion paa Baggrund af hans Samtid, vil man som tidligere omtalt nærmest kunne sammenstille ham med Søren Lund og Harald Holm. Stil-færdig og lidt tung i den kunstneriske Udtryksform, lidt tem-peramentsløs set i Sammenligning med de store Fynboer. Det har været en lidt besværlig Plads at staa paa; den Slagskygge, disse har kastet, har det for den efterfølgende Generation ikke været helt let at frigøre sig for. Men alligevel har Jørgen Ploug sit Særpræg, sin ejendommelige Tone, der først og fremmest er bestemt af hans personlige Stilfærdighed og hans forsigtige Ud-tryksmaade. Han arbejder for saa vidt i en langt stærkere Grad med Billedernes etiske Indhold, end han prøver paa at beherske de æstetiske Midler. I nogle af de tidligere Arbejder har han forsøgt at give en vis Symbolisme. saaledes i et Billede fra Al-heden, hvor man ser et lille fortrykt Hedehus. Røgen stiger bølgende op af Skorstenen og danner Skikkelsen af en strengt arbejdende, krumbøjet Mand. Faren ved denne Art af Symbolik er, at den saare nemt kommer til at virke godtkøbs, og Ploug synes da ogsaa at have forladt denne Form for litterært Maleri.

Rent kunstnerisk betragtet er hans værdifuldste Arbejder de tidlige smaa Portrætter, hvor Sindet i en ualmindelig Grad er opladt, og hvor selve det farvemæssige har en hel Del at sige.

En Fremstilling af en gammel spindende Kone, et Forarbejde til det store Portræt af Moderen, er et beundringsværdigt Arbejde, stærkt og følsomt i det maleriske. Ogsaa det store Portræt af Moderen, der sidder og spinder, viser ham paa Højdepunktet af sin Kunst, det lidt forsagte i det maleriske, det lidt

Jørgen Ploug: Moder ved Rokken.

tørre i Gennemførelsen bliver til noget værdifuldt paa Baggrund af den Inderlighed, hvormed Figuren er opfattet.

Den kunstneriske Kvalitet af hans Billeder kan dog være ret svingende, det er ligesom det, han ikke er helt fortrolig med, kommer til at staa lidt haardt og uden den Nænsomhed, der ellers udmærker ham. Det gælder saaledes det Billede af et Magnolietræ med en gammel Gaard som Baggrund, der findes paa Stiftsmuseet i Odense. Hvor langt anderledes havde det følsomme og fine Portræt af Moderen ikke gjort sig paa dette Sted; en Ombytning vilde heller ikke være Kunstneren uvelkommen. Da det er det eneste Billede af Jørgen Ploug, som er offentligt tilgængeligt, er det jo da ikke noget helt urimeligt Ønske.

Hans tidlige Portrætter synes at være malet under en vis Indflydelse fra L. A. Ring, den samme Inderlighed i Opfattelsen og den samme graaladne og forsigtige Farve. Især nogle jyske Portrætter fra den Tid, han i Nationalmuseets Arbejde kom rundt i Landet, viser dette, ligeledes et meget tidligt Portræt af en gammel Kone. Disse Arbejder betegner, trods den umiskende-

lige Indflydelse fra Ring, hans kunstneriske Højdepunkt. Ganske vist har han senere naaet en større Sikkerhed i det rent ydre, men det hjertelige i disse gamle Arbejder hæver dem op i et højere kunstnerisk Plan.

Med megen Nænsomhed har han ogsaa samlet Markens brogede Flora til livfulde Buketter, en egen Troværdighed kendetegner den Maade, hvorpaa han gør Rede for de enkelte Blomsters Karakter. Ogsaa naar han maler Landskaber, bemærker man den Nænsomhed, hvormed han betragter Blomsten, Græsset, Træerne, i det hete taget hele det organiske Liv, der udfolder sig i Landskabet.

I de senere Aar har han med Forkærlighed malet den nære Strandbred, hvor de store Sten oftest danner Forgrunden for disse Udsigter over det fynske øfyldte Arkipelag

Tilsyneladende har Jørgen Ploug haft vanskeligt ved helt at finde sig selv, og han lægger personlig heller ikke Skjul derpaa. Netop fordi han har staaet saa tæt op ad en af de betydeligste Epoker i nyere dansk Kunst, »Fynboerne«, har det været vanskeligt for ham at finde den kunstneriske Udtryksform, der helt kunde sige det, som laa ham dybest paa Hjerte. Han er nemlig et saa stort Stykke af en Digter, en lyrisk bevæget Natur, at den lidenskabsløse og objektive Naturgengivelse ikke helt er ham nok. For ham er Kunsten ikke alene Virkelighed, men ogsaa Drøm, Naturen ikke alene Farve og Form, men ogsaa Stemning. Han er nemlig ikke primitiv som Menneske, men har en dyb Følelse for alt det, som ligger bagved. Naar han er Eneboer, ligger det næppe i en Trang til dyb Ensomhed; det bunder vel nærmest i det, at han, som hans Skæbne nu har villet det, er forblevet ugift.

I en sjælden Grad har Jørgen Ploug været trofast mod sin Hjemstavn, det Rige, han allerede fra Barndommen var saa dybt fortrolig med. Nu da han nærmer sig de tres, ser han paa den med de samme Øjne, som han altid har gjort. Hvert Foraar er et nyt Foraar, og han maler Anemonerne ved Bækken med den samme Glæde, hver Gang de pipler frem under den evigt unge Sol.

DE(N)J DÅME JYE

AF A. J. PEDERSEN
(Maalet fra Aarslev Sogn.)

EFTER Fyraften er en Flok ældre og yngre samlet uden for Porten til en Bondegaard.

Kirsten (slutter sig til Flokken med sit Sytøj):

Sikken e(n)j skønne Flok, vi æ
samlet lie hær po et Stæ!
Å sikken et rart Vær i Jawden.
Dæ kommer Rassems Væewer — Go Awden!

Rasmus Væver:

Go Awden, allesammen po e(n)j Ga(ng)j!
Trow:r I, Bæengi ha(n) æ så la(ng)j,
a dæ ku bliwe e(n)j lelle Pla:s?
Ka'ske ku(n) Kesten fløt si(n)j Sta:s.

Kirsten:

Sta:s! Ja — synns dutte, de æ kō(n)jt?
Brodieret bode mæ røtt å grō(n)jt.
De æ e(n)j sowrl Krawe te Laus,
jæ tåw Mo:l a hans Hals i Jaus.
Men kå(n) du nåtte ta å fåtæll wås lit,
lissem du før ha gjowr så tit.

Rasmus:

Jåu, de ku smæ(n)j gæne ski:e,
vis jæ kå(n) håwse nåu, lamme si:e.
- - Ha I nåusi(nd) hør åm de(n)j dåme Jye
hos Jens's henne i Knuw Bankes Gye?
De wå de O:er, da Stinne å jæ
vi vå hos Pæ Ni:elsens lie dæ've.
Ha(n) kåm te Måjdaw, så vit jæ håwser,
i et Pa gamle Soldaterbåwser.
Jens ha(n) sae, dæga(ng)j ha(n) so ham:
»Nå æ de så åm å gø:r å få'sto ham.«
Å de vå smæ(nd)j saent, få sikken e(n)j Snakk!
Vi lejje så tit, te vi næesten sprakk.
Ha(n) hakke å hoste å polske po;
de vå næsten aller te å få'sto.
Så vå ha(n) nå å ilit konsti å keejde,
I trow:r de val knapp, ifal jæ vi seje de.

Mæn de vå e(n)j Ga(ng)j, di sku køre Råw;
 Jens ha(n) tæ(ng)jte: »De kâ(n) ha(n) val dåw«.

Ha(n) fekk så de(n)j gamle å Jens's Y:j,
 di skekkeliste Hæste i hiele By:j.
 Mæn nerre ve Le:et dæ u få Skå:wi
 dæ korte ha(n) låwse å vælte mæ Rå:wi,
 å bode de røje Y:j å Gamli(ng)j
 kâm ræ(nd)je jæm å slæwde på Hamli(ng)j.
 Ba ætter kâm så Jyij å klaude sæj
 å sae, de vå Snekkerens Huwn, dæ skaude sæj.
 Mæn de passe jutte, få Da:ui ætter
 kâm Snekkeri køreje mæ et Las Lætter,
 ham snakke jæ mæ å fik å vie,
 a Lasset ha(ng)j uw i dene Sie;
 å så vælte de hiele dæga(ng)j ha(n) sveejde;
 jæ har ju sa:u, a ha(n) vå så keejde.
 — Dæ lo så Kownet e(n)j hal Daws Ti,
 så vå Fåskræggelsen ju få'bi,
 å Jyij ha(n) hæ(n)jte de a et Pa Ga(ng)e,
 få ha(n) vå lisse bliw i lit ha(ng)e
 få å sitte po så højt net Las,
 nej, så vå de møje(e) bæer tepas
 få Jyij å sitte i e(n)j lelle Tått,
 så nå kâm ha(n) køreje nåkk så flått.
 Men Lastræ:et de hae ha(n) dåw glæmt.
 »Ja,« sae ha(n), Jens, »de æ jutte så næmt
 å håwse de hiele søn lie po e(n)j Ga(ng)j.«
 Mæn Ve:ij ha(n) vå jutte så la(ng)j;
 å hæn po Awdni so vi så Jyij,
 ha(n) rie po Gamli(ng) uw a By:ij.
 Vi tæ(n)jte jo: »Vo ska ha(n) nå hæn?«
 Mæn nå ætter kâm ha(n) igen.
 Vi stow dæ jo, nonne a Byens Kale,
 å dæ blev et Grinneje, så de vå fale,
 å i(n)je i Haui kâm Pierne kikkeje,
 få dæ kâm Jyij mæ Lastræ:et liggeje
 lie foran sæj, tværs ower Hæsti.
 — Ja, de di(ng)jle ju nåu i Blæsti,
 å ha(n) va fære å spærre Gaen.
 Så sku ha(n) e(n)j a Pour:di i Laen.

Mæn Lastræ:et de tåw ju po.
i bægge Sier, kâ(n) I nåkk få'sto.

Kirsten:

Nej hør, Rassems, tøy nå ilit.
Mon du dowde gor tæmle vit?
Så tåwle vå de(n)j Jye val datte,
ha(n) ku(n) da vie, a ha(n) vi dratte.

Rasmus:

Ja, de kâ(n) du saudens seje, min Pie;
mæn dæ æ nå en Te(n)j, du mo vie:
Di Jyer æ ju nå nåu få dem sæl,
å jæ ve sandeli gi e(n)j Pæl,
dæssem ette ha(n) sa:t, de dâme Howe,
lisse stelle po Hæsti å glowe.
Jæ råude så te ham: »Vri Æ(nd)j te!«
Så trowe ha(n), ha(n) sku ta Ræ(nd)j te,
å ha(n) hugg Gamli(ng) mæ begg sinn Hæle,
å Biestet spra(ng)j ju, så de vå ræle.
De vå lie netop sâm de(n)j hersens Bjøn,
vi læsste âm i Skowlen sâm Bøn,
sâm fal a Hæsti å tawde sit Vær;
de vå lie de same mæ Jyij hær.
Ha(n) lo po e(n)j Ga(ng)j nerre po Jowren
å vå ju næsten hiel fâlouren.
Ha(n) lo mæ Lastræ:et lie âwer Maui,
å Pierne grinnte dæ e(n)je i Haui.

Kirsten:

Ja, Rassems, du kâ(n) renâk væewe
bode mæ dinne Hæ(nd)er å mæ di(n)j Kæewe.
Mæn jæ kâ(n)tte vie, vo møj: du trowr
dæ æ a saent i dinne ejne Owr?

Rasmus:

Va? Saent! Kâ(n) dutte trow po:et?
Jam, sødeste Kesten, jæ stow ju å so:et.
Mæn dæssem dutte ve trow, va jæ se:er,
så ve jæ sörme aller få'tæll dæj me:er.

Kirsten:

Å, dit Fjåw mæ di(n)j dâme Jye!
Trowr du, vi ve la vås alte(ng)j bye!

Næj, jæ ska seje dæj, hiele din Historie
 hun har det lisse Kaffe å Sikorie;
 hun smaer a Tesætni(ngj), de kå(n) du trow.
 Mæn hun vå smæ(nd)j ælls tæmmli gow;
 å du ska da aller bliw så knåtten,
 få'de jæ trejjer dæjj en Bitte såtten.

Rasmus:

Jæ æ aller en Bitte knåtten, lille Kesten,
 å nå æ du jo ve å bliw skekkele få Resten.
 Å de æ smæ(nd)j mowssemt nåkk, va du se:er
 åm Kaffe å Sikorie å al de'hæ:r.
 Mæn dæsem du syns, a jæ skæenger Kaffe,
 så ve:e jæ nåu, som I å(nd)re ka(n) skaffe.
 Få alle I Pier, som sitter hæ:r
 å leer a mæj — ja, Kesten i'sæ:r —
 nå I vi vær ræjde rare å søe,
 så ku(n) I ju gi Sukker å Fløe;
 jæ mien: Ku Itte sø(ng)e vås en Sa(ng)j,
 så blew Awdni da knapp så la(ng)j.
 De vå ju næsten å en Ska:m,
 vis min Sikorie vå ilit ra:m;
 så ku(n) en Sa(ng)j ju milne ilit
 po de, som jæ nå ha giet jær a mit.

Kirsten:

De kå(n) vi smæ(nd) gæne; kãm hæ:r, Sofie
 å Maen å Anne å Jens's Marie!
 La vås nå høre, vo höjt I kå(n) råue;
 vå Mowr ska høre de jæm i sin Ståue.

Pigerne synger:

Jæ kå(n) dåw ette vie, om di nonne Stær har
 så manne kønne Te(ng)j som hæ:r i Så:unet.
 Væ Måen hiele Somri æ Hemli blo å klar,
 jæ ser de, lisse snar som jæ æ våwnet.

Å Marken hun æ grön lie rundt omkre(ng)j vo By,
 å Skå:wi sto å suwser næn få Banken,
 å dessem ette Soulsorten fløjer höjt i Sky,
 så sitter hun å sø(ng)jer i Håmleranken.

Å la(ng)js mæ Bæggi brejer sæj vo Ma: mæ Blåmster i,
å dæ ska vi gö Hø åm et Pa Daue.

Se, så æ Somri ræjde, såm jæ aller bæst kå(n) li,
å Awdni æ så stelle i vo Haue.

Å go jæ hænn a Gaen, så æ vi stras en Ra
a Pier mæ hinå:(nd)en u(nd)er Armi.

Vi snakker, å vi sø(ng)jer, å vi då(nd)jser val i(n)jda,
vis æls vi kå(n) røre vās få Varmi.

— Jæ kå(n) dåw ette vie, åm dæ å(nd)re Stæer æ
så manne rare Folk å lære å kæ(nd)e;
å jæ ve renåk aller ræjse vækk frá dætte Stæ,
mæn bliw hær så læ(ng)e, så læ(ng)e, så læ(ng)e.

FRA DET GAMLE HJALLESE

AF GARTNER MAD S JØRGENSEN, GREJSDALEN

BYEN

I Hjallese var der oprindelig 20 Gaarde, som ved Udstykningen var tillagt hver ca. 70 Tdr. Land, og tillige var der 14 Huse med Jordtilliggende. Der laa 10 Gaarde ved hver Side af Vejen, men ved Aar 1780 nedbrændte de 5 Hestehavegaarde, som derefter blev opbygget i Hestehaven, og Tiden angives ved dette lille Vers:

Gud selv vor Vogter vær'
og Naaden at bevare.
For Ild og Vand bevarer
i evig Fryd og Ære.

Anno 1780.

som endnu findes paa en smukt udskaaren Overligger over Indgangsdøren i den yderste Gaard i Hestehaven. De 2 Torupgaarde er efter min Moders Udsagn flyttede ud noget før.

De gamle Gaarde i Hjallese havde Nummer, som endnu i min Barndom var almindelige.

Ved Aar 1860 ejedes Gaardene regnet fra det sydøstlige Hjørne af følgende: 1 Christen Nielsen, 2 David Nielsen, 3 Søren Nielsen, 4 Mads Jørgensen, 5 Lars Jensen, 6 Jens Madsen-Torup, 7 Lars Pedersen-Torup, 8 Jens Hansen, 9 Salomon Jacobsen, 10 Lars Jørgensen og Peder

Jørgensen, Damgaarden (2 halve Gaarde) (søndre Side), 11 Niels Rasmussen, Hestehaven, 12 Rasmus Hansen, Hestehaven, 13 Jørgen Jørgensen, Hestehaven, 14 Anders Hansen, Hestehaven, 15 Hans Hjæresen, Hestehaven, 16 Anders Pedersen, Stormly, 17 Niels Andersen og Peder Jørgensen (to halve Gaarde ved Hestehavevejen), 18 Jørgen Pedersen, nu Mosegaard og Landbrugsskolen, 19 Hans Chr. Simonsen, Agermosegaard, 20 Hans Rasmussen, Godhedsminde (nordre Side).

Fra 1866 til 1871 blev de sidste af de gamle Hjallesegaarde ombygget, Mads Jørgensens i 1862 og 1863, Jørgen Pedersens i 1867, Anders Pedersens i 1871 og Salomon Jacobsens i 1871.

Gaardene laa alle med Laden ud til Vejen og var bygget af Egetræ. Paa langs midt i Huset stod store Egestolper, Suler, der naaede til Husets øverste, og der ovenpaa en Bjælke, Aasen, hvorpaa Spændetræerne hang. Det var en solid Byggemaade og har derfor kunnet staa igennem de mange Aar. Stuehuset var ikke luksuriøst efter Nutidens Begreber. Der var saa lavt til Loftet, at en velvoksen Mand ikke kunde gaa ret under Bjælkerne. I Øverstestuen var der Lergulv, og i Dagligstuen, Soveværelset og Køkkenet Gulv af brændte Sten, medens der alle andre Steder var stenpikket Gulv. I Bryggerset fandtes Bagerovnen med Pige-kammeret paa den ene Side og Plads til Øl, Mælk og Indslagting paa den anden Side. Under Bjælkerne i Dagligstue og Køkken var der Hylder, hvorpaa Mælkefadene var anbragt om Vinteren. Disse »Sifade« var røde og sorte uglaserede Lurfade, som om Sommeren købtes hos omkørende Pottemænd fra Vissenbjerg Sogn. De sorte Fade samt Gryder og Revlingekoste, »Limer«, kom fra Jylland. — Indgangsdøre til Forstue, »Frammers«, og Bryggers var Halvdøre, og de oprindelige Vinduer havde blyindfattede Ruder, af hvilke sidste nogle endnu finder Anvendelse adskillige Steder i Huset. Ligeledes er nok endnu bevaret en Del af det gamle Arvesølv, Skeer, Bægere og Lugtedaaser.

Af gamle Redskaber brugtes endnu tildels Trægrebe og Træskovle, medens de gamle Træplove dog ikke brugtes mere. De gamle Arbejdsvogne, »Lundstikkevogne«, gik paa det sidste, og de 3—4 stolede Stadsvogne blev af jyske Opkøbere i lange Tog ført til Jylland, hvor de endnu kunde bruges i Hedeegne.

Salomon Jacobsens gamle Beboelseshus var bedre bygget end de andre Gaarde, og der var højere til Loftet. Den gamle Lærer R. Petersen mente, at Ridefogeden havde haft sin Bolig der.

Hvor nu den gamle Skole ligger, har den gamle Sognekirke ligget. Her blev Kong Christian den 3. hyldet af den fynske Adel i Juli 1534. Ved kongeligt Gavebrev blev den i 1576 skænket til Jørgen Marsvin, som brugte Materialerne til Opførelsen af Hollufgaard. Rester af den gamle Kirke findes endnu i Huse og Haver i Byen.

Lige syd for Stævnet laa den gamle »Kapellansgaard« og tæt øst for Skolen et gammelt Hus, »Sergenthuset«, i hvilket i svunden Tid Sognets »Stodderkonge« boede.

BYLAUGET

Bylauget holdt sig længe i Hjallesø og opløste sig langsomt omkring 1866, men efter den Tid var der dog i nogle Aar noget Sammenhold. Stævne-Stenene paa den gamle Bysmedies Plads blev anbragt i Maj 1868, medens jeg tjente hos Mads Jørgensen. Et Minde fra denne Tid trænger sig frem. Jeg tjente sammen med Knud Christiansen, som nu er Husmand i Hjallesø, og medens vi gik og ryddede den gamle Gaardsplads for Brosten, kom vi til en stor, flad Sten, som laa foran den gamle Indgangsdør. Knud havde med en Jernstang løftet Stenen op, hvorefter jeg satte Brystet for og væltede Stenen over. Derved fandt jeg under Stenen en gammel Kobbermark fra 1814 — Gaardens Lykkeskilling — som den gamle Anders Pedersen antagelig med Forsæt havde anbragt dér for at bringe Slægten Lykke. Min Madmoder, Karen Andersdatter, vilde gerne have afkøbt mig Skillingen, men jeg beholdt den og har den endnu — dog ikke under min Trappesten!

Oldermands-Værdigheden tildeltes for et Aar ad Gangen, og hos Oldemanden samledes Bymændene for at drøfte Byens Velværd, og hos ham holdtes Aarets faste Gilder. Som Inventar, der fulgte Oldermændene, nævnes et Træfad, en Træ-Potageske, en Træ-»Stub« til hver Mand, men dette havde dog ikke været i Brug i flere Aar. Desuden en Bismarck, Kobbermaal af forskellig Størrelse samt Byhornet, der brugtes, naar der varsledes til Stævne eller Ildebrand.

GILDER

Foruden de traditionelle Oldermands-Gilder var der for de unge »Juleleg« med Dans. Man beværtedes med Øl, Snaps og Kage med godt Paalæg, og der var nok af det.

Karlen hos Oldermænden gjorde Fastelavnsgilde, men forinden var der Ringridning, hvor der kæmpedes om de fornemste Værdigheder — Konge, Adjudant, Bannerfører og andre eftertragtede Stillinger. Naar Ringridningen, der overværedes af Mænd, Dreng og Piger, var tilendebragt, begyndte Pigerne at pynte Karlene med Baand og Sløjfer, og de højeste Rangklasser udstyredes med Napoleonshatte. Alt imedens blev Mændene budt ind paa Øl, Snaps og Bakkelser, og før den pyntede Trup forlod Gaarden, blev den til Gengæld for god Behandling af Mændene inviteret til i Løbet af Dagen at vise sig i Gaardene, hvorfor Adjudanten skyldigst takkede. Saa gik Turen med Trompeter i Spidsen fra Gaard til Gaard med Sang og Spil. Traktementet var Æbleskiver, Klejner og andet Bagværk, kogt Øl og Dram, som dog blev nydt med Sparsomhed, og desuden skænkede Manden fra 3 Mark til 1 Rigsdaler til Gildet, hvortil ogsaa Pigerne blev indbudt, og med et Leve for Konge, Land og Manden og Konen i Gaarden red man syngende en Omgang og satte saa Kursen mod den næste Gaard, hvor den samme Ceremoni gentog sig. — Deltagerne i Aftengildet beværtedes med Øl og Snaps og henad Kl. 10 med Punch og Boller, hvorefter Mændene gik hjem, medens Ungdommen fortsatte med Leg og Dans.

Henad 3 Uger efter Fastelavnsgildet gjorde Pigerne et Gilde for Karlene, og hver af disse maatte herfor gerne bøde med 3 à 4 Mark.

FOLK

Jeg har tidligere nævnt Navnene paa Byens Gaardmænd, men kan af mit lange Tog af Hjalles-Minder ikke lade være at fange og fastholde Typer, som satte sit Præg.

Paa Toften ved Lars Jørgensens Gaard og tæt til Vejen laa det gamle Fattighus, »Slottet«, og af dets daværende Beboere mindes jeg »Gamle Ane«, som en Dag havde været henne hos Søren Niensens Kone efter Mælk. Samtidig besøgte hun Degnemadammen, og da denne bød hende Sødsuppe, mente Ane, at Suppen godt kunde hældes i Spanden til Mælken, da det alligevel skulde i samme Kar, naar hun kom hjem. Mette Lauste,

»Tyskemette«, var af tysk Herkomst. Endvidere Søren Jyde og hans Kone samt Marie Sørens, en rar og velestimeret Kone, der var Moder til Byens herlige gamle Skræder, Kristian Sørens, med det alenlange Skæg, som han bar inden for Vesten, og ved Hjælp af hvilket han vandt adskillige Væddemaal.

Byen havde sine Originaler. »Stumme Kristen« var sat i Pleje, men opholdt sig mest i Dalum Mølle, hvor han godt kunde gaa og se efter, om det gik vel til i Gaarden, og til Gengæld nød han det meste af sin Kost dér. Hvert Aar til Julen fik Kristen et Sæt nyt graameleret Vadmelstøj, nye Træsko og, om den gamle var for ringe, en ny Kasket. — Ved særlige Lejligheder, saasom til Gilder i Byen, gav Kristen den med høj Hat. Om Søn- og Helligdage drog Kristen paa Gæsteri i Byen, som han havde inddelt i Distrikter for ikke at komme for ofte. Kristen var kalveknæet og løs i Benene, hvorfor 2—3 Dramme kunde gøre dem nok, og under Belastning af 4—5 nægtede de at bære Kristen. Vi Drengene var da parat til at følge ham hjem, men det var han ikke glad ved, og det hændte jo, naar han langede ud med Stokken og derved tabte Balancen, at vi maatte ranke ham op igen. Konerne var gode ved Stakkelen, og det hændte sjældent, at han fik mere, end han kunde klare, men dog altid lige til Stregen.

Der var næppe den Mand eller Kone i Byen, der gik fri for et Kælenavn af den humørfyldte »Kirsten Anderse«, saasom »Lange Slandridank«, »Smæksok«, »Springfort« o. s. v. Hendes Vid gik i Arv til Sønnen, Hans Andersen Tækkemand. Fraset at han var noget plump i Munden, var han ellers en godlidende og velset Mand, og der var livligt i Gaarden, hvor Hans Tækkemand arbejdede paa Taget. Naar han saadan var i sit rette Element, gav han sine Digtninge til Bedste i Form af et Vers om hver Mand i Byen, og de adskillige ret gode Træffere blev modtaget i god Forstaaelse, naar han foredrog dem med sin ret kønne Sangstemme. — Maren Sejerskov var en sikker Kone, som især i Skoven holdt god Justits, og jeg skulde nok holde mig paa Afstand. Hendes Mand, Morten Sejerskov, arbejdede mest i Torup, og Hans Andersen citerede, naar han drog en passende Parallel med Kragetræerne paa Tagrygningen: »Nu sidder de topirat ligesom Morten Sejerskovs røde Hue.« Hans gik ogsaa med rød Hue, men den faldt ned til Siden.

De gamle fynske Dialektstykker
Bjærregaarden og Brøu fra Maaren Knøvsdaatter
af K. H. With — med Forord af Hans P. Lunde.

Pris 1 Kr. + Porto.

Thomas Nielsens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingstryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men de Hæfter, der købes tilbage (se
Omslagets 2. Side, Sept.), kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — Fynsk
Hjemstavn's Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Es-
kildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

En Vise er Festens morsomste Pynt — — —
personligst og friskest hos Olaf Gynt.

Henvendelse helst skriftligt med udførlige Oplysninger

Blankavej 31, Valby.

Andelsbanken

A. m. b. A.

Kongensgade 71

Odense Afdeling

Telefon Nr. 147

Yder Forskud ved Ordning af Prioritetslaan — Modtager Penge til Forrentning

**SYDFYENSKKE JERNBANER - NORDVESTFYENSKKE JERNBANE
ODENSE-KJERTEMINDE-MARTOFTE JERNBANE**

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud. — Telefon »Sydfyen«, Odense

Højskolehjemmets Hotel
Banepladsen **Svendborg** Telefon 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her

Marius Knudsens Eftf. (K. Westergaard)
Sct. Jørgensgade 214, Odense. Telefon 247

Artesisk Brøndboring

ODENSE MARCIPANFABRIK
(Indeh.: L. Thobo=Carlsen)

Etabl. 1909

Overfarten Middelfart-Snoghøj
Korteste og bekvemmeste Overfart over Lillebælt
Tilkørselsforhold ideelle — Moderne Færger

Fra Middelfart: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 16^m, 17, 18, 19, 19^m, 20, 21.
Fra Snoghøj: 7^m, 8^m, 9^m, 10^m, 11^m, 12^m, 13^m, 14^m, 15^m, 16^m, 16^m, 17^m, 18^m,
19^m, 19^m, 20^m, 21^m.

Fyens Stifts Kreditforening
Odense

Telefon 7

Telefon 7

AKTIESELSKABET
**SVENDBORG ØXENBJERG
DAMPMØLLE**

Telegr.-Adr.: »Øxenbjergmølle« — Telf. 11 og 611 — Statstelefon 25
SVENDBORG

Overretssagfører
Lars Lersey
Kongensgade 64 Odense
Telf 1461 og 3661

Procedure ved Landsret og Underret
Incassationer, Skiftesager, Laanesager

**Andelsselskabet
Odense
Eksportslagteri**
Odense

Forlang

Mogensen & Dessaus

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller

hos Deres Manufakturhandler

Garanteret sol- og vaskeegte Farver.
Bemærk det plomberede Garantimærke.

Væg det bedste — det gør vi

Axel Ernst,

Sagfører, cand. jur.,
Overgade 3, Odense. Telefon 4578
Dokumenter, Laanesager, Ejendoms-
handler, Boer, Retssager, Inkasso.

Dampmøllen „Victoria“

Aktieselskab

ODENSE

Kongebrogaarden
Middelfart

2 Min. Gang t. Lillebæltsbroen

K. Lollesgaard

Overretssagfører
Vestergade 54, Odense
Telf. 19 og 5419

A/S

Tapetfabriken Fiona
Faaborg

Fiona lysægte Tapeter

Besøg

KLINTEN
Faaborg

Besøg
DYREHAVEN

Sdr. Boulevard, Odense
Telefon 6678

Dyr fra alle Verdensdele

Kontor for Avertering: København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogruppv.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Øynt: Romse. — August f. Schmidt: h. f. feilberg og fyn. —
frode lund: hensat Ulykke i Curup og Kærte Sogne. — Gamle Sandsager.

12. hæfte.

December 1934.

7. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766. — Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSK HJEMSTAVNS SAMLING

Gennem en Række Aar har jeg samlet Optegnelser, Billeder, Udclip og lignende af topografisk, biografisk og saglig Art vedrørende Fyn. Samlingen, der nu omfatter en halv Snes Tusinde Ting, kommer mig i høj Grad til Nytte ved Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn«.

Ofte har jeg den Glæde at modtage Bidrag fra andre til Samlingen. — Skulde Læserne have Ting liggende, som de ikke har særlig Interesse i selv at opbevare mere, eller som før eller siden bliver bortkastet eller tilintetgjort, modtages de med megen Tak til Samlingen. De kan da komme Arbejdet med »Fynsk Hjemstavn« til gode og forhaabentlig senere — under en eller anden Form — gavne anden fynsk Hjemstavnsforskning.

Særlig Interesse har gamle og nye Fotografier (ogsaa Amatørfotografier) af Personer, Bygninger og Landskaber samt Postkort, Breve, Dagbøger eller andre skriftlige Optegnelser.

I sidste Maaned har jeg fra Kæmner Juel, Faaborg, modtaget en historisk Notits og fra Førstelærer L. P. Pedersen, Torøhuse, 2 Fotografier.

For dette bringer jeg min bedste Tak.

H. C. F.

Vil De tjene 1000 Kr. eller mere

ved i Vinter i Deres Fritid at sælge Havefrø til Private, saa bedes De lade mig det vide nu. Der skal ikke sættes Penge i Varelager. Fagkundskab er unødvendig. Franco Levering. Skriv straks til Billet mrkt. »Frø« — Buchtrups Annonce-Bureau, Aarhus.

Axel Lange:

Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.

150 Sider. — Pris 3 Kr.

»I detta arbete ges en möjligast fullständig förteckning över Fyens flora. Namnen på såväl vilda som odlade växter lämnas på danskt riksspråk, latin och fynsk dialekt. Vidare redogöres för den folkliga övertro, som knyter sig till vissa växter, växternas användning i folkmedicinen o. s. v. Där anledning ges, anföres också talesätt och folketyologier. Ett antal väl valda illustrationer ge det gedigna arbetet ökat värde.«

C. M. Bergstrand i »Folkminnen och Folktankar«.

Bogen faas fra Fynsk Hjemstavns Ekspedition, Krarup pr. Espe, og sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766.

Herman Madsen: Romsø.

ROMSØ

AF OLAF GYNT

Kom Ariel, Luftens og Livsglædens Aand,
paany æventyrlig til Jord
og søgte med magisk, vidunderlig Vaand
et Sted, hvor kun Drømmene bor — — —
da skimted han snart i den saltfriske Strøm
en lokkende Paradisø
saa sollun og øm
med Sandkystens Søm
saa hvid som en Sjæl, der tør dø.

Med brusende Vinger slog Ariel ned
paa Romsø, paa Skrænternes Græs,
hvor Oldtiden aander i uberørt Fred — — —
fjernt skriger de vildene Gæs.
Den Ø har hver af os vist digtet engang
som Barn i en vintermørk Kvæld:
en bellishvid Vang,
graa Havfugles Sang,
en Julidags brønddybe Tjæld.

Der græsser jo adelig Hjorten endnu,
Sol støber i Guld dens Gevir.
Paa visnede Blade et lynhurtigt Nu
usynlig bag Stammer den blir.
Blidt bølger det gule, berusende Korn
i Skøvrynets nynnende Favn
mod Kyst som tilforn,
hver Tøjrekos Horn
blir blodigt i Morgenens Bavn.

Hvor tit løb jeg ud i det blæsende Vand
ved Romsø, en Vikingdreng lig,
og følte mig fri over Nutids Forstand
nær kampestenshegnede Vig!
Her filtred sig om mig det slimede Tang
fra Havdybets Ebbe og Flod.

Hvert Fugleskrig klang
hæst, vildt fra »engang«.
Her var jeg nær Slægternes Rod.

Jeg spurgte mig selv, om i Eden paany
jeg nøgen i Solskin var stedt -- -- --
som ventedes Gud i det perlegraa Gry
i Skabelsens Vidunder klædt!
Der dased paa viftende Skrænter man bedst,
man savned ej Pen eller Bog,
for her var man Gæst
hos Tidernes Blæst
og lytted sig ensom og klog.

Foer siden man vidt om den halsende Jord
og tabte sit inderste Maal -- -- --
det hændte, man drømte om Fuglenes Kor
om Romsø i Morgenens Baal.
Det hændte -- blandt Storstæders kimende Larm --
man drømte, man hvilte paany
paa Solskrænten varm
med Pigen i Arm
paa Romsø et blikstille Gry.

De brogede Sten paa den sporeløse Kyst -- -- --
alt laa som Aartusner før Old!
Der aanded en Luft saa betagende tyst -- -- --
her lytted man hundredefold.
En Myte om Barndom og Syndflod og Dis -- -- --
her leved en skjult Eremit
saa gammel og viis
blandt Blomster og Bris.
Hans Navn var kan hænde just -- -- -- mit

Maaske er det netop mit inderste Sind,
der bor paa den solgrønne Ø
og ejer i skiftende Byger og Vind
en Lykke, som aldrig kan dø.
Og synes jeg angst, at mig selv jeg har tabt
jeg søger tilbage en Nat
til Fugle og Krat
og føler forladt
mit Hjærte paany blive skabt.

H. F. FEILBERG OG FYN

AF AUGUST F. SCHMIDT

I den ret store Litteratur, der forefindes om Folkemindeforskeren H. F. Feilberg (1831—1921), er der kun givet meget sparsomme Oplysninger om den Tid (1864—69), han opholdt sig på Fyn. I det følgende skal derfor meddeles en Række Enkeltheder om dette for Feilberg på flere Områder strenge Livsafsnit.

Nærværende Fremstilling havde dog ikke kunnet se Lyset, hvis ikke jeg fra Feilbergs Søn, fhv. Skolebestyrer H. F. Feilberg, København, havde erholdt en Del Optegnelser, Udklip, Breve o. s. v. til fri Afbenyttelse. Som det vil ses, er Hr. Feilbergs Oplysninger i høj Grad kommet dette lille Arbejde til gode.

H. F. Feilberg begyndte sin Gerning som Præst i den danske Folkekirke i 1856, først som Kapellan hos Eiler Hagerup i Store og Lille Solt i Angel; senere blev han Sognepræst i Valsbøl (1859—62) og Store Vi (1862—64), begge Steder Syd for vor nuværende Statsgrænse. Den 22. Maj 1864 blev han afskediget fra sit Embede af den tyske Civilregering (entlediget ^{28/10} 1864) og var derefter nødt til at drage Nord på. Hans Hustru og Barn blev først sendt til Ullerup i Sundeved, hvor Feilbergs Fader var Præst¹⁾. Selv blev H. F. Feilberg tilbage, til han havde fået Kreaturer og Redskaber solgt og Bohavet sat omkring til Bønderne. Så begyndte han under et frygteligt Tordenvejr sin Rejse nede fra Store Vi til Ullerup. Der fik han Pas hos den Øverstkommanderende i Gråsten til at rejse med Kone og Barn til Als og videre; de overnattede i Hørup Præstegård og sejlede næste Dag fra Kejnæs til Assens, hvor hans Faster Nona, gift med Toldforvalter Bruun, var bosat. Et Par Dage efter rejste de til Odense, og der fik de under Landemodegudstjenesten Efterretning om Overgangen til Als. Her i Odense besøgte de den fremragende Kommunalpolitiker, Etatsråd Wilhelm Petersen²⁾, der var gift med Feilbergs yngste Moster Adolphine Købke. Under Opholdet hos Etatsrådets traf Feilberg Fru Pastorinde Marie Strøm, gift med Pastor G. F. P. Strøm til Marslev-Birkende. Fru Strøm bad nu Feilberg om at være Hjælpepræst i Marslev, da hendes Mand var Medlem af Rigsrådet og

¹⁾ Marius Kristensen: H. F. Feilberg (1923), 33.

²⁾ Udførlig omtalt i H. St. Holbecks Værk: Odense Bys Historie (1926), 290—92.

derfor meget af Tiden lå inde i Rigsdagen. Efter nogen Betænkning slog Feilberg til. Han vilde dog helst have haft nogen Hviletid, men fandt det rigtigst at tage mod det gode Tilbud, fulgte Kone og Barn til København og vendte tilbage til Marslev.

Pastor Strøm (Præst i Marslev-Birkende 1848—1897) blev Landstingsmand for 6. Kreds 1859 og Medlem af Rigsrådets Landsting for samme Kreds 1864. Han var en meget anset Mand og fik i 1868 efter Biskop P. C. Kierkegaard tilbudt Stillingen som Kirkeminister. Han sagde imidlertid nej til det ærefulde Tilbud, ligesom han også senere afslog at blive Biskop i Ålborg. Som Medlem af den store Kirkekommission af $18/6$ 1868 havde han ikke ringe Indflydelse. Han var af en ganske anden Støbning end H. F. Feilberg; dette forhindrede dog ikke, at Feilberg satte ham overordentlig højt og bevarede Venskabsforholdet til ham, så længe han levede. Strøm var en klarttænkende og viljestærk Mand, der ikke rigtig var i Kontakt med Bønderne, da han ikke let kunde finde sig i lange Forklaringer og Omsvøb, men ønskede kort og klar Besked. Da Skolebestyrer H. F. Feilberg i 1883 blev Student, blev han af sin Fader sendt på Besøg hos Pastor Strøm. Feilberg jun. fik ved denne Lejlighed et Indtryk af en Mand af høj Intelligens, men ganske jævn i sin Færd, en kærlig og forstående Rådgiver for sine Sognebørn. Der var da et godt indbyrdes Forhold mellem Præst og Menighed.

Strøm var Søn af en Gæstgiver i Odense og havde fra sin Ungdom fået en stærk Afsky for alt, hvad der hed Kortspil og stærke Drikke. — Fru Marie Christine Strøm var født i Lumby ved Odense i 1830. Hun var Datter af Kancelliråd Hans Müller, Kasserer ved Odense Fattigvæsen. I 1849 blev hun Præstefru i Marslev. Hun var en særdeles omhyggelig og kærlig Værtinde for sine Medbeboere, hvad nok kunde tiltrænges, da Feilberg var meget træt og nervøs efter de forudgående Begivenheder i Mellemslesvig. Tilmed var hun en forstandig Kone og en dygtig Husmoder. Hendes ene Søster var gift med Pastor Gabriel Heiberg, den anden med Lütken, Professor i Zoologi ved Universitetet. Selvom Fru Strøm efter Sigende ikke havde mange Interesser udover Hus og Hjem, ma hun dog have haft nogen Føling både med Folkelivet og med Svend Grundtvigs Virksomhed for Indsamling af Folkeminder; thi hun har sendt flere fortrinlige og udførlige Skildringer

af gammelt østfynsk Bondeliv til Grundtvig. Arkivar Hans Ellekilde har i Fynsk Hjemstavn 1933, 38—48, udgivet hendes Beskrivelse af et Bondebryllup i Marslev 1855, medens jeg i Årbog for historisk Samfund for Odense og Assens Amter 1931, 53—56, har gengivet hendes Skildring af et Igangsgilde i Marslev i 1840'erne. Det er jo muligt, at Feilberg og Fru Strøm under Feilbergs Marslevophold engang imellem har samtale om det gamle Bondeliv. Fru Strøm levede i hvert Fald længe nok til, at hun kunde stifte Bekendtskab med Feilbergs epokegørende Værk: »Dansk Bondeliv«, hvis første Del udkom 1889.

I Marslev fik Feilberg Løn og frit Ophold; begge Dele i Forening tilstrækkelig til at leve af, og han fik snart Kone og Barn derover. Det var den 8. Søndag efter Trinitatis (1864), han holdt sin Tiltrædelsesprædiken i Marslev. Ved Ugangen af Kirken blev han forbavset over, at en ældre Mand kom ham i Møde med et hjerteligt Håndtryk og ønskede ham velkommen. Feilberg spurgte lidt desorienteret: »Er der nogen, der kender mig her?« »Nej«, svarede Manden, »men vi kendte Dem på Røsten, at De er en af vore«. På den Måde kom han i Forbindelse med de vakte Kredse på Landet, der var påvirket fra Kerteminde. Han kom Vinteren igennem jævnlig til deres ugentlige Forsamlinger og talte snart hos Husmænd og snart hos Gårdmænd. Det blev en lærerig Vinter for Feilberg. De Lidelser og Forfølgelser, Forsamlingsfolkene tidligere havde været udsatte for, huskedes endnu af de ældre. Fynboernes Livlighed og Elskværdighed gjorde dem lette at omgås, og ved sin Afsked i Foråret 1865 fik han mange Beviser på Beboernes Elskværdighed såvel i Marslev som i Birkende.

I en Almanak fra 1865, som Skolebestyrer Feilberg besidder, har Pastor Feilberg indført en Del Notater vedrørende sin Præstegerning i Marslev-Birkende (Begravelser, Bryllupper, Lønforhold, Korrespondance etc.).¹⁾

¹⁾ Der findes også i Almanakken Navne på forskellige Mennesker, Feilbergs havde Forbindelse med i 1865. Ved Februar står V. Es mann (1831—1901), Præst i Hellested, har digtet »Droslen slog i Skov sin klare Trille«; var Feilbergs Skolekammerat fra Ribe. Skovrider Neergaard (Februar, August), en trofast Ven fra Mellemslesvig, hvor han var ansat i eller i Nærheden af Store Vi. Dr. Didrichsen (August), Professor i Botanik (jfr. Marius Kristensen, 33 f.). I September: Louise Collin,

Den første Almanaknotat er dateret Marslev 13. Januar 1865, den sidste derfra stammer fra 29. April 1865. I Maj 1865 tog Feilberg med Kone og Barn (det ældste, en Datter) til København til Svigerforældrene, der da boede i Store Kongensgade; med dem tog han til Tårbæk, hvor hans næstældste Barn, den senere Skolebestyrer Henning Frederik Feilberg, blev født den 19. Juni og døbt i August, Begivenheder, Feilberg har indføjet i den omtalte Almanak. I Tårbæk havde Nutzhorns (Svigerforældrene) Sommerophold på Villaen »Bilbergsminde«. Ved sin Ankomst til Hovedstaden fik Feilberg straks Vikartimer hos Frk. Zahle, hvor han tidligere — før sin slesvigske Præstetid — havde været Lærer.

I Sommerferien kom der dels Tilbud fra Pastor Strøm om atter at komme til Marslev, dels fra Etatsråd W. Petersen i Odense om at søge Stillingen som Kateket og Førstelærer ved Borgerskolen i Odense; det var kun en foreløbig Stilling, da Byens Skolevæsen i Løbet af et Par År skulde omordnes. Omendskønt Feilberg havde været glad ved at være i Marslev, hvor han, som han siger i sin Selvbiografi i Universitetets Festskrift 1894 i Anledning af sin Udnævnelse til Æresdoktor — »fandt et kærligt hjem« for sin Hustru og sit ældste Barn og sig selv, var der dog forskellige Forhold, der gjorde, at han ikke vendte tilbage dertil, men foretrak Stillingen i Odense, som han med megen Betænkelighed tiltrådte, da han var ukendt med Arbejdet. Hans Fader, N. L. Feilberg, der ligesom efter Treårskrigen var så dybt rystet, at han var nær ved at blive sindssyg, fik så den rolige og fredelige Plads i Marslev, hvor han påfaldende hurtigt kom til Kræfter igen.¹⁾

Nu kom H. F. Feilberg så til at tilbringe fire År i Odense. Han tiltrådte Lærerstillingen i Slutningen af August 1865 og blev konstitueret som ordineret Kateket 11. Oktober 1865 ved Frue Kirke og var samtidig Førstelærer (Forstander) for den betalende Borgerskole i Byen, Stillinger han beklædte til 1. Marts 1867, da

Veninde af Feilbergs, Datter af Jonas Collin, senere gift med Kontorchef Viggo Drewsen. Chr. Ewaldsen, Provst på Frederiksberg, tidligere Præst i Flensborg. Comtesse M. Scheel, en af Feilbergs private Elever. Frk. Zahle, Skolebestyrerinden. Peter Feilberg, Broder til H. F. F., Løjtnant, til Søborggård. J. Aagaard, en af Feilbergs Skolekammerater fra Ribe, Præst i Gørding 1877—97.

¹⁾ Marius Kristensen: H. F. Feilberg (1923), 34.

han overtog en Lærerplads ved Fru Heins Pigeskole. Et Årsted efter sin Ankomst til Odense blev han tillige konstitueret som Fængselspræst¹).

Borgerskolen lå, hvor nu Rådhuset ligger, og der var delt Skoletid, så Feilberg kunde gå hjem til Middag mellem 12—2. Flere af Lærerne var mindre påpasselige, en enkelt særdeles duelig. Tampen brugtes endnu ret flittigt. Blandt Feilbergs Elever var den senere kendte Gymnastikdirektør N. H. Rasmussen og den ligeledes senere kendte Billedhugger Aksel Hansen (Mester for Christian IX's Rytterstatue i Odense), Klassens Karikaturtegner. Han har meddelt, at Prygl vankede der meget af, men at Feilberg vakte de store Drenges Interesse for Digtekunst ved at læse dansk Litteratur højt for dem. Selvfølgelig var der i en så stor Skole Dreng, der voldte en ny Lærer Vanskeligheder, og der forefaldt også af og til Misligheder, men Feilberg kom i det hele i et godt Forhold til sine Elever. Han omtalte senere hen Timerne i Borgerskolen med Fornøjelse og mindedes både de pudsige Scener og de Vanskeligheder, der havde været at overvinde. Pigeklasserne var helt igennem elskværdige og lette at have med at gøre. Feilberg underviste kun i de øverste Klasser.

Som Provst Switzers Kateket skulde han hveranden (Søndag eller) Helligdag prædike i Frue Kirke.

Årsagen til, at H. F. Feilberg i 1867 gik over til privat Virksomhed, har man ikke før kendt. At det nu er muligt at belyse også dette Punkt i Feilbergs lange og dådrlige Levnedsløb, skyldes fhv. Skolebestyrer H. F. Feilbergs til Brug for nærværende Afhandling foretagne Undersøgelser, et Forskningsarbejde, man med stor Glæde takker for.

H. F. Feilberg var kun konstitueret i Embedet som Førstelærer, og da Omordningen af Odense Skolevæsen efter to Års Forløb skulde finde Sted, udløb Konstitutionen. Der skulde imidlertid udnævnes en Skoleinspektør, som skulde gennemføre den nye Ordning. Feilberg følte sig ikke helt kvalificeret til Stillingen, men da han ikke havde noget andet Levebrød, indgav han dog en Ansøgning. Inidertid hørte han, at Pastor Johannes Møller også var Ansøger, hvorpå han straks tog sin An-

¹) Marius Kristensen, anf. Værk, 34. Samme i Dania VIII (1901), 123. Poul Bjerger i Sønderjydske Årbøger 1902, 18. Danmarks Præstehistorie ved Max Groshennig og Th. Hauch-Fausbøll I 1864—1911, 135.

søgning tilbage, da han var klar over Joh. Møllers Fortrin på dette Område. Dette var ganske sikkert rigtigt af Feilberg; han var dygtig og klar som Lærer, men havde ikke organisatoriske Evner. Møller var derimod et klart Hoved og en meget dygtig Administrator. Han var en ualmindelig Regnemester. Feilberg har fortalt sin Søn, at når man spurgte Møller: »Når falder Påskedag til næste År?« Eller: »Når var det Påskedag for fem År siden?«, regnede han det på stående Fod ud i Hovedet. Og spurgte man ham: »Hvorledes bærer De Dem dog ad?«, svarede han: »Det er da let nok« o. s. v.¹⁾ Så var det, Feilberg efter Venners Råd tog Pladsen hos Fru Heins, hvis Skole lededes i grundtvigsk Ånd, som Skolens Inspektør og Regnskabsfører. Det var en Pigeskole; Lønnen var kun ringe, og Fru Heins var ikke let at arbejde sammen med. Hun var fortrinlig overfor små Børn, men havde svært ved at komme ud af det med de større Børn og deres Forældre. For at bøde lidt på de små Indtægter var det, at Feilberg oprettede et Eftermiddagskursus for unge Piger. Til Oplysning herom tjener en af Feilbergs Annoncer, som vi nu skal høre:

»I Henhold til en i Stiftstidenden [i Odense] tidligere indført Bekjendtgørelse, tillader jeg mig, efterat have sat mig i Forbindelse med forskellige Lærere her i Byen, at indbyde den confirmerede kvindelige Ungdom til et Eftermiddagskursus. Det er beregnet paa Saadanne, som kunde ønske at uddanne sig til Lærerinder eller paa Andre, der kunde have Lyst til at samle og opfriske de spredte Skolekundskaaber enten i en enkelt Retning eller i flere. Til næstkommende 1ste October i Fru Heins's Skoles Locale tager det sin Begyndelse. Jeg har tænkt mig dette Kursus saaledes anlagt, at Eleverne i 4. Halvaar skulde kunne naae omtrent en lignende Sum af Kundskaaber, som Frøken Zahle sætter som Maalet for sine Elever. Det er vanskeligt at fremsætte en bestemt Plan, hvor man ikke nogenlunde af Erfaring kjender Elevernes Ønsker og deres Fordannelse, saa at jeg blot i Almindelighed kan angive, at jeg har deelt Fagene i 3 Klasser. I. Regning, Skrivning og Tegning, med 2 ugentlige Timer til hvert i første Halvaar. II. Sprogene: Engelsk, Tydsk, Fransk, med ca. 3 ugentlige Timer til hvert. III. De egentlig dannende Fag: Historie, Geographi, Dansk, Naturhistorie. For det første Halvaar gaar Planen ud paa 2 Timers Danmarkshistorie; 2 Timers Geographi; 2-3 Ti-

1) Johannes Møller, Søn af Dr. og Prof. theol. Jens Møller, blev født $18\frac{1}{3}$ 1832. Han blev ordineret Kateket ved Sct. Hans Kirke i Odense $1\frac{1}{3}$ 1867 og tillige Skoleinspektør i Odense. Blev residerende Kapellan ved Vor Frue Kirke i Odense $5\frac{1}{5}$ 1874. Har skrevet: »Den kristelige Skoles Opgave« og »Forslag til Odense Skolevæsens Omordning« (1871). Entlediget $14\frac{1}{3}$ 1892.

FYNSK HJEMSTAVN

MAANEDSSKRIFT FOR DEN FYNSKE ØGRUPPE
UDGIVET OG LEDET AF
H. C. FRYDENDAHL

7. AARGANG
1934

.

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DIGTE

Andersen, Olaf:	Din Hjemstavns Melodi. (Melodi af Arvid Andersen).....	1
Gynt, Olaf:	Paa det fynske Efteraars Tærskel.....	145
»	Romsø.....	177
Pedersen, A. J.:	De(n)j dåme Jye	168

NATURFORHOLD

Frydendahl, H. C.:	Hørorme paa Fyn.....	124
--------------------	----------------------	-----

FOLKEMAAL

Frydendahl, H. C.:	Fædreland	32
Gravlund, Thorkild:	Ordet Fædreland.....	64
Jensen, Johs. M.:	Ordet Agn	63
	(Tekster paa Folkemaal findes S. 64, 95, 159, 168)	

SÆD OG SKIK I HJEM OG BYLAV

Christoffersen, Hanne:	Lege Klottenbo	158
Frederiksen, Svend:	Ved Odenseaaens Udløb.....	2
Frydendahl, H. C.:	Fastelavnsminder fra Frørup.....	31
Jensen, N. J.:	Aaleblusning ved Sydfyns Kyster og Småøerne	73
»	Om Torskefiskeri ved Sydfyns Kyst.....	60
Jørgensen, Mads:	Fra det gamle Hjallese.....	172
Larsen, H. C.:	Gammeldags Sparsommelighed.....	158
Lund, Frode:	Træk af Landsbyforhold i Ore Sogn.....	49
Pedersen, L. P.:	Gamle Begravelseskikke i Sønderby.....	80
»	Lidt om Dreslette Bylav	121
Sørensen, Eskel:	Huusraad for Folk.....	153
Uldall, Kai:	Nogle Paaskeskikke.....	33

VISER, REMSER OG MUNDHOV

Andersen, Hans P.:	Tælleremse	159
Christoffersen, Hanne:	Bindebrev	48
Jørgensen, Maren:	Ætterlysni	159
Larsen, Per:	Pigens Løn	160
N., H. J.:	Tælleremser	128
Nielsen, Chr.:	Byremse fra Sallinge.....	64
»	Skæmteverse	159
Rasmussen, N. P.:	Skaffertale ved Bryllup i Espe Sogn	192
Sørensen, Jørgen:	Byremse fra Sletterod	95

SAGN OG TRO

Andersen, Frede:	Overtro.....	14
Askholm, R.:	Heksen i Kattesikkertelse paa Lyø	112
»	Den kloge Mand i Køng Højrup.....	91
»	Skelflytteren paa Lyø	16
Christoffersen, Hanne:	Sagn om Humle Kirke.....	127
Frederiksen, Svend:	Sagn fra Aasum og Seden.....	76
Hansen, Hans:	Sagn om Bjærgfolk	144
Jensen, A.:	Mette Bondes i Dreslette.....	93
Lund, Frode:	Hensat Ulykke i Turup og Kærte Sogne	190
»	Pigens Bro.....	96
Lund, H. C.:	Den kønne som Vejrprofet.....	112
Mathiasen, Iver:	Sagn om Slag ved Aarslevgaard	127
»	Spaniolerne og Tordenskræppen	112

IV

Nielsen, Anders:	Spøgeri i Krarup Sogn	95
Olsen, Peter R.:	Folkeminder fra Kertemindeegnen. 10, 107, 141	
Sørensen, Jørgen:	Sunkne Gaarde i Padesøhyl og Rødedam . .	16

HISTORIE, FUND OG MINDER FRA GAMLE DAGE

Andersen, Olaf:	Dåbskjolen fra Søllested Præstegård	97
Frydendahl, H. C.:	Eskel Sørensen paa Gelbjærg	134
»	Fru Julie Lassen	191
Fussing, Hans H.:	Grundtvig som »Sagfører« paa Langeland .	129
Glahn, Torben:	Med Smakke og Isbaad over Storebælt . . .	17
Juel, J. C.:	Stubmøllen ved Faaalg, senere paa Ærø og Lyø	113
Jørgensen, Morten:	Et livligt Slaagilde paa Nedergaard 1810 . . .	55
Knudsen, Hans:	Signen og Hekseri i Store-Rise	100
Korch, O.:	Jens Korre og den kloge Kone i Køng	56
Lund, H. C.:	Da Fru Jerichau vilde male H. C. Andersen	158
Lørup, Sophie:	Lærer Anders Jensen, Snave	147
Madsen, Herman:	Jørgen Ploug	161
Schmidt, August F.:	H. F. Feilberg og Fyn	179
Valerius, V.:	Ludvig Feilberg og Barndomshjemmet i Kværndrup	65, 81

HJEMSTAVNSRØGT

Skov, Olaf:	Vestfyns Hjemstavnsforening 1933—34	110
-------------	---	-----

BILLEDFORTEGNELSE

Andersen, Olaf:	Dåbskjole fra Søllested Præstegård	99
Blache, Chr.:	Med Isbaade over Storebælt	22
Eckersberg, C. W.:	Bæltsmakke tørrer Sejl	26
Fabritius de Tengnagel,	F. M. E.: Egeløkke paa Grundtvigs Huslærer- tid	129
Fausing, Th.:	Dam ved Kværndrup præstegård	83
»	Granhøjen ved Kværndrup præstegård	81
Graae:	Isbaadtransport paa Storebælt 1890—91 . . .	17
Lassen, Th.:	Fra Kværndrup præstegård	65
Lund, Frode:	Fra Husstrædet i Skaastrup	51
»	Fra Oregaard	52
»	Pikgaarden i Skaastrup	50
»	Stubmøllen paa Lyø	118
Madsen, Herman:	Aaen ved Odense	3
»	Romsø	177
»	Vejen gennem Aasum	5
»	Vignet	9, 32, 120, 152, 192
Olsen, Peter R.:	En Vandkvist	13
Ploug, Jørgen:	Foraar ved Bækken	161
»	Moder ved Rokken	166
»	Ved Lyø Kirke	163
Raunkjær, Kr.:	Vestfyns Hjemstavnsgeard	97
Syberg, Fritz:	Fynsk Landskab	145
Uldall, Kai:	Børnene danser ved Majtræet i Strynøby . .	36
»	Børnene koger Paaskeæg ved Stranden . . .	39
»	Drengene »baaler« med Tang	35
»	Drengene koger Paaskeæg ved Stranden . .	34
»	Ægkogning paa Strynø	33
Valerius, V.:	Kværndrup præstegård. Gavt mod haven . .	67
	En Smakke i det 16. Aarhundrede	18
	Nyborg i Midten af det 18. Aarhundrede . . .	24

Valerius, V.:	Udsigt over Bæltet fra Nyborg Fæstning o.1807	28
	»Mercurius«	30
	Et Par gamle Skaastrupere	49
	L. Feilberg. Præst i Kværndrup	69
	Aalelystre i Svendborg Amtsmuseum	74
	Ilagt Lyster	74
	Ludvig Feilberg i 35 Aars Alderen	85
	Ludvig Feilberg som ældre	89
	Bryllupsgæsterne kommer	110
	Brudfolkene	111
	»Jomfru Hannibal«	111
	Faaborg omkring 1730	113
	Anders Jensen	149
	H. F. Feilberg	186

NAVNELISTE

I. STEDNAVNE I UDTOG

Aa 158.	Elmelund 52.	Hverringe 109.
Aalemosarhus 54.	Elvedgaard 134.	Hvidkilde 55.
Aalsbo 16.	Emtekær 136.	Hylken 16, 156.
Aarslev 127 f., 168 f.	Espe 192.	Højrup 91 ff.
Aasum 2 ff., 76 ff.	Elterup 136.	Illebølle 38.
Aatornene 49.	Faaborg 98, 113 ff., 159,	Kappendrup 144.
Aborg 92.	162 f.	Kavslunde 138, 156.
Agedrup 78.	Fiskop 60, 73.	Kerteminde 10 ff., 107,
Andørup 79.	Fjellebro 98.	141 ff., 181.
Asperup 121.	Fluebjærg 155.	Klintebjærg 79.
Assens 58, 123, 148 ff., 179.	Frederiksgave 123, 150.	Klæsø 38 ff.
Avnslev 144.	Frøbjærg 152.	Knepholm 130.
Balslev 136 ff., 156.	Frørup 31.	Knudsnæs 38.
Barløse 157.	Fæbæk 38.	Korshøjgaard 144.
Bernstorffsminde 14.	Føns 140.	Korsstensbjerggaard 163
Billeshave 154.	Fønsskov 148.	Korup 15, 78.
Birkinge 179 ff.	Gamborg 135, 153.	Kragehul 126 f.
Biskorup 4, 79.	Gelbjærg 134 ff.	Krarup 15, 64, 85, 95, 125 f.
Blangstrup 191.	Glamsbjærg 56, 98.	Kværndrup 65 ff., 81 ff.,
Blankenborg 16.	Graasten Amt 101 ff.	192.
Boldorp 78.	Grubbe Mølle 115.	Kærby 136.
Brahe-Trolleborg 15, 84.	Grydhøj 50 ff.	Kærsgaard 96.
Brandsø 139.	Guldborggaard 38.	Kærte 190 f.
Bukkerup 92.	Gummerup 147.	Købingshoved 38.
Bullerup 5 ff.	Gyldensteen 49 ff.	Kølstrup 188.
Bækhus 98.	Haagerup 15, 192.	Køng 56 ff., 91 ff., 112.
Bøstrup 133.	Harendrup 157.	Køstrup 136
Charlottenlund 130.	Herrested 111.	Landmaalergaarden 97 ff,
Dalby 111.	Herslev 38.	110 ff.
Dalum 176.	Hestehaven 172.	Langeland 33 ff.
Damsbo 60.	Hinsgavl 153.	Langtved 12.
Drejø 38.	Hinsholm 10 ff.	Lille-Bælt 24.
Dreslette 80, 93 f., 121 ff.,	Hjalløse 172 ff.	Lindelse 33 ff.
149 ff.	Holev 6.	Lindved Aa 3.
Dræby 4 f.	Hollufgaard 174.	Lumbly 79, 127 f., 180.
Dunkær 104 ff.	Holstenshus 119.	Lydingegaarde 15.
Ebberup 150.	Hørne 115, 160, 161 ff.	Lyø 16, 112, 113 ff., 163 f.,
Egeløkke 129 ff.	Hostrup 93.	190.
Egeskov 85 f.	Hov 27.	Løgismose 151.
Egneborg 117.	Humle 48, 127, 158.	Maale 109, 143.
Ejby 3, 138, 154.	Hvedholm 114 ff.	Marslev 179 ff.

- Marstal 102.
 Mellemhave 14 f.
 Middelfart 24, 155.
 Mosegaard 112.
 Munkebo 4 f.
 Myllerup 111.
 Nedergaard 55 f., 130.
 Nyborg 19 ff., 58, 98, 163.
 N. Broby 115.
 N. Næraa 63.
 Odense 2 ff., 77 ff., 92,
 102, 114, 128, 149 ff.,
 165 f., 179 ff., 192.
 Odense Aa 2 ff.
 Onkelsminde 144.
 Ore 49 ff., 96.
 Oregaard 52, 96.
 Ormehøj 16, 136.
 Paaskebærg 42.
 Padesø 16.
 Pejrup 159.
 Pikgaarden 50 ff.
 Pikkerhuset 50 f.
 Raagelund 77.
 Rejstrup 144.
 Ringe 125.
 Romerhus 92.
 Romsø 23, 177 f.
 Rudkøbing 130.
 Rynkebygaard 66.
 Ryslinge 68 f.
 Salby 10 ff., 141 ff.
 Sallinge 64.
 Saltøfte 124, 147.
 Sanderumgaard 125.
 Sankt Jørgen 79.
 Seden 4 ff., 76 ff.
 Skaarup 122, 148.
 Skaastrup 49 ff.
 Skalkendrup 42.
 Skamby 136.
 Skottegaarden 51.
 Skovby 53.
 Skovhusgaard 51.
 Slettemosehuse 96.
 Sletterod 95 f.
 Snarup 159.
 Snav 147 ff.
 Statene 38.
 Stensby 50.
 Stensgaard 131.
 Stenstrup 68.
 Stige 79.
 Store-Bælt 17 ff.
 Store-Rise 100 ff.
 Strynø 33 ff.
 Stubberup 139.
 Svalebølle 129 ff.
 Svenborg 55, 68, 74.
 Søfælde 95.
 Søgaard 98.
 Søllested 97 ff., 112.
 Sønderby 80.
 Taarup 14.
 Tommerup 97.
 Torup 172 ff.
 Torøhuse 80, 121, 150.
 Tranderup 102.
 Trunderup 68 f., 111.
 Tryggelev 130.
 Turup 49, 190 f.
 Tved 70.
 Tybrind 139.
 Ugerslev 159.
 Ulbølle 59.
 Ullerslev 144.
 Vanting 159.
 Wedellsborg 153.
 Verninge 150.
 Vestfyns Hjemstavns-
 gaard 97 ff., 110 ff., 147.
 Viby 10 ff., 107 ff., 135, 157.
 Vigslev 125.
 Vissenbjerg 173.
 Voldby 136, 156.
 Væbnergaard 111.
 Ærø 101 ff., 113 ff.
 Æraskøbing 101 ff.
 Ørbæk 96, 125.
 Ørslev 16.
 Østergaard 8, 78.

II. PERSONNAVNE I UDTOG

- Achtonia, Karen., g. m. Borgmester
 J. Jørgensen, Faaborg 114 ff.
 Adler, Kammerherreinde, Hingsavl
 153.
 Ahlefeldt-Laurvigen, General, Trane-
 kær 130.
 Andersdatter, Karen, g. m. Gmd. M.
 Jørgensen, Hjølløse 174.
 Andersen, And., Sognefgd., Lyø 118 f.
 —, H. C., Forf. 31, 158. —, Hans,
 Tækkemand, Hjølløse 176. —, Ka-
 ren, Gaardejerske, Saltøfte 124.
 —, Knud, Gmd., Skaastrup 52.
 —, Margr., g. m. Chr. Sørensen,
 Vestf. Hjemstavnsgaard 98 f. —, Olaf,
 Forf., 112. —, Rs., Rise 103. —, Ane,
 Hjølløse 175.
 Ane Løkkens, Sønderby 80.
 Anna Eskels, Gamborg 135.
 Askholm, Rs. N., Gmd., klog Mand,
 Kong Højrup 91 ff.
 Axelsdatter, Maren, Mølleejerske,
 Faaborg 117.
 Bagger, Fr. Vilh., Præst, Brahe-Trolle-
 borg 15.
 Ballow, Kn. Sørensen, Byskriver, Faa-
 borg 117.
 Bang, Niels, Billedskærer 165.
 Banke, Jørg., Bibliotekskonsulent 110.
 Baumann, Anna M. E., Malerinde, g. m.
 Billedhugger J. A. Jerichau 158.
 Bendixsen, Maren B., g. m. Sogne-
 præst C. F. Rieffestahl, Søllested 98.
 Biering, Lærer, Balslev 136.
 Blicher, St. St., Forf. 29.
 Brahe, Henr., til Engelsholm 116.
 —, Jørg., Rigsraad 114 ff.
 Brandt, Præst, Tryggelev 130. —, Dom.,
 Præst, Rise 102 ff.
 Bredsdorff, M., Præst 188.
 Broberg, Adjunkt, Odense 185.
 Brock, L. F., Major 27f.
 Bruun, Toldforv., Assens 179. —, Jørg.
 L., Skræder, Ebberup 150.
 Brøndsted, P. O., Arkæolog 27.
 Bulger, Jørg., Faaborg 114.
 Christensen, Kaptajnløjt. 30. —, P.,
 Gdr., Ejby 138. —, Søren, Gdr. og
 klog Mand, Frørup 31. —, Vilh.,
 Gdr., Frørup 31.
 Christian, Hertug af Sønderborg-
 Glücksborg 101 ff. — III, Konge
 174. — IV, Konge 114. — V, Konge
 20, 116.

- Christiansen, Kn., Hmd., Hjalløse 174.
—, N., Søgaard 98.
- Clausen, Jørg., Dunkær 105 f.
- Colding, P. A., Provst, Køng 91 f.
- Collin, Louise, g. m. Kontorchef V. Drewsen 182 f.
- Damsgaard, Jfr., Husholderske, Egeløkke 129 ff.
- David, Poul, Aasum 5.
- Ejstrup, H., Handelsingartner, Ørbæk 125.
- Ellekilde, H., Arkivar 181.
- Ellen, g. m. Smed Johan, Rise 102 ff.
- Eriksen, J. C., Lærer, Snave 148.
- Eskesdatter, Ane, g. m. Gdr. S. Steensen, Gelbjærg 135 ff.
- Fabritius de Tengenagel, Constance, g. m. Major C. F. Steensen-Leth, Egeløkke 130.
- Fangel, Præst, Svanninge 118.
- Feilberg, Edel, Askov 188. —, Erik, Kværndrup 72. —, Gustav, Kværndrup 66 ff. —, H. F., Folkemindeforsker 179 ff. —, H. F., Skolebestyrer 179 ff. —, Ludv., Filosof 65 ff., 81 ff. —, Ludv., Præst, Kværndrup 66 ff. —, Nona, g. m. Toldforv. Bruun, Assens 179. —, Peter, Løjtnant 182.
- Fog, Marie E., g. m. Præst C. F. Rieffestahl, Søllested 98.
- Foged, Borger, Faaborg 114.
- Frans paa Sletten (F. Andersen), klog Mand 94.
- Frederik II, Konge 18 f. — IV, Konge 115 f. — VI, Konge 28. — VII, Konge 120, 150.
- Frederiksen, Lars, Skaffer, Espe 192.
- Fugl, Morten, Møller, Hylken 156.
- Gjørup, Forp., Nedergaard og Hvidkilde 55.
- Gloumand, H., Amtsskriver 102.
- Gram, Fr., Gehejmerraad 22 f.
- Gregersen, H. P., Lærer, Odense 188.
- Grundtvig, N. F. S., Digter 129 ff. —, Sv., Folkemindeforsker 180 f.
- Gummerup, H., Sergent, Nyborg 58.
- Gyldenstjerne, Anna, g. m. Rigsraad J. Brahe 114.
- Hansdatter, Maren, g. m. Gdr. J. J. Sørensen, Gelbjærg 138.
- Hansen, Aksel, Billedhugger 183 ff. —, Anna, g. m. Kunstmaler Fr. Syberg 163 f. —, Chr., Gdr., Højagergaard 125. —, Claus, Gdr., Verninge 150. —, Hans, Møller, Faaborg 117. —, Hans, Portrætmaler 25. —, Lorens, Rise 101 f. —, Mads, Indsieder, Lyø 120. —, Rs., Rise 106. —, Rs., Trunderup 69. —, Rs., Møller, Faaborg 117. —, Syrak, Maler, Faaborg 163 f.
- Heins, Frue, Skolebestyrerinde, Odense 183 f.
- Helveg, Ludv., Præst, Odense 188.
- Holberg, Ludv., Forf. 24 f.
- Hole, Rs., Gdr., klog Mand, Køng Højrup 91 ff.
- Holst, N., Tømremester 119.
- Holsten, Ditl., Kmhr., Holstenshus 119.
- Høyer Møller, E., Præst, Kølstrup 188.
- Jacobsdatter, Birg. C., g. m. Kn. S. Ballow, Faaborg 117.
- Jacobsen, Povl, Kbmd., Faaborg 117. —, Salomon, Gdr., Hjalløse 172 ff.
- Jensen, Tømremester, Odense 187. —, And., Lærer, Snave 147 ff. —, Hans, Skræder, Rise 103 ff. —, Marie, Odense 187. —, Niels, Amtsstuefuldmægtig, Assens 58. —, Sophie, g. m. fhv. Propr. H. Lørup, Dreslette 151 f.
- Jespersen, Bæltpostfører 30.
- Johan, Smed, Rise 103.
- Jørgensen, And., Rise 101. —, Chr., Rise 103. —, Jac., Borgmester, Faaborg 115. —, Jens, Dunkær 104 ff. —, Jens, Hmd. og Kurvemager, Køng 56 ff. —, Kirsten, Rise 101 f. —, Lars, Gdr., Hjalløse 172 ff. —, Mads, Gdr., Hjalløse 172 ff. —, Morten, Møller, Svenborg 55. —, Peder, Gdr., Hjalløse 172 f.
- Kaas-Lehn, O. D., Baron, Nedergd. 56.
- Kastrup, Forvalter, Nedergaard 56. —, Jørg., Møller, Svalebølle 129 ff.
- Kattrup, Julie M., g. m. Læge F. T. Lassen 191 f.
- Kiechel, Samuel 18 f.
- KirstenAndersen, Hjalløse 176. —, Ladekone eller Soldsætters, klog Kone, Etterup 136.
- Klæsøe, Carlin, Lærer, Humle 39.
- Knudsen, Klodsemager, Odense 188.
- Korch, P. J., Lærer, Ulbølle 59.
- Korre, Jens, Hmd. og Kurvemager, Køng 56 ff.
- Krag, And., Tømrer, Aasum 9.
- Kragh, Adjunkt, Odense 188.
- Kristen, stumme, Hjalløse 176.
- Kryssing, Per, Aasum 5.
- Købke, Adolphine, g. m. Etatsraad W. Petersen, Odense 179. —, Christiane, Odense 187.
- Lange, Axel, Bot. Gartner 32.
- Langhoff, Mordbrænder, Assens 150.
- Langkilde, R. H., Forp., Knepholm 130.
- Larsen, Jørg., Gdr., Dreslette 94. —, Niels, Gmd., Grydhøj 52.
- Lassen, Fr. Th., Læge 192. —, Jen-

- ny H., g. m. Oberst J. M. L. 192.
 —, Jens M., Oberst 90 f. —, Jørg. A.,
 Provst 82 ff., 192. —, Th., Kapt. 191.
 Lauritsen, Alb., Rise 104. —, Jørg.,
 Dunkær 105.
 Laursen, Hans, Gmd., Veringe 150.
 Lefolii, H. H., Skolemand, Odense 188.
 v. Lente, Chr., Stiftamtmand 115 f.
 Ley, Clara, Odense 187. —, Sigfr.,
 Literat 187.
 Lund, Søren, Kunstmaler 162 ff.
 Madsen, Niels, Møller, Faaborg 119.
 —, Rs., Gmd., Lyø 120.
 Madsen-Stensgaard, N. K., Kompo-
 nist 186.
 Maren »Krestoft«, Dreslette 149.
 Marie, g. m. Søren Jyde, Hjalløse 176.
 Marsvin, Jørg., til Hollufgaard 174.
 Matthiessen, M. E., Lærer, Haarslev 152.
 v. d. Meersch, Kbmd. 20 f.
 Mette Bondes, Dreslette 93 f. — Lauste,
 Hjalløse 175 f.
 Michelsen, Oluf, Dunkær 104.
 Mogensen, Chr., Sagfører, Humle 130 ff.
 Molbech, Chr., Historiker 134 f.
 Mortensen, Karl, Gdr., Ejby 138.
 Müller, Hans, Kasserer, Odense 180.
 —, Marie C., g. m. Præst G. F. P.
 Strøm, Marslev 179 ff.
 Møller, Johs., Præst, Skoleinspektør,
 Odense 183 f.
 Nellemann, Md. 139, 154.
 Nielsen, And., Nr. Aaby 139. —, Gerh.,
 Konsulent, Herrested 111. —, Jørg.,
 Hmd., Krarup 125 f. —, Mads,
 Gmd., Lyø 118 f. —, Poul, Gmd.,
 Hølev 6. —, Rs., Gmd., Skaastrup
 50. —, Søren, Gdr., Hjalløse 172 ff.
 Nissen, Møller 118.
 v. Nutzhorn, D., Læge 182 ff. —, Ditl.,
 Læge 189. —, Fr., Filolog 189.
 Orloff, Fr., Lektor, Vejle 126 f.
 Palladius, P., Biskop 17 f.
 Palnatøke, Sagnhelt 4.
 Pedersdatter, Marie K., g. m. Hmd.
 J. Jørgensen, Køng 57 ff.
 Pedersen, And., Gdr., Hjalløse 173 f.
 —, Hans, Gmd., Egneborg 117.
 —, Hans, Smed, Dreslette 94.
 —, Hans Jørg., Gmd., Dreslette 94.
 —, Jens, Stubberup 139. —, Oluf,
 Smed, Dunkær 105.
 Petersen, Har., Præst, Kværndrup 69 f.
 —, R., Lærer, Hjalløse 174. —, Wilh.,
 Kommunalpolitiker, Odense 179 ff.
 Ploug, Jørg., Kunstmaler, Horne 161 ff.
 —, Jørg., Kbmd., Faaborg 117 f.
 —, Jørg. J., Gmd., Horne 163.
 Poulsen, Alfr., Højskoleforst., Rys-
 linge 85 f. —, Karen, g. m. Gmd.
 J. J. Ploug, Horne 163 ff.
 Rasmussen, Hans, Gmd., Ebberup 150.
 —, Jens, Gmd., Saltofte 147. —, Ka-
 ren Margr., g. m. Lærer A. Jensen,
 Snave 152. —, N., Møller, Faaborg
 120. —, N. H., Gymnastikdirektør
 183 ff. —, Mads, Landmaaler, Orme-
 høj 136 ff. —, R. M., Møller, Lyø
 120. —, Rs., Landmaaler, Nr. Aaby
 156 ff.
 Reimer, Christine, Forf. 112, 128.
 Reventlow, Joh. L., Greve, Brahe-
 Trolleborg 59.
 Rieffestahl, C. F., Præst, Søllested 98.
 —, Maren B., g. m. N. Christiansen,
 Søgaard 98 f.
 Rommer, Per, Odense 92.
 Rosenkrans, Officer 55.
 Rottbøll, C. F., Præst, Kværndrup 91.
 Ryberg, J. C., Agent, Frederiksgave 123.
 Ræder, J. T., Oberst 28.
 Scheel, M., Komtesse 182.
 Schiødt, J. C., Zoolog 189.
 Schiøtz, Th., Bryggerileder, Odense
 189.
 Schmidt, Aug. F., Forf. 181.
 Schoubo, Karen J., g. m. Præst L.
 Feilberg, Kværndrup 67 ff.
 Sejerskov, Maren, g. m. M. S., Hjal-
 løse 176. —, Morten, Hjalløse 176.
 Simonsen, L. S. Vedel, Elvedgaard 134.
 Skov, Olaf, Højskoleforst. 112.
 Steenbuch, Th., Præst, Odense 187 f.
 Steensen, Søren, Gdr., Gelbjærg 135 ff.
 Steensen-Leth, C. F., til Egeløkke
 129 f. —, Carl Fr., til Egeløkke 130.
 Steinfeldt, Drejermest., Odense 188 f.
 Stensgaard, Erling, Bibliotekar 186.
 Storch, Præst, Balslev 136.
 Strøm, G. F. P., Præst, Marslev 180 ff.
 —, Vincens, Skolemand, Odense 188.
 Switzer, H. P., Provst, Odense 183 ff.
 Syberg, Fritz, Kunstmaler 163 f.
 Sølle, Peder N., Præst, Ærøskøbing 105
 Sørensen, Christoffer, Vestf. Hjem-
 stavnsgd. 98. —, Eskel, Folke-
 mindeoptegner, Gelbjærg 134 ff.
 —, Jens J., Gdr., Gelbjærg 137 f.
 —, Kr., Skræder, Hjalløse 176. —,
 Søren N., fhv. Gdr., Gadstrup 140.
 Thortzen, Christian, Dunkær 106.
 Thott, Anne H., g. m. Jørgen Brahe
 til Hvedholm 116.
 Trolle, Herluf, Admiral 17 f.
 Valerius, Volmer, stud. mag. 91, 191 f.
 Vogelsang, Adjunkt, Odense 185.
 Wogensen, Godsfor., Egeskov 69.
 Zahle, Nathalie, Skolebestyrerinde
 182 ff.
 Zeitz, Overjæger 21 ff.
 Oehlenschläger, Adam, Forf. 30.

mer Dansk: Grammatik, Stil, Læsning, Literaturhistorie; 1 Time Naturhistorie ugentlig. Endelig ønskede jeg engang ugentlig at samle alle Eleverne til en Bibellæsning Vinteren igennem. I Haab om, at denne Plan, som her er meddelt i sine Grundtræk, maatte finde Anklang hos Byens og Øens Ungdom, gaaer den ud. Kjærlighed til Fædrelandet og dets Minder, Kjærlighed til Gudsriget og dets Minder, haaber jeg, skal blive den Traad, der knytter det Forskjelligartede sammen. Jeg beder om Indmeldelser helst inden den 15de Septbr.; i Forbigaaelse maa jeg blot tilføje, at jeg næppe bliver hjemme i Sommerferien. I skriftlige Anmeldelser ønskede jeg gjerne Elevens Fordannelse og Livsplan angivet, at der kunde træffes en foreløbig Ordning inden det sidste Øjeblik. At jeg tilbyder min Hjælp til Udenbyes for at finde Logis, forstaaer sig af sig selv. Pengevilkaarene mener jeg at kunne stille noget lavere end de stilles i Kjøbenhavn, idet jeg beregner mig 8 Rd. maanedlig for Deltagelse i alle Fagene. For Deltagelse i Fagene under I Kl. 3 Rd., II Kl. 4 Rd., III Kl. 3 Rd., Deeltagelse i Underviisningen i et enkelt Sprog 2 Rd., ellers Deeltagelse i et enkelt Fag 1 a 2 Rd., Deeltagelse i Fagene under III Kl. og eet Sprog 4 Rd., iøvrigt efter Overenskomst og efter Billighed, saaledes at det staaer Eleverne frit for at vælge hvilke Fag, de selv sætte meest Priis paa.

Odense, den 1ste Juli 1867.

H. F. Feilberg,
forhenværende slesvigsk Præst.«

Annoncen Året efter, dateret 1. Februar 1868, har — bortset fra et Par Datoændringer — samme Ordlyd som ovenanførte; blot er der til sidst disse Oplysninger: »Endnu tilføier jeg, at Adjunct Vogelsang har underviist i Historie og Geographi, Adjunct Broberg i Fransk, mens jeg selv besørger Underviisningen i Engelsk og Tydsk.«

Feilberg havde megen Glæde af Arbejdet med de større Piger. Enkelte af dem var meget dygtige og interesserede. Lørdag Aften indbød han de unge Piger med Forældre og også Skoleelevernes Forældre til Møde, hvor han holdt Foredrag over bibelske eller andre religiøse Emner.

I Feilbergs Stue hang i mange År et stort Fotografi af hele Flokken, og et Forår i Brørup, rimeligvis først i 70'erne, sendte de ham et Gækkebrev, der lød således: »Uden al Mistænksomhed har De Brevet brækket, Deres Velærværdighed! De er bleven gækket!« I Underviisningen var Naturfagene hans Yndlingsemne. Skolebestyrer Feilberg har endnu en Det botaniske og geografiske Billeder, som H. F. Feilberg havde anskaffet til Brug ved Underviisningen, og i sit Studereværelse i Brørup havde han opslået en Fremstilling af en Isbræ, som han selv havde malet (rimeligvis forstørret efter et Billede i en Lærebog).

En Tid var Feilberg tillige Leder eller Forstander for en Aftenskole for unge Handelsmænd¹⁾. Han var da optaget fra 8—2, 4—7 og 8—11, hvilket var temmelig meget, men Skolelivet medfører jo den Fordel, som hedder Ferier, og han nød disse. En Sommerferie benyttede han således til en meget lang Fodtur i det nordlige Jylland, hvor han så og oplevede adskilligt, og med sin Interesse for Naturfænomener gjorde han mange Iagttagelser.

H. F. Feilberg.
Fotografi fra hans Odensetid.

Feilberg jun. husker således, at han har fortalt om en Tur i Kalkgruberne ved Mønsted, hvor han og hans Ledsager nær var gået vild, og om Ejendommeligheder ved Vendsyssels nordvestlige Kyststrækning. Denne Tur blev vistnok foretaget i den strålende Sommer 1868.

Selvom Feilberg var gået af som Kateket, holdt han dog ikke helt op med at prædike. Sønnen husker således, at han som 3-årig har været i Kirke, hvor han forundrede sig over at se sin Fader i Ornat på en Prædikestol. Det var en Nytårs-aften i Sct. Knuds Kirke efter Aftale med Provst Switzer.

Desuden var han stadig Præst ved Arresthuset, hvor det egentlig ikke var hyggeligt at prædike med Arrestanterne i lukkede Rum og en Politibetjent på hver Side.

¹⁾ Komponisten N. K. Madsen-Stensgaard er blevet undervist af H. F. Feilberg i Odense, inden han kom på Jelling Seminarium. Det har antagelig været ved Privatundervisning. I et Brev af 20/1 1901 til M.-S. skriver Feilberg: »Når man har nået støvets år, synes man tit, at ens liv er gået hen, uden at man har været noget menneske til tjeneste. De får derfor have tak for Deres bog om Gebauer og de venlige linier, der ledsagede den. Nu og da har jeg fra skolen i Odense mødtes med elever, der er komne ind ad min dør som gamle venner, f. Eks. Axel Hansen, »gymnastikdirektøren« Rasmussen, allesammen bud med venlige minder fra længst henfarne dage.« (Brevet samt Fotografiet til denne Afhandling er lånt hos Bibliotekar Erling Stensgaard).

Feilbergs første Lejlighed i Odense var på Hunderupvej. Lejligheden var kneben, der var dårlig Plads til Møblerne. Senere (o. 1867) flyttede de til Nørregade 51 i Tømremester Jensens Ejendom. Det var meget elskværdige Værtsfolk, og Feilberg stod længe i Forbindelse med dem gennem Korrespondance med Datteren Marie, der mulig havde besøgt hans Kursus.

Til Hjælp i Huset havde Fru Feilberg, der var svagelig, en ældre, lidt sær Pige, Sophie, der var tro som Guld og kærlig mod Børnene. En anden Tid havde de en Jomfru Clara Ley, der var Søster til cand. phil. Sigfred Ley (1806—74), kendt for sit Arbejde for Danskheden og Grundtvigs Tanker især i Forballum i Vestslesvig. Her havde han i Tiden 1851—70 en Huslærerplads hos Knud Knudsen, kendt fra Christen Kolds og Jakob Knudsens Historie¹).

En god Støtte havde Feilberg i Odense i den tidligere nævnte Etatsråd Wilhelm Petersen²), der havde en stor Urtekramforretning på Torvet. I hans Hus boede tillige den ugifte, ældste Søster Christiane Købke, der var meget afholdt af Nevøer og Niecer. Etatsråden var Byens Matador, og overfor Venner og Slægtninge var han altid rede med Råd og Dåd i praktiske Forhold. Han var Familiens Bankier og hjalp bl. a. med Anbringelse af Feilbergs Mødrenearv, hans Moder døde 1856 i Ullerup. Denne Arv svandt fuldstændig ind i de vanskelige År efter Krigen og særlig i Brørup (1869—76), der økonomisk set var et bundløst Hul for Feilbergs.

Til Feilbergs Omgangskreds i Odense hørte forskellige Præster og Lærere. I sine Optegnelser omtaler han Provst H. P. Switzer (Præst ved Frue Kirke 1857—74) som en stille og from Mand, i hvis hyggelige Hjem Feilberg og Hustru ofte tilbragte deres Søndagsaften. Switzer døbte Skolebestyrer Feilbergs yngre Broder. — Pastor Theodor Steenbuch (Præst ved St. Hans Kirke 1854—91) hørte ikke til Omgangskredsen. Han var en meget godgørende Mand, der tog sig af fattige og forkomne Mennesker, som han ikke følte sig for god til at følges med på åben Gade; det var om dem, man spøgefuldt benyttede Betegnelsen »Stenbukkens Vennekreds«. Han har dog gjort Indtryk på H. F. Feilberg jun.; thi han husker, at han i sine

¹) Jfr. Hans Lund: Sofus Høgsbros Breve I (1924), 277.

²) Hans Datter, Konradine Petersen, f. 1856, lever endnu i Odense.

yngre År var tilbøjelig til i enhver Herre i ulastelig sort Frakke at se en »Pastor Steenbuch«.

H. H. Lefolii, der var Overlærer ved Odense Latinskole (1854—66), var en god Ven af Feilberg, en erfaren Skolemand, hos hvem han ofte søgte Råd i vanskelige Tilfælde i de første År i Odense. Lefolii blev 1866 Rektor i Viborg, og Feilberg talte tit om, at hans ældste Søn (H. F. F.) skulde til Viborg at gå i Skole hos Lefolii, men da Feilberg siden i Darum (fra 1876) kom til at bo nær Ribe, blev den Plan opgivet. Adjunkt Kragh i Odense var også en Bekendt af Feilberg. Han kom engang på Besøg i Darum, hvor hans Fader, Mathias Kragh, havde været Præst 1827—34. — Vincens Strøm, der ligesom Lefolii var Overlærer ved Latinskolen, var en dygtig Naturhistoriker med særligt Kendskab til Sommerfugle. Feilberg var af og til med på hans Udflugter. Sønnen meddeler, at han antager, det er Grunden til, at Faderen kunde lære sine Børn så mange Navne på Sommerfugle og også andre Insekter. — Skolebestyrer Hans P. Gregersen, der var Lærer i Odense 1861—65, blev Feilberg også kendt med og vedligeholdte Forbindelsen med.

Feilberg havde megen Glæde af at være Medlem af Ludvig Helvegs Sangforening. Morten Bredsdorff (senere Præst, Fader til Højskoleforstanderen) indøvede Sangene. Feilberg nævner i sine Optegnelser Høyer Møller som en af de bedste Sangere; det må formentlig være »den gamle Feltpræst« (1818—1904), der i 1869 blev Præst i Kølstrup Øst for Odense; han kan mulig have opholdt sig en Tid i Odense eller være taget med til Sangsammenkomsterne. Siden 1864, da han var Feltprovst, havde han intet fast Embede inden Kaldelsen til Kølstrup. Feilberg havde et Billede af Sangforeningens Medlemmer; han havde vist fået det tilsendt efter en afdød. Frk. Edel Feilberg i Askov har vistnok dette Billede.

Blandt den jævne Befolkning havde Feilberg også Venner. Feilberg jun. husker, at han hyppigt har hørt nævne Klodsemager Knudsen (rimeligvis hørende til den grundtvigske Kreds). Denne Mand er dog ikke omtalt i Feilbergs efterladte Papirer. Derimod omtales Drejermester Steinfeldt (af tysk Oprindelse) som en sjælden dygtig Håndværker og en tænksom Mand, med hvem han gerne talte. De havde fælles Interesser på det mekaniske Område, og Steinfeldt har sikkert hjulpet Feilberg med Indretningen af det Drejerværksted, som han havde og be-

nyttede en Del i Brørup, mens det senere forfaldt. Steinfeldt besøgte Feilbergs, efter at de var kommet til Darum (1876—92).

Endelig må nævnes et Bekendtskab fra Odense, som optog Feilberg meget. Lederen af det store Albanibryggeri, Theodor Schiøtz, som efter 1850 en Årrække havde været Lærer ved Rødding Højskole, kendte Feilberg fra Ribe; det må have været Botanikken, der har knyttet Forbindelse mellem Skoledisciplen og den ti År ældre Apoteker i Gram. Hos ham traf Feilberg Zoologen J. C. Schiødte, som han blev meget optaget af og bestandig siden søgte, hvor det var muligt, indtil hans Død i 1884. For Feilberg stod det siden, som det måske var hans Lykke, at han først traf Schiødte så sent i Livet, at hans Livsvej allerede var bestemt. Hermed vilde han sige, at et tidligt Møde med Schiødte kunde have kastet ham ind i et naturhistorisk Studium, som helt vilde have taget ham, og som han havde så gode Evner for; men det Arbejde, han nu kom til at gøre — som Folkeminde- og Dialektforsker — var nok for ham selv og hans Land af større Betydning, end hvad han havde kunnet udrette som Naturforsker, og vanskeligere at finde en anden til at udføre. Men Feilbergs Udtalelser vidner tydeligt nok om, at også han har mærket den dragende Tryllekraft, kan man næsten sige, der udgik fra Schiødte¹).

Endnu er der lidt at tilføje: Feilbergs Ophold på Fyn faldt i en åndelig stærkt bevæget Tid (Birkedals Afskedigelse, Valgmenighedens Dannelselse m. v.). Når Feilberg deltog så lidt i disse Bevægelser, skønt han personlig kendte adskillige af de deltagende Personligheder, ligger dette vistnok i forskellige Forhold. For det første var der i de første År indtrådt en Reaktion, en Slappelse ovenpå de stærkt bevægede År i Sønderjylland. Dernæst forefaldt der i de År en Række Dødsfald i Fru Feilbergs Familie. Fru Feilbergs Broder, Læge Ditlev Nutzhorn, døde den 20. Oktober 1864; hendes Fader, Læge D. v. Nutzhorn, døde 23. December 1865 og endelig hendes Broder, Dr. phil Frederik Nutzhorn, der døde i Venedig af Tyfus den 20. Februar 1866. Navnlig dette sidste Dødsfald gjorde stærkt Indtryk på H. F. Feilberg, der stod i nært Venskabsforhold til denne Svoger, til hvem der med Rette næredes store Forventninger²).

1) Marius Kristensen, anf. Værk, 34.

2) Se Georg Brandes' smukke Skildring af Fr. Nutzhorns Liv og Virke i Samlede Skrifter (Danmark) II (1919), 441—47.

Endelig var det en meget travl Tid for Feilberg i Odense. Under små og fattige Kår måtte han arbejde sig ind i en ny Virksomhed. Skoletimerne optog — som vi alt har hørt — Tiden fra Morgen til Aften; der blev knap Stunder til at hvile ud ovenpå det daglige Arbejde, endnu mindre til at dyrke mere specielle Emner og Interesser. Skolearbejdet fængslede dog Feilberg i høj Grad. Det hårde Arbejde havde en heldig Indflydelse på hans Sind; det virkede adspredende på de tunge Tanker, og som Tiden gik, fik han rejst sit Sind efter Prøvelserne i 1864, så han atter turde tænke på at overtage en egentlig præstelig Virksomhed. Det var da også naturligt, han søgte til det sydlige Jylland, så nær det gamle Hjemland som muligt.

Den 28. Januar 1869 blev Feilberg udnævnt til Sognepræst for Brørup og Lindknud Sogne tæt Nord for Kongeåen og et Par Mil Vest for Askov¹⁾. Her i Brørup fortsatte han det Arbejde med Udforskningen af det gamle Almueliv, han så lykkeligt havde påbegyndt nede i Mellemslesvig, hvad hans epokegørende Værk »Fra Heden« (1863) er det smukkeste Vidnesbyrd om. Det blev dog især i Darum og i Askov (1892—1921), Feilberg fik Lejlighed til igennem en Række Bøger og Afhandlinger at give imponerende Beviser på sin Lærdom og på sine Evner til at behandle Folkeminder og Folkemål videnskabeligt. Hans Hovedværk: »Ordbog over jyske almuesmål« er således i enhver Henseende den bedste Folkemåls- og Folkemindeordbog i Norden, ja antagelig i hele Europa.

HENSAT ULYKKE I TURUP OG KÆRTE SOGNE

AF FRODE LUND

HVAD Fynboen faar kært, holder han Hævd over ved at værne om det med Kærlighed og Omhu. Men Tiderne rinder og sætter tilsidst sit Præg paa Tingene, selv om de beskyttes aldrig saa meget af nænsomme Hænder. — Paa Lyø var der f. Eks. en Mand, der havde haft 3 Dyr: Koen, som dog nu er død, Kvæijn, som var 21 Aar, og Kali, som er 18 Aar. Han havde altsaa ikke bemærket, at Aarene var gaaet.

Men Værnetræet ved Ejendommen og Stenen i Toften faar

¹⁾ Om Feilbergs Brørup-tid se Afhandlinger af Marius Kristensen, J. K. Jensen og Thomas Thomsen i Fra Ribe Amt 1932, 35—111.

Tidens Tand kun langsommere Bugt med. Skete der Skade paa saadanne Ting, som Slægtled var blevet samhörige med, betød det efter Menigmands Tro Varsler om Ulykke. — Der stod saaledes engang en vældig Elm ved den gamle Vandmølle i Turup. Traditionen lod sige, at der var lagt Ild under Træet, før det blev plantet. Derfor var dets Skæbne ogsaa Vandmøllens: Hvis det blev fældet, vilde Vandmøllegaarden brænde. Aaret efter, at Elmen var fældet, brændte virkelig Turup Vandmølle — i Aaret 1926. (Meddelt af Sadelmager Mortensen, Turup.)

Nær Vejen, der fører fra Turup By til Blangstrup, ligger den smukkeste af Sognets 2 Kæmpehøje, Lunghøj; dens Silhuet kan betragtes fra mange forskellige Steder i Sognet, selv om dens Omgivelser kun hæver sig ca. 50 m over Havet. Overleveringen siger, at den, der tør grave i Højen, vil finde en Guldhest, som ligger skjult i Højen, — men Mod skal der til, for Følgerne vil blive, at de gamle Gaarde i Blangstrup vil brænde. I Sommeren 1934 har Nationalmuseet indledet Forhandling med Højens Ejer, Gaardejer Jens Bang Jensen, om at faa den fredlyst officielt.

Ved Kærte Præstegaard stod for nogle Aar siden en meget gammel Søjlepil. Man sagde, at hvis den blev fældet, vilde der ske Ulykke med Præstegaarden. Ælde og Storm ødelagde imidlertid saa meget af Træet, at den daværende yngre Præst lod Resten fælde og fjerne — uden at der skete noget.

I »Fynsk Hjemstavn«, Aarg. 1928, S. 188 f., meddeles et Sagn om en Sten med Fingeraftryk af den Trolld, der kastede Stenen mod Kærte Kirke. Om den sagde Egnens Folk, at en Ulykke vilde ske, saafremt den blev beskadiget eller fjernet. Stenen er imidlertid for mange Aar siden kløvet og benyttet som Grundsten under Proprietær Findsens Gaard i Blangstrup. (Meddelt af Lars Hansen, Turup Mark.)

GAMLE SANDSAGER

FRU JULIE LASSEN

Stud. mag. V. Valerius er af Kaplajn Th. Lassen, Fruens Bøge, blevet gjort opmærksom paa, at den af ham i »Fynsk Hjemstavn«, S. 153, anførte Julie Lassen ikke, som nævnt,

kan være Oberstinde Lassen, da dennes Fornavne var Jenny Hortense, og da hun efter Kaptajnens Opgivende slet ikke var inde i Lassenske Familieforhold. V. Valerius har efter fornyet Eftersyn af paagældende Brev i Landsarkivet i Odense nu faaet oplyst, at den omdisputerede Meddelerske er Julie Marie Lassen, født Katstrup, gift med Læge Frits Theodor Lassen, født 4. Januar 1840 i Kværndrup som Søn af Provst I. A. Lassen (jfr. K. Carøe og G. Norrie: Den danske Lægestand 1901, S. 189).

H. C. F.

SKAFFERTALE VED BRYLLUP I ESPE SOGN

Følgende Tale brugtes af Skafferen Lars Frederiksen for godt et halvt Hundrede Aar siden:

Kære Venner og indbudne Gæster! Bruden og Brudgommen samt deres Forældre lader Eder alle takke paa det kærligste, at I haver mødt dem her i Dag, fulgt med dem til Kirke og hørt paa en kristelig Brudevielse, ofret med dem paa Herrens Alter, ledsaget dem her tilbage, hvor I har skænket dem Eders Gave paa deres Tallerken og nu prydet deres Bænke med Eders hæderlige Nærværelse, hvorfor de i et eller flere Tilfælde er villige til at gøre Gengæld, naar de derom bliver anmodede . . . (Her fulgte noget om den hellige Ægtestand) . . . Er der noget forsømt ved dette Maaltid, ved Dug eller Disk, Mad eller Drikke, Sæder eller Skik, da er det ikke deres Skyld, som til skulde lade eller til skulde lave; men det er mig og mine Medtjeneres Skyld, som frem skulde bære og Opsyn skulde have, saa beder vi da om Forladelse og vil saa oprette det endnu i Aften med Øl og Brændevin, en Kop Kaffe og lystige Musikantere, saa vi haaber, I alle sammen skal faa en glad og fornøjelig Aften. — Sidder dermed i Herrens Navn og vel bekomme Jer alle sammen!

Efter Marie Brøndsted ved N. P. Rasmussen, Høsthaab, Haagerup.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—7.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

Køng Højskole, Glamsbjerg St.

3 og 5 Maaneders Pigeskole fra
3. Maj. Husholdningsfag. — Karle-
skole November—Marts. Haandvær-
kerafdeling. Landbrugsfag. Kontrol-
assistenter uddannes. — I August og
September: Korte Kursus (Hushold-
ning og Syning).

Skoleplan og Oplysninger om Un-
derstøttelse sendes.

Olaf Skov.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1933

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 6 Kr. pr. Aarg.
Aarg. 1933 for 4 Kr. — Aarg. 1928—33 samlet for 20 Kr.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang.....	med Shirtingsryg Kr. 1,50,	med Skindryg Kr. 2,50
To Aargange samlet.....	— - 2,00,	— - 3,00
Tre Aargange samlet.....	— - 3,00,	— - 4,00
Fire Aargange samlet.....	— - 4,00,	— - 5,00

Enkelte Hæfter koster 50 Øre. Men de Hæfter, der købes tilbage (se
Omslagets 2. Side, Sept.), kan ikke faas særskilt.

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

er Landets ældste Tidsskrift for stedlig Historie og Overlevering. — »Fynsk
Hjemstavn«s Holdere bør ogsaa læse det. Bestilles hos Seminarielærer Es-
kildsen i Tønder. — 1,50 Kr. for et Fjerdingaar.

En Vise er Festens morsomste Pynt — — —
personligst og friskest hos Olaf Gynt.

Henvendelse helst skriftligt med udførlige Oplysninger

Blankavej 31, Valby.

Andelsbanken

A. m. b. A.

Kongensgade 71

Odense Afdeling

Telefon Nr. 147

Yder Forskud ved Ordning af Prioritetslaan — Modtager Penge til Forrentning

**SYDFYENSKKE JERNBANER - NORDVESTFYENSKKE JERNBANE
ODENSE-KJERTEMINDE-MARTOFTE JERNBANE**

Billige 8 Dages Kort — Billige Selskabsrejser
Forlang Tilbud. — Telefon »Sydfyen«, Odense

Højskolehjemmets Hotel
Banepladsen **Svendborg** Telefon 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her

Marius Knudsens Eftf. (K. Westergaard)
Sct. Jørgensgade 214, Odense. Telefon 247

Artesisk Brøndboring

ODENSE MARCIPANFABRIK
(Indeh.: L. Thobo=Carlsen)

Etabl. 1909

Overfarten Middelfart-Snoghøj
Korteste og bekvemteste Overfart over Lillebælt
Tilkørselsforhold ideelle — Moderne Færger

Fra Middelfart: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 16³⁰, 17, 18, 19, 19³⁰, 20, 21.
Fra Snoghøj: 7³⁰, 8¹⁵, 9¹⁵, 10¹⁵, 11¹⁵, 12¹⁵, 13¹⁵, 14¹⁵, 15¹⁵, 16¹⁵, 16⁴⁵, 17¹⁵, 18¹⁵,
19¹⁵, 19⁴⁵, 20¹⁵, 21³⁰.

Fyens Stifts Kreditforening

Odense

Telefon 7

Telefon 7

AKTIESELSKABET
**SVENDBORG ØXENBJERG
DAMPMØLLE**

Telegr.-Adr.: »Øxenbjergmølle« — Telf. 11 og 611 — Statstelefon 25
SVENDBORG

Overretssagfører
Lars Lersey
Kongensgade 64 Odense
Telf 1461 og 3661
Procedure ved Landsret og Underret
Incassationer, Skiftesager, Laanesager

**Andelsselskabet
Odense
Eksportslagteri
Odense**

Forlang

Mogensen & Dessaus

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos Deres Manufakturhandler
Garanteret sol- og vaskeægte Farver.
Bemærk det plomberede Garantimærke.
Vælg det bedste — det gør vi

Axel Ernst,

Sagfører, cand. jur.,
Overgade 3, Odense. Telefon 4575
Dokumenter, Laanesager, Ejendoms-
handler. Boer, Retssager, Inkasso.

Dampmøllen „Victoria“

Aktieselskab
ODENSE

Kongebrogaarden
Middelfart

2 Min. Gang t. Lillebæltsbroen

K. Lollesgaard

Overretssagfører
Vestergade 54, Odense
Telf. 19 og 5419

A/S

Tapetfabriken Fiona
Faaborg

Fiona lysægte Tapeter

Besøg

KLINTEN
Faaborg

Besøg
DYREHAVEN

Sdr. Boulevard, Odense
Telefon 6678

Dyr fra alle Verdensdele

Kontor for Avertering: København, Martensens Allé 12. Telefon Vester 7823.